

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**KORKU FİMLERİNDE KULLANILAN HİRİSTİYANLIKLA İLGİLİ DİNİ
ÖGELER**

Belgin METE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2019

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**KORKU FİMLERİNDE KULLANILAN HİRİSTİYANLIKLA İLGİLİ DİNİ
ÖGELER**

Belgin METE

**Danışman: Prof. Dr. Kadir ALBAYRAK
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Münir YILDIRIM
Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi İlbey DÖLEK**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2019

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Kadir ALBAYRAK
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Münir YILDIRIM

Üye: Dr. Öğr. Üyesi İlbey DÖLEK

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

/ /2019

Prof. Dr. Serap ÇABUK
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. / / 2019

Belgin METE

ÖZET

KORKU FİMLERİNDE KULLANILAN HİRİSTİYANLIKLA İLGİLİ DİNİ ÖGELER

Belgin METE

Yüksek Lisans Tezi, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Kadir ALBAYRAK

Temmuz 2019, 212 sayfa

Bu çalışma, özellikle yaşadığımız yüzyılda insanlar için en önemli eğlence araçlarından biri olan korku sinemasının izleyicileri korkutmak amacıyla Hıristiyanlıkta bulunan bazı dini öğeleri kullandığı tezini konu almaktadır. İnsanlığın başlangıcından itibaren var olan din, bazı öğeleriyle bilinmeyenle ilgili merakımızı giderdiği kadar, bazı öğeleriyle de korkmamıza neden olmuştur. Yine insanlığın başlangıcından itibaren bizlerle birlikte olan korku da sinemanın gelişimiyle birlikte beyazperdeye aktarılmıştır.

İnsanlar yapıları itibariyle var olduğuna inandığı şeylerden daha fazla korkmaktadır. Şeytan, şeytan işgali, cadı, büyü, günah gibi insanların varlığına inandığı kavramlar "din" içerisinde, Kutsal Kitaplarda, peygamberlerin sözlerinde ya da otorite sayılan kişilerin söylencelerinde yer aldığı ölçüde daha da korkutucu olmuştur. Korku sineması ilk örneklerini vermeye başladığından itibaren bu durumun farkında olmuş ve bu öğeleri teknolojinin de getirdiği imkânlarla en korkutucu şekilde izleyicilerine sunmuştur.

Bu çalışma korku kavramı ve korku sinemasının tanımlanması ile başlamış, korku ve korku sinemasının din ile arasındaki ilişkilerin açıklanması ile devam etmiştir. Bu bağlamda Hıristiyanlık içerisinde yer alan, gerek geçmişte gerekse günümüzde korku unsuru olarak kabul edilen şeytan, şeytan çıkarma, cadı, büyü ve günah kavramları incelenmiş, her bölümün sonunda o konu ile ilgili örnek olarak seçilen filmler Hıristiyanlık açısından değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Korku Sineması, Hıristiyanlık, Şeytan, Cadı, Günah.

ABSTRACT**RELIGIOUS ELEMENTS RELATED TO CHRISTIANITY USED IN THE
HORROR FILMS****Belgin METE****Master Thesis, Department of Philosophy and Religious Studies****Advisor: Prof. Dr. Kadir ALBAYRAK****July 2019, 212 pages**

This study concerns the thesis asserting that the horror cinema being one of the most important entertainment tools for people especially in the present century employs some religious elements available in Christianity in order to scare the audience. The religion which has existed as from beginning of the humanity satisfies our curiosity about the unknown and also has caused us to be afraid with some of its elements. The horror which has also been with us as from beginning of the humanity has been transferred to the movie screen with development of the cinema.

People are more afraid of what they believe to exist by their nature. The devil, the devil invasion, the witch, the magic, the sin have become even more frightening to the extent that they take place in the “religion”, Sacred Books, words of the prophets or in the myths of those who are deemed as authorities. The horror cinema has been aware of this situation as from the date when it started to produce its first examples and presented these elements to the audience in the scariest way with opportunities enabled by the technology.

This study starts with definition of the horror term and the horror cinema and continues with explanation of the relationship between the horror and horror cinema and the religion. In this regard, terms of the devil, exorcism, witch, magic and sin that exist in the Christianity and are considered as the horror element both today and in the past have been examined, and the films selected as example for subject have been evaluated in terms of Christianity at the end of each chapter.

Keywords: Horror Cinema, Christianity, Devil, Witch, Sin.

ÖNSÖZ

Korku, canlılar için en temel hayatta kalma içgüdülerinden biridir. Canlılar için yaşamın devamını sağlamak açısından korkmak ve korkulan şeyden uzaklaşmak önemlidir. Ne var ki zaman değiştikçe ve insanların güvenlikleri sağlandıkça korkulan şeyler de değişmiştir. İnsanlar artık vahşi hayvanlardan, doğa olaylarından ve karanlıktan korkmak yerine daha karmaşık korkular edinmişlerdir.

Dinlerin ortaya çıkışı ile birlikte insanlar korkularını yenmek için korkularından daha yüce olan yaratıcıya sığınmış, ölüm ve sonrası gibi bilinmeyenlere karşı dinlerde cevaplar aramışlardır. Bu arayış korkuyu farklı bir boyuta taşımış, korkulan artık dinle birlikte ortaya çıkan bilinmezler olmuştur.

Hıristiyanlık da ortaya çıktığı dönemden itibaren gerek Hıristiyanlık öncesi inançları kendi bünyesinde farklılaştırması gerekse dönemin batıl inançları ve şartlarının inanca dönüşmesi ile bazı öğeleri ile korkulan unsurlar oluşturmuştur. Hıristiyanlıktan önceki inançlarda varlığını tespit ettiğimiz şeytan, Hıristiyanlığa bu inanç ve kültürlerin etkisinde kalarak geçmiştir. Bugün varlığına inanılan şeytan figürü eski pagan tanrıalarının özelliklerini alarak korkulan bir unsur olmuştur.

Özellikle Ortaçağ'da birçok kadının işkence görmesi ve ölümüyle sonuçlanan cadı inancı ise büyü ile birleşerek o dönemde büyük bir korku dalgası yaratmıştır. Bu korku dalgası korku filmlerine konu olmuş ve insanların bu tarz filmleri tercih etme nedeni olmuştur.

Türü ne olursa olsun korku filmlerinin çoğunluğunda kullanılan günah kavramı ise, özellikle genç oyuncularla çekilen korku filmlerinde kullanılmış, dini kurallara ve toplumsal normlara uymayan gençlerin başına gelen kötü olayların nedeni olarak kullanılmıştır.

Bu çalışma Hıristiyanlar için dinin de etkisi ile korku unsuru haline gelen şeytan, şeytan işgali, cadı, büyü ve günah kavramlarının korku sinemasında korkutmak amacıyla kullanıldığını anlatmaktadır. Teknik imkânların da gelişimi ile birlikte bu kavramlar her yıl çekilen korku filmlerinde daha da korkutucu olarak kullanılmaktadır.

Yapılan bu çalışma toplam beş bölüm ve bir sonuçtan oluşmaktadır. Bu bölümlerin ilki çalışmanın konusu, amacı, önemi ve yönteminin ifade edildiği bölümdür.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise konunun daha iyi anlaşılması için korku kavramı tanımlanmış, korku ile din arasındaki bağlantı açıklanmıştır. Ayrıca sinema ve

din, korku sineması ve din başlıkları altında dinin sinemada nasıl kullanıldığı açıklanmıştır.

Üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerde korku sinemasında en fazla kullanılan dini öğeler olan şeytan, şeytan işgali, cadı, büyü ve günah kelimelerinin tahlili ve anlamları, eski kültürlerde ve dinlerde bu kavramların nasıl yer aldığı açıklaması yapılmıştır. Her bölümün sonunda izlenme oranları, eleştirmenlerin görüşleri ve imdb puanları dikkate alınarak seçilen filmlerle ilgili bilgiler verilmiştir. Bu filmler içerisinde barındırdığı Hıristiyanlıkla ilgili dini öğeler açısından değerlendirilmiş ve bu değerlendirmeler ekran görüntüleriyle desteklenmiştir.

Sonuç bölümünde ise filmlerin analizleri sonucunda ulaşılan verilerin değerlendirilmesi ve korku filmlerinde kullanılan Hıristiyanlık öğelerinin korkutmak amaçlı kullanıldığında daha fazla ilgi çektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Son olarak bu çalışmanın hazırlanması sürecinde tecrübesini, desteğini ve kaynaklarını benden esirgemeyen, öğrenciliğe devam etme nedenim olan değerli danışman hocam Prof. Dr. Kadir ALBAYRAK'a, Lisans ve Yüksek Lisans derslerinde değerli fikirleriyle beni aydınlatan hocam Prof. Dr. Münir YILDIRIM'a, karamsarlığa kapıldığım anlarda bana olan inancımı hiç kaybetmeyen, her zaman yanımda olan ve her türlü desteğini benden esirgemeyen sevgili eşim Musa Yasin METE'ye, varlığı şükür sebebi olan biricik oğlum Fuat Tunahan METE'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Belgin METE

Adana / 2019

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
KISALTMALAR	xii
RESİMLER LİSTESİ	xiii
EKLER LİSTESİ	xiiv

BÖLÜM I**GİRİŞ**

1.1. Araştırmanın Konusu	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Yöntemi	4

BÖLÜM II**KORKU, SİNEMA VE DİN**

2.1. Korku Kelimesinin Tahlili ve Anlamları	6
2.2. Korku ve Din	9
2.3. Sinema ve Din.....	12
2.4. Korku Sineması ve Din.....	14

BÖLÜM III**ŞEYTAN**

3.1. Şeytan Kelimesinin Anlamı ve Çeşitleri.....	22

3.2.Eski Kùltùrlerde ve Dinlerde Şeytan	26
3.2.1. Yahudilikte Şeytan.....	29
3.2.2. Hıristiyanlıkta Şeytan	33
3.3.Şeytan'ın Fiziksel ve Kişilik Özellikleri.....	40
3.4. Şeytan'ın Düşüşü	44
3.5.Demon İnancı.....	46
3.6. Lilith.....	49
3.7.Satanizm.....	53
3.8. Şeytan Konulu Korku Filmlerinin İncelenmesi	59
3.8.1. Rosemary's Baby (Rosemary'nin Bebeği)	61
3.8.1.1.Filmin Kùnyesi	61
3.8.1.2. Filmin Özeti.....	62
3.8.1.3. Filmin İncelenmesi.....	63
3.8.2. The Omen (Kehanet)	66
3.8.2.1.Filmin Kùnyesi:.....	66
3.8.2.2. Filmin Özeti.....	67
3.8.2.3. Filmin İncelenmesi.....	70
3.9.Şeytan Çıkarma (Exorcism).....	74
3.10.Şeytan Çıkarma Konulu Korku Filmlerinin İncelenmesi	88
3.10.1. The Exorcist (Şeytan)	88
3.10.1.1.Filmin Kùnyesi	88
3.10.1.2.Filmin Özeti.....	89
3.10.1.3. Filmin İncelenmesi.....	91
3.10.2.The Exorcism Of Emily Rose (Şeytan Çarpması)	97
3.10.2.1. Filmin Kùnyesi	97
3.10.2.2. Filmin Özeti.....	98
3.10.2.3. Filmin İncelenmesi.....	100
3.10.3.The Rite (Âyin).....	103
3.10.3.1. Filmin Kùnyesi:.....	103
3.10.3.2. Filmin Özeti.....	104
3.10.3.3. Filmin İncelenmesi.....	106

BÖLÜM IV

CADİ VE BÜYÜ

4.1. Cadı Kelimesinin Tahlili ve Anlamları.....	109
4.2. Cadı İnanışının Çıkış Nedenleri.....	112
4.3. Cadı Avları.....	113
4.4. Cadılık ve Engizisyon Mahkemeleri.....	120
4.5. Cadılık ve İşkence.....	122
4.6. Ülkelere Göre Cadı Avları Tarihi	126
4.7. Cadılığın Kitabı: Malleus Maleficarum	131
4.8. Büyü.....	132
4.8.1. Büyü Çeşitleri	136
4.8.2. Büyünün Tarih Sahnesine Çıkışı	141
4.8.3. Büyü-Din İlişkisi	143
4.8.4. Yahudilik ve Hıristiyanlıkta Büyü.....	146
4.9. Cadılık ve Büyü İle İlgili Korku Filmlerinin İncelenmesi.....	151
4.9.1. The VVitch: A New-England Folktale (Cadı).....	153
4.9.1.1. Filmin Künyesi	153
4.9.1.2. Filmin Özeti.....	154
4.9.1.3. Filmin İncelenmesi	155
4.9.2. Season of The Witch (Cadılar Zamanı)	161
4.9.2.1. Filmin Künyesi	161
4.9.2.2. Filmin Özeti.....	162
4.9.2.3. Filmin İncelenmesi	163

BÖLÜM V

GÜNAH

5.1. Günah Kelimesinin Tahlili ve Tanımları	166
5.2. Eski Kültürlerde ve Dinlerde Günah İnanıcı	168
5.2.1. Yahudilikte Günah.....	171
5.2.2. Hıristiyanlıkta Günah.....	174
5.3. Dinlerde Gunahtan Kurtuluş Yolları.....	180

5.3.1. Hıristiyanlıkta Gunahtan Arınma Yolu: Vaftiz	185
5.4. Günah İle İlgili Filmlerin İncelenmesi.....	188
5.4.1. Carrie (Günah Tohumu)	188
5.4.1.1. Filmin Künyesi	188
5.4.1.2. Filmin Özeti.....	189
5.4.1.3. Filmin İncelenmesi	191
5.4.2. Friday The 13th (13. Cuma)	193
5.4.2.1. Filmin Künyesi	193
5.4.2.2. Filmin Özeti.....	194
5.4.2.3. Filmin İncelenmesi	195

BÖLÜM VI

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	199
KAYNAKÇA	203
EKLER	208
ÖZGEÇMİŞ	212

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
çev.	: Çevirmen
DİA	: Diyanet İşleri Ansiklopedisi
DİB.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
ed.	: Editör
haz.	: Hazırlayan
imdb	:Internet movie database
İÖ.	: İsa'dan önce
İS.	: İsa'dan sonra
Mat.	: Matbaacılık
OCIC	: Office Catholique International du Cinema
Rek.	: Reklamcılık
TDK	:Türk Dil Kurumu
UKSO	: Uluslararası Katolik Sinema Ofisi
vb.	: Ve benzeri
Yay.	: Yayıncılık
yy.	:Yüzyıl

RESİMLER LİSTESİ

	Sayfa
Resim 1. Rosemary's Baby film afişi.....	61
Resim 2. Şeytanın oğlunun beşiğinin siyah renkte olması ve beşikte kullanılan ters haç	66
Resim 3. The Omen (1976) film afişi.....	67
Resim 4. 2006 yapımı The Omen 666 film afişi	70
Resim 5. Rahibin haçlarla ve İncil sayfaları ile kaplı odası	72
Resim 6. The Omen 666 film jeneriğinde kullanılan ters haç örneği.....	74
Resim 7. The Exorcist film afişi.....	89
Resim 8. Kazıda bulunan ve şeytanı dünyaya getiren figür	94
Resim 9. Âyinde kullanılan kutsal su ve haç	95
Resim 10. Âyinde kullanılan mor atkı ve Kutsal Kitap	95
Resim 11. The Exorcism of Emily Rose film afişi.....	97
Resim 12. Emily'nin elinde oluşan Stigmata sahnesi.	103
Resim 13. The Rite film afişi.	104
Resim 14. Şeytanın haçı bükme sahnesi	106
Resim 15. Şeytan konulu filmlerde kullanılan Katolik haçı	107
Resim 16. The VVitch: A New-England Folktale film afişi.....	153
Resim 17. Sabbat âyini yapan cadılar	157
Resim 18. Babasının Thomasin'i sorgulama sahnesi	159
Resim 19. Şeytanın kuzgun halinde görünme sahnesi	160
Resim 20. Season of The Witch (Cadılar Zamanı) film afişi.....	161
Resim 21. Season of The Witch filminde kullanılan cadı görüntüsü.....	164
Resim 22. Season of The Witch filminde kullanılan şeytanın görüntüsü	165
Resim 23. Carrie film afişi	189
Resim 24. Carrie'nin annesi tarafından kapatıldığı odada bulunan İsa heykeli.....	192
Resim 25. Friday The 13th film afişi	194

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
EK 1- ŞEYTAN İLE İLGİLİ DİĞER KORKU FİMLERİ.....	208
EK 2- ŞEYTAN ÇIKARMA İLE İLGİLİ DİĞER KORKU FİMLERİ.....	209
EK 3 - CADİ VE BÜYÜ İLE İLGİLİ DİĞER KORKU FİMLERİ.....	210
EK 4 - GÜNAH İLE İLGİLİ DİĞER KORKU FİMLERİ.....	211

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

Sinematografin icadından sonra halka açık ilk film gösterimi, 28 Aralık 1895 yılında Paris'teki Grand Cafe'de Lumiere kardeşler tarafından "Trenin Gara Girişi" filmi ile yapılmıştır. Bu filminden itibaren sinema insanlar için en önemli eğlence aracı olmuştur. Görsel ve ses efektlerinin uyum içerisinde sunulması ile birlikte korku sineması insanlar için cazibeli bir hal almıştır.

İsa ile ilgili ilk film ise sinematografin icadından yaklaşık 3 yıl sonra 1898 yılında çekilmiştir. Sinemanın, henüz ilk yıllarında dini konulara duyduğu bu ilgi sonucunda sinema bazı zamanlarda dini propaganda aracı olarak bazen de dinin karşısında olacak şekilde kullanılmıştır. Bu durum korku sinemasının dini öğeleri keşfetmesi ile farklı bir boyut kazanmıştır.

Ekonomik krizlerden etkilenmeyen, gerektiğinde çok ucuza mal edilen korku filmleri çok çeşitli konulardan beslense de korkutmak için en iyi kaynağı dinlerden bulmuştur. Bu fark edişle birlikte çekilen korku filmlerinin büyük çoğunluğunda din içerisinde bulunan ve insanların korkmasına neden olan öğeler kullanılmıştır.

Araştırmanın konusu dünya üzerinde çok fazla ilgi gören korku sinemasının korku unsuru yaratmak için diğer konulardan daha fazla kullandığı dini öğelerdir. Özellikle Hıristiyanlığın dünya üzerinde en fazla mensubu bulunan din olduğunu ve sinema konusunda en gelişmiş ülkelerin Hıristiyan nüfusu barındırdığını göz önüne alırsak korku sinemasında en fazla kullanılan dini öğelerin Hıristiyanlıkla ilgili olması kaçınılmazdır.

Hollywood tarafından popüler bir tür haline getirilen korku filmleri özellikle son yüzyılda din ve inançlar üzerinden muhafazakâr bir anlatıma doğru yönelmiştir. Bu yöneliş sonucunda korku sinemasına olan ilgi daha da artmış ve peş peşe birbirinin çok benzeri yapımlar ortaya çıkmıştır. Bu benzerlik sonucunda Hıristiyanlık içerisinde yer alan ve insanların korku duymasına neden olan şeytan, cadı, büyü ve günah gibi kavramların farklı ülkelerde aynı içeriğe sahip yapımlar şeklinde ortaya çıkması ile sağlanmıştır.

Bu bağlamda özellikle Batı'da çekilen korku filmlerinden seçtiğimiz filmler insanlar için korku unsuru haline gelmiş şeytan, şeytan çıkarma, cadı, büyü ve günah kavramları çerçevesinde incelenecektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

İnsanoğlunun yaşamının başlangıcından itibaren birçok duygu onun hayatına yön vermiştir. Bu duygulardan biri de korkudur. Korku, insanları birçok alanda etkilemiş zamanla sanatta da yer bularak özellikle edebiyat ve sinemada birçok ürün verilmesini sağlamıştır. Bu türler kadar sinema da artık toplumu yönlendiren unsurlardandır. Farkında olmasak da bilinçaltımıza izlediğimiz filmler aracılığıyla birçok değer ve düşünce yüklenmektedir.

Günümüzde misyonerlik faaliyetleri artık rahiplerin ülkesini bırakarak başka ülkelere yerleşmeleri, orada Hıristiyanlığı anlatmalarından ziyade kitle iletişim araçları ile yapılmaktadır. Amaç misyonerlik olmasa da Hıristiyanlık hakkında bilgi sahibi olmak için en etkili yollardan biri sinemadır. Sinema salt eğlencenin yanında artık bir kültür ve din aktarım aracı haline dönüşmüştür. Amerika'da çekilen bir korku filmi sayesinde Türkiye'deki ya da başka ülkedeki bir izleyici farkında olmadan Hıristiyanlık hakkında çok fazla şey öğrenmektedir. Sonuçta sinema sektörünü elinde bulunduran ülkeler kültürlerini ve dinlerini rahatlıkla yayabilmektedir.

Dini bir amaçla yapılmayan korku filmleri bile kullandığı dini unsurlar ile ister istemez izleyicilerin o din hakkında fikir sahibi olmalarını sağlamaktadır. Kullanılan dini öğeler ne kadar çok inanç oluşturursa izleyicinin korkması da o kadar kolay olmaktadır. Bu yüzden korku sineması izleyicilerin inançlarını da göz önüne alarak korku yaratmak için o inancın korku unsurlarını kullanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, izleyicilerin en fazla tercih ettiği türlerden olan korku sinemasının, amaçladığı korkuyu sağlayabilmek için gerekli olan unsurları en fazla dinde bulduğunu kanıtlamaktır. Korku filmlerinin büyük bir çoğunluğu sinema sektörünü elinde bulunduran ülke olan Amerika yapımıdır. Amerika'nın büyük bir çoğunluğu da Hıristiyan olduğu için korkutmak amacıyla Hıristiyanlıkta yer alan dini öğeler kullanılmıştır. Amerika'dan başka sinema alanında en fazla ürün veren ülkeler yine Hıristiyan Batı ülkeleri olduğu için Hıristiyan unsurlar onlar tarafından da kullanılmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte hayatımıza giren birçok yenilik gibi sinema da insanların kültürel düzeyde gelişmesine ve değişmesine neden olmuştur. Televizyon ve internetin de gelişmesi ile birlikte çekilen filmler artık sadece sinema salonları ile sınırlı kalmamış istediğimiz anda istediğimiz yerde izleyebileceğimiz eğlence araçlarına dönüşmüştür. Bu serbestlik yanında kültür ve din aktarımını da beraberinde getirmiştir. Çağımızın en önemli eğlence araçlarından olan sinema fikirlerimizi, konuşmamızı, davranışlarımızı hatta dinimizi bile değiştirebileceğimiz seviyede bizi etkilemektedir*. Sinema günlük hayatımızda o kadar etkili olmuştur ki çocukların ve gençlerin okul çantalarından defter ve kalemlerine, giysilerine kadar filmlerin karakterleri işlenmiş bu karakterler hayatımızın vazgeçilmezleri arasında yer almıştır.

Hayatımızda bu kadar önemli bir yer edinen sinema bir alt türü olan korku sineması ile özellikle gençlerin ilgi odağı haline gelmiştir. Korku sineması türünde en fazla ürün veren Batı ülkeleri ise doğal olarak Hıristiyanlıktaki korkutucu unsurları filmlerinde işlemiştir. Çözümünü dine dayamış bu tarz korku filmlerinde, bir varlığa olan inanç arttıkça korku unsuru da artmıştır.

İnsanlar için bu kadar etkili bir eğlence aracı haline gelmiş korku sineması gün geçtikçe yeni örneklerini vermeye devam etmektedir. Gelişen teknolojiyle birlikte çekilen her korku filmiyle birlikte Hıristiyanlıkla ilgili dini öğeler daha korkutucu ve ilgi çekici halde izleyicilerin beğenisine sunulmaktadır. Dini öğeler içeren filmler içerik olarak birbirine benzese de görsel ve ses efektleri zenginleştirilerek çekilen her yeni korku filmi, izleyicileri korkutmayı başarmaktadır. Örneğin, şeytanın varlığına inanan izleyiciler için şeytanla ilgili her çağda çekilen korku filmleri korkutucu olacaktır. Bu filmlerde yapımcılar görselliği ve ses efektlerini ne kadar geliştirir, şeytanı ne kadar korkutucu olarak sunarsa ve filmde Kutsal Kitap'tan ne kadar çok örnek kullanırsa izleyicilerin bu varlığa olan inancı o kadar artacak ve korkutma daha etkili şekilde sağlanacaktır.

---

* Bunun en güncel örneği Star Wars (Yıldız Savaşları) film serisindeki kurgusal Jedi dininin Avustralya, Yeni Zelanda, Kanada, İngiltere ve Amerika gibi ülkelerde inananlar kazanmasıdır. 2009 yılında İngiltere'de 390 bin, Avustralya'da 70 bin kişinin Jedi dinine mensup olduğu bildirilmiştir. Ayrıca İngiltere ve ABD'de Jedi kiliseleri kurulmuştur (İnanlar, 2015, s. 232).

1.4. Araştırmanın Yöntemi

Korku, insanlar için hem ürkütücü hem de hayatın devamı için vazgeçilmez bir duygudur. Bu duygu sayesinde ilk çağlardan beri hayatta kalan insan korkudan kaçınmak için onu mağara duvarlarına resmetmiş, tiyatro ve sinema ile oyunlaştırıp senaryolaştırmıştır. Araştırmamıza başlamadan önce özellikle korku sinemasında korkunun senaryolaştırılmasında dini öğelerin kullanılıp kullanılmadığının tespiti için bu alanda hazırlanmış tez, kitap ve makaleler taranmıştır. Bu tarama sonucunda Türkiye'de konuyu Hıristiyanlık açısından ele alan bir tezin daha önce hazırlanmadığı görülmüştür.

Araştırmamızın ilk bölümünde korkunun tanımı, çeşitleri ve korku ile din arasındaki bağlantı bu alanda yapılmış çalışmalardan da yararlanılarak açıklanmıştır.

İkinci bölümde ise sinema, sinema ve din, korku sineması ve din başlıklarıyla konunun daha iyi anlaşılması için bu alanda yazılmış ve kitap ve makaleler taranmıştır. Tarama sonucunda birinci el kaynaklara ulaşılmaya çalışılmış ve bu kaynaklardan istifade edilmiştir.

Üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerde, korku filmlerinde en fazla kullanılan dini öğeler olan şeytan, şeytan çıkarma, cadı, büyü ve günah öğeleri açıklanmıştır. Bu öğeler açıklanmadan önce yazılmış kitap ve makaleler taranmıştır. Tarama sonucunda şeytan, şeytan çıkarma, cadı, büyü ve günah konularıyla ilgili yazılmış kitaplardan derlenen bilgiler konu çerçevesinde teze alınmıştır. Konular özellikle Hıristiyanlık açısından incelenmiş ve Hıristiyanlık tarihindeki yerlerine de yer verilmiştir.

Açıklanan her konunun sonunda o konu ile ilgili çekilmiş filmlere yer verilerek okuyucunun bilgileri taze iken filmleri değerlendirmeleri amaçlanmıştır. Şeytan çıkarma konusu şeytan başlığı altında incelenmiş ancak filmler ayrı olarak verilmiştir. Çünkü şeytan çıkarma konusu şeytan ile bağlantılı olsa da çoğu korku filminde sadece "şeytan çıkarma" olayına odaklanılmıştır. Ayrıca şeytan çıkarma ile ilgili yapılan filmler sadece şeytan konulu filmlerden sayıca daha fazla ve daha ilgi çekicidir. Bu yüzden şeytan çıkarma konusunda üç film (The Exorcist, The Exorcism of Emily Rose ve The Rite) şeytan konusunda ise iki film (Rosemary's Baby ve The Omen) incelenmiştir. Cadı ve büyü konusunda ise The VVitch: A New England Folktale ve Season of the Witch

filmleri incelenmiştir. Son olarak günah konusu ile ilgili Carrie ve Friday The 13th filmleri incelenerek konu ile ilgili bağlantıları açıklanmıştır.

Korku filmlerinde en fazla kullanılan dini öğelerin tespiti için incelediğimiz bu korku filmleri yapım yıllarına, içeriklerine ve türlerine göre incelenmiştir. Tezimizle alakalı olan korku filmlerinin seçiminde sinema eleştirmenlerinin görüşleri ve imdb puanları dikkate alınmıştır. Korku filmleri seçilirken özellikle alanında yapılmış ilk filmler olmasına dikkat edilmiştir. Çünkü bu tarz filmler kendisinden sonra çekilen filmler için çoğu sahnesi ile örnek teşkil etmiş ve çoğu filmlerde ilk filmlerin sahneleri tekrar edilmiştir. İncelemek için seçtiğimiz ve alanı için ilk örnek olmayan filmlerin seçiminde ise sinema eleştirmenlerinin görüşlerinin yanı sıra imdb puanları etkili olmuştur. İmdb puanları korku filmi severlerin o filmi beğenme oranlarını gösterdiği için filmlerin seçiminde ölçüt olarak kullanılmıştır.

Hıristiyanlıkla ilgili dini öğeler barındırdığını tespit ettiğimiz filmlerin arasından seçtiklerimiz, filmin künyesi konusu altında yapım yılı, ülke, yönetmen, oyuncular, yapımcı ve süreleri belirtilerek film hakkında bilgiler verilmiştir. Filmin özeti kısmında ise izlediğimiz filmler okuyucuda bir fikir oluşturması amacıyla kısaca anlatılmıştır. Filmin incelenmesi kısmında filmlerin içerdiği Hıristiyanlıkla ilgili dini öğeleri nasıl kullandığı, kullanılan bu öğelerin nasıl sahnelendiği ve amaçlanan korkutmanın nasıl sağlanmaya çalışıldığı açıklanmıştır. Ayrıca bu bölümlerde kullanılan öğeler daha açıklayıcı olması için ekran görüntüleri ile desteklenmiştir.

Konu çerçevesinde incelediğimiz filmlerden ayrı olarak bu konularda yapılmış filmler Ekler kısmında yapım yılları ve ülkeleri ile birlikte verilerek okuyucuların konularla ilgili daha fazla filme ulaşmaları amaçlanmıştır.

Sonuç ve değerlendirme kısmında ise tezimizin her bölümünde açıkladığımız bilgilere kısaca değinilmiş ve ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

BÖLÜM II

KORKU, SİNEMA VE DİN

2.1. Korku Kelimesinin Tahlili ve Anlamları

“Korku, yaşama ilişkin koruyucu ve savunucu nitelik taşıyan aynı zamanda da dayanıksızlığın simgesi olan bir histir. Temel bir tanım yapmak gerekirse korku, gerçek ya da hayali bir tehlike, bir tehdit karşısında duyulan büyük tedirginlik duygusu, bir tür heyecandır” (Türkel ve Kasap, 2014, s. 712).

Türk Dil Kurumu’na göre ise korku; bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü; kötülük gelme ihtimali, tehlike, muhatara; gerçek veya beklenen bir tehlike ile yoğun bir acı karşısında uyanan beniz sararması, ağız kuruması, kalp, solunum hızlanması vb. belirtileri olan veya fizyolojik değişimlerle kendini gösteren duygu olarak tanımlanmıştır (<http://www.tdk.gov.tr>).

Köknel korkuyu, “İnsanın algıladığı, gördüğü, ya da düşündüğü, imgelediği, tasarladığı tehlikeli, tehdit dolu durum, kişi, nesne, olay ve olgu karşısında gösterdiği doğal, evrensel duygulanım durumu, ruhsal tepkidir” şeklinde tanımlar (Köknel, 1995, s. 16).

Psikologlara göre korku; canlıyı uyaran ve kendi savunmasını sağlayan yararlı bir mekanizmadır. Bu yararlı mekanizma “hem kaçınılmaz, hem de temel bir duygu” olarak nitelenebilir. Farklı sebepler farklı korku türlerini ortaya çıkarmakta ve bunların psikolojik sonuçları da farklı olmaktadır (Albayrak, 2008, s. 39). İnsanın yaşadığı diğer duygusal tepkiler gibi korku da temel heyecanlardan biridir ve bir yandan biyolojik, öte yandan da duygusal alanda yer almaktadır (Mannoni, 1992, s. 11).

Korkunun içgüdüsel olduğunu savunanlar korku duygusunu bütün canlılarda görülen ilkel korkunun bir yansıması olarak görürler. Korkuların etkisi altındaki ilk insanlar tabiata karşı güvensiz ve zayıf oldukları için korkmaktaydılar. İlk insanların yırtıcı hayvanlardan kaçabilmeleri ya da tehlikelerden korunabilmeleri için sürekli tetikte olmaları gerekmektedir. Bu durum da ilk insanlarda korku duygusu ile sağlanmıştır (Manonni, 1992, s. 6).

Bu görüşlerin yanında; davranışçı kuramcılara göre korku öğrenme ile oluşmaktadır. Çocuklarda korkular zihni gelişimin başladığı iki ve üç yaşlarında ortaya çıkmaktadır (Manonni, 1992, s. 6). Bu kuramcılar korkunun başlangıcını bebeğin doğumla birlikte annenin döl yatağından ayrılıp güvensiz, korumasız bir ortamın

tehdidini ve tehlikesini duyumsamasıyla başlatır. Çocuk böylece ilk kaygı ve korkuyu yaşar. Büyüdükçe içinde yaşadığı ortamın doğal ve toplumsal koşullarından kaynaklanan yeni tehditler, tehlikeler sezer ve bunlardan korkar. Ayrıca karanlıktan, açlıktan, kapalı yerden, kardan, yağmurdan, gök gürültüsünden, şimşekten, yıldırımdan, hayaletlerden, cadılardan korkar. Ama çocukluk döneminde en önemli korku anne ve babayı kaybetmektir (Köknel, 1995, ss. 58-60).

Korkular genellikle yaşa paralel olarak artmaktadır. Çocuklukta başlayan korkular ergenlikte devam eder. Gençlikte korku heyecanı ile ilgili değişiklikler “nitel” olmaktan daha ziyade “nicel”dir. Çünkü artık gencin ilgi sahaları değişmektedir. Ergenin özellikle toplumdaki yerini yitirme endişesi çocukluğa göre daha farklı korkulara neden olabilmektedir. Yani korku yaşa bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir (Albayrak, 2008, s. 41).

Her yaşın kendine özgü heyecanları veya özel kâbusları varsa da, hayatın hiçbir aşaması korkudan bağışık değildir. İnsan büyüdükçe korkuları sadece şekil değiştirir. Örneğin kedi, köpek, yılan, böcekler, yaralanmak, hastalık vb. den korkmak için belli bir yaş aralığı yoktur. Hangi yaş olursa olsun korku, kişileri tehlikeli durumlardan güvenli bir sığınağa yöneltmektedir (Manonni, 1992, s. 6). Korku kötü bir duygu olarak hissedilse de tehlike anında canlının uyarıcı refleksini tetiklediği için olumludur.

Korku bazı koşullarda bireyin kurtuluşu için yararlı olsa da, onu hisseden kişi için her zaman hoş olmayan bir heyecandır. Bu kötü duygunun tedavi yollarından birincisi, tehlikeli (veya bu şekilde görülen) durumun saf ve basit yadsınmasına dayanması, sanki bu yokmuş gibi davranılmasıdır. Bu yöntem, bu haliyle olguların ağırlığı karşısında pek direnemeyen dayanıksız bir savunma aracıdır. Bu girişimin sonucu olarak doğan efsaneler, masallar ve hikâyeler çok sayıda ve çok çeşitlidir. Mitlerle güven teşkil ederler. Korkularını eserlerinde nesnelleştiren sanatçılar, onları saran sersemletici kaygıları saptamaya çalışırlar. Bunların dokunaklılığı, kendi sonunu düşünen ve yaşlılık, hastalık, açlık gibi insani sıkıntıların kurbanı olan bir uygarlığın endişeleriyle ilişki içindedir. Bayramlar ve karnavallar da en azından belli bir ölçüde bu hâkim olma çabasına katkıda bulunmuşlardır. Neşenin gürültülü ifadeleri, eğlenceler ve kılık değiştirmeler, kâbusların üstünü örter ve korkuyu geçici olarak uzaklaştırır. Oynanan korku, yarı yarıya hâkim olunan korku demektir. Korkudan kaçmak veya onu başka bir kılgıya sokmak yerine onu kullanma yollarına da gidilebilir. Bütün dönemlerin peygamberleri ve kâhinleri bilinen bir etkililikle bu yönetime başvurmuşlardır. Cemaatlerinin karşısına her yerde var olan ve etki yapan cinleri, perileri çıkararak,

propagandalarını bilinçli bir şekilde korku yoluyla yapmışlardır (Manonni, 1992, ss. 99-100-101).

Korkuyu, kaygının bir duruma, kişiye, nesneye, olaya, olguya yönelmesi, bunların üzerinde odaklaşması, toplanması, yoğunlaşması olarak kabul edersek kaygıyı (anksiyete); insanlarda doğuştan var olan, belirsiz, gerçekle bağlantısız, anlaşılması, anlatılması, imgelenmesi, tasarlanması olanaksız, geleceğe yönelik hoş olmayan, elem veren bir duygulanım durumu olarak tanımlayabiliriz. İnsanlar kaygıyı gelecekte kötü bir şey olacakmış gibi duyumsarlar. Korku ve kaygı günlük yaşamın önemli bir parçasıdır. Bu nedenle insanın korkması, korkulu durumları yaşaması, korkuyu duyumsaması hayatın doğal gereğidir (Köknel, 1995, s. 16).

Kaygı, bir kasılma, boğulma hissiyle ifade bulan fiziksel bir bozukluktur. Kaygı her şeyden önce psikolojik ıstıraptır. Geçici bir huzursuzluğa rağmen korku için aynı şey söylenemez. Sonuçta korku daha banaldır ve onunla daha olağan durumlarda karşılaşılır. Korku ve kaygı arasındaki farklılığın en önemli kriteri bir nesnenin varlığı veya yokluğudur. Korkuda birey korktuğunda neyden korktuğunu da bilir ve belli bir ölçüde, heyecanın körükleyicisi olarak davranabilir. Kaygılı kişi ise tehlikenin belirsizliğiyle ilişkili sıkıntılı bir bekleyişe mahkûmdur. Tehdidin ne olduğu saptandığı anda kaygı yerini korkuya bırakır ve buna genellikle bir rahatlama eşlik eder, kişi korkmaktadır, fakat en azından neyden korktuğunu bilmektedir ve bu şaşkınlığını bir ölçüde azaltır. Kaygı bozucu olduğu halde korku adaptasyonu sağlar, hatta bazı durumlarda hayatı kolaylaştırır. (Manonni, 1992, ss. 36-39).

Belirli ölçüler içerisinde bireyin insanca yaşamasını sağlayan korku, bu ölçüler bozuldukça bireyin bütün günlük yaşamını, amaçlarını, beklentilerini, duygularını, düşüncelerini, inançlarını etkilemeye başlar. Karamsar, kötümser, endişeli, kaygılı, korkularla çevrili bir insan karşımıza çıkar. Kişinin ruh sağlığı giderek bozulur ve ruhsal hastalıklar görülebilir. Ruhsal bozukluk ve hastalıklarla ortaya çıkan bu korku durumuna ise “fobi” denir. Fobi, özel bir korku durumudur. Fobi insanın içinde bulunduğu çevrenin, ortamın ve koşulların dışında oluşur. Fobinin içeriği ve şiddeti düşünceyle, mantıkla anlatılamaz, açıklanamaz; iradeyle denetlenemez, engellenemez ve önlenemez (Köknel, 1995, s. 19).

Panik ve dehşet ise; genellikle şiddetli korkuları betimlemek için kullanılır. Bu kavramlar görece yakın durumları betimlerler. Belki en önemli farkları, panikte devindirici bir bileşen bulunabilirse de, dehşet bunu mutlaka içermez. Dehşet genellikle, felç olma ve duyumsuzlaşma fenomenleriyle birlikte bir şaşkınlıktan donup kalma

durumuna indirgenir. Bu durum devam ettiği sürece birey hiçbir hareket yapamaz ve bu durumdan çıktığında bilinci, onu sıçratarak uyandıran bir kâbus görmüş olan kişinin bilincine benzer ve kişi yavaş hareket ederek, hatta büyük bir kaygıyla kuşatılmış olarak mahcup ve sersemlemiş bir halde kalır (Manonni, 1992, s. 67).

Korku genellikle bilinmeyene karşı duyulur. İnsan için bilinmeyen her zaman ürkütücü olmuştur. Çocukluğumuzdan beri yaşadığımız korkuların temelinde de bilinmeyen yatmaktadır. İnsanların nereden geldiğini anlamadığı ürkütücü bir sese, tanımadığı insanların olduğu yeni bir ortama karşı duyduğu korkunun temelinde de bu duygu yatmaktadır. Bilinemezliğin yarattığı korkunun en başında ise ilk insandan beri gelen ölüm korkusu vardır. Diğer korkular da bu ölüm korkusu ile bağlantılıdır. Tüm canlılar gibi insan da fizyolojik olarak hayatta kalmaya yöneldiği için ölüm korkusu ve beraberinde gelecek olan bu bilinemezliğe karşı çareler aramıştır.

Ölüm herkes için kaçınılmaz olduğu için herkes ölüm korkusu duymaktadır. Bu çok özel ve bütün diğerlerinden tamamen farklı bir korkudur. Bu durum bu haliyle bile zaten ürkütücüdür (Manonni, 1992, s. 23).

“Yaşam içgüdüsünün tüm canlı ve organizmalarda olduğu gibi insanda da bulunması nedeniyle biyolojik ölüm, karşı durulması gereken bir olgu olmaktadır. İnsanın yaşamın sonsuz olmadığını anlaması, ölüm ve anlamı üzerinde düşünmeye başlaması, ölüm korkusuna duygusal ve entelektüel bir nitelik kazandırmıştır. İnsanoğlu, en güçsüz, korunmasız, yumuşak ve kolay ölebilecek varlıklardan biridir. Aynı nedenlerle her zaman acıdan kaçmak zorunda kalmıştır. Kendini korumak için aklını kullanıp geliştiren insan, vücudunu da sağlam maddelerle kaplamış; kendini emniyete almaya yönelik çabalarıyla bilgiye yönelmiştir. Dolayısıyla açıklanamayan ve denetlenemeyen, insan için her zaman korku yaratmaktadır. Ölüm de istenmeyen ve denetlenemeyen bir olgu olarak bilinmeyenle iç içedir.” (Abisel, 1999, s. 134).

2.2. Korku ve Din

İnsanları ölüm korkusunun yanında ölümün kaçınılmazlığı ve sonrasının bilinemezliği ile ilgili en fazla tatmin eden olgu dindir. Dinler ölüm ve sonrasıyla ilgili cevaplarıyla birçok insanı tatmin etmektedir. Bununla birlikte dinin kaynağının korku olduğunu ve insanın yüce bir varlıktan ve onun yargılamasından korktuğu için dine sarıldığını iddia edenler de vardır. Din, hem korkutucu hem de cezplı edici olan bir gizemdir.

Dinin kaynağının korku olduğu ile ilgili görüşlere baktığımızda; din kavramını belirtmek için zaman zaman dinin psikolojik yönünü ifade eden terim olan “yir’ah” (korku, haşyet) kelimesinin de kullanıldığını görürüz (Taşpınar, 2017, s. 19).

Freud’a göre din olgusunun ortaya çıkışı iki şeyle izah edilebilir. Birincisi ilkel insanın tabiat güçleri karşısında duyduğu korku ve çaresizliktir. İkincisi ise, içgüdüsel yaşamın ruh üzerinde yarattığı ağırlık ve bunların karşısında insanoğlunun hissettiği acizliktir (Şimşek, 2016, s. 39).

Polybius (İÖ. 200-120), ataların bilinmeyen korkusundan emin olmak için tanrıları ürettiklerini iddia eder. Epicurus (İÖ. 341-270) tarafından inancın ve ibadetin kaynağı olarak korku öngörülür. Tanrılara ibadet etmek, iyi ürün, başarılı av vb. demektir. Bu yoruma göre ekmek Demeter’le (yeryüzünün annesi, ürünlerin koruyucusu); bilgelik Dionysos’la; ateş de Hephaistos’la ilişkilendirilir (Batuk, 2009, s. 34).

Schimmel, dinin korku ile bağlantısını; “İnsan ile insanüstü güç arasındaki duygular, iman akideleri ve ibadetler şeklinde tezahür eder” diyerek açıklar. Yine korku din ilişkisini, “İnsan korkar ve güvenir, bir kudretin celalinden korkar yahut da cemaline karşı sonsuz bir hayranlık duyar” şeklinde izah etmiştir (Schimmel, 1999, s. 5).

Korku dinin temellerindedir. Kutsal Kitap, korkuları “*yargı korkusu*”, “*insan korkusu*” ve “*afet korkusu*” olmak üzere üç ana başlığa ayırmıştır. Bu üç başlık da “günah” kavramıyla bağlantılıdır. Yargı korkusu; bireylerin yaptıkları yanlışlar nedeniyle yargılanmaları ve cehenneme gitmeleri olgusunu barındırmaktadır. İnsan korkusu; bireylerin diğer bireylere yaptıkları kötülükler üzerine oluşmaktadır. Afet korkusu ise; yine tanrının günah işleyen insanlara ders vermek amacıyla dünyada oluşturduğu doğa felaketlerini içermektedir. Kutsal kitaplarda, yanlışlar yapan yani günah işleyen insanlara ya da toplumlara verilen cezalarla ilgili birçok örnek yer almaktadır. Bu da o dine inananların yanlış yapmaktan korkmalarına neden olmaktadır. Ölüm korkusu, zamanla tüm korkuların ötesinde bir hesap verme korkusuna dönüşmektedir (Şimşek, 2016, s. 22).

Tevrat’a göre Âdem’in ilk günahı işlemesiyle korku başlamıştır. Korktuğu ise Tanrı’nın kendisidir ve bu korku yargı korkusu ile bağlantılıdır. Başlangıçta Tanrı her şeyi kusursuz yaratmıştı. Dünya korku olmayan bir yerd (Yaratılış 1:31). Âdem ve Havva yasak meyveyi yediklerinde ikisinin de gözleri açıldı ve çıplaklıklarını fark ettiler. O andan sonra korku başladı. Bu olay Tevrat’ta “Derken Rab Tanrı’nın sesini duydular. O’ndan kaçıp ağaçların arasına gizlendiler. Rab Tanrı Adem’e ‘Neredesin?’

diye seslendi. Adem, ‘Bahçede sesini duyunca korktum. Çünkü çıplaktım, bu yüzden gizlendim’ dedi” (Yaratılış 3:6-10) şeklinde ifade edilmiştir.

Eski Ahit’in Mezmurlar bölümünde insanların korkudan kurtulması için Tanrı’ya güvenmeleri gerektiği “Ey halkım, her zaman O’na güven, İçini dök O’na. Çünkü Tanrı sığınağımızdır (Mezmurlar, 62:8). Sana güvenirim korktuğum zaman. (Mezmurlar 56:3)” gibi ifadelerle belirtilmiştir.

İncil’de ise insanların korkudan sevgi ile kurtulacağı “Sevgide korku yoktur. Tersine, yetkin sevgi, korkuyu siler atar. Çünkü korku cezalandırılma düşüncesinden ileri gelir. Korkan kişi, sevgide yetkin kılınmış değildir (Yuhanna 4:18) şeklinde anlatılmıştır.

İlk insanlar, şeytan, cadı, büyücü gibi soyut olan korkuları dehşet verici çeşitli simgeler şeklinde tasarlayarak somutlaştırmışlardır. Yani soyut olan korku kavramını bu simgelerle somutlaştırarak gözle görülen duruma getirmişleridir. Kimi olayların korkulardan kurtulmak için, doğaüstü güçlerin gazabından kurtulmak ya da onların yardımlarını sağlamak amacıyla dinsel törenlere, kural ve ilkelere uymaya ve büyüye başvurmuşlardır (Köknel, 1995, s. 30).

İnsan kutsal olanı öğrenir, çünkü bu, kutsal olmayandan tamamen farklı bir şey gibi ortaya çıkar ve kendini gösterir. Kutsal olan, bu hierofani içinde, "tamamen farklı" şeyin, bizim dünyamıza ait olmayan ve yine de ondan doğan bir gerçekliğin kendini göstermesinde ortaya çıkar. Ne kozmik ne de insani hiçbir şeye benzemeyen bu güçle karşılaştığında insan kendi hiçliği duygusuna kapılır. İnsanların kutsal güçler karşısındaki korkusunu ifade eden özel davranışların, bu duygulardan doğduklarını söyleyebiliriz. İnsanların kutsal güçlerle iyi geçinmek ve onların korkunç “öfkelerinden” kaçınmak için başvurdukları çok sayıdaki ve çok belirgin saygı ve itaat davranışları oluşmuştur. Hatta kutsal güçlerin, bütün topluluğu etkileyebilecek misillemelerinden korkan insanlar, tanrısal öfkeden ne kadar çok ürküyorlarsa o kadar büyük bir inançla suçluyu cezalandırmışlardır (Manonni, 1992, ss. 76-77).

Günümüzde ise deprem veya sel gibi doğa olaylarının oluşturduğu tehlikeler karşısında insan kabul edilmesi zor güçsüzlüğünü görür. Yer sarsıntılarına, dalgaların azgınlığına, yangın, deprem, sel, kuraklık gibi doğa olaylarına karşı yapabileceği hiçbir şey yoktur. Teknik ilerlemeler sayesinde az çok mücadele edilen bu felaketler bugün yerlerini bir ölçüde, en azından ileri ülkelerde, okyanusların kirlenmesine, tarım ve hayvancılıktaki kimyasal zehirlenmeye, atomik radyasyonlara, nükleer bomba, füze, genetik manipülasyon, toplumun bilgisayarlaştırılması gibi unsurlara bırakmışlardır.

Yani alt ettiğimizi düşündüğümüz bir korku diğerini kovalamaktadır (Manonni, 1992, s. 20).

Güler'in ifade ettiği gibi "Korku, mağaralara aslan, kaplan ve ayı resimlerinin çizilmesinden beri bir sanat ve eğlence olarak baştan beri bizimledir. Bununla birlikte İsa'nın son günlerinin anlatıldığı korkunç hikâyeler, katliam, zulüm, vahşet ve nihayet ölüm sonrası hayat, İncil, Kur'an, Antik Çin ve Japon yazılarının hepsi korkutucu ve doğaüstü elementler içermektedir (Güler, 2011, s. 16). Bugün ise doğumdan ölüme kadar bizimle olan korkuyu ifade etmenin ve onu alt etmenin yollarından biri ve insan için en az riskli olanı sinemadır.

2.3.Sinema ve Din

XX. yüzyılda dünya kültür ve medeniyeti açısından en etkili icatların başında sinema gelmektedir. Geçen yüzyılın ortalarına kadar dünyada nispeten kültürel bir çeşitlilikten söz edilirken, II. Dünya Savaşı'nın akabinde yaşanan globalizasyon ve kapitalizm furyası sonucu tek kültürlülüğe doğru bir geçiş yaşanmıştır. Bunun en büyük sebebi kitle iletişim ve ulaşım araçlarının gelişmesi başta da sinemanın yaygınlaşmasıdır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra müttefikler Almanya, İtalya ve Japonya'da sinema endüstrisini kontrol altına alarak faşist ideolojilerin yeniden yeşermesini engellemeye çalışmışlardır. Hollywood yetkilileri de Avrupa'ya gelerek ihracat anlaşmaları yapmışlar, bu sayede sanayisi çökmüş Avrupa ülkelerindeki sinema salonlarının en büyük tedarikçisi olmuşlardır. Hollywood'u Avrupa pazarında baş aktör haline getiren bu durum, onun dünya sinema sektöründeki hegemonyasını perçinlemiştir (İnanlar, 2015, s. 229).

Sinemanın bir araç ve endüstriyel sektör olarak Batı'da doğmasının, Batı'nın dini meselelere giren filmlerde de öncü olmasına yol açtığı söylenebilir. Din, hem ülkemizde hem de dünyada sinema için vazgeçilmez bir konu olmuştur. Filmlerde Mesih, Mehdi, Deccal, şeytan, ahiret, kıyamet, cennet, cehennem, Tanrı, kader, reenkarnasyon gibi konular yıllardır işlemiştir.

Sinemanın dinle ilişkisi hiçbir zaman tekdüze olmamıştır. Bu ilişki dini afyon olarak gören, din-yıkan yapımlardan örgütlü dine ve kiliseye karşı isyan eden yapımlara; yeni bir din kuran filmlerden herhangi bir dine atıf yapmadan inanç, kader, ruhlar âlemi, şeytanlar, cinler ve melekler gibi konulara temas eden filmlere kadar varan geniş bir yelpazede ürünler ortaya konmuştur. Toplumun bu filmlere karşı tepkisi de

tekdüze olmamıştır. Yönetmenlerin günahkâr ya da aziz ilan edilmesinden, gişe rekorlarının ya da sinema camlarının kırılmasına kadar değişen tepkiler üretmiştir. Ama her durumda inancın bu yeni mabedine karşı kayıtsız kalınmamıştır (Gençdoğan, 2015, s. 132).

Sinemanın, geniş bir yelpazede ürünler ortaya koyduğu bir gerçektir. O yüzden dinler, sinemada nasıl tasvir edildikleri ile ciddi bir şekilde ilgilenmektedirler. Öncelikle filmler eskiye nazaran çok daha geniş kitlelere ulaştıkları için kültür üzerinde önemli bir rol oynamaktadırlar. Filmler sadece sinema salonlarında gösterilmemekte, televizyonlarda da yayınlanmaktadır. Ayrıca filmleri kiralamak ve satın almak da artık çok kolaydır. İkinci olarak bazı insanlar, belirli dinler hakkında sadece filmlerden gördükleri kadar bilgi sahibi olmaktadır. Bu durum, dinlerin dünyada iyi bir imaja sahip olmak istiyorlarsa filmleri kontrol etmeleri ya da kendilerini filmlere karşı savunmaları gerektiği anlamına gelmektedir. Sinemanın gücü insanların düşünceleri üzerinde diğer sanat formlarından daha geniş etkiye sahiptir. Bu nedenle dinler filmlere ayrı bir önem atfetmektedir (Blizek, 2015, s. 1228).

Sinemanın ortaya çıkışına karşı Hıristiyanlık dini özellikle de Katolik Kilisesi iki farklı tepkide bulunmuştur. İlk tepki sinemanın bir 'şeytan icadı' olduğunu söyleyip, inananları bu beladan uzak tutulması yönünde olmuştur. İkinci tepki ise, sinemayı Hıristiyanlığı yayma faaliyetlerinde bir 'araç' olarak değerlendirip, Katolik olmayan dünyanın diğer kalan kesimine ulaşma vesilesi olarak görme şeklinde olmuştur. Sinemanın ortaya çıkışından sonra bir asır geçmiş olmasına rağmen, Katolik Kilisesi içerisindeki bu iki yaklaşım hâlâ varlığını sürdürmektedir (Taşpınar, 2015, s. 211)

Bütün bu ayrılıkların yanında Katolik kilisesi sinemayı bir güç olarak değerlendirdiği için sinema ile ilgilenmektedir. Kilisenin resmi görüşü de denilebilecek olan bu yaklaşımı benimseyen Katolikler, savundukları ve yaymak istedikleri toplum tasavvurlarını gerçekleştirebilmek için, sinema ile toplum arasında filtre görevi görecektir çeşitli mekanizmalar oluşturma yoluna gitmişlerdir. Bunlar sinemanın toplum üzerindeki etkisini 'kontrol etmenin' ve 'yönlendirmenin' ortaya çıkardığı gücü kullanmayı hedeflemişlerdir (Taşpınar, 2015, s. 212).

Örneğin dindar bir Protestan olan William Hays tarafından oluşturulmuş olan Film Üretim Yönetmeliği'nin (Motion Picture Production Code); "Hiçbir film ya da sahne herhangi bir dini inancı alaya alamaz. Din adamı karakterleri, komik ya da cani karakterler olarak kullanılmamalıdır" gibi ilkelerine 1926-1968 yılları arasında

Hollywood film stüdyoları istemeden de olsa uymak zorunda kalmıştır (Blizek, 2015, s. 1213).

XX. yüzyılda ise sinemanın modern hayatın bir parçası olması ve yaygınlaşması, filmlerin içerdikleri bazı sahnelerin ahlaki açıdan uygun bulunmaması Katolikleri bu konuda önlemler almaya itmiştir. Bu nedenle film sektörünün her katmanında faaliyette bulunmak üzere 1928 yılında ‘Uluslararası Katolik Sinema Ofisi’ (UKSO, OCIC: Office Catholique International du Cinema) adlı kuruluşu kurmuşlardır. Ulusal seviyede kurulan ofislerin birleşiminden oluşan bu uluslararası çatı kuruluşu, zamanla önemli film festivallerinde sinema filmlerine ödüller vermeye başlamış ve seçmiş olduğu jüri sayesinde film sektörünün önemli bir parçası haline gelmiştir (Taşpınar, 2015, s. 213).

Bununla birlikte UKSO’nun görevini yeterince yerine getirmediğine inanan, insanların ahlakını ve ailenin kutsiyetini tehdit ettiği gerekçesiyle sinema sektörüne karşı bilinçlenmek ve ortak tepki koymak için 1933 yılında Ahlak Bekçileri (Legion of Decency) adlı dernek kurulmuştur (Taşpınar, 2015, s. 213). Bu dernek de sinemada yayınlanan filmlerin Hıristiyanlık dinine uygunluğu ve filmlerde gösterilen sahnelerin ahlaki açıdan uygun olup olmadığını kontrol etmiştir.

Din ve kutsal metinler dünyada en fazla okunan ve bilinen özelliğinden dolayı sinema sektörü için her açıdan zengin bir kaynak olmuştur. Dünya küçüldükçe ve küresel komşularımızı anlamak önem kazandıkça sinema, etrafımızdaki dünyayı anlamamızda en önemli araçlardan biri olacaktır. Bu nedenle, dünya dinlerini anlamak çok daha önemli olacak ve sinema dünya dinlerini anlama konusunda da çok önemli bir rol üstlenecektir (Blizek, 2015, s. 1236).

2.4. Korku Sineması Ve Din

İlk çağlardan beri korkuyla iç içe olan ve korkusunu bastırmak ya da yenmek için yollar arayan insan günümüzde bu yolu sinema ile bulmuştur. Korkularıyla karanlık bir ortamda, güven içinde yüzleşmenin sunduğu arınmayı yaşamak isteyen izleyiciler, korku filmlerine akın etmektedir. Korku sineması; korkuyla birlikte insanın içinde hep var olan şiddetin uç noktadaki görünümüne yer vererek, korku eşliği yükselen izleyiciler için vazgeçilmez olmuştur.

Sinemada korku türü, izleyicilerde korku duygusu oluşturan kişileri, olayları, durumları işleyen bir türdür. Korkunç olaylar, şeytanlar, cadılar, büyücüler ve değişik yaratıklar bu tür filmlerin başlıca öğeleri olarak kullanılmıştır. İnsanoğlunun

korkularından, kuşkularından, çeşitli kültürlerinde kaynaklanan, hayal gücüyle beslenen bu konular, durumlar ve güçler fantastiğe dayalı korku sinemasının temelini oluşturmaktadır (Tutar, 2015, s. 248).

Her toplum kendi inançlarını yansıtan bir sinema yarattığından kendi inançlarına ait korkularını da sinemaya yansıtmıştır. Kültür alışverişinde olduğu gibi sinema endüstrisinde de toplumlara özgü umutlar ve korkular başka toplumların sinemasına kaymıştır. Örneğin vampirler Batı kültürüne ait bir korku olmasına rağmen filmi izleyenler hangi topluma mensup olursa olsun, vampir kovmak için bir haça ihtiyaç duyulduğunu, yanlarında da kutsal su bulundurmaları gerektiğini bilirler.

Türün oluşumunda farklı kültür, biçim ve gelişmelerden kaynaklanan çok karmaşık bir miras rol oynadığı için korku sineması hakkında kesin ve tutarlı bir tanımlama yapmak mümkün değildir. Bunun için temelde korkuyu hedef alan, korku öğelerini barındıran ve korkunun belirleyici unsurlarını (şiddet, gerilim, tehlike vb.) taşıyan filmlerin oluşturduğu tür korku sineması olarak nitelenebilir (Aytekin, 2013, s. 65).

Korku sineması sadece Amerikan sinemasının bir ürünü olmayıp, Avrupa sineması tarafından geliştirilmiştir. Ancak zamanla Hollywood yani Amerikan sineması, tüm sinema endüstrisini ele geçirmiş ve diğer ülke sinemalarını tekeline almıştır. Günümüzde de korku filmleri, hâlen Avrupa ve Amerika'da çok yaygın olarak üretimine devam edilen bir türdür. Yine de korku filmlerinin herhangi bir ülkenin tarih ve coğrafyasıyla kesin bağları yoktur. Korku sineması temel korku ve kaygılara yaslanır ve bu yüzden de dünyanın her yerinde seyirci bulabilmektedir. Zamanla tarzlar değişse de yeni biçimler oluşmuş, eskilere modern korkuların eklenmesiyle korku sineması zenginleşerek kendini tazelemiştir (Abisel, 1995, s. 117).

Korku sineması, Batı toplumlarında kaynağını kendi tarihsel, dinsel, toplumsal ve folklorik kaynaklardan beslenen bir korku edebiyatından alır. Batı'da gelişen korku türü masallara, mitolojiye, edebiyat ya da tiyatroya kadar dayanmaktadır. Bir filmde seyirciyle kurulacak ilişkide özdeşleşme mekanizmasının sağlanması gereklidir. Bunun için de inandırıcılık ve izleyiciyle kurulması gereken yakınlık gerekli unsurlardır. Filmin inandırıcılığı, anlatının o toplumun yaşantısına, deneyimlerine yakın olmasına bağlıdır. Mekânlar, karakterler, gündelik yaşantılar izleyicinininkiyle benzer özellikler taşımalıdır (Akyar, 2012, s. 48). Bu benzerlik ise başlarda korku edebiyatıyla yapılmıştır. Korku sinemasının arkasında, Batı kültürünün çok eskilerinden gelen

mitleri, batıl inançları -şeytan, büyücü, cadı- ve edebi bir gelenek vardır (Abisel, 1995, s. 118).

Edebiyat, korku sinemasının beslendiği temel kaynaktır. Edebiyat eserlerinin, yaratıldığı zamanın ve mekânın şartlarına baktığımızda ise Kilise, yüzyıllar boyunca, toplum ve gündelik yaşayış üzerinde ve buna bağlı olarak tüm zihinsel faaliyetlerde söz sahibiydi. Kilise, iktidarını o dönemde öbür dünyaya, cehenneme, şeytana vb. ilişkin yaptığı vurgularla, insanları bu korkularla sürekli baskı altında tutarak sürdürmüştür. Savaşları, oturmamış düzeni, veba salgınları, açlığı, sefaleti ile Ortaçağ, çileli olduğu kadar aynı zamanda cadı ve büyücülük faaliyetleri gibi batıl inançların da yaygınlık kazandığı bir dönemdi. Din adamları ve ahlakçılar da Ortaçağ'daki dehşeti sömürmüşlerdir. Günahkâr ruhların başına gelebilecekleri gösteren korku hikâyeleri, yazılıp söylenmiştir. Dinsel el kitaplarındaki bu hikâyeler günah işleyenlerin cezalarının öbür dünyaya kalmayacağını belirtmiştir. Neticede Batı'da, mitlerden esinlenen antik dönemin metinlerinden başka, Ortaçağın toplumsal yaşam koşullarının ve Hıristiyanlığın körüklediği korkuların fantastik korku yazını için bir temel oluşturduğunu söyleyebiliriz (Koçak, 2006, ss. 96-97).

“Korku ve korkunun yarattığı mitoslar satılacaksa (kesinlikle satılacaktır!), hazır bir alıcı potansiyeli varsa (kesinlikle vardır!) bu potansiyeli sürekli olarak uyanık tutmak, dürtmek ve ürünlerle; kitaplar, filmler, televizyon dizileri, çizgi romanlar, şarkılar, oyuncaklar, bilgisayar oyunları ve kırtasiye malzemeleri ile beslemek gerekmektedir” (Scognamillo, 1996, s. 59). Bu besleme ise gerek beslendiği edebiyat ve dini kavramların çeşitliliğiyle gerekse teknolojik gelişmelerle daha çok inandırıcılık kazanan görüntü ve ses efektleriyle korku sinemasıdır.

Bilinçaltımızı meşgul eden en önemli parça korkudur. Gündelik olaylardan, endişelerden, izlenimlerden farkında olmasak da kaptığımız küçük ipuçlarını ömrümüz boyunca taşıyız. Korkmak için sinemaya gitmek başlı başına “mazoşistlik”tir. İnsanın karanlık bir salona parasını ve zamanını vererek saatlerce korkmasına sebep “günah çıkartmak”tan başka ne olabilir? “Boşalma” ya da “deşarj” demek daha mı doğru olur? (Arpaç, 1992, s. 56). Peki, insanların paralarını ve zamanlarını vererek saatlerce korkmak istemelerinin asıl nedeni nedir? İnsan neden aslında kaçmak istediği bir duygusunu beslemek istemektedir?

Bu soruların cevabını şu şekilde vermek mümkün olabilir; Eskiden sirk oyunlarını, idamları ve işkenceleri izlemek için arenalarda toplanan, meydanlara dökülen, Fransız devriminde giyotinlerin etrafına üşüşen, idamları alkışlayan,

heyecanlanan, kalabalıklarla bugün beyazperdenin ya da bir televizyon ekranının karşısında ürperenler arasında hiç fark yoktur. Gerilmek, korkmak ve sonra da bir düştten, bir kâbustan uyanır gibi gerçek yaşama dönmek, aynı zamanda beyazperdedeki canavarlardan, sapıklardan, çılgınlardan, akan kanlardan ve parçalanan vücutlardan ve ürkütücü gölgelerden kurtulup normal dünyaya dönmek, korku filmlerini perdedeki ya da ekrandaki karabasanlardan uzaklaşıp gündelik ve olağan canavarlıklarını gizlemeye çalışan yaratıklara dönmek insanların korku filmlerini seçme nedenlerindedir (Scognamillo, 1996, s. 65).

Film kahramanlarının canavarlar, katiller, yaratıklarla geçirdikleri sıkıntılı anlar, insanların rahatlık ve güven duygusunu pekiştirmelerinde yardımcı olabilmektedir. Bu da insanların yaşamlarında kendilerini bir nebze de olsun huzur içinde olmalarını sağlayabilmektedir. Gerçek ortamda bu gibi şeylerle karşılaşmayacak olmalarından duydukları bir rahatlama ile mutluluk duyabileceklerdir. Buradan hareketle korku filmlerinin insanın korkularını hafifletmede, onları rahatlatmada ve onların güven duygularını pekiştirmede bir araç olabileceği söylenilebilir. Korku sineması aracılığıyla; kişilerin bastırıldığı arzular ortaya çıkmakta, öfkeler dinmekte ve egolar tatmin olmaktadır. Çünkü seyirci, bu şekilde kendi korkularını dışarıdan seyretme ve korkularıyla yeniden yüzleşme fırsatını yakalamaktadır. Korku filmleriyle insanların görmezden geldiği, kaçtığı, arzulamadığı kişisel ve kültürel sorunlarla yüzleşmeleri sağlanarak onları çözümlene, onlardan ders çıkarma konusunda zorlamada bulunulur. Kişi tehlikenin yakınında ancak bir o kadar da uzağındadır. Öfkeyi, stres ve yorgunluğu, güvensizliği, toplumsal baskıyı bu popüler kültür aracı ile üzerinden atmaya çalışır. Bilinmeyene duyduğu merakı çözüm bulmaya çalışır. Korku filmlerini her türlü konuya ve olaya eleştirel bir bakış getirmede bir araç olarak kullanır. Türün, kendi içinde oluşturduğu cadı, şeytan, büyü vb. gibi farklı konuların ve olayların ortaya çıkması sağlanırken zengin içeriği ve imgeleriyle insandaki hayal gücü zorlanmaya çalışılır. İnsanın korkularını hafifletmede, onları rahatlatmada ve onların güven duygularını pekiştirmede bir araç olarak kullanılır (Akyar, 2012, ss. 9-11).

Beyaz perdenin sunduğu korku ve dehşet böylece bir boşalma, bir arınma (giderek bir alıştırma) görevini ve işlevini görmekte; genel bir potanın içinde ve belirli kalıplara uyarak şiddet ve vahşet fazlalıklarımızı eritmektedir. Bu tür bir sürecin içinde korku sineması bir gereksinim yaratır. Kendimize bile açıklamak istemediğimiz kaygılarımızı, tutkularımızı yönlendirerek beyaz perdedeki o kötü, iğrenç, tiksindirici

yaratıklara transfer eder ve böylece bir “süblimasyon” yolunu bize açar (Scognamillo, 1996, s. 65).

Öfke, sevinç, hüzün ve korku, film seyredirken hissedilip, dışa vurulan duyguların bir kısmıdır. Sinemada duygusal katılım diğer popüler kültür biçimlerine göre daha yoğun yaşanır. Duygusal katılım sonrasında ortaya çıkan -Aristoteles’in katarsis dediği- rahatlama, adeta modern dünyanın zevk iksiridir (Abisel, 1995, s. 7). Ayrıca korku filmleri, çeşitli ve olası görünümünü sunduğu ölümü basit ve doğal bir gerçeklik olarak görmemize yardımcı olmakta ve çocukluğumuzdan itibaren yaşamaya başladığımız ölüm korkusunu hafifletmemize yardım etmektedir (Güler, 2011, s. 24).

Korku filmleri, sinema salonu dışında görmezden gelinen, kaçılan, arzulanmayan kişisel ve kültürel sorunlarla yüzleşmeyi sağlayarak, çözümleme, ders çıkarma konusunda zorlamada bulunur. Korku türünün asıl konusu, batı uygarlığının baskıladığı ya da yasakladığı her şey için verilen mücadeledir. Korku filmlerinde mutlu son oluyorsa bu, baskılanmanın yeniden kuruluşunu göstermektedir. “baskılanmış/öteki” korku filmlerinde canavar olarak ortaya çıkmaktadır. Reddedilen, ürkülen, tiksiniilen, “öteki”, bu filmlerde dişi cinselliği, proleterya, öteki kültürler, etnik gruplar, alternatif ideolojiler, eşcinsellik ve biseksüellik şeklinde ortaya çıkar. Bu yüzden tüm sansürlemelere ve eleştirilenlerin yok saymasına karşın korku türü popülerdir. Bu filmler toplumun ortak karabasanlarıdır (Abisel, 1995, s. 124).

Sinemanın neredeyse ilk kez toplu olarak gösterildiği 1895 Fransız yapımı “Trenin Gara Girişi”nden itibaren sinemayla var olmaya başlayan korku, zaman içinde çeşitlenmiştir. Özellikle farklı nedenlere bağlılığı, somut ve soyut öğelere dayanması, hayal gücüne açık olması onu tür olarak zenginleştirmiştir. Doğal felaketlerden hayvanlara, psikolojik travmalardan teknolojik gelişmelere, rüyalardan gerçek olaylara farklı konular korku sinemasında yer almıştır. Sinema üzerine bilimsel ve akademik çalışmaların arttığı 1950’ler sonrası korku sineması üzerine ciddi çalışmalar yapılmıştır. Alt türlerin kendine özgü kahramanları, klişeleri, yaşam alanları, özellikleri, hikâyeleri ve bağlı oldukları mitoslar vardır. Zamanla belirlenen sınırlar içinde belirginleşen alt türler korku sinemasının genel bir özelliği olan kolay uyum ve adapte oluşundan faydalanarak kendilerini güncellemiştir. Hatta alt türler, kendi içlerinde yeni alt türlerin oluşmasına zemin hazırlamışlardır. Korku Sineması, görmezden gelinecek bir tür değildir. Mitosları, klişeleri, tarihi geçmişi ve sürekli gelişen yapısı ile sinemanın ayakta kalan nadir türlerinden biridir. Günümüz korku sinemasında teknolojinin son imkânları kullanılmakta, hayalin ve düşün hayat verdiği çok farklı yaratık, canavar ve varlıklar

bilgisayar teknolojisi ile kolaylıkla canlandırılabilir. Yine de şeytanlar, cadılar, seri katiller, sapıklar, canavarlar, uzaylılar hâlâ korku sinemasının vazgeçilmezleridir. Bu ucubeler artık korku sinemasının alt türlerini oluşturmuşlardır. Yeni maceralarda, sinemanın tarihsel sürecinde oluşturdukları kendi mitleri ve yeni kattıkları değerler ile yollarına devam etmektedirler (Aytekin, 2013, ss. 81-82).

Korku filmlerinin bir özelliği de sinemanın en uzun ömürlü ve en çok ilgi gören türünü oluşturmalarıdır. Sinema endüstrilerinin girdiği krizlerden etkilenmeyen korku filmleri, istenirse çok ucuza mal edilen, dünyanın her yerinde tercih edilen filmlerdir (Türkel ve Kasap, 2014, s. 712).

Çözümünü dine dayanmış korku filmlerinde; ilk dönemlerde filmin geçtiği ortamda evlerde haçlar, kasabalarda kiliseler bulunmasına rağmen çağdaş yaşamla birlikte başlarda dinden uzaklaşıldığı görülür. Dinsel objeler içeriğini yitirmiş, duygudan yoksun bir şekilde tabulaştırılmıştır. Bu korku filmlerinin sonlarına doğru tanrıca zihniyet yeniden güçlenir. Dinsel öğeler sayesinde kötülük sindirilir ve şeytan yok edilir. Bu filmler çoğunlukla insanların dinin tasvip etmediği şekilde yaşamasına getirilen ahlaki bir uyarı olarak görülebilir. Filmdeki kahraman kötülüğü yense bile bunu tanrı için yapar ve sonuçta kazanan yine tanrı olur. Dini korku filmleri insanları hedef alan iki uyarıyı yapmaktan geri kalmaz. Bunlar, dinsel otorite boşluğunun ve buna bağlı olarak da ailevi otorite boşluğunun getirebileceği zararların ahlaki uyarılarıdır (Demirci, 2006, s 55).

Konumuz olan ve korku sinemasında kullanılan, Hıristiyanlığa ilişkin her türlü simge, bir yandan Hıristiyan inancını güçlendirirken öte yandan onu sapkın bir hale getirmektedir. Bu etkileyici değişimin nedenleri 1960’larda yaşanan kimi dini olaylar gibi görünmektedir. Bunlar; 1964’te yeni Papa’nın seçimi, “Tanrı öldü!” sloganının yaygınlaşması, pek çok rahip ve rahibenin kiliseyi terk etmesiyle Katolik Kilisesi’nde ortaya çıkmış olan kriz, doğulu dinlerin etkisi ve tüm bunlarla ilintili olarak kiliseye gidişin hızla azalmasıdır. Tüm bunlar, toplumsal korkular karşısında çaresiz kalan dine karşılık birleştirici bir maneviyat gereksinimi sonucu bir arayış yaratmıştır (Şimşek, 2016, s. 79). Bu arayış sonucunda da din korku sinemasında hem -içinde barındırdığı bilinemezler nedeniyle- korku unsuru hem de korkulan şeyler için bir kurtuluş yolu olarak gösterilmeye başlanmıştır.

Korku filmlerindeki “extra ecclesiam nulla salus” yani “kilise dışında kurtuluş yoktur!” ifadeleri, ana hatlarıyla XX. yüzyılda şekillenmiş ve özellikle 1970-1980 arasında Hollywood yapımı korku filmlerinin gelenekselleşmiş temel mesajı konumuna

gelmiştir. Bu mesaj Amerikan Başkanı'na yapılan suikast, Papa suikastı ve "Papa öldü" sloganlarının yayılması, doğu etkili dinlere olan yönelimin artması ve kiliseye olan güvenin azalmasına karşı Hollywood tarafından uygulanan bir propaganda çalışmasıdır. Kurtuluşun kilisede yani Tanrı'da oluşu, kaybolan tanrı inancının izleri üzerinden sinema yardımıyla tekrardan oluşturulmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla kaybolan bir tanrının yargılamayı sürdürmesi insanlar üzerinde korkuyu çok ciddi bir biçimde tetiklemektedir (Şimşek, 2016, s. 167).

Korku sineması, Hollywood Sineması'nda yer aldığı konumlandırma nedeniyle popüler kültür içerisine yerleşmiştir. Popüler kültür ise, Amerika tarafından üretildiği için korku filmlerinde ideolojik açıdan Hıristiyan kod sistemi kullanılmaktadır. Hıristiyan kod sistemindeki korku öğeleri ise yukarıda bahsi geçen; Hıristiyanlığın yayılmaya başladığı, aforoz gibi cezai hükümlerin, işkencelerin iyice ortaya döküldüğü Ortaçağ Avrupası'na dayanmaktadır. Dolayısıyla popüler kültürün içerisinde yer alan ve gençler tarafından tüketilen korku filmleri, kötülüğün ve doğaüstü kötü güçlerin karşısında zafer kazanmak için gerekli olan donanımın inanç ve dinde olduğunu izleyenlerin bilinçaltına gizlice yerleştirmektedir. Korku filmleri bu inanç sistemlerinin kodlarını kullandıkları için muhafazakâr bir bakış açısına sahiplerdir. Örneğin 1996 ABD yapımı *Scream* (Çılgılık) gibi seri katil konulu korku filmlerinde bakireler hayatta kalmakta, sevişenler ise ölmektedir. Tüm dinlerde birincil derecede günah sayılan "zina"nın bedeli, ahrette değil dünyada ödetilmektedir. (Şimşek, 2016, s. 84).

Korku sinemasının canavarlar, hayaletler, yaratıklar kadar kullandığı hatta korku sineması için bu kavramlardan daha önemli olan ise inançtır. Kişi gücünün yetmediği, anlam veremediği olay ve durumları kendinden yüce bir varlıkla anlamlandırma özelliğine sahiptir. Özellikle ölüm gibi sonrası hakkında kesin bir bilgi sahibi olmadığı ve engelleyemediği durumların düşüncesinden uzaklaşmak, korkusunu azaltmak için dine yönelmiştir. Bu durum ilk çağlarda doğa olaylarını kutsallaştırmak, tabular oluşturmak şeklinde olmuş, bugün ise dinlerle olmaktadır. Dini inanç insanı hem rahatlatan hem de içindeki bilinmezler sayesinde korkutan bir yapıdır. Kişi dine sığınarak hem tehlikelerden emin olmak ister hem de dinle birlikte hayatına giren şeytan, cehennem, azap gibi kavramlardan korkar.

Bu yüzden ki korku sinemasının en çok kullandığı kavram inançtır. Çünkü din, korku sinemasında kullanılan öğelerin gerçeklikle olan bağlantılarını kuvvetlendirmede yararlanılan önemli bir kaynaktır. Kişi inandığı şeye hem saygı gösterir hem de ondan korkma eğilimi gösterir. Bu yüzden senaristler tarafından

sinemada izleyiciyi korkutan yaratıklar, dinlerce kabul edilmiş ruhani varlıklar arasından seçilmektedir. Bir canavarın yıkımını konu alan korku filminde bile kişinin tanrıya olan bağlılığı, inancına tutunması, Tanrı, haç, kutsal su gibi dini kavramlara tutunması onun hayatta kalmasını sağlamaktadır. Korku filmlerinde dini öğeler belki de yıllarca etkisini kaybetmeden hatta daha da gelişerek kullanılmaya devam edecektir. Bu dini öğelerden en fazla kullanılan ise geçmiş Hıristiyanlıktan da eskiye dayanan ve Hıristiyanlıkla birlikte yeni özellikler edinen şeytandır.

BÖLÜM III

ŞEYTAN

Şeytan, bizim bilincimizin dışında bir şey olarak algılanan düşman bir gücün veya güçlerin ilkeleştirilmesi, yüceltilmesi, nesnelleştirilmesidir. Şeytan da tıpkı tanrılar gibi dini hissiyatın bir tezahürüdür. Şeytan deneyiminin canlandırdığı duygular, en az iyi bir tanrı deneyiminin canlandırdığı duygular kadar yücedir (Russell, 2017, s. 40).

Şeytan, kötü ve aldatıcı olarak her dinde ve inanışta karşımıza çıkmaktadır. İsimleri ve özellikleri değişir ama işlevleri aynıdır. O daima kötüdür, günaha neden olandır, acı verendir. Şeytan, bir simge olarak yorumlara açık, sanatsal olarak kullanılan, çağdaşıktan uzak olmayan, kolayca her koşula uyabilen ve uydurulan, giderek ilham kaynağı olan bir “imaj”dır. Ancak, şeytanın imaj olarak kullanılması gerçek yüzünü ve dogmatik işlevini hiçbir şekilde etkilememiş ve değiştirmemiştir (Scognamillo ve Arslan, 2000, s. 41).

Bu yönüyle yüzyıllar boyunca Batı’yı meşgul eden şeytanın, her çağın ve ülkenin edebiyatında ve görsel sanatlarında yer alması çok doğaldır. Çünkü şeytan sıradan bir dinsel konunun ötesinde; dinsel, inançsal, yaşamsal ve düşünsel konulardan en önemli olanlardan biridir. O, tarih boyunca dünya edebiyatında, klasik yapıtlardan popüler romanlara kadar, felsefi ve tanrıbilimsel yaklaşımlarla bir arada değerlendirilmiştir (Scognamillo ve Arslan, 2000, s. 43).

Bu şekilde mevcut olmasıyla şeytanın var olduğu kabul edilmiş ve ne olduğu sorusuna yanıt aranmıştır. Çoğu kültürlerde şeytan var olarak kabul edilip onun ne olduğu sorusuna cevap aranmıştır (Russell, 2001, s. 19).

Sonuçta olay bir ilişkiye gelip dayanmıştır: İnsanın, düşmanı ile olan ebedi ilişkisine... Değişik türde şeytanlar, çeşitli kültürlerde bazen iyiliksever, diğer zamanlarda kötü niyetli, ayrıca kötü olduklarında korkunç görünümlü aracı varlıklar şeklinde mevcut olmuşlardır (Eco, 2009, s. 90).

3.1. Şeytan Kelimesinin Anlamı ve Çeşitleri

Şeytan kelime olarak, düşman, muhalefet eden veya suç isnat eden anlamlarına gelmektedir. O, doğal içgüdülerinden dolayı insanı kötülüğe sürükleyen olarak bütün dinlere Tanrı’ya karşı duruşu temsil etmiştir (Şimşek, 2016, s. 120).

Batı dillerinde şeytanı tanımlamak için farklı kelimeler (*teufel, devil, demon, diablo, diable*) kullanılırken, bütün dillerde bir tek *satan* kelimesiyle istenilen ifade edilebilmektedir. İbranice satan, hasım, düşman anlamına gelir. Şeytan (Satan) İbranice asıllı bir kelime olup, rakip, muhalif gibi anlamlara da gelmektedir. Tevrat'ın Sayılar 22:22 bölümünde de bu şekilde kullanılmıştır (Çoban, 2007, s. 17).

Tanrı'nın düşmanı olan şeytan, Luka İncili'nde *diablos* olarak tanınır. Fransızca *diable*, İtalyanca *diavolo*, İspanyolca *diablo*, Almanca *teufel*, olarak adlandırılmıştır. Yunanca suçlayan (davacı) ya da kara çalan anlamına gelen bu kelime Latinceye *diabolus* olarak geçmiştir. İsa'dan üç yüz yıl kadar önce İskenderiyeli Yahudiler Eski Ahit'i Yunancaya çevirmişler, böylece İbranice satan Yunanca diabolus'a dönüşmüştür. İşte bu nedenledir ki, Eski ve Yeni Ahit'te aynı anlama gelmediği halde şeytanın ismi geçmektedir. Bu değişimin bir sonucu olarak, İngilizce *devil* kelimesi Latince diabolus'tan gelmektedir. Bu kelime de İbranicedeki *satan* (İblis) kelimesinin bir yorumudur. Şeytan için kullanılan bir başka kelime *daimon* veya *daemondur*. Daimon ve daimonion kelimelerinden, tutkularının esiri olmuş kötü ruh anlaşılır. Bu tanımlar Yeni Ahit ve Hıristiyanlığın ilk dönemlerindeki kilise babaları tarafından hemen kabullenilmiştir. Zamanla satan, satanas, diabolos ve diabolus birbirlerinin yerine kullanılır hale gelmiştir (Akın, 2015, s. 184).

Hançerlioğlu'na göre şeytan; İbranice düşman anlamına gelen “haşatan” deyiminden gelmektedir. Bu kelime, Yahudi-Hıristiyan-İslam inancında önemsenmiş ve tanrıya başkaldıran melek anlamında kullanılmıştır (Hançerlioğlu, 2017, s. 480).

Şeytan, özellikle Apokaliptik * dönemde çeşitli adlara sahiptir: *Belial* †, *Mastema* ‡, *Azazel* §, *Satanael* **, *Sammael* ††, *Semyaza* * veya *İblis* bu isimlerdendir. Bu

* Apokalips (Apocalypse); “vahiy” ya da “gizli olanı ifşa etme, açma” anlamlarına gelmektedir. Apokaliptik metinler, normalde gizli olan şeyleri açıklama veya gelecekle ilgili birtakım bilgiler verme içeriğine sahip olan metinlerdir. Yahudi Apokaliptik metinleri, yaklaşık olarak İÖ. 200-İS. 100 tarihleri arasında aittir. Bunlar arasında Daniel'in Kitabı, Enoş'un Kitabı, İbrahim'in Vahyi, Âdem'in Vahyi, gibi metinler bulunur. Hıristiyan Apokaliptik metinler arasında ise Pavlus'un vahyi ve Petrus'un Vahyi gibi metinler bulunmaktadır (Güç, 2004, s. 37).

† Eski Ahit'te Belial, Tesniye 13:13; Hâkimler Kitabı 19:22 ve 20:13; I.Samuel 1:16; 2:12; 10:27; 25:17'de geçmektedir. Belial terimi değersiz anlamına gelir ki kınanacak hareketlerde bulunan kişilere işaret etmek için kullanılan cins isimdir (Russell, 2017, s. 245).

‡ Mastema; İbranice “husumet” anlamına gelen mastemah kelimesinden veya Aramca “suçlayıcı” anlamındaki mastima kelimesinden türemiş olabilir. Bu nedenle İblisle ilişkilendirilir (Russell, 2017, s. 246).

§ Azazel; “Tanrı'nın güçlü kulu anlamındaki azaz ve el kelimelerinden türemiş olabilir. Levililer 16:8 ve 10:26'da geçer. Sonraları kötülüğün prensi haline gelmiştir (Russell, 2017, s. 246).

** Satanael veya Satanail; Satan (İblis) kelimesinden türetilmiştir. Eski Ahit'te geçmez ama Apokaliptik dönemde kötülüğün prensidir. (Russell, 2017, s. 246).

†† Samuel (Samael), Tanrı'nın cennette yaşayan tüm varlıklara ibadet etme emrini verdiği Âdem'e karşı duyduğu kıskançlığı sebebiyle yaratılışın altıncı gününde isyan etmiştir. Samuel'e hizmet eden melekler

isimlerin kökenleri ve işaret ettikleri varlıklar da işlev yönünden birbirinden ayrıdır. Ama giderek birbirine kaynaşmışlardır. Şeytan kötülüğün kökenini ve özünü kişileştiren tinsel bir varlık olmuştur. Özellikle iblis adı üzerinde yoğunlaşan daha önceki çalışmalarda bu gerçek belirsizleşmiştir. Şeytan farklı dinlerde çeşitli adlarla anıldığı gibi, Yahudi-Hıristiyan geleneğinde de pek çok isime sahiptir. Tüm bu isimlerin en büyüğü ise "İblis"tir. Şeytan için kullanılan İblis, Belial ve Azazel ismi korku filmlerinde de karşımıza çıkan isimlerdir. (Russell, 2017, s. 246).

Şeytanın bir diğer ismi olarak kullanılan İblis; Kur'an'da Allah'ın insanın üstünlüğünü kabul etme konusundaki emrine karşı gelerek şeytanlaştığı ifade edilen varlıktır (A'raf 7:11-20, Hicr 15:28-39). Allah'ın emrine karşı gelmesi nedeniyle Allah onu lanetlemiş ve rahmetinden uzaklaştırmıştır. Kur'an'da iblisin ateşten yaratıldığı belirtilmiştir (A'raf 7:12). Ayrıca iblisin cinlerden olduğu vurgulanmaktadır. Kur'an'da şeytan terimi genel bir ifade olarak, Allah'ın otoritesine karşı gelen ve kötülüğü seçmiş olan insan ve cinler için de kullanılmaktadır (En'am 6:112).

Tez konusu çerçevesinde incelediğimiz filmlerden The Rite (Âyin) filminde kullanılan, şeytanların en büyüklerinden sayılan ve bir rahibin bedenini işgal eden şeytanın Lucifer ismi, Eski Ahit'te sadece bir kez yer almakta, Yeni Ahit'te ise hiç geçmemektedir. Lucifer, Güneş ve Ay'dan sonra gökyüzünde en parlak nesne olan Venüs'ten daha fazla ışık saçan anlamına gelmektedir. İşıya 14:12-15'te Lucifer, kibri ve Tanrı olma arzusu yüzünden cennetten kovulan "sabahın oğlu" olarak adlandırılan bir melektir. Lucifer'in cennetten kovulmasına neden olan günahı, cehalet, hata, tutku ve irade zayıflığından dolayı tam bir egoizm, haset ve kibridir. Cennetten kovulmadan önce o, gökyüzü hiyerarşisinde güzellik, güç ve bilgelik bakımından yaratılan bütün varlıklar arasında en önde gelenlerdendir. Şeytan cennetten kovulmadan önce Lucifer'dir ve daha sonra o şeytana dönüşecektir (Işık, 2018, s. 49).

Bazı Hıristiyanlar Lucifer adının şeytan ile özdeşleştirilmemesi gerektiğini savunsalar da, ilk kilise pederleri Lucifer'in, şeytanın asıl ismi olmasa da onun düşmüş halini anlatan isim olduğuna inanmışlardır (Martin, 2009, s. 21).

Lucifer, İblis, Abbaton, Asmodeus, Tryphon, Sabbathai ve Satanael gibi Musevi-Hıristiyan Gnostik gelenekten kaynaklanan eski adlara ek olarak şeytan, sayıları

---

de ona hak vermiştir. Bunun üzerine Mikail, Samuel'i cennetten atarak yeryüzüne göndermiştir. Samael ismi Suriye tanrısı "Samal"ın savruk bir versiyonu olması kuvvetle muhtemeldir. Yahudi inancında Samael bazen "bütün şeytanların başı" olarak, bazen de melekler ile gezegenlere ait güçlere hükmeden "cennetin en büyük prensi" unvanıyla muğlak bir pozisyonadadır (Graves ve Patai, 2013, s. 125).

* Semyaza; "isyankar" veya "gözlemci" anlamına gelir. Kötü meleklerin lideridir. (Russell, 2017, s. 246).

ve çeşitliliği zamanla artan birçok popüler takma ad almıştır. Fransızca, Almanca ve öteki dillerdeki benzer takma adları; Yaşlı Boynuzlu, Yaşlı Kıllı, Siyah Öcü, Şehvetli Penis, Penis kafalı ya da Kör Şeytan, Beyefendi Jack, İyi Arkadaş, Eski Çentik ve Eski Çizik'tir. Bu tür adlar zamanla, pagancılığın şeytanlarıyla ve "perimsi yaratıklar"ıyla özdeşleşen önemsiz demonların adlarına dönüşmüşlerdir (Russell, 2001, s. 76).

Bazı metinlerde şeytan kelimesi yerine kullanılan Demon (Daimon); Kitab-ı Mukaddes'te şeytan misali kovulmuş melekler için kullanılan bir terim, insanlarla melekler arasında bulunan bir varlık türü, tabiat halklarında insanüstü iyi veya kötü nitelikli metafizik ruhlar anlamına gelmektedir (Gündüz, 2017, s. 119).

İncelediğimiz filmlerde adı sıkça geçen Baalzebub (Baalzebul) ise, sinekleri yöneten tanrı anlamındadır. Bu kelimenin şeytan anlamında kullanılması, İsraililerin Kenan ülkesine geldikleri zaman burada yaşayan halkın taptığı Baallerin zamanla şeytanlaştırılması ile olmuştur. Baalzebul Filistin'deki Ekron şehrinin tanrısıdır. Bu tanrıların, sinekleri yaratıp yok ettiğine inanılıyordu. Hıristiyanlıkta Baallere karşı düşmanca tutum bu tanrıyı şeytanların başı olarak göstermiştir (Hançerlioğlu, 2017, s. 71).

Baalzebub, Eski Ahit'te II. Krallar 1:2-6 ve 1:16 babında geçer. Yeni Ahit'te ise sık sık şeytanın adlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Matta 10:25, Luka 11:15 de olmak üzere altı kez geçer).

Baalzebub'tan başka şeytana verilen bir diğer isim de Belialdır. İbranicede "faydasız" anlamındadır ve şeytan kelimesi yerine kullanılmıştır (Gündüz, 2017, s. 79).

Şeytanın bir diğer ismi olan Azazel; Yahudi inancında çölde yaşadığına ve bütün günahların nedeni olduğuna inanılan şeytandır. Ayrıca O Tanrı'nın emirlerine karşı geldiği için cennetten yeryüzüne sürgün edilen meleklerin başkanlarından birinin adıdır. Enoş Kitabı'nda Azazel ölümlü bir kadınla birleşmek için yeryüzüne gelmiştir. Levililer 16:8-10'da büyük tövbe günüyle bağlantılı olarak Azazel'den bahsedilmektedir. Yahudiler her yıl Kefaret günü, kendilerine günah işletmemesi için bu şeytana bir erkek keçi verirler. Bu veriş keçiyi çöle götürüp bırakmakla olur. İslam inancında ise Azazel; şeytanın tanrıya başkaldırmadan önceki adıdır (Hançerlioğlu, 2013, s. 69).

Özellikle korku filmlerinde ve dizilerinde şeytanın bir türü olarak oldukça fazla kullanılan Leviathan; kelime olarak İbraniceden gelmektedir ve sarmal veya kıvrımlı demektir. Kavram Kitab-ı Mukaddes'te Yahve tarafından mağlup edilen çok başlı canavar anlamında kullanılmıştır. Leviathan, Kutsal Kitap'ta geçen deniz canavarı

Behemoth'un eş anlamlısı olarak da kullanılmaktadır. Şeytan ve iblisler arasındaki ilişki yüzünden Leviathan bazen şeytan ile özdeşleştirilmiştir (Işık, 2018, s. 52).

Eski Ahit'te Levililer 20:2-5'te yer alan ve şeytanın bir diğer ismi olan Molek kelimesi, çocuk kurbanlarının kendisiyle gerçekleştirildiği Kenan dininde tanrının adıdır. Özellikle Ortaçağ'da şeytanın ismi olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda o, Milton'un *Kayıp Cennet* isimli eserinde Lucifer'in baş memurlarından birinin adıdır (Işık, 2018, s. 52)

Edebiyat aracılığıyla literatüre giren Mephistopheles; Mefisto kısaltmasıyla da anılır. İlk efsanelerde adı Mephostophile (ışıksever)'di. Faust efsanesinin temel kişilerindendir. Önceleri Faust'un tutkularını gidermeye çalışan kötü bir insan olarak tasarlanmıştır. Daha sonra insan üzerine Tanrı ile bahse giren şeytandır. Özellikle Goethe'nin uzun şiiri ile tanınmış ve önemsenmiştir (Hançerlioğlu, 2017, s. 321).

3.2.Eski Kültürlerde ve Dinlerde Şeytan

Başında eşekkulakları, keçisakalı ve boynuzları, ateş saçan gözleri, ürkütücü dişleri arasından dayanılmaz bir sülfür kokusu saçan ağzı, uzun tırnaklı pençeleriyle tuttuğu çatal biçimli kargısı ve muhteşem erkeklik organıyla, korkunç bir canavardır şeytan. En eski ikonografilerden günümüzün görsel betimlemelerine dek, neredeyse evrensel bir imgeyle karşı karşıya olduğumuz kesindir (Güngören, 1992, s. 48).

Her inanışta kötüyü temsil eden bir imge bulunmaktadır. Örneğin; Şamanizm öncesi Anadolu'da var olan inanç sistemine ait Ortaçağ kaynaklarında Harrani Türklerinin *Şamal* adı verilen bir tanrısı bulunmaktadır. Şamal, şeytan ve cinlerin tanrısı olmakla birlikte, sihir ve büyü törenleriyle ilgili olarak anılmaktadır. Bazı kaynaklarda *Saluğa* olarak da geçen Şamal daha sonra *Şimal* olarak anılmaya başlamıştır. Yahudi geleneğinde *Samuel* olarak adlandırılan şeytan ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir (Şimşek, 2016, s. 121).

Breton efsanelerinde şeytan; yarı insan görünümünde ırkını çoğaltmaya çalışandır. İskandinav inançlarında bütün tanrıları yok eden "*Loki*"dir. Loki, kuzey ülkelerinin, İskandinav ve Cermen panteonunun kurnaz tanrısıdır. İsteddiği biçimi alabilen bir tanrıdır. Hint efsanelerinde şeytan, Nala'yı kumara sürükleyendir. Veda mitolojisinde "*Asura, Raksasi, Dasa, Pani*" adlı kötülükçü varlıklardır (Şimşek, 2016, s. 121).

Asya toplumları, tek bir şeytanı hayal etmek yerine, kötü tanrılara ya da bir iyi bir kötü olan tanrılara inanmıştır. İblislere inanç Asya'da toplumsal basamaklar

yükseldikçe azalmıştır. Pek şehirleşmemiş ilkel halklar ve köylüler için iblisler hayvana çok yakın kaba varlıklarla bir tutulurdu; ancak toplulukların okumuş tabakalarındaki dünya kavrayışı, iblisleri hissedilir görüngülerin hatalı yorumları olarak bir kenara atmıştır (Messadie, 2016, s. 104).

Asya'nın iki büyük dini olan Budizm ve Taoculukta da; köylüleri ve okuryazar olmayanları korkutan ve şamanların kehanet ve mucizeleri sayesinde uzak tutulan kırların müdavimi küçük iblisler vardır. Bu iblisler asla yetişkin durumuna yani bizim anladığımız anlamda Şeytan durumuna doğru evirilmemişlerdir. Budizm'de ise *Mara* kötü rolü üstlenmiştir (Messadie, 2017, s. 105).

Japonya'da bahtsız ruhları tanrının huzuruna sürüklemek için Emma-O'nun yirmi dört bin demondan oluşan hizmetçilere ihtiyaç olduğuna inanılırdı. Bu varlıklar sık sık grotesk biçimlere bürünüyor ve korkunç işkence aletleri kullanıyorlardı. Bu demonlar birer görevli mi yoksa mahkûm muydu veya kendileri de lanetlenmişti ve acı mı çekiyordu, yoksa yalnızca acı vermek üzere mi görevlendirilmişlerdi, tam olarak açık değildir (Russell, 2017, s. 93).

Şivacı teolojide iblisler vardır ancak bunlar hayaletlerin soyuna eş bir soydan gelen ikincil kişiliklerdir. Onları şeytanların benzeri olarak kabul etmek hata olur; cin adı onlara, tektanrıci dinlerde günahın esinleyicisi anlamında, şeytan adına semantik olarak çok yakın olan iblisten daha uygun düşmektedir (Messadie, 2016, s. 79).

Mısır ve Yunan dini insan varlığını ve yaratılışı karşıt güçlerle uyum içinde tutmayı hedeflediği için şeytanı tasarlayamamışlardır. Tanrıların bile öldüğü bu yerlerde sonsuz lanetleme düşünülememiştir. Yunanlılarda şeytan yoktur fakat batıl inançlılar için ortalıkta dolaşan ve özellikle kavuşamayan âşıkların, kazanamayan tüccarların ve aldatılmış kocaların kötü mizaçlarını dile getirmeye yarayan bazı iblisler bulunmaktadır (Messadie, 2017, s. 221).

Sonsuz bir lanetleme ile şeytanın varlığının düşünülemediği Yunanistan ve Mısır'da bizim anladığımız manada şeytan yoktu ancak şeytan kategorisine kadar yükselememiş iblisler bulunmaktaydı. İblisler hastalıklardan ve felaketlerden sorumlu tutulmuşlardır. Bunlar özellikle salgın hastalıklara yol açmış, yedisi bir arada veya yedinin katı gruplar halinde dolaşarak mevsimlik hastalıklar yaymışlardır. İblislere *Akhu* denilmiş, bu iblisler çöl, karanlık, uzak yerler, sular gibi yerleri etkilemişlerdir (Messadie, 2017, s. 253).

Mezopotamya demonolojisine* baktığımızda; bu demonolojinin İbranilerdeki ve Hıristiyanlardaki demon ve şeytan fikirleri üzerinde büyük etkisi olmuştur. Mezopotamya demonları genellikle tanrılardan daha aşağı seviyede ve güçsüz ikincil derecedeki düşman ruhlardı. Şeytanlar, Sümerler ve Samiler tarafından başlarına gelen felaketlerin sorumlusu olarak görülmüşlerdir. İblisbilimi dinlerinin çok önemli bir yönünü teşkil etmiştir. Mezopotamya’da iblislerle dolu çok-tanrıcılık vardı. Özellikle yedi iblisleri bulunurdu. Bunlar; aslan, panter, köpek, koyun, keçi, kuş ve yılan gibi hayvan başlı, yarı insan canavarlardı. Bu korkunç yediliye ek olarak, dört kanatlı, yarasa başlı, akrep kuyruklu, güneydoğu rüzgârını temsil eden iblis, Asurlu *Pazuzu*, genellikle bir memesiyle bir köpeğe, diğeriyle bir domuza süt verirken temsil edilen dişi kâbus *Lamaştu* ve cehennemdeki ölülerin gardiyanı olan korkunç *Anunnaki* gibi demonlar vardı. Salgın hastalıkların demonları, kâbusların demonları, baş ağrılarının ve fırtınaların da ayrı ayrı demonları vardı (Russell, 2017, s. 116).

Asur ve Babil dinlerinde insanlar iblislerin ezeli ikametgâhını oluştururlardı. Her insana doğumundan itibaren koruyucu bir tanrı verilmişti. Bu tanrı ölümlüde yaşar fakat kişi günah işlediğinde tanrı onu terk eder ve yerini iblisler alırdı (Messadie, 2017, s. 155).

Kadim bir Babil metninde iblisler için; “Onlar Gök Tanrısı *Anu*’nun yarattıkları arasında doğan kötü ruhlardır. (...) Onlar yeraltı dünyasının çocuklarıdır. Yükseklerde avaz avaz kükrerler, alçaklarda ne dedikleri anlaşılmaz, onlar tanrıların acı zehridir. (...) Hiçbir kapı onlara kapanamaz, hiçbir sürgü onları tutamaz, kapıdan içeri yılan gibi süzülürler. (...) Kadını kocasının koynundan uzaklaştırır, çocuğu babasının apış arasından kapar, insanı evinden ederler” denilmektedir (Burton ve Grandy, 2005, s. 141).

Hıristiyanlık öncesi Roma dinindeki az sayıdaki iblislerin rolleri son derece sınırlıdır. Örneğin; buğdaydaki pas hastalığına yol açan iblis *Robigo* ve ateş iblisi *Casus* kötü oyunlar oynamaya yatkın ikincil tanrılardır. Yaşamın her anı için bir tanrı ya da tanrıçanın olduğu geniş Roma panteonunun silik bir parçasını oluştururlar. Merkezi bir şeytanın taslağını bile oluşturamamışlardır. Romalılarda, binaların karanlığında gezen hayaletler gibi ancak ikincil birkaç iblis vardır. Kısaca Romalılar ve Yunanlılar şeytan olmadan çok iyi ve uzun süre yaşanabileceğini göstermiştir (Messadie, 2017, s. 224).

---

* Demonoloji (demonology): Kitab-ı Mukaddes geleneğinde şeytanı araştıran bilim dalıdır. İslami gelenekte Yahudi-Hıristiyan teolojisinde olduğu gibi demonoloji tarzında şeytanı konu edinen müstakil bir bilim dalı yoktur. Kelam ilmi içerisinde yer almaktadır (Işık, 2018, s. 36).

Çoğu kültürde değişik özellikleriyle yer alan şeytan, Messadie'ye göre ilk kez İran'da ortaya çıkmıştır. Zerdüş iblisbilimini de icat etmiştir. Şeytan İÖ. VI. yüzyıla doğru İran'da doğmuştur. Zerdüşlükteki iyi tanrı Ahura Mazda ile kötü tanrı Ehrimen arasındaki ayrım Ehrimen'i kötü tercih yapan kötü ruh kategorisine getirmiştir. Ehrimen'in uğursuz ordularında ıssız yerlerin iblisi olan ve günah keçisi Azazel (ki hemen hemen aynı şekilde Yahudiliğe aktarılmıştır), kaos iblisleri Leviathan ve Rahab ve yine Yahudiliğin devralacağı efsanenin Adem'in ilk karısı olduğunu doğruladığı acıklı Lilith de bulunmaktadır. Bu iblisler hâlâ Yahudi, Hıristiyan ve Müslümanlar tarafından çok iyi bilinmektedir. (Messadie, 2017, s. 125).

Zerdüşlükte şeytan, tıpkı iyi ruhlar gibi belirli bir düzen ve hiyerarşi içinde tertiplenmiş kötü ruhlardan oluşan ordunun başıdır. Hem İbraniler hem de İranlılarda şeytan, yılanla ilişkilendirilmiştir. İbrani şeytanının başlıca işlevleri olan baştan çıkarma, suçlama ve yok etme, aynı zamanda Ehrimen'in de işlevleridir (Russell, 2017, s. 286).

Ana hatları İran'da çizilen şeytan, çoğu kültürde demon ve bizim bugünkü anladığımız anlamda "Şeytan" olarak yer almıştır. Her kültür ismine "Şeytan" demese de kötülük sorununa kendi inançlarınca cevap aramış ve kendilerince isimlendirmişlerdir. Korku filmlerinde kullanılan şeytan imgesini anlamak için ise öncelikle şeytanın Hıristiyanlık dinine kadar olan gelişim serüvenini ve özelliklerini anlamamız gerekmektedir.

3.2.1. Yahudilikte Şeytan

Birçok kültürde ve dinde yer alan şeytan, Musevilikte, her zaman insanın aleyhine çalışan kötü bir melek olarak geçmektedir. Özellikle ikiyüzlü ve boynuzlu olarak tasvir edilmiş ve daima zarar verici olarak anlatılmıştır. O, kendini melek gibi göstererek yalnızca kötülük yapmak için çalışan bir varlıktır. Talmud'da ise daha modern bir tanıma sahiptir; Şeytan, insanı günaha sürükleyen kötü dürtüdür. Her ne kadar kötülüklerle anılıyor olsa da şeytanın varlığı gereklidir. Yahudi geleneğinde bir kişi misafirlğe gittiğinde yemek sonrası kendisini ağırlayan kişiye ettiği duada "Beni misafir eden kişi hiçbir zaman şeytanla karşılaşmasın ve onun işlerine şeytan karışmasın" gibi ifadeler yer alır. Şeytan her gün Musevilerin hayatındadır yalnızca oruç tutup bağışlandıkları Kefaret Günü'nde insanlara dokunmamaktadır (Şimşek, 2016, s. 122).

Yahudilikte, başlangıçta şeytan deyimi “düşman” anlamına gelirdi. Eyüp Kitabı’nın giriş baplarında, Eyüp’ün (ve Tanrı’nın) bir düşmanından söz edilir. Eyüp Kitabı’ndan beri şeytan, düşüşten itibaren Tanrı’nın hizmetkârıdır. Şeytanın; iyi insanların doğruluklarını test etmek için onlara felaketler getirme gibi, Tanrı tarafından verilmiş özel bir görevi vardır. Gökyüzünde melekler meclisinde yer alır. Şeytanın Tanrı’nın düşmanı olarak yeni rolünü dayatması, İÖ. III. yüzyılın sonuna doğru “Enoş Kitabı^{*}” ile olmuştur (Burton ve Grandy, 2005, s. 151).

Yahudilikte İÖ. III. yüzyılda yer bulan Tanrı’nın düşmanı şeytan fikri Zerdüştilikten ödünç alınmıştır. Yahudiliğe yabancı olan bu kavram, Yahudi halkının kimliği tehlikeye girdiğinde önce askeri tahakkümlerle, ardından Roma işgalinden kaynaklanan Helenizm gibi kültürel sızmalarla birlikte ortaya çıkmıştır. Bu ödünç alma politik nedenler ortadan kalktıktan sonra da devam etmiş ve Yahudiler şeytanın dinsel etkilerinden kurtulamamışlardır (Messadie, 2017, s. 361).

Tevrat’ta şeytandan yalnızca iki kez kesin bir dille söz edilir. Tarihler Kitabı’nda “Ve şeytan İsrail’e karşı ayaklandı ve Davud’u nüfus sayımına teşvik etti” ifadeleriyle ayartıcı rolündedir. İkinci örnekte ise şeytan, Büyük Kâhin Yeşu’nun yanında dikilip, Tanrı’nın huzurunda onu görevine layık olmamakla suçlamaktadır (Burton ve Grandy, 2005, s. 151).

Yahudilerin kutsal kitabı Tevrat’ta Tanrı, hem iyilik hem de kötülüktür. Şeytan onun hizmetkârıdır. Şeytanın tek rolü yaratıcının iradesiyle uyum içinde olmaktır. Şeytan, Tanrı’nın iradesinin gerektirdiği ıstıraptır. Yeni Ahit’teki iblislerle ilgili bölümler Eski Ahit’te görülmez. Eski Ahit’te her şeye muktedir yaratıcının iyiliği de tartışılmazdır. İkincil olan sadece şeytandır (Messadie, 2017, s. 346).

İÖ. I. yy.’da şeytan, Yahudilikte “Baştan Çıkarma” hikâyesinde geçen yılanla özdeşleştirilmiş ve insanlara ölümü getirmekle suçlanmıştır. Tevrat ve Kur’an’da yer alan şeytan hikâyeleri birbirine benzerdir. Tekvin’in ilk bölümünde yer alan şeytanın yılanla özdeşleştirilmesi Kur’ani anlatıma da çok yakındır. Şeytan yılan kılığında veya yılanla özdeşleştirilerek verilmiş de olsa, Âdem’le Havva’nın cennetten çıkarılmasına sebep olanın şeytan olduğunda Tevrat ve Kur’an’ın ittifakı görülmektedir (Güç, 2004, s. 29).

---

* Bu kitap, Eski Ahit’e dâhil olmayan bir kitaptır ve Esseniler tarafından yazıldığı bilinmektedir. İrani Şeytan öncelikle Esseniler tarafından, ardından Hıristiyanlık tarafından yayılmıştır (Burton-Grandy, 2005, 151).

Şeytanın Eski Ahit'e girmesinin Tekvin'in yazılış tarihleri arasında, yani yaklaşık olarak İÖ. VI. yüzyıla İS. I. yüzyıl arasında değiştiği görülmektedir. Şeytanlar Yahudiliği İÖ. 300 ile 150 arasında işgal etmişlerdir. Eski Ahit'te görece az sayıda şeytan vardır: Bunlar, ölüm iblisi *Mevet*, çocuk hırsız *Lilith*, veba iblisi *Reshev*, genel olarak hastalıkların iblisi *Dever*, iblislerin yardımcısı *Belial*, çöller iblisi ve İsa'yı baştan çıkarmış olan *Azazel*, sadece ölümler diyarı değil, aynı zamanda ruhları yutmak için ağzını açan, doymak bilmez bir varlık olan Şeol, Kenanlı Lotan'dan devşirilen ve Babil mitolojisindeki Tiamat ile Yunan mitolojisindeki Hydra'yla ilişkili olan Leviathan gibi şeytanlar zaman zaman karşımıza çıkan ikincil önemdeki kötü ruhlardır. Bu kötü ruhlar, diğer kültürlerdekiyle benzerlikler gösterirler ve büyük ölçüde Kenan dininden alınmışlardır. İbrani demonlar hastalığa, ölüme, kirliliğe ve hem ahlaki hem de dini günahlara neden olabiliyorlardı (Messadie, 2017, s. 344).

Şeytan, Yahudi dini kültüründe Yehova kavramında bulunan birtakım gerilimlerden çıkmış ve zamanla gelişmiştir. Sürgün öncesi İbrani dininde, gökyüzünde ve yeryüzünde iyi ve kötü olan her şeyi Yehova yaratmıştır. Şeytan yoktur. Kavramsal olarak İbranilerin iblisi, şeytanın kendisi değil, onun tezahürlerinden biridir. Yahudilikte şeytan fikrinin oluşumu sürgün sonrasına rastlamaktadır. Bu da muhtemelen İran düalizminin etkisiyle gerçekleşmiştir (Güç, 2004, s. 24).

Sürgün sonrasına rastlayan süreçte şeytan Apokrif Yahudi metinlerinde adım adım kötülük kaynağı haline getirilmiştir. Peygamber öncesi İbrani dininde Yehova'nın acımasız doğası, göçebe ve istilacı İsrail oğullarının acımasız törelerini yansıtmaktadır. İbraniler yerleşik düzene geçtikçe, ahlak anlayışları da giderek yumuşamış, iyi ve kötü anlayışları, eskiden dinsel tabu üzerinde dururken, artık karşılıklı sorumluluklardan kaynaklanan uygulamalı ve insancıl bir ahlak anlayışına doğru değişmiştir. Bu süreçte Yehova'nın özellikleri de değişmiştir (Russell, 2017, s. 228).

Yağmacılığı ve yıkıcılığı artık Tanrı'nın iradesine kolayca yükleyemeyen İbraniler, yeni teodiseler aramaya başladı. İbraniler, gücü her şeye yeten ve her şeyi bilen Tanrı'nın nasıl olup da insanların günah işlemesine izin verdiğine yanıt bulmak istediler. Kötülüğün faili, suç işleme kudreti sadece ölümlü insanlarınkinden çok daha büyük olan kötücül bir ruh olmalıydı. Yehova'nın habis, yıkıcı tarafı ondan soyutlandı ve başka bir tinsel güce, şeytana yüklendi. Bu şekilde ilahi doğa Mısır'ın veya Kenan Toprakları'nın Tanrı'sınıninkine benzer ikiz bir niteliğe büründü. Tek olan Tanrı iki parçaya ayrıldı. Bunlardan biri, yani Tanrı'nın iyi tarafı "Rab" olarak adlandırıldı. Kötü tarafı olan diğeryse "Şeytan" oldu. İbraniler açık bir şekilde tektanrıcı olsa da;

Tanrı'nın mutlak iyi olması ve kötülüğün mevcut olması, kötülüğün varlığını açıklamak için düalizme yöneltti (Russell, 2017, s. 239).

İbranilerin en çok korktukları doğal olgu olan ölüm ise, İblis ile ilişkilendirilmiş ve ona atfedilmiştir. İnsanların ölmesini arzulayan Rab değildir. Ölümü insanlara getiren kendi budalalıkları da değildir; ölüm, şeytanın kötücül istencinin sonucudur (Russell, 2017, s. 262).

Yahudi hahamları şeytana Yeni Ahit'teki kadar önem vermemiştir. Hahamların Talmud'daki öğretileri apokaliptik yazarların düalist eğilimini bilinçli bir şekilde reddetmiş ve bir tek iyiliksever tanrının birliğinde ısrar etmiştir. Kötülük yaratılan dünyanın kusurlu durumundan veya insanın özgür iradeyi kötüye kullanmasından kaynaklanmaktadır. Hahamlar kötülüğün güçlerine öncülük eden kişileşmiş bir varlık fikrini reddetmiş, insanlığın düşüncesindeki kötülük eğiliminin bir simgesi olarak şeytandan söz etmeyi yeğlemiştir. Rabbanik öğretiyeye göre her bireyde iki karşıt ruh barınır: Biri iyiye eğilimi (*yetser ha-tob*), diğeri ise kötüye eğilimi (*yetser ha-ra*) ifade eder. Hahamlar Rabb'in her iki eğilimi de yarattığını, fakat Musa yasalarını izleyerek kötü olan *yetserin* üstesinden gelebilmemiz için insanlığa Tevrat'ı verdiğini ileri sürmüştür. Şeytan *yetserin* kişileştirilmesi olarak algılanmıştır. Hahamların bu düşüncesiyle beraber Yahudilikte “Şeytan” figürü, kimlik bakımından “kötü” olarak literatüre geçmiştir (Russell, 2018, s. 32).

Güçlü bir şekilde düalist olan Kumran belgelerinde şeytan Belial ile birlikte geçmektedir. Tanrı'nın işleri ve iradesi, Belial'inkilerle taban tabana zıttır. Her ikisi de kendi krallığına sahiptir; Tanrı'nın krallığı ışığın, Belial'inkiyse karanlığın krallığıdır. Belial'a bağlı olanlar, Tanrı ile aralarındaki bağı koparırlar ve İsrail'i Yehova'dan ayırıp Belial'in hizmetine bağlamak, şeytanın planıdır. Ama dünyanın sonu geldiğinde İsrail pişman olacaktır ve Mesih, şeytanın krallığına son verecektir. Şeytan artık sonu yaklaşmakta olan sefil haldeki bir dünyaya hükmetmektedir, ama Mesih gelip yeryüzünde Tanrı'nın krallığını kurduğunda kötülüğün hükmü son bulacaktır (Russell, 2017, s. 276).

Kumran yazını, şeytan kavramının düalizm yönünde ilerlemesini sağlamıştır. Bu düalizm, iyi ve kötü insanların kozmik boyutlardaki iyi ve kötü tinler tarafından yönetildiği bir düalizmdir (Russell, 2017, s. 277).

Yahudilik zaman içinde düalizmin etkisinde de kalarak şeytan düşüncesini geliştirmiştir. Ama bu düşünce dinlerinde Hristiyanlıkta olduğu kadar yer bulmamıştır.

Yine de dünyada bugün mevcut olan kötülüğü açıklamak için her din gibi Yahudiler de bir şeytan figürüne ihtiyaç duymuşlardır

3.2.2. Hıristiyanlıkta Şeytan

Hıristiyanlıkta şeytan kavramı Musevilikteki şeytan kavramından daha önemlidir. Eski çağlardan günümüze kadar şeytan, kilisenin bütün engellemelerine rağmen popülaritesini yüzyıllar içerisinde sürekli arttırarak günahların ve kötülüklerin simgesi haline gelmiştir (Şimşek, 2016, s. 122).

Hıristiyanlıkta Tanrı'nın oğlu İsa, iyi Tanrı'yla ilişkili ve özdeşdir. Zamanla Yehova ile şeytan arasındaki karşıtlık, İsa ile şeytan arasındaki karşıtlık haline gelir. İyi Tanrı, iyi bir dünya yaratmıştır; ama bu dünya şeytanın ve demonlarının getirdiği hastalıklar ve diğer fenalıklar nedeniyle zarar görmüştür. Dünya aynı zamanda, Âdem ile Havva tarafından temsil edilen insanlığın, özgür iradesiyle kötüyü iyiye tercih etmesi yüzünden zarar görmüştür. Şeytan, Âdem ile Havva'yı ilk günahı işlemeye kışkırtmış da olabilir, kışkırtmamış da; ama o zamandan bu yana şeytan, dünyada kesinlikle faaliyetlerde bulunmuştur. Demonların ve günah işleyen insanların da yardımlarını alan şeytanın faaliyetleri nedeniyle dünya onun egemenliği altına girmiştir. Doğal ve ahlaki kötülüklerin tümü, iyi Tanrı'nın değil, bu yaratıkların hatasıdır. Şeytanın egemenliğindeki bu dünya ile İsa tarafından yeryüzüne getirilen Tanrı'nın Krallığı arasındaki çatışma, Hıristiyanlık açısından oldukça önemlidir (Russell, 2017, s. 303).

Hıristiyanlık, şeytanın rolünü kesin çizgilerle sınırlandırmak için genellikle Rabbinik geleneği izleyen Yahudiliğe karşılık bu kavramı daha da ileriye götürerek geliştirmiştir. Hıristiyan geleneği şeytanı ilahi kökeninden uzaklaştırmış, onu da demonlardan biri ve onların prensi olarak tanımlamıştır. Böylece şeytanı ve demonları tam manada düşmüş meleklerle özdeşleştirmiştir. İblis'in başkaldırısını ve bunu izleyen cennetten düşüşünü, zamanın sonuna değil başlangıcına yerleştirmiştir. Zamanla şeytanın insan bedenini ele geçirmesi, saplantı ve şeytan kovma konularıyla ilgili karmaşık bir teoloji geliştirmiştir (Russell, 2017, s. 337).

Eski Ahit'te şeytan, kavram ve kimlik olarak pek kesin değilse de Eski ile Yeni Ahit arasında geçen uzun sürede şeytan daha açık bir şekilde belirlenmiştir. Tekvin'in üçüncü bölümünde bulunan yılan daha sonra Hıristiyanlar tarafından şeytana dönüştürülmüştür. Yine Tekvin kısmında bulunan "meleklerle yaşayan insan kızlarından yasak ilişki sonucu doğan varlıklar" da İncil yazarlarınca şeytan ve onun emrindeki demon topluluğuna dönüştürülmüştür (Ateş, 1996, s. 98).

Hıristiyanlıktaki şeytanın bu dönüşümü Pers düalizminin etkileri ile oluşmuştur. Hıristiyan ilahiyatçılara göre Tanrı iyidir. Ancak tanrının iyiliği ilk dönem kilise pederlerini kuramsal bir zorlukla baş başa bırakmıştır. Her şeye gücü yeten bir Tanrı nasıl olur da dünyada acının ve kötülüğün var olmasına izin verir? sorusu oluşmuş, cevabı şeytan kisvesine bürünmüş ayrı bir kötülük ilkesinin belirlenmesiyle verilmiştir. Yeni Ahit şeytanı, yalnızca insanoğlunun değil, İsa'nın da düşmanı olarak gösterir ve böylece İsa'nın Krallığı ile sonuçta İkinci Geliş'te Ehrimen gibi yenilecek olan Şeytanın Krallığı arasındaki kozmik savaşın temelleri atılmıştır. Sonuçta şeytan kötülüğün yaratıcısı olarak Tanrı'nın birçok karanlık niteliğini taşımaktadır ancak yine de yalnızca tek gerçek Tanrı'nın inisiyatifiyle hareket eder. Şeytanın kötülük yapma yeteneği daha çok onu Tanrı'yla eşdeğer bir konuma oturtan heretik düalist bir düşünce sayesinde güçlenmiştir (Martin, 2009, s. 23).

Yeni Ahit'teki şeytan figürü, ancak İsa'nın karşıtı ve karşıt ilkesi olarak ele alındığında kavranabilmektedir. Konuya toplumsal bağlamda yönelen teologlar, nesiller boyunca şeytanı ve demonları Hıristiyanlığın verdiği mesaj açısından pek de önemli olmayan birtakım batıl inanışlar olarak göz ardı etmişlerdir. Hâlbuki Yeni Ahit yazarları, kötülüğün dolaysız oluşuyla ilgili olarak son derece keskin bir görüşe sahipti. Şeytan, Hıristiyanlığın özüne zarar vermeden kolaylıkla bertaraf edilebilecek önemsiz bir kavram değildir. Şeytan, Tanrı'nın Krallığı'nın, Şeytan'ın Krallığı ile savaş halinde olduğunu ve şimdi en sonunda onu yenilgiye uğrattığını öğreten Yeni Ahit doktrininin tam merkezinde yer almaktadır. Şeytan Hıristiyan teolojisinde önemli bir alternatif oluşturduğu için, Yeni Ahit'te de oldukça önemlidir (Russell, 2017, s. 290).

Erken dönem Hıristiyanlıktaki Kilise büyükleri şeytan ve emrindeki demonların amaçlarını şöyle açıklamıştır: Şeytan ve demonlar İsa'yı batıl ilân ederek Hıristiyanlığı gözden düşürmeyi, yeryüzünde insanlar üzerindeki hükümlerliklerini oluşturmayı ve inancı zayıflamış insanlardan kendilerine yandaş toplamayı amaçlamaktadırlar (Akın, 2008, s. 57).

Ortaçağ Hıristiyanlığına geldiğimizde iblisler hem korkutucu, her yerde hazır ve nazır, neredeyse yenilmez kötülük güçleri olarak, hem de komik, gülünç, ahmak soytarılar şeklinde tasvir edilmişlerdir. Dominiken teolog ve başpiskopos Jacobus de Voragine ve Papa Büyük Gregor şeytanı bir soytarı gibi tasvir etmişlerdi. Ama ahmak bir iblis bile inanca yönelik bir tehditti ve ona karşı önlem alınması gerekirdi. İblislere karşı korunma, popüler Hıristiyanlığın başlıca kaygısıydı. IV. yüzyılda, İmparator Julian, Hıristiyanlarla alay ederek teolojilerinin “iki şeyden; iblisleri uzak tutmak için

ıslık çalmak ve alınları üstünde istavroz çıkarmaktan ibaret” olduğunu ilan etti. Yirmi-otuz yıl sonra Aziz Augustine, Yunanlıların tanrı ve cinlerinin aslında iblis ve kötü ruhlar olduğunu yazmıştır (Burton ve Grandy, 2005, s. 168).

Ortaçağ teologları iblislerin davranışlarını araştırırken, bir yandan da onların neye benzediği sorusunu ele alıyorlardı. Günümüzde “İblis” veya “Şeytan” kelimelerini duyduğumuzda boynuzlu, saman tırmıklı, toynaklı, sivrikuyruklu, kırmızı taytlı gülünç bir figürü gözümüzde canlandırmamak için bilinçli bir çaba harcamamız gerekmektedir. İlk Hıristiyanlar şeytanı bu şekilde düşünmedikleri gibi melekleri de kumru kanatlı tumbul bebekler olarak düşünmemişlerdi. Şeytan, görünüşünü istediği gibi kontrol edebilme becerisine sahip güçlü bir ruhsal varlıktı. Normalde görünmez kalırdı, ama bir izleyici topluluğu bulduğunda, büyük ihtimalle kendisini iğrenç veya gülünç değil, göz kamaştırarak şekilde yakışıklı olarak sunardı (Burton ve Grandy, 2005, s. 170).

Ortaçağ'da şeytan düşüncesi o kadar etkili olmuştur ki o dönemde iblisler üzerine yapılan çalışmalarla ayrı bir bilim dalı olarak *iblisbilim* ortaya çıkmıştır. İblisbilimin temellerini Lucifer ve düşmüş meleklerle ilgili fikirler oluşturuyordu. İblisleri kategorize eden ve onların bireysel güçlerini belirleyen iblisbilimciler, iblisler arasındaki hiyerarşinin ayrıntılarını ortaya koymaya başladılar. Ellerinde kullanabilecekleri bir liste vardı ve şeytan tarafından kontrol edilen iblislerin milyonlarca olduğu tahmin ediliyordu (Martin, 2009, s. 30).

Bu bulgular ışığında şeytana inancın en yoğun olduğu dönem Hıristiyan Ortaçağ idi. Kilise Hıristiyanlığa karşı bulduğu her inancı şeytandan kabul etmiş ve şeytanı da kullanarak halkı bu konuda ikna etmiştir. Papa VIII. İnnocente (XV. yy.) çıkardığı bir bildiri ile şeytan ve cinler ile temasta bulunanları lanetlemiş, bu ve bu gibi önlemlerin sonucunda 1585-1595 yılları arasında bin kadar kişi, şeytana hizmet etmek suçu ile diri diri yakılmıştır (Scognamillo ve Arslan, 2000, s. 30).

Ortaçağ'da, Kilise bir taraftan şeytanı tartışıp onu bertaraf etmeye çalışırken diğer taraftan da şeytan, Kilise için önemli bir gelir kaynağı olmuştur. Şeytan düşüncesine halk o kadar inanmıştı ki şeytanla işbirliği yaptığına inanılan kişilerin, mahkûm edilsin ya da edilmesin, kilise tarafından mallarına el konulmasına insanlar olağan bir olay olarak bakıyordu. Kilise bu sayede o kadar zengin oldu ki bu zenginlik ulusal ekonomiyi tehdit edecek boyutlara ulaştı. Şeytan verimli bir ticari gelir kaynağı idi ve böylece Engizisyon Mahkemeleri tarihinin en geniş rüşvet alma operasyonlarından birini sürdürmüş oldu (Messadie, 2017, s. 411).

Şeytanın hayatın her alanını etkilediği Ortaçağ'da resim de bu gizemli ve korkutucu varlıktan etkilenmiştir. Ortaçağ ressamı şeytanı bir yılan (Âdem'deki ayartıcı), bir ejder (Vahiy Kitabı'ndaki imgesi) ve bazen de deriden kanatları olan çirkin bir insan olarak canlandırmayı seçmişlerdi. Ortaçağ'ın gizemli sahne oyunları da şeytanı bir soytarı olarak gösterirdi. Ama sahnede boy göstermelerinden çok önce, iblisler ortaçağdaki keşişlere maymundan tutun da meleklerle, domuzlara ve önceki rahiplere varıncaya dek pek çok biçimde görünmüşlerdi (Burton ve Grandy, 2005, s. 170).

Ortaçağ Hıristiyan inancında, Yahudiliğe ve İslamiyete inananlar da şeytanlaştırıldılar. Yahudiler Hıristiyanların çocuklarını kaçırmakla kurban etmek, Hıristiyanların kutsallarına saygısızlıkta bulunmak ve su kaynaklarını zehirlenmekle suçlandılar. İsa'nın çarmıha gerilmesinin suçlusu olarak görüldüler ve İsa'yı Mesih olarak kabul etmeyi ısrarla reddettiler. Bu özellikleri de içlerindeki şeytanın bir işareti olarak görüldü (Russell, 2001, s. 251).

Yahudilerle birlikte sapkınlar ve cadılar şeytanın insan yardımcıları arasında en önde gelenler olarak kabul edilmişlerdir. Yahudiler en azından bazı zamanlarda şeytana farkında olmaksızın hizmet edebilirlerdi; fakat cadılar bilerek şeytanın hizmetkârı olmuş, ona tapmış ve kurbanlar sunmuşlardır (Russell, 2001, s. 94).

Kilise'nin şeytandan kaynaklandığını savunduğu, reformlar ve eleştirel görüşler de şeytandan kabul edilip hedef teşkil etmiştir. Rönesans döneminde ise hümanist yaklaşımlara rağmen mücadele sürmüştür. Aydınlanma Çağı, şeytana hem bilimsel hem felsefi açıdan yaklaşmıştır. XVIII. yüzyılda özellikle Protestan İngiltere'de rezaletler yaratan Satanist cemiyetler, daha çok soyluların oluşturduğu örgütler (Hellfire Club-Cehennem Ateşi Kulübü, Bold Backsb -Cesur Sırtlar, Calves Head Club- Dana Başı Kulübü) gündemi meşgul etmiştir. XX. yüzyıl ise teknolojik ve bilimsel devrimin ortasında ona şaşkıncı bir ilgi göstermiştir (Scognamillo ve Arslan, 2000, s. 29).

Kilise gündemini bu kadar meşgul eden şeytan, çoğu Hıristiyan mezhebinin ve düşünce sisteminin de görüş bildirmek zorunda kaldığı bir varlık olmuştur. Skolâstiklere göre, şeytan fiziksel varlık yaratamaz ya da dönüştüremez, çünkü bu Tanrı'ya özgü bir özelliktir. Şeytan ancak Tanrı'nın yarattıklarıyla uğraşabilir ve bunu yalnızca Tanrı'nın izniyle yapabilir. Martin Luther ve Jean Calvin gibi Protestan reformcular şeytanın büyük bir güce sahip olsa da hareket etmek için Tanrı'nın iznine ihtiyaç duyduğu ve dünyanın sonu geldiğinde kaçınılmaz olarak yenilgiye uğrayacağı şeklindeki geleneksel Katolik bakış açısına bağlı kalmışlardır. Martin Luther'in (1483-1546) getirdiği reform, şeytanın özelliklerine fazla değişiklik getirmemiştir. Luther'in kendisi de şeytanla

mücadele etmiştir. Hatta Luther şeytanı sık sık gördüğünü, konuştuğunu ve onunla kavga ettiğini öne sürmüştür (Scognamillo ve Arslan, 2000, s. 26).

Ayrıca Luther yazılarında hem şeytanı hem de Deccal'ı papayla bir tutmuştur. Protestan çevrelerde basılan, şeytan ve demonların varlığına olan inançla ilgili materyalin en büyük derlemesi şeytan ve demonların varlığını araştırma, demonolojinin tüm yönlerini ele alan 700 sayfalık büyük bir cilt *Theatrum Diabolorum (1569)*'dur. Bu kitapta şeytanların sayısı 2.665.866.746.664 olarak hesaplanmıştır. Bu kadar net bir şekilde şeytanların sayısının hesaplandığı eserde küfür, dans, şehvet, avcılık, ayyaşlık, zorbalık, tembellik, gurur ve kumar şeytanlarına rastlanır. İster Katolik, ister Protestan, ister Ortodoks olsun, Kiliseler şeytanla mücadele etmek gerektiğini savunmuşlar bu mücadelenin de inanca sarılmakla mümkün olacağını ifade etmişlerdir (Eco, 2009, s. 101).

İncillerde geçen şeytan tablosuna baktığımızda, İncillerde şeytan sadece kendisinin neden olduğu sonuçlar dışında asla tarif edilmemiştir. Ancak, İsa tarafından birkaç olayda kendisinin cinli bedenlerden çıkarıldığı anlatılır ve çeşitli şekillerde asi biri, düşman, yalancı ve bu dünyanın hükümdarı olarak tanımlanmıştır (Eco, 2009, s. 92).

Yeni Ahit'te şeytan kelimesi, Markos 1:13-26 Luka, 22:327 ve Yuhanna 6:70; 8:44, pasajları ile birlikte toplam otuz beş yerde geçmektedir. Yeni Ahit'te toplamda demonlar ve şeytan kavramını içeren kelimelere 568 kez, buna karşılık örneğin Kutsal Ruh'a 340 kez yer verilir. Mezhep çatışmalarında karşı tarafta yer alanların (Matta 12:34; 12:39; 13:18-23; 15:13; 16:1-4, Markos 4:13-20; 8:33; 13:24-27), rakip havarilerin ve Roma Hıristiyan topluluğunun birlikteliğini bozmaya çalışanların (Romalılara Mektup 16:17-20, II.Korintliler 2:11; 11:3-5; 13-15, Selaniklilere Birinci Mektup 2:18), İsa'nın otoritesine karşı geldiği için kilisenin dışına atılanların (I.Korintliler5:5-13), insanları ve cinleri kullanarak yeryüzünde kötülük yaymaya çalışanların (Yuhanna 6:70-71; 8:44; 12:31; 13:2; 14:30; 16:11) ve İsa'nın muhaliflerinin (Yahudiler, Yahuda İskariyot vb.) şeytan olarak takdim edilmesi şeytanî özellikler taşıyan insanlara işaret etmektedir (Russell, 2018, s. 168).

İlk üç İncil'de şeytan aynı zamanda şeytanlar ordusunun başı olarak da betimlenmiştir (Matta 12:25-29; Markos 3:23-27; Luka 11:17-22). Nitekim Mikail ve meleklerine karşı şeytan ve demonları arasında cennette bir savaşın olduğu, şeytan ve ordusunun yenilerek yeryüzüne gönderildiği, bu yüzden de bunların kiliseye savaş açtıkları bildirilmektedir (İşaya 27:1, Mezmurlar 74:13-14, Eyüb 26:12, Daniel 7;

10:13-21; 12:1). Yeni Ahit'te ayrıca şeytanın bir ışık meleği olduğu varsayılmaktadır ama o düşmüş bir melektir (*fallen angel*). O, Tanrı'nın emirlerini yerine getiren itaatkâr iyi bir melek (*Lucifer*) iken İşıya 14:12'de “Ey sabahın oğlu Lucifer, gökten nasıl da düştün! (...) Çünkü diyordun ki kendi kendine, göğe çıkacağım, Tanrı'nın yıldızlarının da yukarısına taşıyacağım tahtımı. (...) Bulut kümelerinin daha da yükseğine çıkacağım ve en yüce olacağım. Yine de cehenneme gideceksin” şeklinde anlatıldığı üzere arştan düştüğü için şeytanla özdeşleşmiş ve hem Tanrı hem de insanlığın baş düşmanı (*devil*) hâline dönüşmüştür (Russell, 2018, s. 168).

Yeni Ahit'te İblis'in kökeninden bahsedilmez. Metinlerden birkaçı onu düşmüş meleklerin başı (Matta 8:31; 9:1, Luka 9:22-27) ve iyi Tanrı'nın, tıpkı Âdem gibi özgür istencini kötüye kullanarak günah işlemiş yaratıklarından biri olarak gösterir (Russell, 2017, s. 303).

Eski Ahit'te şeytanın davranışlarının nedeni vardır, ancak Yeni Ahit'te şeytan Okyanusya ve Avustralya'daki cinler gibi her şeyi yapar, kudurmuş bir köpek gibi herkese saldırır. Şeytan İncillerde ilk kez hastalıklarla özdeşleştirilmiştir (Messadie, 2017, s. 369).

Yeni Ahit'te şeytana verilen isimler, Helenistik ve Apokaliptik dönem Yahudiliğinin ikili arka planını yansıtır. Bu isimler çoğunlukla “İblis” veya “Şeytan”dır. Ayrıca “Beelzebul”, “düşman”, “Belial”, “baştan çıkarıcı”, “suçlayıcı”, “kötü varlık”, “bu dünyanın hâkimi” ve “demonların prensi” olarak anılır (Russell, 2017, s. 300).

Tanrı'nın baş düşmanı olan şeytan, Yeni Ahit'te sadece iki hayvanla yılan ve aslanla doğrudan ilişkilidir. Aziz Pavlus, yılandan Havva'yı günaha kışkırtan olarak bahseder ve Romalılar 16:20 ile birlikte ele alındığında bu ilişki, yılanın İblis'le özdeşliğine işaret eder. Ama İblis'in yılanla ilişkisine Yeni Ahit'te hiç yer verilmez. Cennetteki ilk günah hikâyesi dışında şeytan nadiren yılan olarak betimlenmiştir (Russell, 2017, s. 322).

İncillerde şeytan, aynı zamanda kötü insanların da prensidir. Kötülük eden insanlara şeytanın takipçileri veya oğulları adı verilir. İsa'yı çarmıh için gitmesi gereken yoldan döndürmeye çalıştığı için, Petrus da şeytan olarak anılmıştır (Matta 16:23, Markos 8:99, Luka 22:31). İsa hem çarmıha gerilip acı çekmesini önlemeye çalıştığı için Petrus'a, hem de buna neden olduğu için Yahuda'ya şeytan der. Şeytanla en çok ilişkilendirilen Yahuda'dır (Russell, 2017, s. 312).

Şeytanın insanlar üzerindeki etkileri İncillerde şu şekilde anlatılır: Şeytan günaha kışkırtır (Matta 4:1-11, Markos 1:13, Luka 4:1-3), yalancısıdır ve katildir

(Yuhanna 8:44), ölüme (İbranilere Mektup 2:14), büyücülüğe ve putperestliğe neden olur (Elçilerin İşleri 13:10), insanlara fiziksel acı verir (Luka 13:11-16, II. Kor. 12:7) ve Tanrı'nın Krallığı'nın öğretilerini engellemek ve önlemek için eline geçen her fırsatı değerlendirir (I. Tes. 2:18), ruhumuzu ele geçirir ve günah işlememiz için bizi ayartır (Tes. I. Mek. 3:5, Elçilerin İşleri 5:3, Kor. I. Mek. 7:5, Markos 4:15). Tüm bu özellikleriyle şeytan Tanrı'nın Krallığı'nın düşmanıdır (Russell, 2017, s. 314).

İncillerde İsa'dan nakledildiğine göre, İblis, dünyadaki her türlü şer ve kötülüğün kaynağıdır. İsa bu konuda “İyi tohumu eken insanoğludur. Tarla ise dünyadır ve iyi tohum meleklerin oğullarıdır ve deliceler Şerir'in oğullarıdır. Onları ekmiş olan düşman İblis'tir, hasat dahi dünyanın sonudur ve orakçılar meleklerdir. Şimdi, delicelerin toplanıp yakıldığı gibi, dünyanın sonunda da böyle olacaktır (Matta 13:37-40)” “İblis yalancıdır, yalanın babasıdır, hakikatte durmamıştır, çünkü kendisinde hakikat yoktur (Yuhanna 8:44)” demiştir.

Bütün bu özellikleriyle şeytanın işi, sonsuz kin duyduğu insanla mücadele etmek ve insanın yıkımına sebep olmaktır. Hesap zamanı günaha sürüklediği kişinin sağında durur (Mezmurlar 109:6). İsa “Günah işleyen şeytandır (Yuhanna I.Mektup 3:8)” buyurmuştur. İsa'nın başlıca amacı şeytanı etkisiz kılmaktır (Yuhanna I.Mektup 3:8, İbranilere Mektup 2:14). Şeytanın kızgın okları ancak iman kalkanı ile durdurulabilir. Kişi, her zaman Allah'ın sözüne sarılmalı, sürekli dua ederek şeytana karşı uyanık olmalıdır (Efesoslular 6:11-18). Şeytan o kadar güçlüdür ki Başmelek Mikail bile ona karşı kendi gücüyle hareket etmemiş ve Tanrı'nın yardımını istemiştir (Yahuda'nın Mektubu 9). Şeytan bu dünyanın başkanıdır ve o mağlup edilecektir (Yuhanna 12:31; 14:30). Yine İsa'ya göre şeytan insana tökezdir ve bir ayak bağıdır (Matta 16:21-23) İnsana yalan söyleyip de onun kalbine dünya hırsını sokan şeytandır (Resullerin İşleri 5:1-11).

Yeni Ahit'te yer alan şeytanın başlıca özellikleri: (1) kötülüğün kişileştirilmesi, (2) İnsanların bedenlerine saldırarak veya onları eline geçirerek fiziksel zarar vermek, (3) İnsanları yok etmek veya Tanrı'ya karşı mücadelesinde onları kendi tarafına çekip günaha kışkırtmak, (4) günahkârları suçlamak ve cezalandırmak, (5) kötü ruhlardan düşmüş meleklerden ve demonlardan oluşan ordunun kumandanlığını yapmak, (6) kadim inanışlardaki yıkıcı ruhların veya hayaletlerin kötücül özelliklerin çoğunu kendinde toplamak, (7) Tanrı'nın Krallığı gelene kadar içinde yaşadığımız maddi dünyanın ve bedenlerin efendisi olmak, (8) zamanın sonu gelene dek iyi Tanrı'ya karşı

sürekli mücadele halinde olmak, (9) dünyanın sonu geldiğinde iyi Tanrı tarafından yenilgiye uğratılmak şeklinde sıralanabilir (Russell, 2017, s. 336).

Kısaca, şeytanın Yeni Ahit'teki işlevi İsa'nın karşı ilkesi olmasıdır. Yeni Ahit'in merkezinde yer alan mesaj, kurtuluştur. İsa bizi korumaktadır. Bizi koruduğu şeyse, şeytanın gücüdür. Eğer şeytanın gücü göz ardı edilirse, İsa'nın kurtarıcı misyonu anlamsız hale gelir. Şeytan, Tanrı'nın baş düşmanı olarak Yeni Ahit'te merkezi konumda yer almaktadır (Russell, 2017, s. 301).

Hıristiyanlıkta, Tanrı'nın ve İsa'nın öğretilerinin tamamen karşısında yer alan şeytanın ve demonların cezalandırılması üç şekildedir. Birincisi, ilk günahlarının cezası olarak arştan atılırlar. İkincisi, dünya üzerindeki demir pençeleri, İsa'nın Çilesi ile parçalanır. Fakat bizim zararımıza dünyada dolaşıp dururlar ve bu yüzden, üçüncü, nihai bir ceza, dünyanın sonunda onları bekler. İsa tekrar geldiğinde, cehennem ateşinde sonsuza kadar yanacaklardır (Russell, 2018, s. 130).

Hıristiyan kiliselerinin ve bilginlerinin yüzyıllardır tanımlamaya ve etkinliğini yok etmeye çalıştıkları şeytan bugün bile edebiyat, sanat ve sinema aracılığı ile popülaritesini korumaktadır. Birçok Hıristiyan'ın inandığı ve Tanrı'nın düşmanı kabul ettiği şeytan ürpertici ve rahatsız edici haliyle korku sinemasının zirvesinde bulunmaktadır. İnsanlar şeytan hakkında bilgi sahibi oldukça korkmakta, korktukça da merak etmektedir. Bu meraklarını görsel ve işitsel olarak en iyi şekilde karşılayan ise korku sinemasıdır.

3.3.Şeytan'ın Fiziksel ve Kişilik Özellikleri

Büyük düşman, büyük aldaticı şeytan, Hıristiyan Batı'nın sanatlarında yüzyıllar boyunca en çok resmedilen, yontulan, anlatılan imgelerden biri olarak sık sık boy göstermiştir. Burada amaç şeytandan ve şeytanlıklardan kaynaklanan korkuları, dehşetleri (cehennem korkusu, lanetlenmek korkusu, Tanrı'dan uzak kalmanın dehşeti) her zaman ve en uygun yerlerde ayakta tutmak, anımsatmak ve şekillendirmektir. İbadet yerleri, kiliseler, katedraller ya da manastırlar da bu duyguları canlandırmaya en uygun yerlerdir. Şeytan demek günah demektir. Günahlardan arınmanın, günahları dehşetengiz şekilde sergilemenin adeta kaçınılmaz mekânları da inancı, kurtuluşu, görkemi ve tüyler ürpertici cezaları bir araya getiren bu ibadet yerleridir (Scognamillo, 1996, s. 149).

Filmlerde, resimlerde ve heykellerde karşımıza çıkan klasik şeytan görüntüsü aslında birçok kültürden ve dinden etkilenmiştir. Özellikle Eski Pagan dinlerinin

tanrıları yeni dinlerdeki şeytan ikonografisini belirlemiştir. Çoğunlukla kırmızı* veya sarı† renkle ilişkilendirilmesine rağmen, şeytanın alışılmış rengi siyahtır. Beyazlığın ve ışığın iyiyle ilişkilendirilmesine karşılık, siyahlık ve karanlık nerdeyse her zaman kötülükle ilişkilendirilmiştir. Örneğin, Uzak Doğu dinlerinde kötülükle ilişkilendirilen Şiva siyah olarak betimlendiğinde, bu onun doğasının kötü tarafını temsil eder; yok edici Kali'nin rengi genellikle siyahtır. Bu da şeytanı siyah renk ile ifade etmenin onun kötü doğasını vurgulamak anlamına geldiğini göstermektedir (Russell, 2017, s. 81).

Din geleneği, Tanrı'dan olduğu gibi şeytandan da eril terimlerle söz etmiştir. İngilizcede ve diğer pek çok dilde şeytanın zamiri erildir. Gelenekte ikincil önemdeki pek çok dişi kötü ruh da vardır; fakat bu ruhların başı eril olarak simgeleşmiştir. Yine de teoloji eril bir şeytana gerek duymamış ve Hıristiyan teologlar, şeytanın belirli bir cinsiyeti olmadığını ileri sürmüşlerdir ancak dişi şeytan Lilith'in kullanıldığı korku filmlerinin haricinde diğer filmlerde çoğunlukla şeytanın zamiri eril olarak kullanılmıştır. (Russell, 2018, s. 26).

Şeytanın Ortaçağ'da beliren ve cadılık duruşmalarında çokça kullanılan fiziksel tasvirlerinin İncil'deki şeytanla çok az benzerliği vardır ve niteliklerini büyük oranda Hıristiyan din adamları tarafından dışlanan eski Avrupalı Pagan tanrılarına ve doğadaki ruhlara borçludur. Ayrıca şeytan siyah bir adam, kocaman siyah bir köpek, kedi ve kurbağa gibi başka hayvanlar olarak da tasvir edilmiştir (Martin, 2009, s. 26). Örneğin; The Omen (Kehanet) filminde Damien'i koruyan şeytan köpek şeklinde tasvir edilmiştir. The Rite (Âyin) filminde ise şeytanlar kurbağa olarak gösterilmiştir.

Şeytan, tarih boyunca ve çeşitli kültürlerde farklı şekillerde tasvir edilmekle birlikte en meşhur betimlemesi boynuzlu, çift toynaklı, sivrikuyruklu ve yarasa kanatlı olması şeklindedir. Kanatlar, pek çok Mezopotamya tanrısının omuzlarında rastlanan ilahi gücün kadim simgesidir ve Mezopotamya'dan, İbranilerdeki *cherubim* ve *seraphim* adı verilen varlıkların omuzlarına da aktarılmıştır. Boynuz tasviriyle muhtemelen insanlığın bitmez tükenmez arzu ve tutkularını sembolize etmesinin yanı sıra bu tasvirin cinsel bir çağrışım yaptığı da düşünülmüştür. Kanatları ise güce işaret etmektedir. Şeytanın dirgeni Poseidon'un elinde taşıdığı ve kara, hava ile deniz üzerindeki üçlü gücünü simgeleyen üç dişli yabandan; kısmen de cehennemde, lanetlenmiş olanlara yapılan eziyetlerde kullanılan aletlerden türemiştir. Ayrıca şeytanın hayvan veya insan şekline girebildiğine inanılmaktadır (Işık, 2018, s. 54). Örneğin

* 520 yılına tarihlenen bir mozaik şeytanı kızıl bir melek olarak tasvir etmektedir (Eco, 2009, s. 95).

† Ortaçağ'daki şeytanın bu rengi o dönemdeki veba ve karantinanın etkisiyledir (Eco, 2009, s. 95).

incelediğimiz filmlerden olan *The Witch* (Cadı) filminde şeytan tavşan, kuzgun ve keçi şeklinde kullanılmıştır.

Russell, Batı geleneğinde yaygın olarak şeytan ile ilişkilendirilen boynuzun, temelde olumlu bir özelliğe sahip olduğunu, boynuzun yaygın olarak doğurganlığı simgelediğini ve şeytanın boynuzlarının onun sadece gücünü değil, aynı zamanda ölümlü, yer altı dünyasıyla ve kontrol edilemeyen yok edici bir cinsellikle olan ilişkisini de gösterdiğini savunmuştur (Russell, 2017, s. 89).

Korku filmlerinde sıkça kullanılan şeytanın kılı ve keçiye benzeyen görüntüsü, Yunan mitolojisindeki Hermes'in doğuştan kılı, boynuzları ve çift toynaklı ayaklarıyla keçi görünümüne sahip, *Pan* isimli oğlundan gelmektedir. Pan'ın, ikonografik olarak şeytan üzerinde oldukça büyük bir etkisi olmuştur. Pan, ormanların, otlakların, sürülerin ve çobanların tanrısıdır. Ayrıca hem yapıcı hem de yıkıcı olabilen cinsel arzuyu temsil etmiştir. Ortaçağ geleneğinde sık sık şeytanın bedeninin tüylerle kaplı olduğundan, bazen boynuzlu ara sıra da çift toynaklı olduğundan bahsedilir. Şeytan sıklıkla hayvan şekline bürünmüş, en çok da keçi olarak betimlenmiştir. Şeytanın bu boynuzlu, çift toynaklı ve keçiye benzeyen görüntüsü, *The Witch* (Cadı) filminde kullanılmıştır. Ayrıca şeytan, kendisine ibadet edenlerle yaptığı gibi çiftleştiğine inanılan Antik Mısırlı keçi tanrı *Mendes Keçisi* olarak da tasvir edilmiştir (Russell, 2017, s. 161).

Kelt dinindeki bereket, av ve yeraltının efendisi olan, "batının boynuzlu tanrısı" *Cernunnos* da görüntüsüyle şeytanı etkilemiştir. Yunan-Roma kültüründeki Pan'a benzeyen *Cernunnos* da şeytana benzetilmiştir. Kelt inancında adı "boynuzlu" anlamına gelen ve boynuzlarla temsil edilen *Cernunnos* bugünkü şeytandaki boynuzun da ilk prototipidir (Messadie, 2017, s. 172) Yine *Rosemary's Baby* (Rosemary'nin Bebeği) filminde şeytan boynuzlu olarak tasvir edilmiştir.

Şeytan ikonografisinde etkili olan bir diğer eski tanrı da İskandinav tanrısı *Loki*'dir. *Loki*, hilekâr bir tanrıdır; zamanla Hıristiyanlığın etkisi altında değişmiş, kötüleşmiş ve sonunda şeytana benzemiştir. *Loki* şeklini değiştirebilmektedir. Bu da şeytan gibi ikiyezlü olduğu inancına dönüşmüştür. *Loki*'nin dış görüntüsü güzeldir fakat çirkin ve kirli bir ruhu vardır. O, "tanrıların düşmanı" ve "kötülüğün demircisi"dir. *Loki*, pagancılığın büyük ölçüde Hıristiyan renge boyanmasıyla şeytan ile birçok ortak özellik kazanmıştır. Ayrıca şeytan, İskandinav tanrısı *Wotan* gibi topallar, yüzü *Satürn* gibi kapkara ve *Thor* gibi sakallıdır (Scognamillo ve Arslan, 2000, s. 25).

Şeytanın, özellikle Romalıların sanatına ve söylencelerine geçmiş görüntüsü üzerinde oldukça farklı bir etki bırakan da, Etrüsklerin ölüm tanrısı *Kharun*'dur.

Kharun, Yunan mitolojisinde ruhları ölümler ülkesine taşıyan kayıkçı Kharon'dan adını alıyordu, ama Etrüsk tanrısı, Yunanların ak saçlı sandalcısından çok daha korkunçtu. Kharun'un bir kuşun gagasını andıran büyük kemerli bir burnu vardır; uzun saç ve sakalı birbirine karışmıştır. Uzun, yukarı doğru sivrilen, hayvanlarınkine benzeyen kulakları, gıcırdayan dişleri ve buruşmuş dudakları vardır. Rengi genellikle koyu mavidir. Bazen kanatlarla veya bedeninden çıkan yılanlarla gösterilir. Tüm bu özellikler Ortaçağ veya modern dönem şeytan figürlerinde de karşımıza çıkar. Kharun'un elinde bulunan ve ölmek üzere olanların başına vurmak için kullandığı tokmağın yerini çengel almıştır. Bu da şeytanın elinde görülen üç dişli yaba veya tırnığı etkilemiş olabilir. Tüm bunlarla birlikte İngiliz şeytan tasarımlarında sıkça karşılaşılan kadınsı göğüslere ise bereket tanrıçası *Diana* kaynaklık etmektedir (Akın, 2015, s. 155).

Yahudi efsanelerinde şeytanın görüntüsü ile ilgili ayrıntılı bilgiler vardır. Şeytanın on iki kanadı vardır, vücudu gözlerle kaplıdır, keçiye benzer, istediği zaman şeklini değiştirebilir. Havada uçup hastalığa ve ölüme neden olan asi bir melektir. İnsanlık ancak Tevrat'ın yolundan giderse onu yenebilir (Russell, 2018, s. 33).

Bütün bu efsanelerle birlikte şeytan Batı'nın edebiyat ve sanatında da yer bulmuştur. Batı edebiyatında şeytan, bazen trajik bir kişilik (Dante'nin İlahi Komesya'sı), ya romantik (J. W. Von Goethe'nin Faust'u), bazen de şakacı (Cazotte'un Aşk Şeytanı'nda), ya da düpedüz komik (Lesage'ın Topal Şeytan'ında) olarak gösterilmiştir (Scognamillo ve Arslan, 2000, s. 44).

Şeytan edebiyatta olduğu gibi Batı'nın sanatında da ürkütücü görüntüsüyle önemli bir yer tutmuştur. Çağdaş resme kadar (XIX. yüzyıl) şeytan teması Cehennem teması ile bir arada, özellikle kiliselerdeki ve manastırlardaki süsleme sanatında ve heykellerde bolca yer almıştır. Şeytan, Batı'da olduğu gibi Uzak Doğu'nun resim ve heykel sanatında da konu edilmiştir. Örneğin; Budda'nın kötülük güçlerine karşı verdiği mücadelelerin tasvirinde şeytan teması kullanılmıştır (Scognamillo ve Arslan, 2000, s. 43).

Şeytana çağdaş resim, dinsel ve klasik sanat kadar ilgi göstermemiştir. Ama yine de şeytandan pek uzak kalamamıştır. Onu inançsal değil de fantastik ve kurgusal bir konu olarak işlemiştir. Salvador Dali, Felix Labisse, Leonora Fini gibi sanatçılar eserlerinde şeytanın çeşitli tasvirlerini kullanmışlardır (Scognamillo ve Arslan, 2000, s. 44).

Sanat sanki şeytanın ekmeğine yağ sürmüştür. Bir zamanlar kırsal alanlardaki protesto mahiyetli kara âyinler neredeyse sanatsal, yaratıcı, akademik, eleştirel ve

düşünsel eylemlere dönüşmüştür. Kitlelerin arzularını, endişe ve coşkunluklarını yansıtan sanat, aşırılıklara kaçmak pahasına şeytanın gündelik yaşamdaki etkisini çeşitli tasvirlerle tanımlamaya çalışmıştır (Scognamillo ve Arslan, 2000, s. 51).

Sanat ve edebiyatta birçok kültürden etkilenerek gelişen ve değişen şeytan, içinde yaşadığımız yüzyılın getirdiği teknolojinin de yardımıyla korkunç ve ürkütücü görüntüsü ile korku sinemasında yer bulmuştur. Korku filmlerinde kullanılan şeytanın ikonografik görüntüsü ise yukarıda anlattığımız üzere birçok kültür ve inançtan etkilenerek Hıristiyanlığa kadar ulaşan görüntüdür. Şeytan korku filmlerinde Yunan mitolojisindeki Pan gibi keçi ayaklı ve kıllı, Keltlerin tanrısı Cernunnos gibi boynuzlu, Etrüsklerin ölüm tanrısı Kharun gibi uzun, sivri kulaklı ve büzüşmüş dudaklı, İskandinav tanrısı Loki gibi ikiyüzlü ve kurnaz olarak yer almıştır.

3.4. Şeytan'ın Düşüşü

Şeytanın yaratılışı insandan önce olsa da düşüşü insanoğlunun yaratılışından sonra olmuştur. Şeytan bir melek olarak doğal düzen içinde Âdem'in üzerindedir ve ondan önce yaratılmıştır. Gururuna yenik düşen şeytan insana secde etmeyi reddetmiştir. Şeytan gurur ve kıskançlık nedeniyle düşer, ama bu kıskançlığı Tanrı'ya değil insanadır. Zamanla şeytanın insanoğluna duyduğu kıskançlık ve nefret artık Tanrı'ya yönelmiştir. Öfke dolan Tanrı, şeytanı ve meleklerini gökyüzünden sürmüştür. (Russell, 2017, s. 273).

Yeni Ahit'in Vahiy Kitabı 12:9-10'da şeytanın cennetten kovuluşu ve yeryüzüne gönderilişi iyilik ve kötülük güçleri arasındaki savaş bağlamında; “Gökte savaş oldu. Mikail ile melekleri ejderha ile savaştılar. Ejderha kendi melekleriyle birlikte karşı koydu, ama gücü yetmedi. Bu yüzden gökteki yerlerini yitirdiler. İblis ya da şeytan adı verilen büyük ejderha, bütün dünyayı saptıran o eski yılan, melekleriyle birlikte yeryüzüne atıldı” şeklinde anlatılmıştır. Bu bölümde anlatılan gökyüzündeki baş meleğin adı Lucifer'dir. Lucifer göklerin yöneticisiydi ve Tanrı'nın tahtına yakın bir yerde bulunuyordu. Tanrı tahtını bırakır bırakmaz kibrinden şişen Lucifer göğün tahtına oturdu. Öfkeli baş melek Mikail ona karşı ordu kurdu ve sonunda Lucifer'i gökyüzünden/cennetten karanlığa gönderdi. Lucifer, isyanı yüzünden cennetten kovuldu ve yeryüzünde şeytan (*devil*) oldu. Onun isyanına katılan melekler de cennetten kovuldular ve Lucifer'in efendisi olduğu şeytanlar oldular (Işık, 2018, s. 58).

Kur'an, şeytanın düşüşünü Yeni Ahit'e göre daha berrak bir şekilde ortaya koymaktadır Özellikle Bakara 2:30-36, A'râf 7:11-25 ve Tâhâ 20:115-123 ayetlerinde

şeytanın cennetten kovuluş hadisesini ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır. Buna göre Allah, İblis'e, meleklerle birlikte Âdem'e secde etmesini emretmiş, fakat o, kendisinin ondan üstün olduğu iddiasıyla bu emri reddetmiştir. İblis ateşten yaratıldığını, Âdem'in ise topraktan yaratıldığını ve ateşin topraktan üstün olduğunu, bu emre itaat etmemesinin gerekçesi olarak göstermiştir. Sonuç itibarıyla üstünlüğü, kendi belirlediği ölçüler doğrultusunda takdim etmesi, İblis'in cennetten kovuluşunun temel nedeni olmuştur. Zira burada Âdem'in değerini ortaya koyan şey, esasında hangi maddeden yaratıldığı değil aksine Allah'ın ona isimleri öğretmesinde ifade edilen yeteneği aktif kılmasıdır. İblis, Âdem'le ortak niteliği olan özgür iradeyi Allah'a karşı gelmekte kullanmış, bu hususta geri adım atmadığı gibi kesin bir şekilde isyankâr ve başkaldıran tutum sergilemiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki İblis, Allah'ın varlığını ve birliğini kabul etmekle birlikte O'nun emrini reddetme yetkisini kendisinde göyerek secde emrini geri çevirmiş ve büyüklük taslamıştır (A'raf 7:13, Sa'd 38:70). Dolayısıyla İblis'in bu duruşu, körü körüne, cahilce değil, bilinçli bir karşı çıkıştır (Işık, 2018, s. 59).

İblis düşünce "Şeytan" yani "taşlanan" haline gelmiştir. Bu öyküye verilen önem o kadar büyüktür ki, Kur'an'da tam yedi kez tekrarlanmaktadır. Bu hadiseden sonra Kur'an'da İblis, Şeytan ismiyle anılmaya başlanmıştır (Burton ve Grandy, 2005, s. 181).

İlk insanın yaratılması, meleklerle ve cinlere Âdem'e secde edin emriyle başlamış (Bakara 2:34), Yüce Allah'ın, "Ey Âdem! Sen zevcenle birlikte cennete yerleşip dilediğiniz nimetlerden yiyin. Yalnız şu ağaca yaklaşmayın ki, sonra zalimlerden olursunuz" (A'raf 7:19) uyarısıyla devam etmiştir. Âdem'in yaratılması, meleklerin secdesi, cinlerden olan İblis'in bu emri kabul etmeyişi (Kehf 18:50), Rabb'inin emrine başkaldırı, isyan, iyiliklere karşı çıkma ve Âdem'in üstünlüğünü kabul edememe, insan-şeytan ilişkisinin ilk menfi yönünü oluşturmuştur. İnsanlığın atasının İblis'le başlayan bu olumsuz tablosu dünyada da devam etmiştir (A'raf 7:14). Kur'an'da birçok ayette bahsedilen şeytanın düşüşü, insan-şeytan ilişkisi ve şeytandan sakınma insan açısından büyük önem taşımaktadır.

Şeytan, Âdem'le sınıp kaybetmiştir. Âdem ise "yasak meyve" ile sınıp kaybetmiş ve şeytanın hilesi sonucunda kaybetmiştir. Şeytanı insanlarla sorunlu yapan düşüşüyle başlayan bu süreç olmuştur. Hayat bundan sonra şeytan ile insanın mücadelesi olarak devam etmiştir.

Şeytan işgali ve şeytan çıkarma ile ilgili korku filmlerinde şeytanın düşüşü oldukça fazla kullanılmaktadır. The Exorcist (Şeytan), The Rite (Âyin), Exorcism of Emily Rose (Şeytan Çarpması) gibi konusu şeytan işgali olan filmlerde rahipler

şeytanları -özellikle Lucifer'i- kovarken onun cennetten kovulmuş ve düşmüş olduğunu belirtmektedirler. Şeytan cennetten kovulduğu için insana sonsuz bir kin beslemektedir ve her fırsatta insanın ruhunu ve bedenini ele geçirmektedir. Şeytanın bu ele geçirmesi de korku filmlerinde en fazla kullanılan konulardandır.

3.5.Demon İnanacı

Çoğu eserde şeytanla birlikte bazen de onun yerine kullanılan demon, çeşitli kültürlerde ve dinlerde en az şeytan kadar etkili olmuştur. Yunanca “*demon*” ya da “*daimon*” kelimelerinden gelen demon, Kitab-ı Mukaddes’te şeytan gibi kovulan melekler için kullanılan kavramdır (Şimşek, 2016, s. 124).

Demon kelimesi zorunlu olarak kötü varlık anlamı taşımamaktadır. İlyada’da daimon sıklıkla tanrı kelimesine eşdeğer olarak kullanılmıştır. Homeros’tan sonra daimon kelimesi, genellikle tanrılardan daha küçük seviyedeki tinsel varlık anlamında kullanılmıştır. Kelimenin tamamen kötü anlamda kullanılması, Platon’un, iyi tanrıları kötü demonlardan ayıran ve tanrıların tüm kötü veya yıkıcı özelliklerini demonlara yükleyen öğrencisi Ksenokrates tarafından gerçekleştirilmiştir. Yunanlılar demon kelimesini zaman zaman şeytan kelimesiyle eş anlamlı kullanmıştır (Russell, 2017, s. 184).

Plâtoncular, demonları tanrılarla insanlar arasındaki ara varlıklar olarak tanımlamışlardır. Bu tür varlıklar, İbrani-Hıristiyan meleklerle kolayca benzetilebilirlerdi. Plâtonculara göre demonlar, ruhlarına egemen olan usdışılığın derecesine bağlı olarak iyi ve kötünün bir karışımıydı. Homeros’çu düşüncede ve Erken Yunan düşüncesinde bir daimon ile bir theos arasındaki ayrım açık değildi. Demonlar da tıpkı tanrılar gibi ilahi ilkenin tezahürleriydi ve bizzat ilahi ilkenin kendisi gibi, iyile kötünün bir karışımıydı. Sokrates’in ünlü daimonu, etkisi görünürde iyilikten yana olan koruyucu bir tindi. Hıristiyan dönemde ise daimon teriminin yerini, daha olumsuz bir çağrışımı olan daimonion aldı ve Hıristiyanlar, daimoniayı kötü meleklerle ilişkilendirdiler (Russell, 2018, s. 60).

Paganlarda ve putperestlerde de tanrılardan daha alt kademedede bulunan doğaüstü varlıklar olarak tanımlanan demonlara, Antik Çağlar’da, eski uygarlıklarda, Batı’dan Uzakdoğu’ya kadar hemen bütün coğrafyada rastlanmaktadır. Yunanlılar demonu ruhsuz, yapışkan, rahatsız edici varlıklar olarak betimlerken, Romalıların “*Larves*” adını verdikleri demonları, ruhsal bir bozulma ve çürümenin sonucunda insanın veya gölgesinin demona dönüşmesi sonucunda olurdu. Etrüsklerin, defnedilmeyen ve bu

yüzden insanların başına musallat olan cesetlerin ruhlarından oluşan “*Lemures*”leri, Romalıların yarı insan yarı maymun görünümlü “*Empusae*”leri; kadın yüzlü, ejderha vücutlu ve cesetlerle beslenen “*Lamiae*”leri, kocaman bir gece kuşu görünümüyle çocukların beşikleri üzerinde uçarak onlara saldıran “*Striges*”leri vardır. Bu tür garip ve doğaüstü özellikleriyle varlıklarını hemen her toplulukta gösteren demonlar başlangıçta ahlaksal açıdan tarafsız, yansız sayılırlardı. Ancak zamanla koruyucu ruhlar olarak kabul edilen “iyi demon”lar ve şeytanın hizmetkârları sayılan “kötü demon”lar şeklinde bir ayrıma gidilmiştir. Bu ayrım Zerdüş dini ile başlamış, Yahudileri etkilemiş ve oradan da Hıristiyanlığa geçmiştir (Şimşek, 2016, s. 124).

Eski kültürlerde melek-demon inancına ilişkin bugün sahip olduğumuz bilgilerin kaynağı büyük oranda Mezopotamya demonolojisidir. Bu demonoloji etkisini Asur-Babil ve Yahudi dünyasında sürdürmekle kalmamış Hıristiyan demonolojisini de etkilemiştir. Sümer-Akkad inancında kötü Udug ve kötü Lamaştı gibi demonlar insanlara korku salıp zarar vermek için vardır (Akın, 2015, s. 53).

Mezopotamya’da vebanın sorumlusu olarak demon *Namatru* görülmüştür. Akkad demonu *Lama(ştu)* loğusaların gördükleri karabasanlardan ve yeni doğmuş bebeklerin hastalıklarından sorumlu tutulmuş, Sümer demonu *Namtar* kader ve ölümle ilgili görülmüştür. Mezopotamya kültüründe felaket getiren tüm doğa güçleri ve açıklanamayan doğal olgular demonlara atfedilmiştir. Örneğin fırtınaların sorumlusu *Utukku*’dur (Akın, 2015, s. 60).

Antik Yunan’da demonların akıl hastalıklarına, sara hastalığına, uykusuzluğa ve yüksek ateşe bağlı ‘delirium’a yani hezeyana hükmettiğine, bütün bu olumsuzluklarda kötü ruhların parmağı olduğuna inanılmıştır. Ruhlarla demonların ilişkisi hiçbir zaman kesilmez, kötücül demonlar yaşayanları ölenlerin aracılığıyla ele geçirmeyi amaçlar. İnanca göre belli bir süre önce ölmüş veya öldürülmüş, geleneklere uygun bir biçimde defnedilmemiş insanların ruhları (huzursuz ruhlar) yeraltı dünyasında demonlar tarafından ele geçirilir ve büyüsel amaçlara hizmet etmekle görevlendirilirlerdi (Akın, 2015, s. 88).

Hint mitolojisinde ise *Re* ve *İndra*’nın, Ejderha *Rerek* ve kötü *Asuralar* ile savaştığına inanılmıştır. Bu Asuralar, Hıristiyanlıktaki demon ile benzerdir (Scognamillo ve Arslan, 2000, s. 43).

Demonlar kısmen eskiden tanrılara mal olmuş kötü özelliklerin kişileştirmesiydi. Aynı zamanda daha önce canavarlara atfedilen, ikonografi ve efsaneler aracılığıyla şeytana aktarılan bazı özellikleri de almışlardır. Bu nedenle Ortaçağ’daki demon

betimlemelerinde, Hermes, Psychopompos'un bacaklarındaki kanatların; Gorgonlar, Typhon ve Hydra ile ilişkilendirilen yılanların; Dionysos, Pan, Satirler ve Kharun'la ilişkilendirilen keçimsi veya eşeğimsi özelliklerin, Kharun'un gagayı andıran burnunun, büzülmüş dudaklarının, koyu mavi renginin ve elinde taşıdığı tokmağın izleri görülür ki bu özelliklerin çoğu şeytan ikonografilerinde de görülmektedir (Russell, 2017, s. 222).

Demonlar genellikle çirkin hayvan veya vücudu kısmen hayvan, kısmen şekilsiz insanlar olarak da belirirlerdi. İnsanlar bunlardan korunmak için tılsımların, efsunların ve demon kovma dualarının yardımına başvururlardı. Hem Doğu hem de Batı'da demonların ilginç işlevlerinden biri de cehennemdeki lanetli ruhlara işkence ederek Tanrı'nın adaletine hizmet etmektir (Russell, 2017, s. 117).

Hıristiyan yazarlar düşmüş melekleri anlatmak için klasik Yunan dilinden "daimon" kelimesini ödünç almışlardır. Hâlbuki Yunanlılara göre daimonlar mutlaka kötü değillerdi. Onlar iyi ile kötü arasındaki çizginin üstünde yürürlerdi; bazıları bir tarafa, bazıları da diğerine aitti. Bu yüzden daimon ile tanrı sözcükleri birbirinin yerine kullanılabilirdi (Burton ve Grandy, 2005, s. 160).

Aziz Augustinus için demonlar hava dolu bedenleriyle havada yaşayan doğal varlıklardır. Zaman zaman gözle görülebilir bir bedene sahip olsalar da, beslenemezler, cinsel ilişkide bulunamazlardı. Çok hızlı hareket edebilme yeteneğine sahiptirler ve çok uzun yaşayabilirlerdi. Gelecekte gerçekleşecek olayları insanları aldatmak üzere kullanabilirler ve hırs, tamah, kıskançlık ve riya demonların temel özellikleriydi (Akın, 2015, s. 108).

Kimi Yahudiler için demon melek olarak kabul görse de, Hıristiyanlık için demonun tanımı açıktır; demonlar Tanrı'nın buyruklarına karşı gelen ve güçlerini sadece kötücül amaçlar için kullanan varlıklardır. Bu görüş Hıristiyan dünyasında tüm Ortaçağ boyunca varlığını sürdüren demon inancının temelini oluşturur (Akın, 2015, s. 85).

Yeni Ahit döneminin sonlarında, Hıristiyanlık geleneği düşmüş meleklerle demonlar arasında hiçbir ayırım yapmamıştır. Yeni Ahit'te kötü ruhlara genellikle *daimonion* adı verilir, ama *daimon* kelimesi sadece Matta 8:31'de geçmektedir. Bütün olarak Yeni Ahit, Yakın Doğu ve Yahudi geleneğinde yer alan çeşitli demonları, İblis'in gücü altındaki tek bir ordu olarak toplama eğilimindedir. Yeni Ahit'te *diabolos* ve *daimonion* kelimelerinin kullanılmasıyla şeytan ve onun takipçileri olan demonlar arasındaki ayırım oldukça açık kılınmıştır (Russell, 2017, s. 310).

Demonların şeytanla ilişkisi daima bir şekilde belirsiz olmuştur ve Yeni Ahit'teki demonlar, farklı unsurların birleşimidir. Bu unsurlardan biri, düşmüş meleklerdir. Demonlar, düşmüş melekler olarak kabul edildikleri sürece kökenleri Tanrı'nın oğullarına kadar inecektir. Bu durumda demonlar, şeytanla ortak bir ilahi kökeni paylaşırlar ve bunları bir defada “şeytan ve diğer demonlar” olarak anmak makul olacaktır, zira şeytan, düşmüş meleklerin ilk ve en büyüğüdür. Ama demonların başka kadim geleneklerde de kökleri vardır. Onlar, fırtınaların veya ıssız korulukların tehditkâr ruhları, ölümlerin intikam peşindeki hayaletleri, hastalık getiren ya da insanların ruhlarını ele geçiren yıkıcı tinsel varlıklardır (Russell, 2017, s. 331).

3.6. Lilith

Korku sineması korkutma unsuru olarak en fazla şeytanı ve şeytansı yaratıklar olan demonları kullanmıştır. Bununla birlikte bozguncu ve tehlikeli olarak kadın da korku filmlerinde genellikle hata yapan, canavarı serbest bırakan, dünyaya kötülüğü getiren olarak olumsuz bir şekilde kullanılmaktadır. Dişi bir demon olan Lilith, bebeklere olan nefreti ve öfkesiyle özellikle yeni doğum yapmış annelerin ve bebeği olan ailelerin korktuğu bir figür olmuştur. Hem dişi hem de bir demon olarak Lilith'in korku filmlerinde kullanılması çok doğaldır. Bu yüzden Lilith'i ayrı bir konu olarak ele almak faydalı olacaktır.

Lilith (Lilitu), ilk olarak Mezopotamya kültürlerinde ortaya çıkar. İnsanlara hastalıklar ve fırtınalar benzeri felâketler getirmesinin yanı sıra, kadınların çocuk doğurma yetisini yok ettiği gibi cinsel yaşamlarını da bir karabasana çevirir. Ancak, tüm dişi demonlar gibi, Lilith'in de çocuk düşmanı kimliği her zaman ön plandadır. Eski Ahit'te (İşaya 34:14), Yahudi inancına göre tasarımlanmış Lilith, Babil kaynaklı Lilith mitosunun devamı niteliğindedir (Akın, 2008, s. 101).

Mezopotamya demonolojisindeki demonlar arasındaki en korkucu olan Lilitu veya Ardat Lili, Kitab-ı Mukaddes'teki Lilith'in (İşaya 34) prototipidir. Bu demonolojiye göre Lilitu, geceleri etrafta dolaşır erkeklerle saldırır veya onların kanını içer. Kanatlı ve pençelidir, etrafı gecenin uğursuz avcıları olan baykuşlar ve çakallarla çevrilidir (Russell, 2017, s. 117).

Lilith kelimesinin kökenini incelediğimizde, kelimenin Sümerlere kadar dayandığını görürüz. Sümerce “Lil” hava demektir. Lilith kelimesi ile ilgili en eski terim olan “Lili”nin çoğulu “ruh, spirit” anlamındaki “Lilitu”dur. Bu kelime Sümer-Babil inancında “Ardat-Lili” ismi ile görülmüştür. Ardatu, evlilik çağındaki genç kız,

Ardat Lili ise genç dişi ruh anlamına gelmektedir. Görevi ise erotik rüyalara neden olup erkeklerin gücünü almaktır (Süzer, 2003, s. 107).

Bilginler Lilith'in kaynağını İÖ. 3000'de Sümer Uygarlığı'na dek dayandığını öne sürmüşler ve Yahudi mistisizminin Lilith bilgisini bu kaynaklardan aldığını söylemişlerdir. Lilith'in ilk izleri teoriye göre İÖ. 3500 tarihli Sümer-Babil inancında yer alan Lamaştu adlı bir demoneste görülür. Kanatlı ve dişi bir ifrit olan Lamaştu'nun bebekleri ve yeni doğum yapmış kadınları öldürdüğüne inanılmıştır. Yapılan kazılarda Asur ve Kenan uygarlıklarına ait buluntularda bile bu korkunç varlığa karşı korunma tılsımları çıkmıştır (Süzer, 2003, s. 79).

Lilith, *Lillake* ismiyle İÖ 2000 yıllarında Ur'da bulunan ve "Gılgamış ile Söğüt Ağacı" hikâyesini içeren bir Sümer tabletinde de karşımıza çıkmaktadır. Bu söylencede Lillake bir söğüt ağacında yaşayan ve Tanrıça İnanna tarafından Fırat kıyılarına sürülen bir dişi cindir. Popüler İbrani etimolojisi Lilith'i "layil (gece)"den türettiği için bu demonu, Arap folklorunda karşımıza çıktığı gibi saçlı (kıllı) gece-yaratığı olarak tasvir edilmiştir (Graves ve Patai, 2013, s. 107).

Yunan mitolojisinde ise Lilith'e benzeyen Ekhidna ve Lamia isimli dişi varlıklar vardır (Elvin Azra Süzer, 2003, ss. 74-77).

Görüldüğü üzere eski uygarlıklardan bize kalan kayıtlara göre Lilith açıkça kötüdür. Çocukları çalan ve öldüren bir varlık olduğundan, bebek emziren annelerin baş belasıdır. Çok sonraları Âdem'in yetkisine baş eğmeyip onu terk eden ve yerini Havva'ya bırakan ilk karısı olarak da tasvir edilmiştir. Ardından, uykusu sırasında Âdem'i ayartan ve sonrasında iblis çocuklar doğuran kötü ruh olarak resmedilmiştir. Tüm bunlarda ve diğer geleneklerde değişmeyen tek şey, Lilith'in çocuklardan nefret etmesidir (Burton ve Grandy, 2005, s. 167).

Lilith hikâyelerinde en çarpıcı olan ise çocuklardan nefret etmelerinden çok onun kurulu düzene baş kaldırmasıdır. Âdem'e isyan etmesinin doğa dışı olduğu kesindir. Ne var ki modern Yahudi feministler tam tersi bir sonuca varmışlardır. Onu ataerkillik boyunduruğunu cesurca fırlatıp atan, iftiraya uğramış yürekli bir ruh olarak görürler. Buna uygun olarak Lilith uğruna müzikli şenlikler düzenlenmiş ve bir Yahudi feminist dergisine onun adı verilmiştir (Lilith: The Independent Jewish Womens Magazine). Zorlu hayatı fantezi ve bilim kurgu romanlarında işlenmiştir. New Yorklular kentin bir yakasında onu tiyatro salonlarında ağırlarken öbür yakasında hala çocuklarının beşiklerine asılacak muskaları satın almışlardır (Burton ve Grandy, 2005, s. 167).

Lilith İncil’de doğrudan yer almamaktadır. Araştırmacılarından bazıları Âdem’in ve Havva’nın “iyi ve kötüyü bilme” meyvesini yemeleri için onları kandıran yılanı Lilith ile özdeşleştirmişlerdir. Mitlerde Lilith yılan bacaklıdır. Yasak meyveyi veren yılan Hıristiyanlıkta bir dişi yaratıktır. Ortaçağ’ın son yarısından başlayarak insanın cennetten atılmasına neden olan şeytanın belden aşağısı yılan bir kadın -yani Lilith- olduğu görüşü doğmuştur. Lilith’in cennetteki yılan olduğu inancı özellikle Rönesans döneminde sanatçılar arasında da işlenmiştir (Süzer, 2003, s. 78).

Yahudi inancına göre Lilith, erkeklerin rüyalarına girip, en arzuladıkları şekilde ve en özledikleri kişi olarak onlarla birlikte olur. Boşalan meniler Lilith’i döller ve canavarların doğmasına neden olur. Lilith’e karşı tek çare ise bir adamın karısıyla beraber olacağı zaman aklını sadece Tanrı’nın kutsallığına vermesidir. Tevrat’ta sadece bir ayetin Lilith’e işaret ettiği ifade edilmektedir. Bu ayet ise İşaya 34:14’te “Yabanıl hayvanlarla sırtlanlar orada buluşacak, tekeler (teke görünümü cın anlamına da gelebilir) karşılıklı böğürecek. Lilith (bazı çevirilerde gece canavarı olarak çevrilmiştir) oraya yerleşip rahata kavuşacak” şeklinde ifade edilmiştir (Süzer, 2003, s. 93).

İbrani efsanelerinde Lilith şu şekilde anlatılmaktadır: Tanrı Âdem’i yaratıktan sonra tüm canlılar Âdem’in önünden çiftler halinde geçerken Adem onların birbirlerine duyduğu aşkı kıskandı. Her bir dişiyle sırayla birlikte olsa da doyuma ulaşmadı. Bunun üzerine haykırarak: “Bütün canlıların dişisi varken, benim yok!” diye serzenişte bulunup Tanrı’ya bu adaletsizliğe çare bulması için yalvardı. Tanrı bunun üzerine Âdem’i yarattığı gibi ilk kadın Lilith’i de yarattı. Ancak ondan farklı olarak saf toprak yerine çöp ve tortu kullandı. Âdem’in bu ifritle birlikteliğinden Asmodeus’un yanı sıra insanın başına bugün bile musallat olan sayısız iblis dünyaya geldi (Graves ve Patai, 2013, s. 103).

Âdem ile Lilith birlikteliklerinde hiçbir zaman huzurlu olmadılar. Zira ne zaman Âdem onunla birlikte olmak istese Lilith, vücudunu kaskatı keserek Âdem’in istediği şekilde onun altına uzanmak istemeyip ona karşı gelirdi. “Neden seninle birlikte olayım? Ben de senin gibi topraktan yaratıldım ve bu beni seninle eşit kılar!” dedi. Âdem istediğini yaptırmak için güç kullanmaya kalkıştığında Lilith, bir anlık öfkeyle Tanrı’nın sihirli isimlerinden birini söyleyip göğe çıktı ve onu terk etti (Graves ve Patai, 2013, s. 104).

Bunun üzerine Âdem serzenişte bulunarak: “Eşim tarafından terk edildim” dedi. Tanrı hemen Senoy, Sansenoy ve Semangelof adlarındaki melekleri göndererek onlardan Lilith’i geri getirmelerini istedi. Bu melekler Lilith’i Kızıl Deniz’in yanında

buldular. Bu sırada Lilith Kızıl Deniz'den hamile kalmış ve bir günde yüz taneden fazla "lilim" dünyaya getirmişti. Melekler Lilith'e: "Hemen Âdem'in yanına dön" emrini verdiler. "Yoksa burada, suda seni boğacağız" dediler. Lilith; "Beni bırakın. Ben bebeklere hastalık vermek için varım. Bebek üzerinde eğer erkek ise doğduktan sonraki sekiz gün, kız ise yirmi gün gücüm olacak" dedi. Bu sözleri duyan melekler dönmesi için ısrar ettiler. İsteklerini geri çevirince öleceğini öğrenen Lilith onlarla bir anlaşma yaptı: "Size söz veriyorum, yeni doğan bir çocuğun başucunda sizin isimlerinizin yazılı olduğu bir muska görürsem onun hayatını bağışlayacağım" dedi (Bu yüzden Lilith isimleri görünce yeminini hatırlayıp çocukları rahat bıraksın diye bebeklerin üzerine tılsım konulmuştur). Bunun üzerine meleklerle Lilith arasında bir anlaşma sağlandı. Ancak Tanrı Lilith'in dünyaya getirdiği yüz iblisi her gün biri ölecek şekilde yok ederek onu cezalandırdı (Graves ve Patai, 2013, s. 104).

Lilith'in meleklerle yaptığı pazarlığın bir başka örneğine, bir zamanlar Yahudi toplumlarındaki kötülüğe karşı korunma ritüellerinde rastlarız. Yeni doğan bir çocuğu (özellikle sünnet olup güvenliğe erişene dek erkek çocuklarını) Lilith'e karşı korumak için kömür ya da soda ile çocuğun yattığı odanın duvarına bir çember çizilmekte ve çemberin içine de şu sözler yazılmaktaydı: "Âdem ve Havva. Lilith dışarı çık!" aynı zamanda Senoy, Sansenoy, Semangelof isimleri de kapıya yazılmaktaydı (Graves ve Patai, 2013, s. 107).

Lilith ile mutlu olmayan Âdem'i tekrar mutlu etmek için Tanrı bu kez, Adem derin bir uykudayken onun kaburgalarından birini alıp başka bir kadın yaratmıştır. Âdem henüz uyanmadan saç ekleyip onu bir gelin gibi, yirmi dört parça mücevherlerle süslemiş, Adem uyandığında ise gördüğü karşısında büyülenip kendinden geçmiştir (Graves ve Patai, 2013, s. 105).

Tevrat'ta bu olay; Tekvin 2:18'de "Tanrının Âdem'in yalnız olmasının iyi olmadığını fark edip ona bir eş yarattığı" şeklinde anlatılmaktadır. Yine Tekvin 2:21'de ise "Tanrı'nın Âdem'e derin bir uyku verip o uyurken onun kaburga kemiklerinden birini alıp bu kemikten bir kadın yaratıldığından" bahsedilir.

Özellikle Yahudi dini kültüründe önemli bir yeri olan Lilith, zamanla Hıristiyanları da etkilemiştir. Bu etkilenme sonucunda edebiyat ve sanatta olduğu gibi korku sinemasında da Lilith kullanılmıştır. Lilith, Âdem'e başkaldıran ve Tanrı'nın sözünü dinlemeyerek isyan eden kötü bir figür halini almış ve dişi bir demon olmasının etkisiyle de korku filmlerinde yer bulmuştur. 2011 ABD yapımı Lilith, 2016 ABD-

Brezilya yapımı Lilith Awakening, 2018 ABD yapımı Lilith, yine 2018 ABD yapımı The Crossbreed (Melez) Lilith kullanılarak çekilen korku filmlerindedir.

3.7.Satanizm

Satanizm; şeytana yani Yahudi-Hıristiyan geleneği tarafından Tanrı'nın karşısında mutlak kötülük veya mutlak kötülüğün temsilcisi olarak gösterilen varlığa ibadet etmek demektir. Bu ibadet aynı zamanda, Yahudi-Hıristiyan dini hükümlerine karşı bir başkaldırı hareketidir (Güç, 2004, s. 47).

Satanizm, esasında Hıristiyanlığa karşı bir reaksiyon olarak ortaya çıkmıştır. Satanizm'de şeytana veya Hıristiyan demonolojisinden diğer merkezi figürlere tapınma vardır. Satanizm aynı zamanda Hıristiyan âyinlerinin alaylı ve gülünç taklidi şeklindeki yarı dini törenler ve şeytanın yeryüzündeki hâkimiyet davasını yüceltmeye yönelik diğer fiillerin yapılması ile şeytana saygı gösterme kültürünün icrasındır (Güç, 2004, s. 47).

Satanizm inancını benimseyen kişilere Satanist denilmiştir. Satanistler; Lucifer'e tapınanlar olarak Luciferciler ve Troy'un güvenliğini sağlayan, bir diğer ismi Baphomet olan Pallas Athena'nın heykeline saygı gösterenler olarak Paladistler gibi çeşitli isimlerle ele alınıp incelenmişlerdir (Güç, 2004, s. 49).

Satan kelimesi, daha önce izahını yaptığımız şeytan ve İblis kelimeleriyle aynıdır. Bu kelime; Kötü Ruh'un, şeytanın, Baştan Çıkaran'ın, Karanlığın Prensi'nin, Tanrı'nın veya Tanrı'yı seven ve O'na kulluk edecek olan herkesin Büyük Düşmanı'nın şahıslandırılmış şekli veya sembolü olarak tanımlanabilir. Satanizm kelimesi de bu kelimedenden türemiştir (Güç, 2004, s. 7).

Satanizme “Modern Protesto Hareketi” de denilebilir. Bu hareket, başta Hıristiyanlık olmak üzere, bütün dinlere karşı bir isyanı temsil etmektedir. Dolayısıyla Satanizm; şeytanın en önemli özelliği olan isyanı esas alarak, dinin ve dinlerin kutsal kabul ettiği her şeyin karşısında; Tanrı'nın karşısında olanın da yanında yer alma hareketidir (Çetin, 2007, s. 8).

Başlangıcı itibarıyla Ortaçağ büyücülerine ve Hıristiyanlıktan uzaklaşan ayrılıkçı gruplara (heretiklere) kadar dayandırılmış olan bu hareket, XIX. asrın sonlarında Amerika ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde ortaya çıkan ve günümüze kadar düzensiz olarak da olsa devam ettirilmiş olan bir inanç ve uygulamadır (Güç, 2004, s. 48).

Satanizm genellikle “Geleneksel” ve “Modern Satanizm” gibi iki temel başlık altında ele alınmıştır. Satanizm'in, teşkilatlı bir faaliyet olarak XVII. yy.dan çok daha önceleri mevcut olduğuna dair güvenilir bilgiye rastlanmamaktadır. Bununla beraber,

XVII. yy gibi erken bir dönemde Katolik Kilisesi, papazlardan bir kısmını, Ekmek-Şarap Âyini'nin büyüsel gücünü kötü maksatlarla bozmakla itham etmiştir. Bütün bunların yanında, büyü ile ilgili bir metin kitabı olan ve ilk defa XVII. yy.da, belki de daha önce basılan "Grimoire of Honorious"da, büyü yoluyla şeytanları çağırmak amacıyla âyinler düzenleme talimatları verilmiştir. Öte yandan, XVII. yy.da Satanik faaliyetler, papaz rütbesi ellerinden alınmış kimselerin veya ahlaksız papazların nezaret ettiği şeytana tapınma âyininin (Black Mass) büyüsel/seksüel merasimlerine düşkünlük gösteren Hıristiyanlar tarafından yönetildiği iddia edilmiştir. XVIII. yy.da da Satanik faaliyetlerin varlığına dair güvenilir hiçbir delile rastlanmamıştır (Çetin, 2007, s. 8).

XIX yy.da Satanik grupların ve Satanik faaliyetlerin yeniden canlandırıldığı görülmektedir. Bu dönemin en meşhur Satanisti olarak, Fransalı Abbe Boullan'dan bahsedilmektedir. Boullan, "Karmel Kilisesi"nin bir dalının başı olmuş, kara büyü ve çocuk kurbanını tatbik etmiştir (Çetin, 2007, s. 9).

XX. asrın başlarında, "kara papa" olarak da bilinen Aleister Crowley Satanizm'le irtibatlandırılmıştır. Crowley, şeytanı tanımlamak için "hayat", "sevgi" ve "ışık" kelimelerini kullanmış; bir ara vaftiz olmuş ve bir kara kurbağayı İsa niyetine çarpmış germiştir (Çetin, 2007, s. 10)

1960'lı ve 1970'li yıllarda Satanizm İngiltere'de neredeyse altın çağını yaşamıştır. Şeytana tapan örgütler, kara âyinler, kurban edilen hayvanlar, açılan mezarlar ve kirletilen kiliseler (1971 yılında İngiltere'de 7000 ibadet yeri kirletilmiştir.) günlük basının ve polis tutanaklarının kaydına girmiştir. Yeni Satanistlerin büyük kısmını gençler oluşturmuştur. Bu gençler uyuşturucu bağımlısı ve alkol bağımlısı, yolundan çıkmış, günah özentisi içinde ya da çarpıcı deneyler arayışında olan gençlerdir. XX. yüzyılın İngiltere'si Satanizm ile birlikte kara büyüünün de zirve yaptığı yerdir (Scognamillo ve Arslan, 2000, s. 42).

Amerika'da 1950'li yıllardan beri "alternatif bir din" haline getirilmeye çalışılan ve ortaya çıkış tarihi Ortaçağ büyü inancına dayandırılan; aslında Hıristiyanlığa bir tepki olarak ortaya çıkan ve kısaca "şeytana tanrı diye tapınmak" anlamına gelen Satanizm ülkemizde 1998'de iki gencin intihar etmeleri ile gündeme gelmiştir (Geniş bilgi için bkz. Ahmet Güç, "Şeytana Tapınmanın Yeni Adı Satanizm", ss. 252-270).

Çeşitli satanist mezhepler günümüze kadar varlığını sürdürmüşlerdir ve üyelerinin ara sıra kriminal ve gerçek eylemleri sayesinde manşetlere konu olmuşlardır. Uzmanlar modern satanist mezhepleri dört ekole ayırmaktadır. Bunlar: şeytanı her türlü ahlaki ve dini kısıtlamaların üzerinde ve ötesinde, mantığın ve zevk arayışının bir

sembolü olarak gören rasyonalist ve ateist gruplar; dini âyinleri ve inançları kafasında dönüştüren gizli güçlere inanan gruplar; ritüelleri daima uyuşturucu kullanımının (bazı rock grupları tarafından sahneye taşınan bir akımdır) eşlik ettiği seks partileri olan “asit” satanistler; ve son olarak antik Maniheist ve Gnostik etkileriyle şeytanı kendileri için olumlu bir prensip olarak gören Luciteryenler'dir (Eco, 2009, s. 214).

Bu Satanist mezheplere ve Satanistler'e göre şeytan; çatal tırnakları, dikenli kuyruğu ve boynuzları olan antropomorfik bir varlık değildir. O sadece bir tabiat gücünü ve tabiatta var olan karanlık güçleri temsil eder. O bağlantı kurulamamış bir hazinedir. Satanistler, tabiatta var olan ve pek çok din mensubu tarafından gerçek mahiyetiyle kavranamamış olan bu bilinmeyene “şeytan” adını vermeyi tercih etmişlerdir. Diğer taraftan şeytan; bir tanrı, yarı tanrı, şahsi kurtarıcı veya ona ne denilirse denilsin, yeryüzündeki din kurucuları tarafından sadece bir amaç için; insanın yeryüzündeki güya kötü fiil ve davranışlarına nezaret etme amacı için icat edilmiş bir varlıktır (Çetin, 2007, s. 25).

Satanizm denildiğinde akla gelen ilk isimlerden olan ve Modern Satanizm'in kurucusu olarak kabul edilen *Anton Szandor LaVey*'dir. 1966'da kendi İblis Kilisesi'ni kurmuştur. Bu kiliseye “Şeytan'ın Kilisesi” ismini vermiştir. 1975 yılında, ondan ayrılan bir grup Seth Tapınağı'nı oluşturmuştur. Hazırladıkları İblisçi İncil, hazcı özdeyişlerin ve yanlış bilgilendirilmiş okültist öğretilerin bir karışımıdır. Çoğu okültist grup gibi LaVey'in grubu da şeytana tapınmanın kökenlerinin eski çağlara indiğini savunur ve Eski Mısır'da Tanrı *Seth* kültüründen geldiğini iddia eder. Modern Sethçilere göre şeytan, düşmüş bir melek değil, bilimin ya da dinin açıklayabilme gücünün ötesinde, doğada yer alan gizli bir güçtür. Şeytanın kötü olduğu düşüncesi (onlara göre) çağlar boyu ona dil uzatan kişilerce uydurulmuş bir yalandır; gerçekte o, hazcı doğa ruhu Seth'le özdeştir (Russell, 2001, s. 383).

Modern Satanizm'in kurucusu LaVey'e göre Şeytan, Hıristiyan kilisesinin bir uydurmasıdır. Satanist olmak için ruhun şeytana satılması veya şeytanla bir anlaşma yapılması gerekli değildir. Böyle bir tehdit cemaatten ayrılmasınlar diye halkı korkutmak için Hıristiyanlık tarafından tasarlanmıştır (Güç, 2004, s. 42).

LaVey'in yazmış olduğu “*Satanist Bible*” (*Şeytan'ın Not Defteri*) isimli kitap, Satanist gruplarca şeytanın kutsal kitabı olarak kabul edilmektedir. LaVey kitabında “şeytana tapma, tamamen öz-merkezli ve kendini ödüllendirici dinden bir sapmadır,” diyerek Şeytan'a tapmayı anlatmıştır. Ayrıca LaVey Satanizm âyinleri hakkında bilgi vermek için “*The Satanic Rituals*” isimli kitabı da yazmıştır (Çetin, 2007, s. 16).

Satanizmdeki dini unsurlar genellikle Hıristiyanlıktan seçilmiştir. Satanist törenler, ortaya konulan Pentagram işareti etrafında mumların yakılması, baltaların elde tutulması, ters haç işaretinin çizilmesi ile başlar. Tahta bir haçın yakılması, şeytana dua edilmesi ve kurban olarak bir kedinin kesilerek kanın içilmesi ile gelişip, genellikle burçları aynı olan veya birbirine yakın kız ve erkeklerin cinsel ilişkiye girmeleriyle biter. Kedinin kurban edilerek kanını içilmesinin sebebiyse, Satanistler'in kanın kötülüğü temsil ettiğine ve bu kötülüğü içlerine almak için kurban ettikleri kedinin kanının içilmesi gerektiğine inanmalarındandır (Çetin, 2007, s. 16).

Satanizm'de her ayın 13'ünde âyinleri vardır. 6 ve onun devamı olan 66,666 sayıları onlara göre kutsaldır (Çetin, 2007, s. 35). Bu sayı şeytanın sayısı olarak korku filmlerinde de kullanılmıştır. Örneğin, incelediğimiz The Omen (Kehanet) filminde şeytan 06.06.2006 yılında sabah saat 06:00'da doğmuştur. Şeytanın hizmetkârlarının vücudunda ise 666 sayısı belirmektedir.

Satanistlerin en önemli âyini Kara Âyin anlamına gelen “*Black Mass*”tir. Black Mass; aslı itibarıyla, Roma Katolik Kilisesi'nde ölümlerin hatırasına düzenlenen âyine verilen isimdir. Âyinde siyah elbiseler giyildiği için bu isim verilmiştir. Roma Katolik Âyini olan Mass'in satanistler tarafından inkârcı bir tutum içerisinde ve alaycı, hakaretvari bir tarzda taklidine de aynı zamanda Black Mass denilmiştir. Bu âyinde tüm semboller ve dini merasim tersine çevrilmiştir (Güç, 2004, s. 197). Rosemary's Baby (Rosemary'nin Bebeği) filminde Satanist bir grubun âyini kullanılmıştır. Ayrıca The Witch (Cadı) filminde bugünkü anlamda örgütlü bir âyin olmasa da cadıların ateş etrafında çıplak ve âyinsel dansına yer verilmiştir.

Satanizm bizim anladığımız anlamda bir din olmasa da Satanistler için bir “alternatif din” ve “beden dini”dir. LaVey'e göre Tanrı, Cennet-Cehennem diye bir şey yoktur. Tanrı insanların kendi uydurmasıdır. Sadece bu dünya hayatı vardır. Bu dünya hayatının en önemli gerçeği de insanın kendi bedenidir. O yüzdendir ki beden kutsanmalı; bütün dünyevi ve şehvi istek ve arzuları yerine getirilmelidir. Bunun adı da “beden dini”dir (Güç, 2004, s. 289).

İncelediğimiz ve şeytan, şeytan çıkarma, cadı gibi konuları ele alan korku filmlerinde Satanizm âyinleri de yer almaktadır. Özellikle cadıları konu alan korku filmleri, cadıların yaptığı şeytana tapınma âyinlerine de korkutucu bir unsur olarak yer vermiştir. Örgütlü ve kurallı bir şekilde olmasa da şeytana tapınmanın tarihi şeytanın tarihi ile paralel olarak ilerlemiştir. Şeytan inancının olduğu yerlerde ona inanan ve onun istekleri doğrultusunda yaşayan insanlar da vardır. Bilinçli ya da bilinçsiz olarak

şeytanın isteği doğrultusunda yaşama olayı kimi zaman bireysel kalırken kimi zaman da sistemli bir şekilde ona tapınarak olmuştur. Şeytana tapınmanın korku sinemasında kullanılması ile de izleyicinin dikkati daha fazla çekilmiş ve korku daha da arttırılmıştır.

Şeytan, kötülük ilkesinin kişileştirilmesidir. Daha önce de değindiğimiz gibi bazı dinler onu iyi Tanrı'dan bağımsız olarak, bazılarıysa onun tarafından yaratılan bir varlık olarak görmüştür. Her iki durumda da şeytan, salt bir demon, önemsiz ve sınırlı bir tin değil, bizzat kötülüğün gücünün, kötülüğü isteyen ve yönlendiren hisleri olan kişileştirilmesidir (Russell, 2018, s. 26).

Şeytan kavramı, bütün metafiziklere düşman olanların yanı sıra birçok teologun da muhalefetine rağmen, bugün de çok canlıdır. Gerçekten de, düşünce birkaç on yıl önce olduğundan daha canlıdır. İnsan doğasını eğitimle ya da kanunla ıslah etmeye yönelik iyi niyetli çabalar şimdiye kadar sonuçsuz kalmıştır. Birçok insan tüm bu kötülüklerin güçlü, insan ötesi ya da en azından bilinç ötesi bir kişilik olan, ek bir deneyim geçirmiş gibi görünmektedir. İşte bu, şeytandır (Russell, 2018, s. 288).

İyi Tanrı'nın dışında kozmik bir güç, kötülük olsun diye kötülüğü arzulayan ve teşvik eden bir güç, insani meseleler de dâhil kozmosun tamamında aktif olan bir güç daha vardır. Bu güç, Tanrı'dan bağımsız bir ilke değil, Tanrı'nın bir yaratığıdır. O güçteki kötülük, iyi yaratılmış olan doğasından değil, özgürce nefreti yeğlemesinden kaynaklanmaktadır. Hakiki ahlaki özgürlük ilahi planın zorunluluğu olduğu için, Tanrı onun kötülüğü seçmesine ve kötü kalmasına izin verir. Tanrı ahlaki iyiliği çoğaltmak amacıyla kozmosu yaratır, fakat ahlaki iyilik, kötülük yapma özgürlüğünü gerektirir. İradesi bütünüyle nefrete teslim olan şeytan, elinden geldiğince kozmosu çarpıtmak ister; bu amaçla insan ırkını yozlaştırmaya ve yoldan çıkarmaya çalışır (Russell, 2018, s. 287).

Semavi dinlerde kısaca şeytan, Allah'ın Âdem'e secde emrine uymayıp isyan eden ve "kötü" olarak ne varsa onu "temsil eden" bir varlıktır (Çoban, 2007, s. 24).

Russell, semavi dinler için şeytani şu şekilde özetler; "Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam zamanla şu görüşü benimsemiştir: Şeytan özümsemesi değil yok edilmesi gereken, tamamen yabancı bir güç haline gelmiştir. Kötülüğün kendi içimizdeki varlığını tanımak ve onu bilinçli olarak bastırmak yerine, onun içimizdeki varlığını yadsımaları, bizim dışımızda bir yerlerde olduğunda ısrar etmeli ve dolayısıyla onun saldırılarını defettiğimizde gelecek kusursuzluk için çabalamalıyız" (Russell, 2017, s. 141).

İlk yüzyıllardan beri şeytan ve demonlar üzerinde bütünlüklü bir doktrin oluşturulamamıştır. Şeytanı gökten düşüren günahın, arzusunun ya da kibrin doğası bilinmiyordu. Dış görünüşünün güzel mi çirkin mi olduğu, şeytanın tamamen tinsel mi yoksa incelikli bir şekilde maddi, hatta tamamen cismani mi olduğu da bilinmiyordu. Son derece zeki mi ya da aptal mı olduğu, kıyamet gününde tanrısal bağışlanmaya uğramaya layık olup olmadığı bilinmiyordu (Messadie, 2017, s. 414).

Bütün bu bilinmeyenlerle birlikte dinlerde şeytan insanlara rahat vermediği gibi insanlar da şeytanın peşini bırakmamaktadır. Açık İblisçilik 1970'li yıllardan sonra hızla silindi, ancak kültürel İblisçiliğin unsurları 1980'li yıllarda, sık sık şeytanın adını anan ve gaddarlık, çirkinlik, bunalım, madde bağımlılığı, şiddet, gürültü, kargaşa ve kasvet gibi İblisçi değerlere büyük saygı duyan "heavy metal" rock müziğinde kendini gösterdi. AODC, Black Sabbath, Dio, Motley Crue, Judas Priest, Iron Maiden ve Ozzy Osborne gibi gruplar ve sanatçılar, demonik imgelerden yoğun biçimde yararlandılar. Bu tür gruplar genelde gerçek İblisçilikle herhangi bir bağlarının bulunmadığını açıkça ifade etmişlerdir. Otoriteye karşı duydukları ilk gençliğe özgü öfke içinde okült simgelerini, kişisel inancın ifadesi olarak değil, kültürel bir başkaldırı aracı olarak kullanmışlardır. Ayrıca demonizmin şok ediciliğinin ticari değerini de keşfetmişlerdir (Russell, 2001, s. 388).

Şeytan için ortaya çıkan sonuç şöyledir: Şeytan bir ilke değildir, Tanrı'nın gücünü sınırlamamaktadır; şeytan bir yaratıktır, şeytanın iş görmesine Tanrı izin vermektedir, onun kozmosta bizim kavrayamayacağımız bir amacı vardır; şeytan hem Tanrı'nın hem de bizim düşmanımızdır ve bütün gücümüzle ona direnmemiz gerekmektedir. Şeytan ontolojik bir varlık olsa da, insanlıktaki "şeytaniliğin" kişileştirilmesi de olsa bu geçerlidir (Russell, 2018, s. 298).

Bu ezeli ve ebedi düşman ve onun yolundan gidenler Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'ın söylemleriyle içinde ebedî kalacakları ateşe atılacaklardır. Yeni Ahit'te Vahiy Kitabı iyi ve kötü güçler arasındaki kozmik bir savaşı son bulmaktadır. Burada şeytan ve onu takip edenlerin Eski Ahit'te de belirtildiği (Hezekiel 28:18) gibi *Armagedon Savaşı** neticesinde cehennemden kızgın alevleri arasına atılacağı bildirilmektedir. İslamî

---

* Anlamı Megiddo Dağı olan Armageddon, İbranice Har Megiddo, Eski Yunancada Harmagedon, Eski Latince de Armagedon'dan türemiştir. Kavram, dünyanın sonuna dair bir senaryoya gönderme yapmak için kullanılmaktadır. Armagedon kelimesi sadece Yunanca Yeni Ahit'te, özellikle Vahiy Kitabı 16:16'da yer almaktadır. Önceki bin yıldaki Hıristiyan yorumuna göre Mesih dünyaya dönecek ve Armageddon Savaşı'nda Hıristiyanlık karşıtı canavarı ve kötü şeytanı yenecektir. Şeytan bin yıllık çağ olarak bilinen 1000 yıl için dipsiz bir kuyu veya cehenneme konulacaktır. Cehennemden salıverildikten sonra şeytan, dünyanın dört bir köşesinden Ye'cûc ve Me'cûc'u bir araya getirecektir. Onlar Kudüs'ün çevresine kamp

söylem açısından kıyamete dek yaşamasına müsaade edilen İblis ve taraftarları kıyametin kopmasından sonra hep birlikte cehenneme gidecekler (A'râf 7:18) ve burada ebediyen kalacaklardır (Işık, 2018, s. 68).

İnsanlık açısından şeytana duyulan inanç zararlıdır, zira kötülüğü şeytana mal etmek, ahlaki bozulmada kendi sorumluluğumuzu ve adaletsiz toplumların, yasaların ve hükümetlerin çekilen acılardaki sorumluluğunu sorgulamaktan bizi alıkoyar. Bir başka zararı da Satanizm'i tecrübe eden insanların ciddi psikolojik tehlikelere açık olmasıdır (Russell, 2017, s. 341).

Şeytana duyulan inancın en azından bir avantajı vardır. İnsanın bir şekilde, bir nedenle özünde iyi olduğuna ve eğitim, ceza hukuku, sosyal yardımlaşma, şehircilik alanlarının düzenlenmesi yoluyla kötülüğün düzeltilebileceğine duyulan eski liberal inancın geçerliliği kanıtlanmamıştır. Kötülüğün temel varoluşunun tanınması ve sonuç olarak bütünleştirilip aşılması gerektiğinin kabul edilmesi, entelektüel ve psikolojik açıdan daha doğru olacağı gibi toplumsal bakımdan da daha yararlı olacaktır (Russell, 2017, s. 341).

Buraya kadar anlattığımız şeytanın hikâyesi acımasızdır ve kötülüğün varoluşsal dehşetini göz ardı eden veya reddeden herhangi bir dünya görüşü yanlıgıdan ibarettir. İster teist isterse ateist olsun herhangi bir dünya görüşü küçük bir çocuğun çektiği acıyı küçümsüyor, yok sayıyor, felsefi gerekçeler öne sürüyor veya daha yüce bir iyinin terimleriyle açıklamaya çalışıyorsa, bu daha yüce iyinin adı ister Tanrı isterse Halk olsun, o dünya görüşü acı çeken bir çocuğun yaşamını da bizim yaşamımızı da boş ve anlamsız kılmaktadır (Russell, 2017, s. 342).

3.8. Şeytan Konulu Korku Filmlerinin İncelenmesi

Korku filmlerinde şeytan teması, sinemanın doğuşuyla birlikte kullanılmaya başlanmıştır. Hıristiyan inancında bulunan "şeytan" imgesi birçok Hıristiyan'ın günlük hayatında kötülüklerinden korkup Tanrı'ya sığındıkları bir varlık olduğu için bu kavramın korku sinemasında kullanılması çok doğaldır.

Korkmak için korkulan varlığın gerçekliğine inanmak gerekmektedir. Bir varlığa ya da kavrama ne kadar çok inanırsak korkumuz da o denli kuvvetli olacaktır. Dinle birlikte hayatımıza giren ve Tanrı'nın sakınmamızı istediği varlıklar ise gerek

---

kuracak, Tanrı'dan, cennetin dışından ateş gelecek ve milenyumdan sonra Ye'cûc ve Me'cûc'u bir çırpıda yiyip bitirecektir. Şeytan, ölüm, cehennem ve hayat kitabında yazılı olmayanlar kükürtle yanan ateş havuzu cehenneme atılacaktır. Dolayısıyla dünyanın sonunda Tanrı ve insanlığın düşmanı olan şeytan ve melekleri kendileri için hazırlanan sonsuz cezalandırmaya maruz kalacaktır (Işık, 2018, s. 68).

mahiyetleri hakkında çok fazla bilginin olmamasından gerekse bizden öncekilerin yaşadıkları tecrübelerinden etkilendiğimizden dolayı bizi korkutmaktadır. Bunu fark eden yapımcı ve yönetmenler ise korku sineması için kaynak olarak en fazla dini öğeleri kullanmışlardır.

Özellikle Amerikan korku filmlerinde çok sayıda “demon-şeytan” içeren film bulunmaktadır. Amerika'nın büyük çoğunluğunun Hıristiyan olması ve sinema sektörünü elinde bulundurmasının sonucu olarak incelediğimiz filmlerin neredeyse hepsi ABD yapımıdır.

Şeytanlar, şeytana tapanlar, şeytan işgaline uğrayanlar, cadılar, büyüler, büyücüler, âyinler korku sinemasının vazgeçemediği konulardır. İlk insanlığın korkularından, kuşkularından zamanla değişik folklorlardan ve hayal gücünden beslenerek oluşan batıl inançlara dönüşen bu konular, korku sinemasının temelini oluşturmuşlardır. Bu tür aslında iyi ile kötünün, şeytanla Tanrı'nın savaşını temsil eden yapımlardan beslenmektedir (Şimşek, 2016, s. 78).

Şeytanın kullanıldığı korku filmlerinde ayrıca şeytandan kurtulmanın yolu olarak yine dini öğeler kullanılmıştır. Tanrı, rahipler, Kutsal Kitap, kutsal su ve haç bunlardan bazılarıdır. Korku sinemasının dine ve onun yerini tutan olay/öznelere bakışı, filmlerin sonunda bile olsa ‘bu öğeleri işe yarar kılmak yönündedir. Din olgusunun bilinçli bilinçsiz ön plana çıkartıldığı bu filmleri, kamera hareket ve açıları kapsamında incelediğimizde ise özellikle üst açının sıkça kullanıldığını görürüz. Üst açıda “ilahi görüntü” ehliyetini kazanan kamerayı, kutsal mekânlardan uzaklaştırıp, tehlike altında bekleyen bir adamın üzerine diktiğimizde ise bu kez “iyi” ve “kötü” değerlerinin yer değiştirdiği görülür (Demirci, 2006, s. 56).

Genel olarak dini bir atmosfer içinde geçen şeytanlı filmler, bazen dini anlayışı ve dini kurumları eleştirirken bazen de kasıtlı ya da kasıtsız olarak onların propagandasını yapmışlardır. Özellikle Hıristiyan dünyasının simgelerinin, öğelerinin bol bol bulunduğu şeytanlı filmler bir anlamda misyoner bir tutumla Hıristiyanlığı yayıcı, anlatıcı vazife görmüştür. Şeytan kötünün temsilcisi, kıyamet habercisi, yeniden doğmak isteyen ve sonsuzluğa ulaşmak için batıl yollara başvurup, kara büyüye, cadılığa zemin hazırlayan, insanın ruhunu teslim alan, içine giren bir yaratık olarak birçok şekilde korku filmlerinde yer almıştır. Bazen görsel olarak bir kalıba dökülürken bazen ise sadece hissettirilmekte, ima yoluyla göndermeler yapılmaktadır. Filmlerde de bu şekilde görselleştirilmektedir. Şeytanın en genel özelliği ise mutlak kötü olmasıdır. Bunun yanında bazen dini yapının dışında eleştirilmek istenen kavram, olgu, güçler ya

da iktidar kötülüğü temsille yükümlü eski melek şeytanın bünyesinde somutlaşmaktadır. Seyirciler de gerek inanç gerek korku gerek atmosfer yapısı gerekse eleştirel ve politik yapısından dolayı şeytan filmlerine büyük ilgi göstermiştir. Bu ilgiyi iyi değerlendiren sinemacılar, ilk şeytan filmleri olarak ifade edilebilecek olan Şeytan'ın Şatosu (1896), Manastırdaki Şeytan (1899) filmlerinden günümüze birçok şeytan konulu film çekmişlerdir (Aytekin, 2013, s. 68-69).

3.8.1. Rosemary's Baby (Rosemary'nin Bebeği)

3.8.1.1. Filmin Künyesi

Filmin Adı: Rosemary's Baby (Rosemary'nin Bebeği)

Filmin Yapım Yılı: 1968

Ülke: ABD

Yönetmen : Roman Polanski

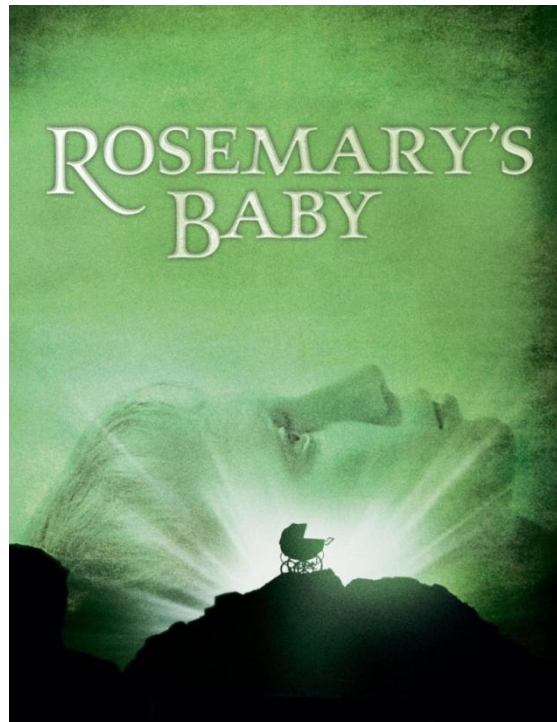
Senaryo: Ira Levin, Roman Polanski

Oyuncular: Mia Farrow, John Cassavetes, Ruth Gordon...

Yapım: Paramount Pictures

Yapımcı: William Castle, Dona Holloway

Süre: 2 Saat 16 Dakika

Resim 1. Rosemary's Baby film afişi

Kaynak: <https://www.intersinema.com/>(erişim:12 Ocak 2019)

3.8.1.2. Filmin Özeti

Film Rosemary (Mia Farrow) ve eşinin yeni ev arayışlarıyla başlamaktadır. Yeni eve taşınan çift bebekleri olsun istemektedir. Taşındıktan hemen sonra yaşlı bir çift olan komşularıyla tanışır. Yaşlı çift Rosemary ve eşiyle hemen kaynaşır.

Yaşlı çift, Rosemary'e tanışma hediyesi olarak bir nazarlık verir. Bir akşam komşusunun getirdiği tatlıyı yiyen Rosemary bayılır ve rüyasında bir sürü çıplak yaşlı insanın etrafını sardığını ve şeytanın ona tecavüz ettiğini görür. Şeytan korkunç bir yaratık şeklinde uzun tırnaklarıyla ona tecavüz etmiştir. Rosemary olayın rüya değil gerçek olduğunu uyandığında vücudunda çizikler görünce anlar ve kısa bir süre sonra hamile olduğunu öğrenir. Rosemary'in hamileliği çok zor geçmektedir. Kilo verir ve ağrıları çoktur. Ayrıca sürekli çiğ et yeme ihtiyacı duyar.

Rosemary'e olanlardan şüphelenen arkadaşı Hutch ona bir kitap verir. Hutch cadılar hakkında bilgisi olan biridir. Hutch'u duyan cadılar onun eldiveninini tekini alarak ona büyü yaparlar ve Hutch üç ay komada kaldıktan sonra ölür. Hutch'un verdiği kitabın ismi "Cadılar Hakkında Her Şey (All of The Them Witches)"dir. Rosemary büyüye ve cadıya inanmadığı için kitabı önemsemez ama kitabı okudukça büyücülere ve âyinlere inanmaya başlar. Kitaba göre cadılar âyinlerde kan kullanmaktadır ve en yüksek etkiye sahip olan kan bebek kanıdır. Rosemary cadılarla ilgili daha fazla kitap alır ve araştırmaya başlar. Kocasının bedenindeki bir işareti saklamaya çalıştığı için sürekli kapalı pijamalarla uyuması ve Rosemary başka doktora gitmek istediğinde ona çok büyük tepki göstermesi yüzünden kocasının da bu cadı tarikatına mensup olduğunu fark eder. Hatta sürekli gittiği doktorun da işin içinde olduğundan şüphelenir ve başka bir doktora gitmek istese de başarısız olur.

Rosemary, bebeğinin şeytan olduğundan habersiz bir şekilde cadıların âyinlerinde bebeğini kullanacaklarından korkar. Rosemary'e verilen kolyenin içinde tannis kökü vardır. Ayrıca komşusu hamileliği boyunca ona tannis kökü olan bir içecek içirmiştir. Tannis kökünü de araştıran Rosemary bu bitkinin cadılar için çok önemli olduğunu öğrenir.

Rosemary bebeğini cadılara vermemek için çeşitli yollar dener. Ama her defasında kocası ve doktoru tarafından engellenir. Doğum gerçekleşir ve doktor bebeğin öldüğünü söyler. Rosemary buna inanmaz çünkü sürekli bebek sesleri duymaktadır. Rosemary evdeki gizli dolabın arkasında bir oda olduğunu fark eder. Odada bir sürü yaşlı insan vardır. Bebeği siyah bir beşiğe yatırmışlar ve beşiğin üzerine ters haç

asmışlardır. Rosemary bebeğine baktığında bebeğin gözlerinin kırmızı olduğunu görür. Cadı tarikatındakiler bebeğinin gözlerinin babasından aldığını ve babasının şeytan olduğunu söylerler. Şeytan ölümlü bir kadından bebek sahibi olmak için cehennemden gelmiştir. Cadılar, “Çok yaşa şeytan” diye bağırlar. Bebeğin ismi Adrian’dır. Cadılara göre şeytan, azizleri yenip tapınaklarını yerle bir edecek, yakılmış ve işkence görmüş cadıların adına hakir görülmüşleri kurtarıp intikamlarını alacaktır. Dünyadaki o kadar kadının arasından Rosemary’i seçmesi onun için bir şanstır. Şeytan, kıymetlilerin en kıymetlisidir. Tanrı ölmüştür. Şeytan ise yaşamaktadır. Tarikattakiler Rosemary’i kendilerine yardım etmesi ve Adrian’a annelik yapması için ikna eder. Rosemary annelik içgüdüleriyle bebeği kabul eder. Şeytan artık dünyadadır ve annesinin kollarında büyümektedir.

3.8.1.3. Filmin İncelenmesi

Film 1968 yapımıdır ve şeytan konulu filmler arasında ilklendir. Gişe başarısı ve eleştirmenlerin olumlu yorumları sayesinde şeytan söz konusu olduğunda en fazla akla gelen film olmuştur.

Film, 1966 yılında Amerikalı gerilim yazarı Ira Levin’in, Türkçeye de çevrilen *Rosemary’nin Bebeği (Rosemary’s Baby)* isimli bir romanından uyarlanmıştır. Romanın yayımlanmasından bir yıl sonra (1967) Polonyalı sinema yönetmeni Roman Polansky romanı beyazperdeye uyarlamıştır. Film o kadar etkili ve inandırıcı olmuştur ki filmin vizyona girişinden bir yıl sonra Charles Manson ve çetesi yönetmenin Hollywood’taki villasını basmış, Polansky’nin hamile eşini, oyuncu Sharon Tate’ı ve orada bulunan konuklarını katletmiştir (Scognamillo ve Arslan, 2000, s. 38). Bu da bize korkutmak amacıyla dini öğelerin kullanıldığı bir filmin insanlar üzerinde ne derece etkisi olacağını kanıtlamaktadır.

Filmi ilginç kılan bir diğer detay ise filmin teknik kadrosunda kara büyü danışmanı Anton Szandar La Vey’in bulunmasıdır. La Vey (Satanizm başlığı altında da belirttiğimiz gibi) Şeytan’ın Kilisesi kurucusu ve başrahibidir. La Vey, şeytanın filmde nasıl kullanılacağını anlatmış ve Polanski’ye Satanist âyinlerinin detayları hakkında bilgiler de vermiştir. Rastlantı gibi görünse de şeytandan söz eden bir romandan, onu görüntüleyen bir filmde, şeytana tapan bir örgütten ve şeytan adına adeta âyinsel bir katliam yapan çeteye kadar her şey filmin çok konuşulmasına ve araştırılmasına yol açmıştır (Scognamillo ve Arslan, 2000, s. 38).

Korkutmak amacıyla şeytanın kullanıldığı filmlerde, filmin başrollerinin ilk sahnelerde Tanrı'ya inanç konusunda sıkıntılar yaşayan hatta şeytana hiç inanmayan kişiler olduğunu görürüz. Filmde özellikle inancı sarsılmış, Tanrı'ya, haça ya da Hıristiyanlık için kutsal olan değerlere inanmayan birinin seçilmesi Tanrı'ya olan inancın sarsıldığında şeytanın devreye gireceği anlayışını aşılacaktır. Kişi şeytanın ya da cadıların tuzağına Tanrı'ya uzakken daha kolay düşmektedir. Rosemary de Katolik olarak yetiştirilmesine rağmen zaman içinde inancını kaybetmiş bir kadındır. Ancak -diğer filmlerde de olduğu gibi- sonunda şeytanla yüzleşir ve şeytanla birlikte Tanrı'nın varlığına da inanmak zorunda kalır. Bu tarz korku filmlerinde verilen mesaj açıktır. “İnanmasanız dahi şeytan vardır ve dolayısıyla Tanrı da vardır. Şeytanla yaşayacağınız bir tecrübe sizi Tanrı'ya götürecektir.”

Filmde, Rosemary Tanrı'ya inanmadığı gibi cadıların varlığına da inanmaz. Cadılar hakkında yazılanları safсата olarak görür. Ancak araştırmaları ve yaşadığı tecrübelerin sonucunda şeytanın hizmetkârı olan cadıların varlığına inanmak zorunda kalır. Özellikle Ortaçağ'da Kilise için çok önemli bir sorun teşkil ettiğine inanılan cadılık bu filmde şeytanla birlikte kullanılmış ve korkunun etkisi daha da arttırılmıştır. Cadı bölümünde de incelediğimiz gibi cadılar şeytanın hizmetkârlarıdır. Onlar Tanrı'ya ve insanlara karşı şeytanla anlaşma yaparlar ve amaçları dünyada Tanrı'nın krallığını yıkarak şeytanın hükümdarlığını getirmektir.

Araştırmamızda bahsettiğimiz gibi filmde de cadılar amaçlarını gerçekleştirmek için âyin yaparlar. Âyinde herkesin çıplak olmasının nedeni Hıristiyanlık için günah kabul edilen çıplaklığın Satanizm âyini için gerekli bir unsur olarak kullanılmasıdır. Çıplaklık cadıların şeytana tapmalarının bir işaretidir. Yine cadıların âyinde Rosemary'nin bedenini işaretlemek için kullandıkları kırmızı renkteki boya, şeytanın oğlunun beşiğinin siyah olması da kırmızı ve siyahın şeytanın rengi olmasından dolayıdır. Filmde şeytanla ilgili diğer özelliklerin yanında renkler de şeytanla ilgili tarihi kayıtlara uygun olarak kullanılmıştır. Ayrıca cadı olan komşuların çok renkli giyinen hayat dolu insanlar gibi görünmeleri de izleyicinin başlarda onlardan şüphelenmemesini sağlamış ve cadı olduklarını öğrendiklerinde şok yaşamalarına neden olmuştur.

Cadıların yoluna çıkan herkesi kurbandan aldıkları bir eşya ile büyü yaparak öldürmeleri de cadıların özelliklerine olan genel inanç arasındadır. Bu özellik de filmde şeytanla anlaşma yapan kişilerin insan canını almaya kadar gidecek kötülükleri yapabilecekleri şeklinde işlenmiştir. Hıristiyanlığa göre cadılar tehlikelidir ve onlardan

korkmak gerekmektedir. Bu özellikleri itibariyle cadılık da filmde kullanılmış ve filmin korkutuculuğu arttırılmıştır.

Film korkutmak amacıyla cadıları yan unsur olarak kullanmıştır. Filmde asıl önemli olan şeytanın oğlunun dünyaya gelmesidir. Şeytanın oğlunu dünyaya getirmek için bir kadını kullanması ve cadıların âyinlerinde kadınların çoğunlukta olması, cadılık tarihinde de bahsettiğimiz kadınların şeytanın etkisine daha kolay girebileceği anlayışını yansıtmaktadır. Filmin sonunda iyi bir kadın olan Rosemary, annelik içgüdülerine yenik düşmüş ve şeytanın oğlunu kabullenmiştir. Annelik duygusu bir şeytana bile annelik edecek kadar tüm ahlaki doğruları alt edebilecek güçtedir. Şeytanın bebeğini doğurma ise Meryem'in İsa'yı doğurma hikâyesinin tersidir. Bu defa bakire olmayan bir kadın şeytanı doğurmuştur. Filmin başrolündeki kadının isminin RoseMARY olarak seçilmesi bile manidardır.

Âyin sahnesinde kullanılan şeytanın görüntüsü, araştırmamız sonucunda ulaştığımız şeytanın ikonografik görüntüsünün aynısıdır. Kırmızı gözler, uzun tırnaklar, boynuz ve korkunç bir yüz filmde şeytanı simgelemiştir. Hatta şeytanın oğlunun görüntüsü verilmese de Rosemary'nin sözlerinden şeytanın oğlunun da gözlerinin kırmızı olduğu, ellerinin ve ayaklarının şeytana benzediği anlaşılmaktadır.

Şeytan'ın cadıların da yardımıyla baygın haldeyken Rosemary'i hamile bırakması bize kişinin kendi iradesi dışında da şeytanın etkisi altına girebileceğini göstermektedir. Cadılar isteyerek şeytanla anlaşma yaparlar ama kötülükleri masum insanları da şeytanın kuklası haline getirebilmektedir. Ayrıca Rosemary'nin hamileliğin çok zor geçmesi, sürekli ağrılar çekmesi de şeytanın insanlara zarar verdiğini anlatır. Bebek dahi olsa şeytan kötüdür ve onu vücudunda taşıyıp büyüten kadına dahi acımaz.

Şeytanın oğlunun doğunca azizleri yenip tapınaklarını yerle bir edecek olması, yakılmış ve işkence görmüş cadıların adına hakir görülmüşleri kurtarıp intikamlarını alacakları da filmde vurgulanan diğer bir ifadedir. Şeytan, Hıristiyanlıkça kutsal kabul edilen azizlik, kilise ve Tanrı gibi değerlere karşıdır ve onu yok etmek istemektedir.

Filmin son sahnesinde geçen bebeğin beşiğine ters haç asılması ise şeytanın tamamen Hıristiyanlık karşıtı olduğu inancından kaynaklanmaktadır. Haç Hıristiyanlar için kutsaldır. Hıristiyan teolojide İsa çarmıhta şeytanı ve ölümü yenmiştir. Bu yüzden haç, şeytanın karşıtıdır. Birçok korku filminde de yer alan haçın ters olarak kullanılması ise şeytanı simgelemektedir ve korku vericidir.

Resim 2. Şeytanın oğlunun beşiğinin siyah renkte olması ve beşikte kullanılan ters haç
Kaynak: Rosemary's Baby filmi, 1968

Filmin sonunda izleyiciler şeytanın artık dünyada olduğunu ve cadı müritleri ile dünyada Tanrı'nın hükümdarlığını yok edeceğini anlarlar. Hatta masum bir kadın, annelik içgüdüleriyle şeytana yardım etmektedir. Filmin şeytanın galibiyeti ile sonlanması ise Hıristiyan teoloji ile hesaplaşmadır. Bu durum izleyicinin ilgisinin daha fazla filmde kalmasını sağlamış ve korkuyu daha da arttırmıştır.

3.8.2. The Omen (Kehanet)

3.8.2.1. Filmin Künyesi:

Filmin Adı: The Omen (Kehanet)

Filmin Yapım Yılı: 1976

Ülke: ABD-İngiltere

Yönetmen: Richard Donner

Senaryo: David Seltzer

Oyuncular: Gregory Peck, Lee Remick, Harvey Stephens...

Yapım: 20th Century Fox

Yapımcı: Harvey Bernhard

Süre: 1 Saat 51 Dakika

Resim 3 .The Omen (1976) film afişi

Kaynak: <http://www.beyazperde.com/filmler/film-61640/>(erişim:18 Ocak 2019)

3.8.2.2. Filmin Özeti

Film, 6 Haziran sabah saat 6'da Roma'da başlar. Çocuk sahibi olmak isteyen genç bir kadın olan Katherine Thorn (Lee Remick) doğum sırasında bebeğini kaybetmiştir. Kocasını karısının bu olaydan dolayı üzüleceğini düşünerek başka bir bebeği onun bebeği gibi bir rahipten alır ve evlat edinir. Bebeğin hiç akrabası yoktur ve annesi doğumda ölmüştür.

Çift, Robert Thorn (Gregory Peck)'un büyükelçi olarak atanmasından dolayı Londra'ya taşınır. Çocuğun ismini Damien koyarlar. Damien zamanla büyür ve güzel bir çocuk olur. Damien'in bakıcısı herkesin gözü önünde Damien'e "her şey senin için" diyerek intihar eder. Eski bakıcının intiharından hemen sonra Damien'i koruyup yetiştirmek amacıyla yeni bir bakıcı gelir. Gelen bakıcı şeytanın hizmetkârıdır ve şeytan tarafından oğlunu koruması için gönderilmiştir.

Damien beş yaşına bastığında onu Robert'e veren peder gelir ve İsa'nın kurtarıcı olduğunu kabul etmelerini ve âyin yapmalarını ister. "Sadece İsa içinizde olursa şeytanın oğlunu yenebilirsiniz, sizin olan her şeye sahip olana kadar Damien herkesi öldürecek" der. Robert rahibin bu uyarısına inanmaz ve onu kovar. Çünkü Robert Rosemary gibi Tanrı'ya ya da şeytana inanmayan biridir.

Damien'in büyümesiyle korkutucu sahneler de ortaya çıkmaya başlar. Damien kiliselerden korkmaktadır. Ayrıca hiç hasta olmaz. Çocukların geçirdiği kızamık ve çiçek gibi hastalıkları dahi geçirmez. Hatta grip bile olmamıştır. Sürekli Damien'in etrafında dolaşan siyah köpek haricinde diğer hayvanlar onda bir gariplik olduğunu hisseder ve Damien'den korkar.

İlerleyen sahnelerde Robert'i uyaran rahip tekrar ortaya çıkar ve "Yahudiler Siyon'a döndüğünde ve bir kuyruklu yıldız gökyüzünü yırttığında, kutsal Roma imparatorluğu kurulduğunda o zaman sen ve ben ölmeliyiz. Sonsuz denizden o doğar, iki kıyıda da ordular kurar, insanları kardeşleriyle savaştırır, insanlar yok olana dek" şiirini okur. Şiir İncil, Vahiy ve Daniel bölümünün karışımıdır ve Anti-İsalığın (Anti-Christ) yani Deccal'ın doğuşunun işaretidir. Kehanete göre Yahudiler Siyon'a dönmüştür. Roma imparatorluğunun yeniden kuruluşu da Avrupa Birliği'dir. Deniz, sonsuz karmaşa siyaset dünyasını işaret etmektedir. Peder, Robert'e Damien'in şeytanın oğlu olduğunu söyler. Katherine tekrar hamiledir ve Damien çocuğun doğmasına izin vermeyecektir. Son olarak Megiddo şehrinde Bugenhagen isimli biri ile görüşmesini ve çocuğun nasıl öleceğini ondan öğrenmesini ister. Bu buluşmayı öğrenen şeytan, hemen rahibin peşine düşer ve onu öldürür.

Rahibin söylediği doğrudur ve Katherine hamiledir. Damien gerçekten de çocuğun doğmasını engellemeye çalışır ve bunu başarır. Katherine, her şeyi anlamıştır ve Damien'in onu öldüreceğinden korkmaktadır. Korktuğu başına gelir ve Katherine de ölür.

Robert, Damien'in şeytanın oğlu olduğuna artık inanmıştır ve onu nasıl öldüreceğini araştırmaya başlar. O ve bir gazeteci ölen rahibin evine gittiklerinde evin her tarafının İncil sayfalarıyla ve haçlarla kaplanmış olduğunu görürler. Hatta rahip şeytandan o kadar korkmuştur ki evini kiliseye en yakın yerden tutmuştur. Rahibin otopsis yapıldığında uyluk kemiğinde doğum lekesi olarak 666 sayısı vardır. 6 şeytanın sayısıdır, 666 ise şeytanın Teslis inancını simgelemektedir. Bunlar; şeytan, şeytanın oğlu ve sahte peygamberdir. Hıristiyanlıktaki Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un karşıtıdır. Hıristiyanlıkta kutsal sayılan her şeye karşılık şeytani bir kutsallık kesinlikle vardır.

Rahibin odasında bir de günlük bulunur. Günlükte en son 2000 yıl önce Bethlehem’de olduğu gibi beş yıl önce bir yıldızın tam 6 Haziran’da Avrupa’da sabah altıda geçtiği görülmüştür. Bu tarih tam da Robert’in oğlunun öldüğü ve Damien’in ona verildiği gündür. Rahip şeytanla anlaşmasının sonucunda bebeği aileye vermiş ancak sonunda yaptığı hatayı anlayarak her şeyi günlüğe kaydetmiştir.

Büyükelçi ve gazeteci Damien’in annesini ve kökenini araştırmaya başlar. Robert’in Damien’i evlat edindiği ve normalde kilisenin işlettiği doğumhaneden evlat edinmek yasaktır. Şeytan ile işbirliği yapan rahipler Robert’i kandırıp Damien’i ona vermişlerdir. Doğumhanenin başrahibi ile görüştiklerinde rahibin sağ gözünün ve sağ elinin yangında hasar aldığını görürler. Rahip, onlara “Onun koyunlarını yüzüstü bırakan çobana acı. Belki sağ kolu çürümüş ve sağ gözü görüşünü kaybetmiştir” ayetlerini okur. Rahip İsa’ya arkasını döndüğü için bu hale gelmiştir. Yaptıklarından pişman olan rahip, Damien’in gerçek annesinin olduğu mezarlığı onlara söyler. Mezar 6 Haziran’da yapılmıştır ve Robert’in oğlunun mezarı da oradadır. Damien’i evlatlık verebilmek için Thorn ailesinin bebekleri doğunca öldürülmüş ve bu mezara konulmuştur. Damien’in gerçek annesinin mezarını açtıklarında içinde bir çakal iskeleti olduğunu görürler. Damien’in babası şeytan, annesi ise bir çakaldır.

Çok eski ve korkunç bir yer olan mezarlık Megiddo Kasabası’ndadır. Senaryoya göre Megiddo (Kudüs’ün güneyi) ismi Armageddon (Dünya’nın Sonu) kelimesinden gelmektedir. Kasaba, filme göre Hıristiyanlığın başladığı yerdir ve Deccal olan Damien dünyanın sonunu oradan getirecektir.

Robert artık Damien’in masum bir çocuk olmadığına inanmıştır ve onu öldürmeye karar verir. Bugenhagen adında şeytan çıkarıcı rahibi bulurlar. Ona göre Damien takdis edilmiş bir kilisede öldürülmeli ve kanı Tanrı’nın sunağına akıtılmalıdır. Damien’in vücudunda da şeytanla işbirliği yaptığının kanıtı olan 666 sayısı olmalıdır. Bugenhagen ayrıca Damien’in Thorn ailesine verilmesinin nedeninin Robert’in büyükelçi olması olduğunu söyler. Kehanete göre şeytanın oğlu siyaset dünyasında büyüyecek ve oradan ortaya çıkacaktır.

Bugenhagen, Damien’i öldürmek için üç bıçak verir. İlk bıçak fiziksel hayatı söndürür ve haçın merkezini simgeler. Diğer ruhsal hayatı söndürür ve dışı doğru açı yapar. Üçüncü bıçak ise Damien’i tamamen öldürecektir. Bıçaklar, Damien öldürülünce vücuduna haç şeklinde yerleştirilmelidir.

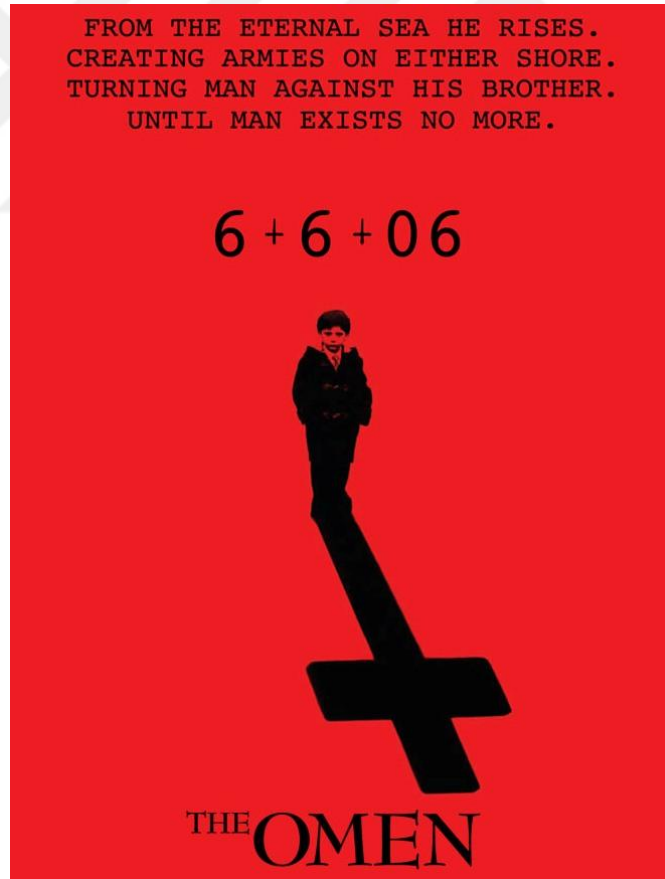
Bıçakları alan Robert eve geri döner. Damien’in saçlarını kesince 666 sayılarını görür. Damien’i kiliseye götürür ve tam öldürmek üzereyken polis tarafından vurularak

öldürülür. Anne ve babası öldürülen Damien, Robert'in vaftiz babası olan Amerikan başkanı tarafından evlat edinilir. Şeytanın istediği olmuştur ve artık oğlu siyaset dünyasının en tepesinde büyüyecektir.

3.8.2.3. Filmin İncelenmesi

1970'lerin sonlarında çekilmiş ve o yıllarda ciddi bir gişe başarısı yakalamış olan The Omen filmi Hıristiyanlık dininin motiflerini tersine çevirerek, ona zıt ikonlar yaratmıştır. Filmde tanrının oğlu olan İsa figürü, şeytanın oğlu olan Damien figürüne kaydırılmış, benzer biçimde, 'Meryem' figürünün yerini ise 'Babil Fahişesi' figürü almıştır. Film İsa Mesih gibi beklenen şeytanın aramızda olduğu mesajıyla başlar (Demirci, 2006, s. 141).

Filmin özellikle 6 Haziran günü başlaması bize en başından Hıristiyanlıkla ilgili unsurları barındıran bir film izleyeceğimiz sinyali vermektedir. Hatta filmin tanıtımı için kullanılan afiş bile 6 sayısına ilginizi çekecek şekilde hazırlanmıştır.

Resim 4. 2006 yapımı The Omen 666 film afişi

Kaynak: <http://www.beyazperde.com/filmler/film-61640/>(erişim: 19 Ocak 2019)

6, Hıristiyanlıkta şeytanın sayısıdır. Şeytanın oğlunun özellikle 6 Haziran'da doğması ise doğum için şeytanın özellikle kendi sayısını seçtiğini göstermektedir. 6 sayısının üç kez yan yana yazılması ise Hıristiyanlıktaki Teslis inancının şeytanca karşılığı olmasıdır. Satanistlere göre 6 ve onun devamı olan 66,666 sayıları kutsaldır Kutsal olan her kavrama karşılık şeytani bir şey olduğu belirtilir. Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'a karşılık şeytan, şeytanın oğlu olan Deccal ve sahte peygamber vardır. Filmin çoğu sahnesi bu sayılar sürekli kullanılarak izleyicide merak ve korku uyandırmayı amaçlanmıştır. Damien'ı doğduğunda Thorn ailesine veren rahibin vücudunda 666 dövmesi olması, ayrıca şeytanla işbirliği yapanların da bu sayıyı kullandığını göstermektedir. Damien de şeytanın oğlu olduğu için bu sayıyı taşımaktadır.

Özellikle Kutsal Kitap'ın Yuhanna'nın Vahiy kısmı 13. bölümde Yuhanna, İsa tarafından kendisine gösterilen kıyamet alâmetlerini anlatmakta, şeytanın ne şekilde görüneceğini, insanlığı birbirine nasıl düşüreceğini yazmaktadır. Bütün bunları anlattıktan sonra Vahiy bölümü 13:18'de; "Bu konu bilgelik gerektirir Anlayabilen canavara ait sayıyı hesaplasın. Çünkü bu sayı insanı simgeler. Sayı 666'dır" ifadeleri de bize şeytanın sayısının 666 olduğunu göstermektedir. Bu yüzden filmde şeytanın sayısı 666 olarak kullanılmış ve şeytanın müritleri dövme olarak 666 sayısını seçmişlerdir. Ayrıca filmin 2006 yapımında Vahiy kitabında yazan ilk beş kehanetin gerçekleştiği ve kuyruklu yıldızın görünmesiyle Armageddon'un başlamasına az kaldığı da vurgulanmıştır. Şeytan artık dünyaya gelecek ve yok oluş savaşını başlatacaktır.

Kutsal Kitap'ta yedi sayısı tamlığı ifade ederken I.Tarihler 20:6'da "Gat'ta bir kez daha savaş çıktı. Orada dev gibi bir adam vardı. Elleri ve ayakları altışar parmaklıydı" ve Daniel 3:1'de "Kral Nebukadnessar altın bir heykel yaptı. Boyu altmış, eni altı arşındı" şeklinde ifade edildiği gibi 6 sayısı Tanrı'nın gözünde eksik ya da kusurluluğu ifade eder. Bu sayının Tanrı'nın ve insanların gözünde kötülüğü simgeleyen şeytanın sayısı olarak filmde kullanılmasının nedenlerinden biri de budur.

Filmde kullanılan ve Damien'i korumakla görevli olan siyah köpek ise eski kültürlerde şeytanın bazen siyah köpek şeklinde görüldüğüne duydukları inancı bize yansıtmaktadır. Ayrıca Damien'i koruyan bakıcısı da sürekli siyah renkli kıyafetler giyinmektedir. Köpeğin renginin ve bakıcının kıyafetlerinin özellikle siyah renkte seçilmesi ise siyahın şeytanın rengi olarak kabul edilmesinden dolayıdır.

Bu filmde rahipler başlangıçta şeytanla işbirliği yapan ama sonra pişman olan kişiler olarak gösterilmişlerdir. Şeytanın müridi olanlar korkunç sondan kurtulamamış

ve ölmüşlerdir. Doğumhanenin başhekimi olan rahibin sağ gözünün kör olması ve sağ elinin felç olması ise şeytanla işbirliği yaparak İsa'ya sırtını dönmesine bağlanmış ve Tanrı tarafından bu şekilde cezalandırılmıştır. Şeytanla anlaşma yapan birkaç rahibe karşın Damien'i öldürmek için mecburen şeytan çıkarıcı bir rahibe ihtiyaç duyarlar. Rahibin Damien'in öldürülebilmesi için üç bıçak vermesi Teslis inancının yansımasıdır. Ayrıca rahip Damien'in kilisede öldürülmesi ve kanının sunağa akıtılması gerektiğini de belirtir. Şeytanı yok edebilmek için kutsal sayıda kutsal bıçaklar ve kutsal yerler gereklidir.

Korku filmlerinde şeytana olan inancın artırılması amacıyla Kutsal Kitap'tan bölümler paylaşmak sık görülen durumlardandır. Kutsal Kitap'ın doğruluğuna olan inanç ne kadar fazla ise kitabın içinde geçen şeytan imgesinin varlığına olan inanç da o kadar fazla olmaktadır ki bu da korkuyu daha da arttırmaktadır. Filmde rahibin şeytandan korunmak amacıyla evinin her tarafını İncil sayfaları ve haçlarla kaplaması da ilgi çekicidir. Bu sahnelerde İncil sayfaları ve haç şeytana karşı koruyucu unsur olarak kullanılmıştır.

Resim 5. Rahibin haçlarla ve İncil sayfaları ile kaplı odası

Kaynak: The Omen filmi, 1976

Şeytanın oğlunun Roma'da dünyaya gelmesi de bizce üzerinde durulması gereken bir konudur. Roma Katolik mezhebinin merkezidir ve Katoliklerin saygı duyduğu bir şehirdir. Şeytanın burada rahatça eylemlerini gerçekleştirmesi ve oğlunun burada dünyaya gelmesi bize şeytanın dünyanın sonunu hazırlamak için Hristiyanlarca en kutsal olan şehirlerden birini seçmesinin gücünü gösterme yollarından biri olduğunu düşündürmektedir.

İnsanlık için korkutucu olan Armageddon yani dünyanın sonu inancı da bu filmde izleyenler için korkutucu olan unsurlardandır. Dünyanın sonunu insanların ezeli

düşmanı olan şeytan hazırlayacaktır. Bunun için de Armageddon kelimesinden türeyen Megiddo Kasabası'nı seçmiştir. Kasaba hem Hıristiyanlar hem de Yahudiler için kutsal kabul edilen Kudüs'tedir. İşaretleri görmek isteyenler için her şey açıktır. Şeytan dünyanın sonunu hazırlarken adeta inananlarla dalga geçmektedir.

Robert, Damien'i masum bir çocuk olarak gördüğü için öldürmek istemez. Şeytan, insanların karşısına her şekilde çıkabilir, bizi kandırmak için masumiyeti kullanabilir ve amacına ulaşmak için hiç acımadan insanların ölümlerine sebep olabilir. Filmde babası Damien'i öldürmek üzereyken Damien'in "Lütfen baba yapma!" diyerek babasını ikna etmeye çalışması şeytanın masum bir çocuğun yüzüne bürünerek insanları kandırmaya çalıştığını göstermektedir. Bu özelliği ile filmin sonunda Damien kazanmış anne ve babasının ölümüne sebep olduktan sonra Amerikan başkanı tarafından evlat edinilerek amacına bir adım daha yaklaşmıştır.

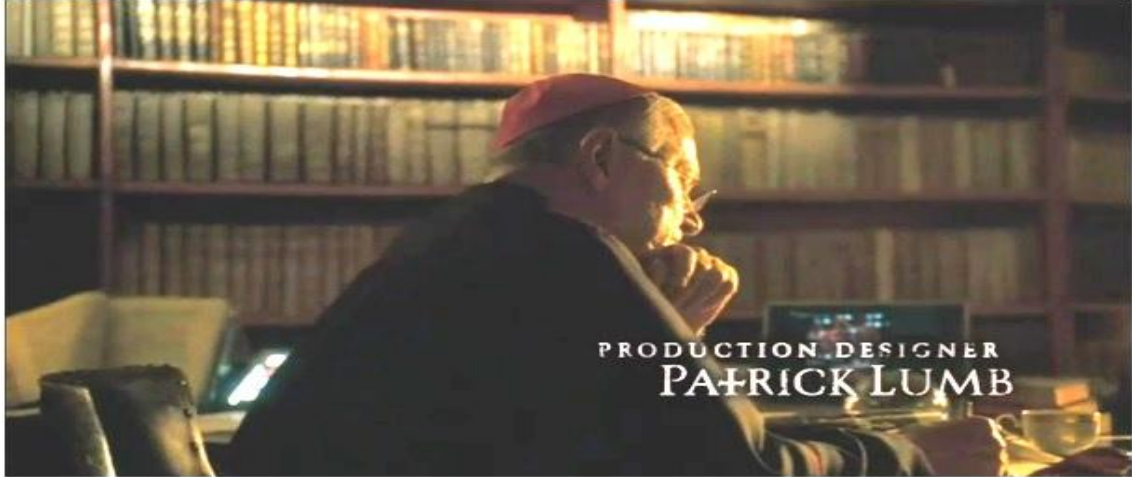
Robert'ın Damien'i öldürürken *“Cennetteki babamız ismini kutsadı. Senin krallığın gelecek, sen egemen olacaksın. Dünyada da cennetteki gibi bugünü bize günlük ekmeğimiz olarak ver ve günahlarımızı affet. Çünkü biz bize günah işleyenleri affediyoruz. Ve bizi günaha teşvik eden...”* dualarını okur. Bu dualar da, filmde kullanılan vahiy bölümünden ifadeler de şeytana karşı mücadelede Tanrı'ya ve kutsal kabul edilen sözlere sığınılması gerektiğini göstermektedir. Damien'in öldürüldükten sonra bıçakların üzerine haç şeklinde yerleştirilmesi gerektiği ise şeytandan korunmak için kutsal sözlerin yanında haçın da önemli olduğunu anlatmaktadır.

Şeytan çocuk ve şeytanın çocuğu konulu filmlerde kullanılan bir önemli tema da bu çocukların genellikle yetimhaneden alınmış olmasıdır. Yetimhaneye bırakılan çocuklar genellikle Hıristiyanlık için günah kabul edilen evlilik dışı ilişkiden doğan çocuklar olmaktadır. Bu çocuklar şeytan olmasa da bilinçaltımıza verilen mesaj evlilik dışı ilişkinin yasak olduğu ve insanların başına belalar açabileceğidir.

Filmin, 1978 yılında yönetmen Don Taylor ile “Damien: Omen II” ismiyle ikincisi çekilmiştir. Filmde 12 yaşına gelen Damien'in kim olduğunu keşfetmesiyle gizemli olaylar başlamış ve Damien'in aslında kim olduğunu ve onun Hıristiyanlık karşıtı işlerle uğraştığını fark eden herkes gizemli bir şekilde ölmüştür. 1981'de “Omen III: The Final Conflict” adıyla vizyona yansıyan filmde ise yönetmen koltuğunda Graham Baker oturmaktadır. 1991 yılında Omen IV: The Awakening filmi de bu filmlerin devamı niteliğindedir.

Film, aynı senaryo ile 6 Haziran 2006 yılında John Moore yönetmenliğinde “The Omen 666” ismiyle tekrar çekilmiştir. Ancak bu defa teknolojinin getirdiği imkânlarla

sahneler daha da zenginleştirilmiştir. Filmi ilginç kılan bir özellik de tam da 06.06.2006 tarihinde gösterime girerek filmin izleyiciler için daha fazla merak konusu olması sağlanmış ve daha cazip kılınmıştır. Hatta filmin jeneriğindeki isimlerde bulunan T harfi ters haç şeklinde gösterilerek filme olan ilgi arttırılmıştır.

Resim 6. The Omen 666 film jeneriğinde kullanılan ters haç örneği

Kaynak: The Omen 666 filmi, 2006

Rosemary's Baby ve The Omen (Kehanet) filminin yakaladığı gişe başarısından sonra çekilen tekrarlarının yanında özellikle sinemanın teknik yönden gelişimiyle de birlikte şeytan ve şeytansı varlıklarla ilgili onlarca film daha çekilmiştir. Bu filmler yıllara göre sabit bir hızla artmasa da izleyicinin ilgisiyle doğru orantılı olarak gişede yer almıştır.

3.9.Şeytan Çıkarma (Exorcism)

Exorcism^{*}, şeytan veya demonlar (kötü ruh) tarafından ruhunun işgal edildiğine inanılan bir insanı (ruhu) tutsaklıktan kurtarma ritüelidir. Bu işlem kişiyi hem bedenen hem de ruhen şeytan işgalinden kurtarmaktır. Eski çağlardan bu yana birçok örnek, insanları işgal eden şeytanları kovmak için farklı ritüeller uygulandığını ortaya koymaktadır. Kilise, açık olarak; İsa adına bir kişiyi şeytanın etkisinden korumak ya da kurtarmak istediğinde "exorcismus"a (kurtuluş, şeytan kovma) başvurmuştur. Exorcism, en basit şekli ile vaftiz töreninde yer alır, büyük "şeytan kovma" âyini ise sadece bir

* Türkçede cinlenme olarak tanımlanan bu müdahale, işgal, çarpılma, tutulma gibi kavramlarla tanımlanabilir. Türkçede 'cinlenme' olumsuz bir anlam ifade etmektedir. Türkçe'de 'cinli' kelimesi ile içinde cinlerin olduğuna inanılan kimse ifade edilmiştir. Almandada kullanılan *besessenheit* kavramı ise 'işgal edilmiş' ve 'tutulmuş olma hali' yanında, abartılı boyutlarda beğenme/etkilenme gibi olumlu anlamlar da taşımaktadır (Akın, 2008, s. 72).

piskoposun izni ile yapılabilir. Böyle bir durumda dikkatle ve Kilise'nin kurallarına harfi harfine uyararak hareket etmek gerekir. Şeytan kovmanın amacı Mesih İsa'nın kiliseye verdiği tinsel otoriteyle şeytanları kovmak ya da şeytanın egemenliğinden kurtarmaktır (Scognamillo ve Arslan, 2000, s. 22).

Şeytanlar insanlara fenalıklar, hastalıklar, özellikle de sağaltılması zor akıl hastalıkları ile onları normal olmaktan çıkarıp işgal ederler. Kişilerin bu hastalıklardan sağaltılması, şeytanın işgalinden kurtarılması için şeytan çıkarma ritüeli, yani exorcism gereklidir. Kelimenin kökleri Yunan paganizmindedir. Sözcük Yunanca *exorhizo*'dan, "yeminle güvenceye almak", "derinden istemek ya da dua etmek" ile *horhos* (yemin)'tan türetilmiştir (Russell, 2001, s. 157).

İblisin, Tanrı'nın Krallığı'na engel olmak için en çok kullandığı araçlardan biri insanın ele geçirilmesidir. Bunu genellikle iblisin hizmetkârları olan demonlar gerçekleştirir, bununla birlikte Yuhanna bunu, iblisin bizzat gerçekleştirdiğini yazar. İsa, demonları kovarak ve onların sebep olduğu hastalıkları iyileştirerek iblisin krallığına karşı savaşmış ve böylelikle insanlara yeniçağın geldiğini müjdelemiştir. Çağdaş büyücüler ve sağaltıcılar da demon kovma işini gerçekleştirmiştir, ama İnciller, Kutsal Ruh'un gücüyle demonları kovabilenin sadece İsa olduğunu Matta 12:28'de "Ama ben cinleri Tanrı'nın ruhuyla kovuyorsam, Tanrı'nın egemenliği üzerinize gelmiş demektir" sözleriyle belirtmiştir. Demonların kovulması, İncillerde garip, çağın batıl inançlarından kaynaklanan tuhaf ve anlamsız bir gelişme değildir. Aksine iblise karşı girilen savaşta merkezi rol oynamaktadır (Russell, 2017, s. 311).

Şeytan çıkarma olgusu, tamamıyla Hıristiyanlığa özgü bir kavram değildir. Bu kavramın kimi unsurları yüzyıllardır aynı kalmış, bazıları da kültürden kültüre değişime uğramıştır. Hıristiyanlığın, şeytan çıkartma/demon kovma gibi bir ritüele, birdenbire sahip olduğu söylenemez. Erken Hıristiyanlıkta uygulanan şeytan çıkarma ritüeli, Antikçağ'ın demon kültüründen miras kalmıştır (Akın, 2008, s. 72).

Antik dönemlerden günümüze kadar şeytanlarla ve şeytan kovma ile ilgili uygulamaların da bulunduğu büyüsel metinlerin hayatta kalan ve bize ulaşan en eski ve en önemli örneği Irak'ın güneydoğusunda antik bir kent olan Nippur'da İ.Ö. 3000'li yılların ortasından kalmadır. Büyülü formüllerin bulunduğu metinler çok gelişmiş olmayıp, tıbbi problemlere yönelik hazırlanmıştır. Mısırlılar, İbraniler, Yunanlılar ve erken dönem Hıristiyanlıkta demonların harabeler ve terk edilmiş mekânlarda yaşadıkları, ancak oralarda kendilerini pek de iyi hissetmedikleri, en azından sıkıldıkları, bu nedenle sıcak bir ev isteyerek insanların bedenine girebildikleri inancı

yaygındır. Kadim Mısırlılar iblislerin habis, tehlikeli ve görünmez olduğuna inanırlardı. Bazı Mısırlı hekimlere göre baş ağrısına ya ölümler ya da iblisler neden olabilirdi. Baş ağrısına bir iblisin sebep olduğu anlaşılınca, şeytan çıkarıcı onu “ruhunu yakıp cesedini yok etmekle” tehdit ederdi. Cesedini yok etme tehdidi bir iblisi dehşetten titretmenin tuhaf bir yolu gibi görünebilir ama bedeninin fiziksel tahribi Mısırlılar için o kadar uğursuz bir şeydir ki buna karşı korunmak amacıyla ayrıntılı mumyalama ritüelleri geliştirmişlerdi. İblislerin de kendi bedenlerini hatta cesetlerini ne pahasına olursa olsun korumak istediklerine inanılırdı. Mısırlıların evlerinin her bir kapısında odayı, beladan, iblislerden ve ölümlerden koruyan bir tanrı bulunurdu. Şeytanın ele geçirilmesini işaret eden belirtiler olduğunda, Mısırlı rahip-hekimler şeytan çıkarma âyini yaparlardı (Burton ve Grandy, 2005, s. 144).

Antik Mısır'da iblisler, bir tür duygudaşlık büyüsüyle tüm faaliyetleri bir çömleğe karalandıktan sonra çömleğin kırılması yoluyla da uzak tutulabilirdi. Çömlek kırıldığında iblislerin güçleri de kırılmış olurdu. Bu teknik, nefret edilen ortaklara ve yöneticilere karşı da kullanılırdı. Üstünde yabancı hükümdarların, Mısırlı asilerin, firavunun haremisiyle bağlantılı saray kâtiplerinin ve hatta bir-iki öğretmenin adının bulunduğu çok sayıda parçalanmış çömlek bulunmuştur (Burton ve Grandy, 2005, s. 146).

Mezopotamya kültürlerine baktığımızda, günah işlemiş ya da ruhsal savunmasını başka biçimlerde zayıflatmış olan bir Mezopotamyalıya saldırmaya hazır durumda sayısız iblis vardı. Mezopotamyalılar iblisleri ve kötü ruhları en karanlık biçimlerde, bedenlerinde hiç ışık olmayan, son derece acımasız varlıklar olarak görürlerdi. Ne erkek ne de dişiydiler ve pençelerinden acı su damlar, ayak izleri kem zehirle dolu olurdu. Bu iblisler bir insana saldırmaları durumunda, hastalıklara, deliliğe ve ölüme yol açabilirlerdi. Bir hastayı iblisten kurtarmak için, şeytan çıkarıcı şeytan kovma güçleriyle tanınan tanrıları yardıma çağırabilir, ya da iblislerin balmumu heykelciklerini yaratıp yok edebilirdi. Epilepsi ve doğum sonrasında annenin ve bebeğin yüksek ölüm oranları buna bağlanırdı. Mezopotamyalıların ibislere karşı savunmaları; tanrıların üstte taşınabilir heykelcikleri ve özel iplere geçirilmiş özel taşlardan yapılmış muskaları kullanmaları şeklinde olurdu (Burton ve Grandy, 2005, s. 148).

Eski İran kültüründe İranlı rahipler, aynı zamanda tıp hekimleriydi. Kötü Ehrimen, 99.999 hastalık yaratmıştı. Düalist Zerdüştin dinindeki iyi Ahura Mazda'nın kötü niyetli düşmanı olan Ehrimen, ezeli savaşta onun karşısında kötü ve kusurlu olan her şeyin yaratıcısıydı. Ehrimen'e bağlı olan ibislere “*daevalar*” denilirdi. Zerdüşter

sayısız iblisle mücadele etmek zorundaydı. Zerdüştler göre milyonlarca iblis vardı. Mısırlılar ve Mezopotamyalıların aksine Zerdüştler için insanlarla iblisler arasındaki savaş çok önemliydi (Burton ve Grandy, 2005, s. 150).

Babil döneminde hastalıkları iyileştirme ve şeytan çıkarma işlemleri de bir iman meselesi olarak din adamı olan hekimlerin görevi olmuştur. Öyle anlaşılıyor ki şeytanları çıkarma eskiden beri bir iman işi olarak görülmüştür. Babil'de, hastalık ile günah arasında öylesine organik bir bağ kurulmuştur ki hastalık çok sayıdaki arkaik kültürde bir günahın varlığına işaret olarak kabul edilmiştir. Babilli hekimler hastalığın üstesinden büyüsel araçlarla gelmeye çalışmışlar ve en önemlisi de şeytan çıkarma yöntemini kullanmışlardır. Hastalıklar başıbozukluğun ve kötülük düşüncesinin etkisi, şeytanların kişileşmesi ve bedene şeytanın girmesi olarak görülmüştür. Bu hastalıklarla büyü ve mineral kökenli ya da bitkisel ilaçlar aracılığıyla savaşılmıştır. Hasta bedendeki organik düzensizliğe, büyü gibi görünmez güçlerle müdahale edilmiştir. Babil hekimleri hastalıkları tedavi edebilmek, hastalıklara sebep olduğu düşünülen kötü güçleri kovabilmek amacıyla büyülü sözler, tılsımlar, afsunlar kullanmışlar ve Babil hekimliği bir büyücülük tekniği olmuştur (Uygun, 2015, s. 775).

Sabiîlerde ise rahiplerin görevleri, Babilli ve daha sonraki dönemdeki rahiplerin görevleriyle benzerdir. O zamanki Sabiîlere kadar rahipler bir şeytan kovucu, şifacı, astrolog ve kehanetleri gören kişiler olarak bilinmişlerdir. Bir sorunla karşılaştığı zaman kişi sorunları için rahibe gitmiş, rahip de hastalıkları iyileştirmek için şeytanları kovmuş ve hastaya takması için bir muska vermiştir. Bu tür uygulamaların bir sonucu olarak şeytan çıkarma işlemi ilkelden günümüze kadar inançla, imanla bağlantılanmıştır (Uygun, 2015, s. 776).

Hıristiyan inancında ister doğrudan, ister cadı kışkırtmasıyla olsun, şeytanın her türlü saldırısı tehlikeyle yüklüdür. Kilise, takipçilerini şeytani saldırılardan ve şeytan işgalinden korumak amacıyla, şeytan çıkarma âyinleri geliştirilmiştir. Bu âyinler Ortaçağ sonlarında karmaşıklaşmış ve zamanla bir tarz edinmiştir.

İncillerde İsa, havarilerine “ilk exorcist” olarak örnek olmuştur. İsa, kendisini de vaftiz eden Yahya'nın yerine getirdiği exorcistlik görevini başarıyla yapmıştır. İsa'nın kimliğinden ve yaptıklarından hareketle iyi bir exorcist, şeytan ve emrindeki demonlarının kendi saflarına katabilmek amacıyla yoldan çıkardıkları zavallıları tedavi edebilen, temiz, arınmış bir ruh ve bedenle tekrar Hıristiyanlığa kazandıran olarak tanımlanabilir. İsa'nın sadık izleyicileri havariler, ilk exorcistler olarak bu önemli misyonla görevlendirilmiş ve görevlerini başarıyla tamamlamışlardır. Daha sonraki

dönemde kilise babaları, henüz bu dönemde kilise tarafından kabul edilmiş resmi bir exorcism düzenlemesinin varlığından söz etmek mümkün olmasa da, bu görevi, tecrübeleri ve sağduyuları sayesinde başarılı bir şekilde yerine getirmişlerdir. Şeytan çıkarma ile ilgili incelediğimiz filmlerde âyin sırasında İsa'nın ve havarilerinin şeytan çıkarıcı oldukları vurgulanmaktadır (Akın, 2008, s. 57).

Yeni Ahit incelendiğinde, şeytan ve şeytan kovma ile ilgili bilgi içeren ayetlerin Yeni Ahit'in, Matta, Markos, Luka İncillerinde yer aldığı görülmektedir. Yuhanna İncili'nde şeytan çıkarma hakkında bilgi yer almaz. İncillerde başat kötülük karakterini demonların oluşturduğunu, diğer kötücül güçlerin eylemleri içinde şeytan işgalinin önemli bir yer işgal ettiği görülür. Özellikle Markos ve Luka İncillerinde ifade bağlamında şeytan/demon yerine "kötü ruh", şeytan işgali yerine "kötü ruha tutulma"nın kullanıldığı dikkat çeker. İncillerde İsa'nın inzivaya çekildiği çölde, denemesi sürecinde, şeytan başroldedir. İblis tarafından çöle götürülen İsa, orada ayartıcı tarafından yoldan çıkarılmaya çalışılır. İsa geçirildiği sınavdan başarıyla döndükten sonra bir yandan gelişini müjdelirken, diğer taraftan ruhları şeytanlara tutsak olmuşları içlerindeki şeytanları kovarak yeniden yaşama döndürür (Akın, 2008, s. 59).

İblislerle ilgili Eski Ahit'te kötü ruh çıkarma girişiminden tek bir yerde söz edilir. Bu olay ise şöyledir: Tanrı'ya baş kaldırmasının ardından, kötü bir ruh Kral Saul'a eziyet etmektedir. Bu sorunun üstesinden gelmek için, Saul'un hizmetkârları, çaldığı müzikle ruhu uzaklaştırabilecek iyi bir arpçı seçmesini öğütlerler. Seçilen arpçı "Tanrı'nın meshettiği", İsrail'in gelecekteki kralı Davud'tan başkası değildir (Burton ve Grandy, 2005, s. 151).

Eski Ahit'te şeytan ve iblislerden çok az söz edilirken, Yeni Ahit'in İncilleri kadim Yahudiliğin son dönemlerinde geliştirilen pek çok öğretilerle bütünleşir. Diğer kültürlerde olduğu gibi iblisler kurbanlarını hem fiziksel hem de zihinsel açıdan etkileme gücüne sahiptirler. Matta İncili'ne göre İsa kendisine getirilen çeşit çeşit hastalıklar ve şiddetli acılardan mustarip olanları, iblisler tarafından çarpılanları, saralı ve inmeli hastaları iyileştirmiştir (Burton ve Grandy, 2005, s. 155).

Yeni Ahit'te İsa'nın kendisinin defalarca "şeytan kovma" gerçekleştirdiğinden bahsedilmiştir. İsa'nın şeytan çıkardığına dair Markos 1:21-26'de; "Kefernahum'a girdiler. Şabat günü İsa havraya gidip öğretmeye başladı. Halk onun öğretilerine şaşır kaldı. Çünkü onlara din bilginleri gibi değil, yetkili biri gibi öğretiyordu. Tam o sırada havrada bulunan ve kötü ruha tutulmuş bir adam, "Ey Nasıralı İsa, bizden ne istiyorsun?" diye bağırdı. "Bizi mahvetmeye mi geldin? Senin kim olduğunu biliyorum,

Tanrı'nın kutsalısın sen!" dedi. İsa, "Sus, çık adamdan!" diyerek kötü ruhu azarladı. Kötü ruh adamı sarstı ve büyük bir çığlık atarak içinden çıktı" ifadeleri mevcuttur.

Bir başka örnekte, oğlu uzun süredir sara illetinden muzdarip, halktan bir babanın kalabalıktan sıyrılarak İsa'ya yaklaşması ve yardım dilemesi anlatılır (Matta 17:14-18, Markos 9:17-27; 38-42). İsa'nın Sur ve Sayda bölgesine yaptığı seyahatte Fenikeli (Kenanlı) bir kadın, kötü ruha tutulmuş küçük kızını kurtarması için İsa'ya gelir; ancak kızı yanında değildir. Kızı yanında olmaksızın İsa'dan yardım talep eden bir kâfirin içten olup olmadığına inanmak hiç de kolay değildir. Aralarında geçen kısa bir diyalogdan sonra İsa kadının imanına inanır ve kızının içindeki şeytanı kovar (Matta 15:25-28). Markos 7:24-30'da yer alan, "Kadın evine gittiğinde çocuğunu şeytandan kurtulmuş, yatakta yatar bulur", ifadesinden çocuğun "uzaktan yönetilmiş" bir egzorsizmle kurtarıldığı anlaşılır (Akın, 2008, s. 60).

İncillerde yer alan şeytan işgali ve şeytan çıkarma anlatılarından hiç biri Gadaralılar ve Gersalılar ülkesinde yaşananları tasvir edenler kadar dramatik ve etkileyici değildir. Matta 8:28-34, Markos 5:1-20 ve Luka 8:26-39'da yer alan olayda İsa, Matta'ya göre iki kişi, Markos ve Luka'ya göre de şeytan işgaline uğramış olduğu düşünülen bir kişiyi tedavi eder. Olay diğer İncillerde de yaklaşık olarak benzer bir şekilde gelişir fakat Markos'da daha detaylı bir şekilde anlatılır. Buna göre İsa ve öğrencileri Celile'nin karşısında bulunan Gersalılar'ın memleketine vardıkları zaman kötü ruha tutulmuş bir adam mezarlık mağaralardan çıkıp onu karşılar. Bu adam birçok kez zincir ve kösteklerle bağlandığı halde, zincirleri koparmış, köstekleri parçalamış ve hiç kimsenin onunla başa çıkamadığı; gece gündüz mezarlarda, dağlarda bağırıp duran, kendini taşlarla yaralayan bir adamdır. İsa şeytan işgaline uğramış olduğunu düşündüğü adamdan şeytanları kovmak ister. Adamın bedenini ele geçirmiş olan şeytanlar çıkmak istemezler ve İsa'yla anlaşılır. Buna göre İsa onları uzak ıssız yerlere göndermeyerek, ileride otlayan yaklaşık iki bin civarında olduğu söylenen domuz sürüsüne gönderecektir. İsa bu şeytanlara çıkmalarını söyler, şeytanlar o kimsenin bedeninden çıkarlar ve domuz sürüsünün içine girerler. Domuz sürüsünün hepsi dik yamaçtan aşağı koşarak göle atlayıp boğulurlar. Mucizenin duyulması üzerine yöre çevreden gelenlerin akınına uğrar. Gelenler bir tümen şeytana tutulan adamın giyinmiş, akli başına gelmiş olarak otururken görünce korkarlar. İsa ayrılırken, şeytanlardan kurtardığı adam kendisini de yanına alması için yalvarır. Ancak İsa adama izin vermez; evine, yakınlarının yanına dönmesini ve insanlara olup biteni anlatmasını ister.

Markos 9:14-29'da anlatılan diğerk bir şeytan işğali öyküsünde, şeytanların işğal ettiği bir çocuğın sağaltılması, İsa'nın öğrencilerine başarısızlıklarını yüzlerine vurduğı bir dersle birlikte anlatılmaktadır. Halktan biri İsa'dan, çocuğının dilsiz bir ruha tutulduğunu, iç parçalayıcı çığlıklar atıp, ağzından köpükler geldiğini ve kötü ruhu kovmaları için öğrencilerine başvurduğunu, ancak onların başarılı olamadıklarını söyleyerek yardım ister. İsa başarısızlıkları nedeniyle öğrencilerine çıkışır. Daha sonra da çocuğı tutsak etmiş kötü ruhu azarlayarak seslenir: "Sana buyuruyorum, dilsiz ve sağır ruh, çocuğın içinden çık ve ona bir daha girme." Bu emir üzerine çığlık atan ruh, çocuğı şiddetle sarsarak bedenden çıkar. Çevredekiler hareketsiz kalan çocuğın öldüğünü düşünürken, İsa elinden tutarak çocuğı kaldırır (Akın, 2008, s. 61).

İsa kötü ruhları bedenden kovarak hem akıl sağlığı bozukluklarını, hem de fiziksel hastalıkları sağaltır. İsa'nın genel olarak, hastaları ile şifahî iletişim kurduğunu; çok az sayıda başvurduğı fizikî 'temas'ta ise araç olarak 'eli'ni kullandığını söyleyebiliriz, şeytanları çoğunlukla 'azarlayarak (Matta 17:18)', 'hastaya dokunarak (Markos 6:5)', 'duayla (Matta 7:14-21)', 'emirle (Matta 8:32)' ve 'tek bir sözüyle (Matta 8:16)' kovar. Luka 10:17'de insanların "Ya Rab, senin adını andığımızda şeytanlar bize boyun eğiyor," dedikleri ve şaşkınlıklarını gizleyemedikleri dikkati çekmektedir (Akın, 2008, s. 63).

İsa'nın yardımcıları olan havarilerin de İsa'nın yetkisiyle (Matta 7:22, Markos 3:13-19) şeytanları işğal edilmiş bedenlerden kovduklarından bahsedilmektedir. İncil'de "İsa on ikileri yanına çağırıp onlara bütün şeytanlar üzerinde ve hastalıkları iyileştirmek için güç ve yetki verdi (Luka 9:1-6, Matta 7:22)" denilmektedir. Yine benzer bir şekilde İsa havarilere, "Benim adımla şeytanları kovacaklar, yeni dillerle konuşacaklar, yılanları elleriyle tutacaklar. Öldürücü bir zehir içseler bile, zarar görmeyecekler. Ellerini hastaların üzerine koyacaklar ve hastalar iyileşecek (Markos 16:16-18)" demektedir. Yine İsa ve havarilerinin dışında şeytan çıkarma ile uğraşanların olduğunu gösteren başka bir örnekte İsa şeytan işğaline uğramakla suçlanmakta ve bu suçlamalara "ben şeytanları tanrının eliyle çıkarıyorum peki sizin adamlarınız kimin eliyle çıkarıyor (Luka 11:17-20)" sözleri kanıt gösterilmektedir (Uygun, 2015, s. 764).

İncillerin anlatımlarından İsa'nın daha önce Mecdelli Meryem'den yedi şeytani kovduğunu (Markos 16:9-11), Mecdelli Meryem'in kötü ruhlardan, hastalıklardan kurtulduktan sonra birçok kimsenin de İsa'ya yardım ettiğini öğrenmekteyiz (Luka 8:2-3). Yine İsa, Matta 12:43-45 ve Luka 11:24-26'da insanın bedeninden çıkan şeytanın veya çıkarılan ruhun kendinden daha kötü yedi arkadaşı ile birlikte geri gelerek vücuda

yeniden yerleşeceğini ve o kişiyi daha kötü bir şekilde hasta edeceğini söylemektedir (Uygun, 2015, s. 767).

İsa'dan sonra yapılmış şeytan kovma âyinlerine bir örnek verecek olursak; şeytanın tutsağı olmuş kurbanın zehirli bir maddenin dumanını soluması sağlanmış, böylece vücutta özgürce hâkimiyet kurmuş şeytan kaçmak zorunda kalmıştır. Burun deliklerinden çıkarak kaçmak zorunda kalan şeytanın veya başka kötücül güçlerin, tekrar aynı vücudu tutsak etmemesi için vücudun dışa açılan kısımları bir tür mühürleme işlemine tabi tutulmuştur. Şeytan tarafından tutsak alınmış kişinin vücudunun tamamının veya bir bölümünün suyla yıkanması, başından aşağı su dökülmesi veya serpilmesi durumunda, daha çok kilisenin vaftiz etme geleneğine atfen bir şeytan çıkarma ritüeli söz konusudur (Akın, 2015, s. 53).

Hıristiyanlıkta İsa ile başlayıp havarilerle ve görevli rahiplerle devam eden şeytan çıkarma işleminde papaz, ilk önce kurbanın bir tür akıl hastalığından mustarip olup olmadığını araştırmalıdır. Böyle bir hastalık söz konusuysa bir şeytan çıkarıcıya değil, bir doktora ihtiyaç var demektir. İkincisi işgal altındaki kişi muhtemelen iblislerle ilişkiliymiş gibi görünen fiziksel şiddete maruz kalmak, bilinmeyen dilleri anlamak veya konuşmak, uzak mekânlardaki olaylar veya saklı şeylerle ilgili bilgileri açığa vurmak ya da insanüstü güç sergilemek gibi birtakım şaşırtıcı davranışlarda bulunuyor olmalıdır. Şeytanların işgal ettiği bir bedende, şeytanın işgaline uğramış kişinin davranışlarında değişimler yaşanır; hasta bir çılgın gibi davranır; giysilerini yırtar, uygunsuz davranır. Hastanın bedeni sıkça kramplarla kasılır; bu kasılmalar sonucunda uzun süren baygınlıklar geçirir. Hareketleri kontrol edilemez ve sürekli dans etme isteği duyar. Cinselliğe aşırı düşkünlükle birlikte, Tanrı, peygamberler ve kitaplarına sövme (blasphemie) alışkanlık haline gelir. Hasta bazen aşırı hareketlidir bazen de içine kapanır, dış dünya ile tüm bağlantılarını koparır. Gözlerini sabit bir noktaya dikerek saatlerce oturur, günlerce konuşmaz, yemez ve içmez. Son olarak kurban, Tanrı'nın veya Meryem'in ismine, haçlara ve kutsal imgelere karşı aşırı tiksinti sergileyecektir. Ancak bu davranışlar saptanmış olsa bile, papalık mahkemesi bu tür doğrudan işgalin son derece nadir görüldüğünü, çünkü şeytanın tercih ettiği saldırı tarzının aldatma ve ayartma olduğunu vurgulamaktadır (Burton ve Grandy, 2005, s. 175).

Şeytan'a kapılmanın gerçek sayılabilmesi için özellikle şu üç durum saptanmış olmalıdır: Bilinmeyen bir dili konuşmak veya anlamak. Uzak veya gizli olaylardan haberdar olmak. Açıklanamayan ve birden beliren bir güce sahip olmak (Scognamillo ve Arslan, 2000, s. 29).

Şeytan işgali ve rahiplerin şeytan kovma âyinini konu alan korku filmlerinde de rahipler işgale uğramış kişilerin öncelikle doktora görünmesi gerektiğini tavsiye etmişlerdir. Filmlerde doktor tarafından iyileştirilemeyen hastalar rahibin şifalı ellerine bırakılmışlardır. Ayrıca bu tür korku filmlerinde işgale uğramış kişi özellikle Latince gibi daha önce hiç duymadığı dilleri konuşur. Rahiplerin geçmişinden ve geleceklerinden haberler verir. Küfürlü konuşur ve rahiplere cinsel içerikli sözler söyler. Ayrıca işgale uğramış kişiler şeytanın etkisiyle haçtan, kutsal sudan ve İncil'den korkar, Tanrıya söver. Özellikle Ortaçağ'da yaygın olan şeytan çıkarma âyinlerinde şeytanın işgalinde olan kişilerin özellikleri aynı şekilde korku filmlerinde kullanılmıştır.

Kişinin şeytan işgaline uğradığı tam olarak tespit edildikten sonra şeytan kovmak için gerekli olan şeytan kovma metinleri, litürjik ve folklorik öğelerin karmaşık bir bileşimini içermektedir. Örneğin standart şeytan çıkarma âyinlerinde: “*Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına, âmin. Ey şeytanlar, gecenin ya da günün bütün demonları sizi çağırıyorum. Baba, Oğul ve Kutsal Ruh ve bölünmemiş teslis adına, sonsuza kadar bakire olan en kutlu ve en kutsal Meryem'in şefaatiyle, peygamberlerin dualarıyla, ilk peygamberlerin liyakatiyle, meleklerin ve baş meleklerin niyazlarıyla, havarilerin şefaatiyle, günah çıkarıcıların imanı, bakirelerin iffetiyle, bütün azizlerin hayır dualarıyla, isimleri Maksimianos, Malkhos, Markianos, İoannes, Dionysios, Serapion, Konstantinos olan Yedi Uyurlarla, Bütün çağlarda kutsal olan Tanrı+A+G+L+A+nın adıyla size ant verdiriyorum ki Tanrı hizmetkârı (...)'e, uyur ya da uyanırken, zarar vermemeli ve kötülük yapmamalısınız + İsa egemen olur + İsa hüküm sürer + İsa buyurur + İsa bizi kutsasın + (ve) bizi bütün kötülüklerden korusun + Âmin*” şeklinde dua okunur. Her haç işaretinde âyini yapan kişi eziyet çeken kişinin üzerine istavroz işareti yapılmalıdır. Şeytan kovucu, bu “lanetli şeytanları” onlar için hazırlanmış sonsuz cehennem ateşine atmak için bu dua ile Tanrı'nın bütün azizlerini çağırır (Kieckhefer, 2017, s. 120).

Özellikle incelediğimiz filmlerden olan *The Exorcist* (Şeytan), *The Rite* (Âyin) ve *The Exorcism of Emily Rose* (Şeytan çarpması) gibi konusu şeytan işgali ve şeytan çıkarma filmlerinde içeriği bu şekilde olan dualar kullanılmıştır. Bu dualarda özellikle Baba, Oğul ve Kutsal Ruh vurgulanmış; aziz ve azizelerin isimleri söylenmiştir. Şeytan çıkarılan kişilerin üzerine kutsal su serpme, istavroz çıkarma ve haç gösterme gibi şeytanın korktuğu davranışlar da filmlerde kullanılmıştır.

Günümüzde şeytan çıkarıcı rahiplere hazırlık amacıyla verilen derslerin ve kuralların bulunduğu bir kılavuz kitap bulunmamaktadır. Şeytan çıkarma için kilise belli

bir çerçevede hazırlanmış bir resmi metin sağlar. Bu metin yirmi dakika gibi bir sürede bazı ritüel davranışları ile birlikte yüksek sesle okunur ve sonrasında kişi şeytan çıkarabilir (Uygun, 2015, s. 785).

Şeytan çıkarıcı olarak görevli olan kişinin -ki istisnaî durumlar dışında ruhban sınıfının bir mensubudur- özelliklerine baktığımızda ise bir şeytan çıkarıcının öncelikle yörenin sorumlu piskoposundan izin alması gerekmektedir. Görev alacak kişinin olgun, ahlâkî zaafı olmayan, akıllı, dindar, sürdürdüğü iffetli yaşamla çevresinde örnek gösterilen bir kişi olması gerekir. Şeytan çıkarma başlı başına dinî (kutsal) bir ritüel olup, içinde büyü, falcılık, cincilik vb. hurafeleri barındırmamalıdır. Şeytan çıkarıcı, şeytanın yerleştiği bedenden kendisine oynayacağı oyunlara karşı hazırlıklı olmalı, yukarıda anılan hurafeler yerine, oruç, inanç, saflık, vicdan temizliği, ibadet ve nedamet gibi ruhanî silahlar kuşanmış olmalıdır. Ritüelin uygulanışı sırasında İncil, kutsama suyu, haç gibi gerekli malzemeler daima şeytan çıkarılanın yakınında bulundurulmalıdır. Bir şeytan çıkarıcının düşebileceği en büyük hata, şeytan çıkarırken merakını yenemeyip ondan kötücül gücün sınırlarını öğrenmeye kalkması veya gelecek hakkında bilgi sahibi olmak istemesidir. Bu hatayla elde edilebilecek bilgiler kişiye sağladığı güçle belki büyücülük, cadılık, falcılık gibi zararlı icraatları yapabilmenin kapısını açabilir, ancak kişinin yaşamı boyunca lânetlenmesine engel olamaz (Akın, 2008, s. 75).

Yukarda bahsettiğimiz filmlerde ve daha birçok korku filminde rahipler şeytan çıkarma âyini yapmadan önce piskoposun izin alınması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu tarz filmlerde rahipler sorumluluk sahibi, işgale uğramış kişiyi kurtarmak için gerekirse canını bile feda eden, herkesin saygı duyduğu kişiler olarak gösterilmişlerdir. Âyin sırasında rahipler yanındakilere şeytanın onları kandırmak için her yolu deneyeceğini bu yüzden onunla asla konuşmamaları gerektiğini, öğütlemişlerdir.

III. yüzyıldan itibaren şeytan kovma vaftizin vazgeçilmez bir parçası haline almıştır. Bu yüzyıldan itibaren atanmış şeytan kovucular vardı; fakat kısa süre içinde onların görevlerini papazlar üstlendi. 1972'ye gelindiğinde ise Papa VI. Paul (1963-1978), resmi şeytan kovucuların görevine son verildiğini ilan etti; ulusal piskoposluk konsüllerinin, bu unvana sahip, fakat işlevi olmayan papazlıklar kurabileceklerini buyurdu (Russell, 2001, s. 157).

Hıristiyanlıkta ruhban sınıfı üyelerinin her dönemde resmî bir şeytan çıkarıcı kimlikleri olmuştur. Henüz III. yüzyıldan itibaren Katolik Kilisesi'nde bir "şeytan çıkarma birimi"nin varlığı konunun ne denli ciddiye alındığının bir göstergesidir. Yine

III. yüzyılda ortaya çıkan vaftizle şeytan çıkarma olgusunun Hıristiyanlığın gelişip yayılmasında önemli bir yeri olmuştur. Erken Ortaçağ'da Kilise, Hıristiyan olmayanların ve vaftiz edilmemişlerin şeytanların etkisinde kalacakları görüşünden hareketle, vaftizle şeytan çıkarmanın önemine işaret etmiştir. Hıristiyanlığın erken dönemlerinden başlamak üzere ve özellikle “manastır kültürü ideali”nin zirveye ulaştığı IX-XIII. yüzyıllar arasında, hiç bir aziz ve azize yoktur ki, yaşamı boyunca bir kez olsun hasta sağaltmamış veya şeytan çıkarmamış olsun. Hıristiyanlığın henüz yayılmaya başladığı bölgelerde halk üzerinde önemli etkisi olan bu efsanelerin çoğu Yeni Ahit'te anlatılan mucizevi hikâyelerle büyük ölçüde benzerlik gösterir (Akın, 2008, s. 73).

Ortaçağ'da yaygın olarak uygulanan şeytan çıkarma ritüeli, XVII. yüzyılın başına kadar Kilise hukuku içtihatlarıyla düzenlenmiş ve zaman içinde pek az değişikliğe uğramıştır. Şeytan çıkarma ritüeli hakkında ayrıntılı ve resmî bilgiler ilk kez Katolik Kilisesi yazılı hukuk metinlerinin derlendiği el kitabı *Ritualae Romanum** içinde yer almıştır. *Ritualae Romanum* ile Roma Katolik Kilisesi'ne özgü eski şeytan çıkarma usulleri Yeniçağ arifesinde güncellenmiş olmaktadır. Papa V. Paulus (1605-1621) döneminde yapılan bu düzenlemeler, 1926 ve 1952 yıllarında küçük değişikliklere uğramış olmakla birlikte, üç yüz yıldan uzun bir süre uygulanma imkânı bulmuştur. 1614 tarihli *Rituale Romanum*'daki şeytan çıkarma düzenine göre, şeytan çıkararak papaz beyaz keten cüppe giyip mor ipek atkı takmalı ve törende hazır bulunanların üstüne kutsal su serpmelidir. Ardından papazın kutsal metinden birtakım kısımları ve belirli noktalarda haç işaretiyle pekiştirilmiş olan yazılı duaları okuması gerekir. Daha sonra papaz, Tanrı'nın adlarının pek çok biçimini kullanarak, şeytana çekip gitmesi için sıkı tembihlerde bulunur (Burton ve Grandy, 2005, s. 173).

1614 tarihli *Rituale Romanum*'daki şeytan çıkarma düzeni, içinde bulunduğumuz yüzyılda çekilmiş olan şeytan kovma konulu korku filmlerinde aynı şekilde kullanılmıştır. Âyin sahnelerinde rahipler beyaz cübbe giyip mor atkı takmışlar, haç, kutsal su, İncil gibi kutsal objeleri âyin sırasında yanlarında bulundurarak işgale uğramış kişi üzerinde kullanmışlardır. Rahipler bu el kitabındaki gibi dualar okuyarak Tanrı'nın isimlerini şeytana söyleyerek çıkıp gitmesi için şeytani zorlamışlardır.

Ortaçağ'da şeytan çıkarma işlemleri her türlü işlev ve her türlü varlık adına yapılmıştır. Evlerden, manastırlardan ve kiliselerden şeytan çıkarmak mümkündür.

---

*Papa V. Paulus döneminde derlenen *Ritualae Romanum* (1614) kısaca Hıristiyanlık inancının o güne kadar bilinen litürjik usulleri düzenleyen metinler toplamıdır. Bu metinlerde gündelik yaşamdan vaftiz, evlilik, hastaların yağlanması ve cin çıkarma ritüellerinin yanı sıra sakramentler, komünyon törenleri, dinsel konulara ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir (Burton-Grandy, 2005, s. 173).

Ayrıca şeytan çıkarma âyinleri tüm kutsal sular, kutsal yağlar ve sunaklar için de yapılabilmekteydi. Hatta fare, sıçan ve çekirge gibi haşerelerden de şeytan çıkarılabiliyordu. Dahası XX. yüzyılın sonlarına kadar, büyük ihtimalle çoğu bunu asla bilmese de, neredeyse her Romalı Katolik bir şeytan çıkarma işlemine tabi tutulmuştur. 1964'e kadar, vaftiz edilen her çocuktan ilk önce şeytan çıkarılır, genellikle buna, papazın çocuğun yüzüne üç kez üflemesi eşlik ederdi. Aynı şekilde din değiştirip Hıristiyan olan her yetişkin de üçlü bir şeytan çıkarma sürecinden geçirdi. Son olarak cemaatler ve bölgeler de tümüyle şeytan çıkarma işlemine tabi tutulurdu (Burton ve Grandy, 2005, s. 173).

Erken ve Ortaçağ toplu âyinlerinde; nesnelere şeytan çıkarma, vaftiz soruşturmaları sırasında dine kabul edilenlerden şeytan çıkarma ve içine şeytan girenlerden şeytan çıkarma şeklinde üç tür şeytan kovma yaygındı. Azizler bile kendi güçleriyle değil, ancak İsa'nın gücüyle şeytan çıkarabilirlerdi. Toplu âyin amacıyla kutsal su, tütsü, tuz ve kutsal yağ gibi maddeler de doğrudan şeytandan arındırılırdı. Fakat doğrudan şeytana ya da demonlara seslenmek giderek yaygınlaştı (Russell, 2001, s. 158).

Hıristiyanlık inancında şeytan işgali inancı üzerine görüşler mezhepler arasında önemli farklılıklar göstermekle kalmamış, kimi noktalarıyla çatışma konusu da olmuştur. Şeytan çıkarma âyinleri en fazla Katolik mezhebinde önemsenmiştir. Korku filmlerinde de âyinler için izin alınan kilise Katolik kilisesi olmuştur. Hatta The Rite (Âyin) filmi Katolik mezhebinin merkezi olan Vatikan'da geçmektedir. Filmlerin genelinde şeytan çıkarma âyini sırasında kullanılan haç Katolik haçı, şeytan çıkaran rahipler de Katolik rahiplerdir.

Bir bütün olarak bakıldığında, Katolikler kadar Lutherci Teoloji de şeytan işgaline uğramanın ve şeytanlarla gelen kötülükleri şeytanın en önemli marifetlerinden biri olarak görür. Martin Luther kötü ruhlar ile insanlar arasındaki ilişkilerin içerdiği cinselliğe verdiği önemle, Aziz Augustinus'un düşüncelerinin iyi bir takipçisi olmuştur. Luther'e göre insanoğlu şeytan tarafından, bedeni üzerinden veya diğer tanrı tanımazlarda olduğu üzere ruhu üzerinden işgal edilir. Melankoli halinin nedenini şeytana bağlayan Luther için, çılgınların ve delilerin ruhları değil, bedenleri işgal altındadır; bu işgal ibadet ve oruçla sonlandırılabilir. Reformatörler, şeytan çıkarmayı çocukta inancın ortaya çıkarılması için çok uygun bir araç olarak gördüğü içindir ki, Lutherci teologlar bu duruma özel önem atfetmişlerdir. Luther 1526 tarihli Vaftiz Kitaplığı'nda her yeni doğmuş çocuğun şeytan tarafından işgal edilmiş bir günahkâr

beden olarak doğduğunu yazar; küçük bedenlerden şeytanların kovulması, çocuk vaftizinin temel, vazgeçilmez nedenidir. Bu nedenle vaftize önce şeytan çıkarma duası şeklinde başlamalı ve şeytan çıkarma temennisiyle sonlandırılmalıdır (Russell, 2001, s. 159).

Bu tür konulara karşı Protestanların tavırları Katoliklerden oldukça farklıydı. Luther'in şeytan kovma âyinlerinden yararlanmasına karşın, Protestan kiliseleri kısa sürede, şeytan kovma âyinlerinin, tıpkı takdis ve tahsis âyinleri, şükran duaları ve kutsal su gibi boş inanç olduğuna karar verdiler. 1550 yılında Anglikan mezhebi şeytan kovuculuk kurumunu yürürlükten kaldırdı. Argümana göre, mucizeler çağı, erken dönem kiliseyle birlikte sona ermişti; bundan böyle kabul gören adetler, ilahi, takdir, doğal yasalar ve kişisel iman arasındaki bağlardan oluşacaktı. Böyle bir devirde şeytan, kutsal su, haç işareti, dua ya da şeytan kovuculuk âyini gibi uygulamalarla uzaklaştırılmazdı; ruhban sınıf ancak kurban için dua edebilir, Tanrı'dan merhamet dileyebilirdi (Russell, 2001, s. 129).

Hıristiyanlıkta, insan bedenine kötücül güçler tarafından dışarıdan yapılan müdahaleyle beliren olumsuz değişiklik olarak şeytan işgalinin varlığına inanıldığı andan itibaren, şeytan çıkarma kaçınılmaz bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Her ne kadar Hıristiyanlık öncesi dünya, farklı şeytan çıkarma metotlarını tedavi amaçlı kullansa da, Hıristiyanlıkta ilk kez insanları şeytanın tutsaklığından kurtaran, işgal edilmiş ruhları özgürleştiren İsa'dır. İsa'nın bizzat kendisi de bu yollardan geçmiştir. Çekildiği inzivada kırk gün kırk gece boyunca iblis tarafından bin bir hileyle yoldan çıkarılmaya, ruhu ele geçirilmeye çalışılmıştır. İsa'nın geçirildiği bu sınav tüm Hıristiyanlar için önemli bir mesaj içerir; şeytanın oyunlarına, sahte cennet vaatlerine kanmayıp, nefesine hâkim olabilen gerçek Hıristiyan, çektiği tüm acılara, zorluklara karşın, Tanrı katında kazanacaktır (Akin, 2008, s. 56).

İsa şeytan çıkarma işlemini kendi tanrısal eliyle yaparak bu uygulamanın dinsel inanç boyutunun derinlik kazanmasında çok önemli bir rol oynamış ve kendisinden sonra gelecek olan din adamlarını kendisine vekil yaparak şeytan çıkarma işleminin vekâletini Hıristiyan din adamlarına bırakmış ve bu uygulamayı inanç boyutuna taşımıştır (Uygun, 2015, s. 785).

Antik dönem uygulamalarının etkisi ve İncillerin şeytan çıkarma konusuna yer vererek İsa'nın bu uygulamasını canlı tutması gibi nedenlerle bu usul günümüzde de uygulanmaya devam etmektedir. Çünkü ilk Hıristiyanlar İsa'nın ismiyle şeytan çıkarma işleminin akli yönünü sorgulamamış ve olduğu gibi inanmışlardır. Bu inançtan dolayı

Ortaçağ Hıristiyanlığında da eskiden olduğu gibi hastalıkların teşhis ve tespitinde akla gelen ilk sebep şeytanlar olmuş, en küçük bir davranış bozukluğu şeytanlara bağlanmış, delilik ve şeytan çarpması aynı kategoride sayılmıştır (Uygun, 2015, s. 782).

Günümüzde çoğu büyük piskoposluk bölgelerinde bir rahip bu iş için görevlendirilmiştir. Şeytan çıkarıcı kimse için resmi kilise izni gerekmektedir. Bazen de bir din adamı piskoposun izin almadan uygulamayı yapmakta fakat böyle bir durumda o kimsenin başarısız olduğu söylenmektedir. Kaynaklara göre 1960'ların başında ve 1970'lerin ortalarına kadar şeytan çıkarma işlemlerinin sayısında %750 artış olmuştur. Aynı dönemin sonunda ise korkutucu derecede bir artış gözlenir. Her yıl 800'den 1300'e kadar büyük şeytan çıkarma ve binlerce de küçük şeytan çıkarma işlemleri yerine getirilmektedir. Umutsuz ve endişeli Katolik, Protestan, Evanjelik olan veya kiliseye mensup olmayan insanların binlercesinden şeytan işgali ile ilgili mektup geldiği söylenilmektedir (Uygun, 2015, s. 784).

Hıristiyanların şeytan işgali ve şeytan çıkarmaya olan inancı akıl ve bilim çağı olarak nitelendirilen bu yüzyılda da devam etmiştir. Günümüzde birçok kilisenin papazları tarafından şeytan çıkarma usulleri uygulanmakta ve şeytandan korunma yollarına başvurulmaktadır. Örneğin, İtalya'nın başkenti Roma'da Katolik Kilisesi tarafından 2014 yılında "şeytan çıkarma kursu" düzenlendiği ve 250 Euro olan kursa 33 ülkeden 200 kişinin başvurduğu şeklindeki bir habere rastlanılmıştır. Şeytan çıkarma olayı hala Vatikan'ın kurslar düzenleyip resmi şeytan çıkarıcılar atadığı ve birçok rahibin de rağbet ettiği bir durumdur. Örneğin; bu yüzyılın en büyük resmi şeytan çıkarıcılarının üstadı kabul edilen ve otuz yılda yetmiş bin kişinin ruhunu "şeytandan temizlediğini" iddia eden İtalyan rahip *Gabriele Amorth*, Vatikan'ın onaylayıp kabul ettiği "Uluslararası Şeytan Çıkartma Birliği"nin de kurucusu olmuştur. 91 yaşında iken ölmüş ve Papa onun yerine 79 yaşındaki bir başka İtalyan rahibi, Vincenzo Taraborelli'yi getirmiştir. Vincenzo Taraborelli Vatikan'ın şu anda en kıdemli şeytan çıkarma üstadıdır ve bugün de Roma'daki bir kilisede haftanın üç günü ve her gün otuzdan fazla "şeytan saldırısına uğramış" Hıristiyanların bedenlerini ve ruhlarını temizlemektedir.*

2014 yılında Vatikan tarafından resmi olarak tanınan Uluslararası Şeytan Çıkartma Birliği'ne göre halen dünya genelinde Katolik kilisesine bağlı ve şeytan çıkarma konusunda uzman 400 rahip bulunmaktadır. Bu rahiplerin 240 tanesi ise

---

* <https://www.haberturk.com/seytan-hakkındaki-666-muammasi-nedir-1757958>.

İtalya'da görev yapmaktadır. BBC'nin 23 Şubat 2018 tarihli haberinde ise İtalya'da son bir kaç yılda şeytan çıkarma talebinin üç katına çıkmasıyla ve Vatikan'dan onaylı şeytan çıkarıcıların sayısının talebi karşılamaması nedeniyle Sicilya'nın başkenti Palermo'da şeytan çıkarma konusunda bir uzmanlık kursu açıldığı haberi geçmektedir. Kursu organize eden kişi ise şeytan çıkarma uzmanı rahip Benigno Pallila'dır.*

Tarihi bu kadar eskilere dayanan ve Hıristiyanlıkta oldukça önemli bir yer edinen şeytan işgali, Kilise tarafından resmi olarak görevlendirilen şeytan çıkarıcılar ve bu işgalden kurtulma olayının günümüzde bile devam etmesi şaşırtıcı olmasa gerektir. Tanrı'nın varlığına inanan her Hıristiyan için şeytan da gerçektir ve insanlığın kadim düşmanıdır. Bu düşmanın insanlara saldırısının onları etki altına alıp işkence etmesinin ve tabiri caizse insanlıktan çıkarmasının korkutucu bir unsur olması ve bu durumun da korku sinemasında kullanılması çok doğaldır. Şeytanın ve şeytan işgalinin tarihini, etkilerini ve sonucunda insanlara yapabildiklerine inanan her insan doğal olarak bu konuyla ilgili izlediği korku filmlerinden korkacaktır. Bu durumun farkında olan korku filmi yapımcılarının ise korku sinemasında en fazla kullandığı konu şeytan işgali ve şeytan çıkarmadır.

3.10. Şeytan Çıkarma Konulu Korku Filmlerinin İncelenmesi

3.10.1. The Exorcist (Şeytan)

3.10.1.1.Filmin Künyesi

Filmin Adı: The Exorcist (Şeytan)

Filmin Yapım Yılı: 1973

Ülke: ABD

Yönetmen: William Fredkin

Senaryo: William Peter Blatty

Oyuncular: Linda Blair, Ellen Burstyn, Max von Sydow, Jason Miller, Lee J. Cobb.

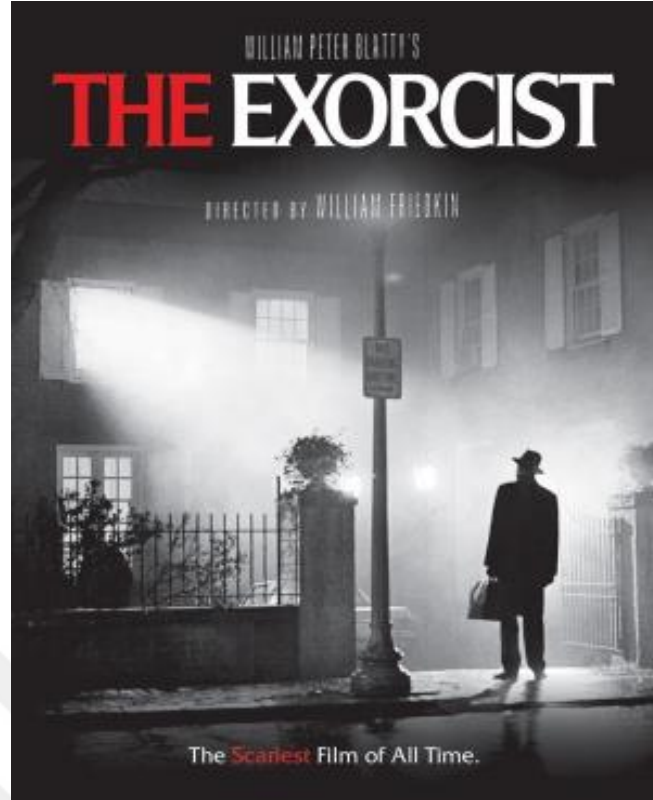
Yapımcı: William Peter Blatty

Yapım: Hoya Productions, Warner Bros

Süre: 2 Saat 2 Dakika

---

* <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43170473>.

Resim 7.The Exorcist film afişı

Kaynak: <http://www.beyazperde.com/filmler/film-27765/>(erişim:5 Şubat 2019)

3.10.1.2.Filmin Özeti

Film Ezan sesi ile Kuzey Irak'ta bir arkeolojik kazı sahnesiyle başlamaktadır. İlerleyen sahnelerde Washington'da oyuncu bir annenin (Ellen Burstyn) kızı olan 12 yaşındaki Regan (Linda Blair) mutlu bir yaşam sürmektedir. Regan'ın anne ve babası boşanmıştır ve babası Avrupa'da yaşamaktadır. Regan geceleri yatağının sallandığını söylemeye başlar ve tavandan garip sesler gelmektedir. Garip hareketler de yapmaya başlayınca doktor bu hareketlerin depresyon belirtisi olabileceğini söyler.

Regan yavaş yavaş şeytan işgali belirtileri göstermeye başlamıştır. Eve gelen konuklardan birine öleceğini söyler, küfür eder ve etrafındakilere tükürür. Annesi Regan'ı yine doktora götürdüğünde doktorlar Regan'ın sürekli küfür etmesini ve şiddet içeren davranışlarda bulunmasını Regan'ın beyninin yan loblarında bulunan hasar nedeniyle oluşan kişilik değişmesine bağlarlar. Yapılan testlerde beyinle ilgili sorun çıkmaz. İlerleyen sahnelerde Regan'ın müstehcen konuşmaları ve kendine zarar verme hareketleri artmıştır. Doktorlar, yataktan havalanmasını, Regan'ın çok güçlü patolojik vakalarda görülen anormal güçlenmeye bağlarlar. Bu arada evde de garip olaylar başlamaktadır. Lambalar kendiliğinden yanıp sönmekte, pencereler açılıp kapanmakta,

eşyalar kendiliğinden hareket etmektedir. Regan kendisine ve annesine zarar vermeye başlamıştır. Odasında bulduğu haçla kendini yaralamaktadır ve başını tamamen arkasına çevirebilmektedir. Psikiyatrik yöntemler de çare olmayınca annesi, şeytan kovmak için bir rahip bulmaya karar verir.

Regan'ın annesi, Peder Karras (Jason Miller)'tan şeytan çıkarma için yardım ister. Peder, Harvard Üniversitesi'nde psikoloji okumuştur ve şeytan çıkarmanın XVI. yy'da kaldığını, hastalara artık psikolojik yöntemlerin uygulanması gerektiğini söyler. Peder ruh hastalıkları, şizofreni ve paranoyayı öğrendiklerinden beri şeytan çıkarma yapılmadığını belirtir. Ayrıca bunu Katolik Kilisesi'nin onayını almadan yapamayacağını da söyler. Kilise şeytan çıkarma izni verebilmek için uzun bir araştırma yapmaktadır ve bu da zaman almaktadır. Kilise'yi ruhun ele geçirildiğine ikna etmek için de kanıt gerekmektedir. Bu kanıtlar: ruhu ele geçirilmiş kişinin daha önce bilmediği bir dili konuşması, bilmesi mümkün olmayan konular hakkında bilgi sahibi olması, orantısız gücünün olması gibi doğaüstü olaylardır.

Peder rahip olarak tedavi etmeyi kabul etmese de bir psikiyatr olarak Regan'ı görmeyi kabul eder. Regan'ın yüzü tamamen yaralar içinde kalmış, gözlerinin rengi değişmiş ve kendisine zarar vermemesi için yatağa bağlanmıştır. Regan içindeki şeytanın da etkisi ile pederle konuşmaya başlar. Pederin ölmüş annesi hakkında bilgiler verir ve daha önce öğrenmediği halde Latince konuşmaya başlar. Peder kutsanmış suyu Regan'ın üzerine döktüğünde Regan; "Onu benden uzak tut, yakıyor!" diye bağırır ve acı çekmeye başlar. Kutsal su şeytanın kaçtığı ve ona zarar veren kutsal öğelerdendir. Peder görüşme sırasında aldığı kayıtları dinleyerek şeytan ile ilgili bilgi edinmek istemektedir. Peder Karras'ın aradığı şeytanın ismidir çünkü şeytanın ismini öğrenmek ona hükmetmeyi kolaylaştırmaktadır. O yüzden Peder sürekli şeytanın ismini sormaktadır.

Peder topladığı verilerle kiliseye gider ve deneyimlerinin Roma Dua Merasimleri'nde yazan şartlara uyup uymadığını sorar. Kilise özellikle misyonerlik yapmış daha tecrübeli olan bir rahibin şeytan çıkarma âyini yapmasını ister. Kilise âyini Lankester Merrin (Max von Sydow)'in yapmasına Peder Karras'ın da ona yardım etmesine karar verir. Merrin filmin başındaki sahnede görülen ve Irak Ninova'da kazı yapan pederdir. Yaşlıdır ve kalp rahatsızlığı vardır. Peder Merrin kilisenin emrine hemen itaat eder ve âyin için Kuzey Irak'tan Amerika'ya gelir. Peder âyine başlamadan önce şeytan çıkarma ayini esnasında kullanacağı kutsal malzemeleri ister. Bu

malzemeler: bir papaz cüppesi, iki tane beyaz âyin cüppesi, mor ipek atkı, kutsanmış su ve Roma Dua Merasimleri kitabıdır.

Tecrübeli Peder Merrin, şeytan çıkarma âyini sırasında şeytanla birebir konuşmanın tehlikeli olduğunu söyler. Şeytan yalancıdır ve kafalarını karıştırmak ister. Âyin, pederlerin haçı öpmesiyle ve kendilerine ve Regan'a kutsal su serpmesiyle başlar. Âyin, "Ey gökteki babamız ismin mübarek olsun. Egemenliğin kurulsun. Gökte olduğu gibi yerde de senin istediğin olsun. Bugün de bize günlük rızığımızı ver. Bize karşı suç işleyeni bağışladığımız gibi sen de bizim suçlarımızı bağışla ve bizi doğru yoldan ayırma. Bizi kötülükten azat et. Kurtar bizi ey yüce Tanrım..." şeklinde dualarla devam eder. Peder Karras ve Peder Merrin hiç durmadan dua eder ve şeytan bu durumdan çok rahatsız olur. Regan sürekli pederlere küfretmektedir. Âyin sırasında pederler istavroz çıkarırlar ve mor atkıyı Regan'ın yüzüne sürerler. Atkı yüzüne sürülen şeytan kutsal suda olduğu gibi acı çekmektedir. Kutsal su ve atkı Regan'ın bedeninin aksine içindeki şeytana zarar verir. Peder Merrin şeytana dışarı çıkması için emir verir. Bu emri Baba, Oğul ve Kutsal ruh adına tekrarlar ve haçı gösterir. Regan'ın bedenine kutsal suyu attıkça bedeninde yanıklar oluşmaktadır. Şeytan olağanüstü bir güç kullanarak âyine muhalefet eder. Masum bir kızın bedeninden çıkması için şeytana Pederlerin aracılığıyla Tanrı ve Oğul İsa emretmektedir. Bu arada konumuzda daha önce açıkladığımız ve şeytanın klasik görüntüsü kabul edilen görüntü de sahnelerde ara ara verilmektedir. Peder Karras'ın odadan dışarı çıktığı bir an şeytan Peder Merrin'i öldürmüştür. Bunu gören Karras şeytana "Benim içime gir!" diye bağırır ve şeytanın onun içine girmesiyle Karras kendini camdan atar. Bu duruma şeytanın gücü neden olur.

Şeytanın Peder Karras'ın bedenine girmesiyle Regan kurtulmuştur. Filmin sonunda şeytanın Regan'ın bedenine Peder Merrin'in Kuzey Irak kazılarında bulunduğu lanetli bir kolye ile girdiği anlaşılır. Kolye Peder Merrin'den Regan'ın oyuncu olan annesinin yönetmeni aracılığıyla Regan'a geçmiştir (ki yönetmen de şeytan tarafından öldürülmüştür). Regan âyin sonrasında hiçbir şey hatırlamaz. Vücudundaki yaraları da düzelmiştir. Genç ve günahsız bir kızın kurtuluşu için iki peder kendini feda etse de film mutlu sonla bitmektedir.

3.10.1.3. Filmin İncelenmesi

Şeytan (The Exorcist) filmi, türünün en kült filmidir. Gösterime girdiği tarihten bu yana pek çok izleyici ve eleştirmen tarafından tüm zamanların en korkunç filmlerinden kabul edilmiş ve korku türünün en iyilerinden biri olarak gösterilmiştir.

1973 tarihli film korku sinemasının klasikleri arasında kabul edilir ve Exorcism (şeytan çıkarma) konulu filmlerin ilki ve tezimiz için de en önemlisidir. Film yıllar içinde şeytan çıkarma konulu filmler arasında imdb oranı en yüksek olan ve eleştirmenlerin yazılarına en fazla konu edilen kült filmlerden olmuştur. Gösterime girdiği yıl, ‘ABD’de o güne kadar en çok gişe yapan film’ unvanını da ele geçiren The Exorcist, son derece muhafazakâr tavrına rağmen, korku türü içinde bir mihenk taşı olmuştur. Çünkü filmde kullanılan dini öğelerin olduğu sahneler daha sonra çekilen filmlerde ya aynı şekilde kullanılmış ya da benzeri tekrar edilmiştir. Bu da şeytan çıkarma konumuz için The Exorcist (Şeytan)’i seçme nedenimizdir.

The Exorcist (Şeytan) 160 milyon dolar hâsılat yapmış 10 adaylık ve 3 Oscar ödülü almıştır. Film bütün dünyayı o kadar etkilemiştir ki Türkiye’de Metin Erksan 1974’te “Şeytan” filmini aynı senaryo ile çekmiştir. Film, Türk korku sinemasının “Şeytan” kavramıyla ilk tanışması olmuştur. Filmin senaryosu The Exorcist’in aynısı olsa da The Exorcist’te kullanılan Hıristiyanlık unsurlarının yerini bu defa İslami öğeler almıştır. İncil yerine Kur’an-ı Kerim, kutsal su yerine zemzem, rahip yerine imamın kullanılması gibi (Scognamillo, 2006, s. 41).

The Exorcist filmi sinemada çok ses getirdiği için çok geçmeden filmin devam filmleri çekilmiştir. 1977 yılında yapılan Exorcist II: Heretic (Şeytan 2: Aykırı) filminin yanı sıra 1990 yılında çekilen The Exorcist III, 2004 yılında çekilen The Exorcist: The Beginning ve 2005 yılında çekilen Dominion: Prequel to the Exorcist, 2010 ABD yapımı The Last Exorcism (Son Âyin), yine 2013 ABD yapımı The Last Exorcism II (Son Âyin 2), filmleri de konu ve kullanılan dini öğeler açısından The Exorcist’e benzerdir.

Filmde şeytan Hıristiyanlığın ona tanıdığı tüm yetenek ve nitelikleri sergileyerek tam bir gövde gösterisi yapmış, şeytan, şeytana kapılanlar, şeytana tapanlar ve şeytanı kovanlar bu filmle birlikte korku sinemasına yerleşmiştir (Scognamillo, 1996, s. 97).

Film Hıristiyanlık propagandası amacıyla yapılmamıştır. William Peter Blatty’in 1971 yılında yazdığı The Exorcist romanından uyarlanmıştır. Roman uzun süre çok satanlar listesinin başında kalmıştır. Romandan uyarlanan film Türkiye dâhil bütün dünyada hâsılat rekorları kırmıştır. Filmde amaç sadece korkutmak olsa da tezimizin ana konusunu oluşturan “korku filmleri korkutmak amacıyla en fazla dini öğeleri kullanmıştır” önermesini de destekler nitelikte seyircileri korkutmak için Hıristiyanlıktaki dini unsurları kullanmıştır.

Filmde Tanrı'ya ya da şeytana inanmayan bir anne, kızının başına gelenlerden ve onun rahipler tarafından kurtarılmasından sonra Tanrı'ya inanmıştır. Çünkü şeytan vardır ve şeytan varsa Tanrı da olmak zorundadır. Bu tarz filmlerin kullandığı en önemli önerme şeytan üzerinden Tanrı'nın varlığını kanıtlamaktır.

Film bundan sonra çekilecek olan Exorcism (şeytan çıkarma) konulu filmler için özellikle dini öğelerin kullanıldığı çoğu sahnesiyle örnek teşkil etmiştir. Filmde kullanılan şeytan işgali belirtisi sahneleri diğer şeytan çıkarma konulu filmlerde tekrar edilmiştir. Vücuduna şeytan giren Regan'ın başını arkaya doğru döndürebilmesi, yatağın havalanması, eşyaların kendi kendine hareket etmesi, sürekli küfretmesi, kutsal objelere karşı korku ve tiksinti duyması gibi sahneler bu yıldan sonra çekilen birçok filmde de kullanılmıştır. Ayrıca şeytan çıkarma âyini sırasında rahiplerin kullandığı mor atkı, haç, kutsal su, İncil, okunan dualar diğer filmlerdeki âyin sahneleri için örnek olmuştur.

Bu tarz filmleri izleyen bir insan -Hıristiyan olmasa dahi- Hıristiyanlık hakkında birçok bilgi öğrenmektedir. Şeytanın var olduğu ve dolayısıyla Tanrı'nın da var olduğu, haç, kutsal su, rahipler, kilise gibi kutsal kavramların ne işe yaradığı ve saygı gösterilmesi gereken öğeler oldukları korku filmi izleyen her insan tarafından bilinmektedir. Film ayrıca Hıristiyanlar için şeytana karşı Tanrı'nın ve Hıristiyan sembollerinin gücüne inanma vesilesi olmuştur. Filmde inançsız bir oyuncu olan anne -ki sahnelerin birinde inanmadığını belirtmiş ve çalışanlar tarafından kızının odasına konulan haça tepki göstermiştir- kızının rahipler tarafından şeytanın elinden kurtarılmasıyla onlara büyük bir minnet duymuş ve Tanrı'ya inanmıştır. Çünkü filmde bedenini şeytan ele geçirmiş birini sadece rahipler duaları ve kutsal öğelerin yardımıyla kurtarabilirler mesajı verilmiştir.

Filmde şeytan Irak'ta bir kazı sırasında bulunan korkutucu bir heykel şeklinde ortaya çıkmıştır. Filmde kullanılan figür şeytan konusunda açıkladığımız, edebiyatta ve sanatta sıkça kullanılan şeytanın fiziksel özelliklerine uygun yapılmış bir heykelciktir. Figürün ortaya çıkması aslında toprağın altında kalması gereken şeytanın gün yüzüne çıkmasına sebep olmuştur. Şeytan, önce figürü ortaya çıkaran kişi Merrin'e musallat olur daha sonra ise Regan'ın bedenini seçmiştir. Şeytan toprak altında kalmalıdır. Dünya için tehlikelidir ve onu yeryüzüne çıkaran da çevresindeki masumlar da şeytanın işgaline uğrayacaktır.

Resim 8. Kazıda bulunan ve şeytani dünyaya getiren figür

Kaynak: The Exorcist filmi, 1973

Rahiplerin genç bir kızı kurtarabilmek için çabalamaları ve kendilerini feda etmeleri ise bize İsa'nın günahkârlar için kendini haçta feda etmesini hatırlatmaktadır. Rahipler hiç tereddüt etmeden masum bir genç kızın yardımına koşmuşlar ve onu kurtarabilmek için ölümü bile göze almışlardır. Bu da bize İsa'nın inananlar için hiç tereddüt etmeden ölüme gitmesini hatırlatmaktadır. Rahipler de İsa Mesih gibi masum bir insanı kurtarmak için kendilerini feda etmiştir.

Filmde şeytanın saldırısına uğrayan Regan'ın kurtarılmak için önce doktorlara götürülmesi ve psikiyatrinin denenmesi kilisenin şeytan çıkarmak için önce tıbbi yolların denenmesi gerektiği inancını yansıtmaktadır. Tüm yollar denenip başarılı sonuç alınamadığında ise son olarak yapılması gereken kiliseye ve Tanrı'ya sığınmak hatta Vatikan'a sığınmaktır.

Filmdeki şeytan çıkarma sahnesi ise daha önce exorcism konusunda açıkladığımız şeytan çıkarma âyinindeki uygulamaların aynısıdır. 1614 tarihli Rituale Romanum'daki şeytan çıkarma düzenine göre, şeytan çıkaran papaz beyaz keten cüppe giyip mor ipek atkı takmalı ve törende hazır bulunanların üstüne kutsal su serpmelidir. Ardından papazın kutsal metinden birtakım kısımları ve belirli noktalarda haç işaretiyle pekiştirilmiş olan yazılı duaları okuması gerekir. Daha sonra papaz, Tanrı'nın adlarının pek çok biçimini kullanarak, şeytana çekip gitmesi için sıkı tembihlerde bulunur. Filmde kullanılan âyin sahnesinde de aynı şekilde beyaz cübbeler, mor atkılar, kutsal su, haç, kutsal kitap ve duaların okunması öğeleri kullanılmıştır. Ayrıca yine şeytan çıkarma başlığında açıkladığımız; kilisenin şeytan çıkarma âyinine izin verebilmek için

şart koştuğu, hastanın önce tıbbi muayeneden geçirilmesi, bilmediği bir dili konuşması, olağanüstü bir güce sahip olması, bilemeyeceği konularda bilgi sahibi olması gibi şartlar da filmde aynı şekilde âyin için gerekli şartlar olarak sunulmuştur.

Resim 9. Âyinde kullanılan kutsal su ve haç

Kaynak: The Exorcist filmi, 1973

Resim 10. Âyinde kullanılan mor atkı ve Kutsal Kitap

Kaynak: The Exorcist filmi, 1973

12 yaşında bir çocuk olan Regan'ın bedeninin şeytanın işgaline uğraması, daha çocuk ya da masum da olsa her insanın şeytanın etkisine girebileceği ve şeytan konusunda dikkatli olunması gerektiğini bizlere anlatır. Bu sebeple insan şeytana karşı her zaman Tanrı'nın ve kilisenin yardımına muhtaçtır.

Bir çocuğun dahi şeytan işgalindeyken küfür etmesi, cinsel içerikli cümleler kurması ve şiddet içeren davranışlarda bulunması şeytanın insanlar üzerindeki etkisini

göstermektedir. Ayrıca kutsal su, haç, mor atkı gibi objelere karşı korku ve tiksinti duyması Hıristiyanlıkla ilgili kutsal öğelerin şeytanın tam tersi olduğunu ve şeytandan kurtulmak isteyenlerin bu objeleri kullanması gerektiğini, bu kutsal objelere karşı saygısızlık yapanların ise şeytanla birlikte olduğunu göstermektedir. Bu kutsal objeler insanlara şeytanın karşısında güç sağlamaktadır ve Tanrı'nın gücünü şeytanın yanında hissetmelerini sağlamaktadır.

Bu filmde ve benzerlerinde kullanılan şeytanın ismini öğrenme mücadelesi bize çok sayıda şeytan olduğunu bunların insan bedenini işgal etmek için beklediğini gösterir. Şeytanın ismini bilmek ise insanların şeytanlara karşı her zaman avantajlı olmasını sağlamıştır.

Hıristiyanlık inancında İsa, İslam'daki inanişle bir peygamber yani insan olmaktan çok daha fazladır; o bir tanrıdır. Bu yüzden çekilen filmlerde İsa'yı Tanrı söylemi çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir. Bu filmde de İsa'nın ismi Tanrı ile birlikte anılmış ve şeytanı kovmak için kullanılan güçlerden biri olarak gösterilmiştir. Nitekim Luka 10:17'de geçen ve insanların "Ya Rab, senin adını andığımızda cinler bile bize boyun eğiyor" cümlelerinin gereği filmde yansıtılmış ve şeytan Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına kovulmuştur.

Kutsal Kitap'ta da İsa'nın cinleri çoğunlukla azarlayarak (Matta 17:18), hastaya dokunarak (Markos 6:5), duayla (Matta 7:14-21), emirle (Matta 8:32) ve tek bir sözüyle (Matta 8:16) kovduğundan bahsedildiği gibi bu filmde de rahipler şeytan çıkarma âyininde işgale uğrayanlara dokunarak, tıpkı İsa gibi dua ederek, Tanrı adına çıkmasını emrederek şeytanı kovmayı denemişlerdir.

The Exorcist, iyi ve kötü arasındaki dengeyi çok iyi ayarlamaktadır; eğer modern dünyada Tanrı'yı bulamıyorsak, belki sonunda şeytanı buluruz demektedir. Filmde şeytan, Regan ve yetişkin kurbanlar arasında gidip gelir. Regan'ın ilkel ölüm içgüdü; ölüm korkusu film boyunca tekrarlanır. Hiç kimse çocukluğun ilk dönemlerine ait korkuların üstesinden tamamen gelemeyiz. Çünkü o korkular hiç beklenmedik bir anda farkında olmadan gün yüzüne çıkarak kişinin savunma mekanizmasını harekete geçirir. Öyle ki, şeytan burada yansıtılan ve içe atılan; kötü ve cezalandırıcı zalim nesneyle eşdeğerdir (Şimşek, 2016, s. 79).

Film korku sineması tarihi için korkunun yeni bir türü olmuştur. En önemlisi ise dini öğeler kullanılarak insanların nasıl korkutulabileceğini bize göstermiştir. İnanç, insan için en güçlü duygulardan biridir ve insanın korkması için korktuğu varlığın gerçekliğine inanması gerekmektedir. Bu bağlamda The Exorcist'in hâsıl rekorları

kırması korku sineması için yeni bir keşif olmuştur. Bu keşifle insanların inandıkları şeylerden daha fazla korktukları fark edilmiş ve böylece şeytan çıkarma ile ilgili daha fazla film çekilmiştir.

3.10.2.The Exorcism Of Emily Rose (Şeytan Çarpması)

3.10.2.1. Filmin Künyesi

Filmin Adı: The Exorcism Of Emily Rose (Şeytan Çarpması)

Filmin Yapım Yılı: 2005

Ülke: ABD

Yönetmen : Scott Derrickson

Senaryo: Paul Harris Boardman

Oyuncular : Laura Linney, Tom Wilkinson, Campbell Scott Michael, Jennifer Carpenter...

Yapımcı: Paul Harris Boardman

Yapım: Lakeshore Entertainment

Süre: 1 Saat 59 Dakika

Resim 11. The Exorcism of Emily Rose film afişi.

Kaynak: <http://www.beyazperde.com/filmler/film-59130/>(erişim:19 Şubat 2019)

3.10.2.2. Filmin Özeti

Film Amerika'da bir çiftlik evinde ve Emily Rose (Laura Linney)'un ölümü ile başlamaktadır. Eve gelen adli tabip Emily Rose'un ölüm sebebinin doğal olmadığını söyler. Emily'e şeytan çıkarma âyini yapan Peder Richard Moore, ihmalkârlık nedeniyle Emily'nin ölümüne sebebiyet vermekten tutuklanmıştır. Peder Emily'nin gerekli tıbbi yardımı almasını engellemekle suçlanmaktadır. Avukat Erin Bruner rahibi savunmak üzere atanır. Avukat gnostik biridir. Rahip, Emily Rose'un hikâyesini anlatma karşılığında avukatın onu savunmasını kabul eder.

Film mahkeme salonunda ve geçmişe dönerek ilerler. On dokuz yaşındaki Emily öğretmen olmak için üniversiteye gitmiştir. Üniversitede yurttan bir gün yalnız kaldığında saati üçte durmuş ve Emily tam o saatte uyanmıştır. Filme göre saat üç şeytansı büyü saatidir. Şeytanların kutsal üçlemeyi aşabilmesi için bir yoldur. İsa'nın ölüm saati olan öğleden sonra üçün tam zıddıdır. Üç ayrıca Hıristiyan inancındaki teslis sayısının şeytanca kullanılmasıdır. Saatin durmasından sonra odasında yanık kokusu olduğunu fark eder ve eşyalar kendiliğinden hareket etmeye başlar. Emily üzerine ağır bir şeyin çöktüğünü de hisseder. Vücudundaki kaslar kasılır. Okula devam etmek istediğinde ise derslerde şeytanın korkunç görüntüsünü görür ve bir kiliseye sığınmasına rağmen şeytanın etkisinden kurtulamaz.

Emily doktora götürülmüş beyninin ön lobunda epilepsi olduğuna dair belirtiler görülmüş ve tedaviye başlanmıştır. Ancak Emily tedaviye devam etmek yerine durumunun ruhani olduğuna inandığı için evine dönmüş ve doktorun kullanmasını istediği ilaçları kullanmamıştır. Emily sürekli açtır ama şeytan onun yemek yemesine izin vermemektedir bu yüzden Emily'nin durumu gittikçe kötüleşmektedir.

Mahkemeye çağrılan ve şeytan işgali konusunda uzman olan bir kadın Emily'in çok duyarlı biri olduğu için şeytan işgaline uğradığını söyler. Uzmana göre Emily'de şeytan çıkarma âyininin işe yaramaması doktorunun verdiği Gambutrol isimli ilaçtır. Çünkü bu ilaç âyinin hedeflediği psiko-zihinsel şoka karşı Emily'de bağışık yapmıştır. Peder aslında âyin sırasında bir psikiyatrisin de âyinde bulunmasını istemiş ve Dr. Graham Cartwright da âyinde bulunmuştur. Bu hareketi pederin hastayı tıbbi ve psikolojik yönden de araştırdığını göstermektedir. Doktor ayrıca Emily'in şizofrenik ya da epilepsi olmadığını bu rahatsızlıkları yaşayan onlarca insan gördüğünü bunun daha farklı olduğunu söylemiştir.

Bu arada davayı aldıktan sonra Avukat Bruner'un da başına garip olaylar gelmeye başlar. Emily'de olduğu gibi saati her gece üçte durur. Yanık kokusunu o da almaya başlar. Peder Moore da âyine başlamadan önce evinde yanık kokusu almış ve saati üçte durmuştur.

Onay aldıktan sonra Peder Moore âyine başladığında Emily'in içindeki şeytan onunla konuşmaya başlar ve Emily'in vücudundan asla çıkmayacağını söyler. Peder âyini yapmak için kilisenin başpiskoposluğundan onay almıştır. Peder Moore âyine "Roma Âyin Kitabı"ndan çalışmıştır. Kitap şeytan çıkarma âyinin sırasında âyine rehberlik etmek üzere Katolik rahipler tarafından hazırlanmıştır. Peder âyine çağırılmadan önce şeytanı siyah cübbeli bir varlık olarak görmüş ve bir şeyler olacağını hissetmiştir. Pedere göre şeytani güç korkularımızı arttırmak için tıpkı bir hayalet gibi insanlara görünmektedir. Peder âyini 31 Ekim'de yani cadılar bayramında yapmıştır. Pedere göre cadılar bayramı ruhsal etkinliğin arttığı bir gündür. Kötü varlıkları açığa çıkarmak için ise bir fırsattır. Şeytan çıkarıcılar, teknoloji icat edildiğinden beri âyini belgelemek ve sonradan incelemek üzere bir kayıt cihazı kullanmak zorundadır. Peder Moore da o geceki âyini belgelemek için bir teyp kullanmıştır. Peder âyine başlarken Emily şeytanın tam etkisinde değilken Emily'den izin almıştır. Bu izin âyine başlanırken hastadan alınmak zorundadır. The Exorcist'te olduğu gibi peder âyinde bulunanlara şeytanın etkisindeki Emily'e soru sormamaları gerektiğini, onun söylediklerini dikkate almamaları gerektiğini söyler. Zira karşılarındaki saf bir genç kız değil şeytandır.

Âyin başladığında şeytan etkisini göstermeye başlar. The Exorcist filminde olduğu gibi Emily daha önceden bilmediği dilleri (Aramice, Latince) konuşmuştur. Rahip şeytana kendisini tanıtmamasını söyler. Haç gösterme ve kutsal su serpmesi bu filmdeki âyinde de kullanılmıştır. Şeytanın etkisinin zayıfladığı anlarda Emily ateş gibi yandığını söyleyerek çılgın atar. Rahip sürekli "Efendimiz İsa adına emrediyorum bana adını söyle!" diyerek şeytanın adını öğrenmeye çalışmaktadır. Emily'in içinde tam altı şeytan vardır. En büyükleri Kabil'in, Neron'un, Yehuda'nın da içinde hayat sürmüş olan Lucifer'dir. Âyin yarıda kalmış ve şeytan çıkarılamamıştır. Filme göre şeytan çıkarma âyini için hastanın izni olması gerektiği için Emily'in izni alınmadığı için tekrar âyin yapılamamıştır.

Filmde en can alıcı soru ise Emily çok dindar ve iyi biri olmasına rağmen Tanrı'nın onun şeytan tarafından ele geçirilmesine ve acılar içinde ölmesine neden izin verdiğidir. Bu soruya cevabı başarısız olan âyinden hemen sonraki gün mektup yazan

Emily cevap vermiştir. Bu mektup Emily'nin tekrar âyin yapılmasına neden izin vermediğini de açıklamaktadır. Emily mektubunda âyinden sonra kendini çağıran bir ses duyduğunu ve bu sesin Meryem Ana'ya ait olduğunu belirtmiştir. Emily Meryem Ana'yı görmüş ve Meryem Ana da ona gülümsemiştir. Meryem Ana, Tanrı'nın onun ıstırabına gözünü kapatmadığını, isterse fiziksel bedeninden ayrılarak onunla gelebileceğini ve bu acıdan kurtulabileceğini söylemiştir. Ancak ıstırap çekmeye devam ederse çok yüce bir amaca hizmet edeceğini belirtmiştir. Emily'nin ıstırap çekmesindeki amaç onun vasıtasıyla binlerce insanın ruhani dünyanın ve şeytanın varlığını öğrenecek olmasıdır. Emily bu sözler üzerine kendini feda eder ve kalıp İsa gibi ıstırap çekmeyi seçer. O anda avucunda ve ayaklarında İsa'nın çarmıha gerildiğinde olduğu gibi kan izleri (stigmata) görünür. Filme göre Stigmata kişiye Tanrı'nın dokunduğunu gösteren bir işarettir. Emily mektubunda ayrıca iyiliğin kötülüğü yeneceğini ve onun sayesinde insanların iblisleri öğreneceğini yazmıştır. Tanrı'nın var olmadığını söyleyenlere şeytanın varlığı kanıtlanırsa Tanrı'nın varlığı da kanıtlanacaktır. Emily'nin başka bir şeytan çıkarma âyininin reddetmesinin amacı kaderine razı olmasıdır.

Mahkeme sonunda jüri peder Moore'u ihmalkârlıktan ölüme sebebiyet vermekten suçlu bulmuş ancak cezasının ertelenmesini istemiştir. Peder Moore'un istediği olmuş Emily'nin hikâyesi herkese anlatılmıştır. Emily'nin istediği de olmuş ve hikâyesi herkese anlatılarak ruhani varlıkların ve şeytanın varlığı insanlara ispatlanmıştır. Emily bunun için hayatından olmayı göze almış, peder de özgürlüğünü bırakmayı seçmiştir.

Sonuçta Tanrı'nın isteği için kendilerinden vazgeçen kullar vardır. Film gerçek bir olaydan alınmıştır. Emily Rose'un mezarı dünyanın her yerinden ziyaretçi akınına uğramıştır ve mezar resmi olmayan kutsal bir türbe haline gelmiştir.

3.10.2.3. Filmin İncelenmesi

Film, 1968 yılında içine şeytan girdiği düşünülen 16 yaşındaki Alman Anneliese Michel'den esinlenerek yapılmıştır. Yıllarca felç, suistimal, açlık ve şeytan görüntüleri devam edince, 1975 yılında 2 rahip 10 ay boyunca şeytan çıkarma âyinleri düzenlemiş, bu süre zarfında Anneliese zar zor yemek yiyebilmiş ve 1976 yılının Temmuz ayında açlıktan ölmüştür. Ailesi ve rahipler yargılanarak, ölüme sebebiyet vermekten suçlu bulunmuşlar ve 6 ay hapse mahkûm olmuşlardır *

* <http://www.beyazperde.com/filmler/film-59130/elestiriler-beyazperde/>

The Exorcism of Emily Rose (Şeytan Çarpması) filmi 2005'te çekilmesine rağmen şeytan işgali ve şeytan çıkarma sahneleri bu alanda ilk ve kült bir film olan The Exorcist (1973)'e çok benzemektedir. Film gerçek bir olaydan uyarlanmıştır açıklamasıyla başlamaktadır ki gerçek olaylara dayanılarak çekildiği iddia edilen bir korku filmi insanların filmde yaşananlara olan inancını daha da arttırmaktadır. Böylece seyircinin korkması daha kolaylaşmaktadır. Ayrıca bu açıklama izleyicinin; şeytanların, şeytan çıkarmanın ve Tanrı'nın gerçekliğine olan inancını güçlendirmektedir.

İncelediğimiz korku filmi Amerika'da geçmektedir. Filmde bir rahibin şeytan işgaline uğramış genç bir kızı kurtaramadığı için yargılanması Hıristiyanlık için olumsuz gibi görünse de filmin sonunda yine kazanan Tanrı'ya inanç ve bağlılık olmuştur.

Filmde burs kazanarak üniversiteye yerleşen Emily, bir akşam yeni tanıştığı bir erkekle dans partisine katılmış ve şeytanın Emily'e musallat olması da bu akşamın gecesinde gerçekleşmiştir. Hıristiyanlık için günah kabul edilen bu davranış sonucunda Emily'e şeytanı getirmiştir. Emily artık ruhunu şeytana teslim etmiştir. Bilim öğrenmek üzere kendi küçük dünyasını terk eden bir genç kızın, genç bir erkekle dinin yasakladığı biçimde görüşükten sonra ruhunu kötülüğe bırakması, filmin bir anda dini propagandaya dönüşmesini sağlamıştır. Filmde verilen mesajlardan biri de günah işlemenin şeytandan olduğu ve şeytanı bize getireceğidir. Çünkü şeytan, insanları kullanarak yeryüzünde kötülük yaymaya çalışandır (Yuhanna 6:70-71; 8:44; 12:31; 13:2; 14:30; 16:11). Nitekim Emily de saf ve duyarlı bir genç olmasına rağmen günah işlemesiyle şeytanın işgalinden kurtulamamıştır. "Ne kadar dindar bir ailede yetişsen ve iyi bir insan olsan da günah işlediğinde şeytan seni mutlaka bulur" önermesi de bu filmde kullanılmıştır.

Filmde, diğer şeytan çıkarma konulu filmlerde olduğu gibi yine şeytan çıkarmanın bu yüzyıldaki bilimle ve gerçeklikle uyuşmadığı, safsata olduğu vurgulanmıştır. Hatta bir avukatın şeytan çıkarma âyini savunması eleştirilmiştir. Filmin sonunda ise on yıla kadar ceza verilmesine rağmen jürinin çoğu rahibin cezasının ertelenmesini istemiştir. Bu da bize insanların şeytana ve şeytan çıkarmaya ikna edilebileceğini göstermektedir.

Agnostik bir avukat olan Bruner da şeytanın varlığını hissederek inanmayı seçmiş ve doğru yolu bulmuştur. Şeytan figürünü, korkutmak için kullanan bu tarz filmlerde her zaman şüpheleri olan bir karakter bulunur ve şeytanın varlığının

kanıtlarını görerek Tanrı'ya inanmayı seçer. Bu durum da bize “şeytanın varlığından hareketle Tanrı'nın varlığını kanıtlama” tezimizi hatırlatmaktadır.

Filmde genç bir kızın hayatını kurtarabilmek için çırpınan bir rahip vardır ki bu rahip Emily'nin hikâyesinin anlatılabilmesi için on yıl hapis cezasını göze almış ve özgürlüğünden vazgeçmiştir. Şeytanı konu alan korku filmlerinde rahipler tıpkı İsa gibi diğer insanlar için kendilerini feda etmeye hazır olan ve şeytanın karşısında olan kişiler olarak gösterilmektedir. Bu da Hıristiyanlık için olumlu bir propagandadır.

Âyin sırasında bir psikiyatrisin bulunması ise bize Hıristiyanlığın pozitif bilimlere ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Önce hastanın gerçekten şeytan işgaline uğrayıp uğramadığı kesin olarak tespit edilir yani tıbbın ve bilimin tüm imkânları kullanılır. Tıbbın ve bilimin yetersiz kaldığı durumlarda ise şeytana karşı sığınılacak olan sadece Tanrı'dır. Tanrı'ya sığınmak ise bazen kişinin kendi inancı ve duaları ile değil ancak bir rahibin haç, kutsal su ve İncil aracılığıyla şeytanı işgale uğramış kişinin bedeninden kovması ile olmaktadır. Âyin sahnesinde yine rahibin kullandığı mor atkı, kutsal su, haçı şeytana gösterme, İncil ve istavroz çıkarma gibi Hıristiyanlık için kutsal olan kavramlar kullanılmaktadır. Şeytandan kurtulmak için Hıristiyanlığın bütün kutsal öğeleri seferber edilmektedir.

Şeytan çıkarma sahnesinde, Emily'nin içindeki şeytanların en büyüğünün Lucifer olduğu belirtilmiştir ve özellikleri sıralanmıştır. Hıristiyanlığa göre Lucifer inkârcı ve en büyük şeytanlardan biridir. Şeytanların filmlerde isimleri ve özelliklerinin belirtilmesi izleyicinin filme daha fazla inanmasını ve filmde korkmasını sağlamaktadır. Ayrıca şeytan çıkarmaya muhalefet etmek için Emily'nin bedenindeki şeytanın etkisiyle yılanları çağırması ve onlara hükmetmesi Hıristiyanlıktaki yılanın da şeytan olduğu inancı nedeniyledir.

Filmin tezimiz açısından en önemli bölümlerinden biri ise Emily'nin bedeninden şeytanın kovulması yerine isteyerek İsa gibi ıstırap çekmeyi seçmesidir. Çünkü Emily'e göre acı çekmeye razı olmak ve acıya katlanmak sonucunda kutsal bir amaç varsa gereklidir. İyi bir Hıristiyan olan Emily günah işlese de dininin gereğini yapmış, şeytanın ve Tanrı'nın varlığını kanıtlamak için acıyı seçmiştir. Bu sahne de bize İsa'nın insanların günahları için çarmıhta çekmeyi göze aldığı ıstırapı hatırlatmaktadır. Her Hıristiyan İsa gibi davranmalı ve Tanrı'nın planına sadık kalmayı seçmelidir. Emily çektiği acılar için zorlanmamış ve ona seçim hakkı sunulmuştur. Bilerek ve isteyerek ölümü seçmesi ise onun kutsal biri haline gelmesini sağlamıştır.

Filmde Emily kendini feda etmeye razı olduğunda ellerinde ve ayaklarında oluşan kan izleri (stigmata) Tanrı'nın insanlara dokunması anlamına gelmektedir. Bu izler İsa gibi feda olmanın izleridir ve Tanrı'yla yapılan anlaşmanın bir sonucudur. Film korkutuculuğu arttırmak için nasıl ki Kutsal Kitap'ta yer alan şeytan ögesini kullandıysa, şeytandan kurtulmayı mümkün kılmamanın yolu olarak da Hıristiyanlıkla ilgili birçok kutsal öğeyi sahnelerinde kullanmıştır.

Resim 12. Emily'nin elinde oluşan Stigmata sahnesi

Kaynak: The Exorcism Of Emily Rose filmi, 2005

Benzer filmlerde olduğu gibi film hem dini öğeleri kullanarak yeterince korkutmuş hem de şeytanın mağlubiyeti ile sona ermiştir. Şeytan aramızdadır ve insanları etkilemek için her an tetikte beklemektedir. İnsanların yapması gereken Tanrı'ya, kiliseye ve rahiplere sığınmaktır. Şeytanın kazanmış gibi görünen olaylarda bile her zaman Tanrı galip gelecek ve şeytan kaybedecektir.

3.10.3.The Rite (Âyin)

3.10.3.1. Filmin Künyesi:

Filmin Adı: The Rite (Âyin)

Filmin Yapım Yılı: 2011

Ülke: ABD, Macaristan, İtalya

Yönetmen: Mikael Hafstrom

Senaryo: Michael Petroni, Matt Baglio

Oyuncular: Anthony Hopkins, Colin O'Donoghue, Alice Braga

Yapım: Warner Bros

Yapımcı: Beau Flynn, Tripp Vinson

Süre: 1 Saat 52 Dakika

Resim 13. The Rite film afişi.

Kaynak: <http://www.beyazperde.com/filmler/film-178482/>(erişim:5 Mart 2019)

3.10.3.2. Filmin Özeti

Film yaşanmış bir olaydan esinlendiğini iddia ederek başlar. Filmde inancından şüphe eden İlahiyat Fakültesi öğrencisi Michael Kovak'ın (Colin O'Donoghue) şeytan çıkarma âyinlerini incelemesi için Vatikan'a gönderiliş hikâyesi anlatılır. Şüpheli bir zihne sahip olan Michael, ele geçirilme vakalarının arkasında şeytanı değil, psikiyatrik öğeleri aramak konusunda rahiplere meydan okur.

Fakat alışılmamış yöntemler uygulaması ve yaptığı binlerce şeytan çıkarma âyiniyle tanınan Peder Lucas'ın (Anthony Hopkins) yanına gönderildiğinde, Michael'ın şüpheliği kaybolmaya başlar. Peder Lucas'ın bile yeteneklerinin yetmediği bir vakayla

karşılaştığında, açıklayamadığı veya denetleyemediği bir olaya ve inandığı her şeyi sorgulamasına neden olacak kadar korkutucu ve şiddetli bir kötülüğe tanık olur.

Filmde Vatikan'a, yarım milyon şeytan işgaline uğrama vakası geldiği ifade edilir. Ayrıca Vatikan tarafından ABD'nin dört bir tarafındaki piskoposluklarda bir şeytan çıkarıcı olması gerektiği emredilmiştir. Vatikan Ruhbanlara şeytan çıkarma âyini öğretmeye yönelik bir eğitim programı da açmıştır. Michael Kovak bu iş için uygun görülür. Bu eğitim programında, şeytan çıkarma âyinine başlayabilmek için öncelikle gözlem yapılması ve piskoposluğun izninin alınması gerektiği belirtilmektedir. Şeytan işgalinin belirtileri burada da vurgulanır. Kursta ayrıca şeytanın özellikleri ve kurbanlara yaptıkları kötülükler de anlatılır. Şeytan işgalinin en belirgin özelliklerinden olan kutsal nesnelere karşı olumsuz tepkiler bu filmde de yer almıştır. Bununla beraber bir vakanın şeytan işgali mi yoksa psikolojik bir vaka mı olduğunu ayırmanın şeytan çıkarıcı kişinin tercihi olduğu belirtilir.

Peder Lucas'ın şeytan çıkarma sahnelerinde kullandığı kıyafetler (beyaz cübbe, mor atkı), kullanılan kutsal objeler (kutsal su, haç, kutsal kitap) ve âyine başlamadan önce edilen dualar The Exorcist filmindekilerle aynıdır. Âyinde ayrıca bilinemeyecek derecede gizli olan şeyleri bilmek de şeytan işgalinin belirtisi olarak gösterilmektedir. Filmde Meryem'in de ismi dualarda sürekli geçmektedir. Ayrıca şeytan çıkarma âyininin sonunda İsa'nın çarmıha gerildiği çiviler kurbanın ağzından çıkmaktadır. Evlerde de ters haç bulunmaktadır ki bu şeytanın geldiğinin işaretidir. Sürekli şeytan çıkarma âyini yapan Peder Lucas şeytanın işgaline uğramıştır. Bu kez Michael inançsızlığını yenip Peder Lucas'ı şeytandan kurtarmak zorunda kalır ve şeytan çıkarma âyini yapar. Âyin sırasında şeytan haçı büker. Peder Lucas'ı işgal eden şeytan Ba'aldir. İnancı kaybolmuş Michael âyinde artık şeytana inandığını dolayısıyla tanrıya da inandığını söyler ve Şeytan Ba'al'i Lucas'ın bedeninden kovar.

Peder Kovak, şeytan çıkarma âyini kursuna ve Lucas ile birlikte şeytan çıkarma âyinlerine katıldığında rahatsızlığın hep şizofreni ya da farklı bir ruhsal hastalık olduğunu belirtmiş; hastanın doktora ihtiyacı olduğunu söylemişti. Şeytanın Michael'in babasının öleceğini söylemesi, geçmişinden bilgiler vermesi ve kırmızı gözlü bir katır halinde ona görünmesiyle peder, şeytana inanmaya başlar ve âyini yaparak şeytanı Peder Lucas'ın bedeninden kovar. Filmin sonunda Michael inançlı bir rahip olarak hayatına devam eder ve ABD'de faal olan 14 şeytan çıkarıcıdan biri olur. Peder Lucas ise iki binin üzerinde şeytan çıkarma âyini yapmıştır. Bu âyinlerden sadece birkaçı kurbanın ölümüyle sonuçlanmıştır.

3.10.3.3. Filmin İncelenmesi

Filmdeki en önemli konu, rahip olmak için eğitim almasına rağmen pozitif bilimlere inanan ve şeytan çıkarma vakalarının uydurma olduğunun savunan bir rahip adayının inancını geri kazanmasıdır. Önce de ifade ettiğimiz gibi şeytan çıkarma âyininin gerçekliği kişiyi şeytanın varlığına bu durum da Tanrı'nın varlığına götürmektedir.

Peder Kovak, inancındaki sarsıntıya rağmen şeytanın gelecekte haber vermesi, geçmişini bilmesi ve ona varlığının delili olan işaretler göndermesi ile inancına tekrar kavuşmuş ve Amerika'daki şeytan çıkarıcılardan biri olmuştur.

Filmde kullanılan bedeninden şeytan kovulan bir kişinin kurtulduğunda İsa'nın çarmıha gerildiğinde kullanılan çivileri kusması, şeytanın dini öğeleri insanları işgal ettiğinde kullandığını göstermektedir. Filmde kutsal su, şeytan çıkarırken yine aktif olarak kullanılmaktadır. Haç ise bu filmde incelediğimiz diğer filmlere göre yeni bir şekilde kullanılmıştır. Şeytan, ortamda olduğunu belli etmek için Hıristiyanlar için kutsal olan haçı ters çevirmiştir. Ayrıca şeytan, âyin sırasında haçı bükerek Tanrı'dan daha güçlü olduğunu kanıtlamaya çalışmıştır. Peder Kovak ise inancını geri kazandığında bükülmüş olan haçı iman gücüyle tekrar düzeltmiş ve şeytanı Peder Lucas'ın bedeninden kovmuştur. Haç ve iman gücü yine kötü olan şeytana galip gelmiştir.

Resim 14. Şeytanın haçı bükme sahnesi

Kaynak: The Rite filmi, 2011

Bu filmdeki şeytanın ismi Ba'al'dir. Ba'al şeytan konusunda da yazdığımız gibi büyük şeytanlardandır ve o bile Tanrı'ya inanç, kutsal su, haç ve rahiplerin yardımıyla insan bedeninden kovulabilmektedir.

Şeytan çıkarma âyini ciddi bir şekilde ele alan *The Rite* (Âyin) filminde; deneyimli, binlerce şeytan çıkarma âyini uygulamış ve klasik rahiplerden farklı olan Lucas bile şeytanın gazabından kendisini kurtaramamış, muhtemelen şeytanın ona olan nefreti sonucunda şeytan işgaline uğramıştır. Çünkü şeytan, Tanrı'nın Krallığı'nın öğretilerini engellemek ve önlemek için eline geçen her fırsatı değerlendirir (I.Tes. 2:18), ruhumuzu ele geçirir ve günah işlememiz için bizi ayartır (Tes.I.Mek. 3:5; Elçilerin İşleri 5:3, Kor.I.Mek. 7:5, Markos 4:15).

Filmde ayrıca Vatikan'ın ve şeytan çıkarma kursunun varlığı da işlenmiştir. Bu kursun varlığının filmde kullanılması bizlere masum insanları kurtarmak için Vatikan'ın çabaladığını ve her zaman mazlumun yanında olduğu mesajı verilmektedir.

Filmdeki önemli vurgulardan biri de kişilerin şeytana inanmamalarının nedeninin şeytandan korkmaları olduğudur. Ancak Peder Lucas'ın da filmde söylediği gibi "Şeytana inanmamak kişiyi ondan korumamaktadır."

İncelediğimiz üç filmde de izleyici korkutmak için şeytan işgali kullanılmış, şeytanın ne kadar kötü olduğu vurgulanmış ve insanları etkilemek için her yolu denediği görülmüştür. Ondandır kurtulmanın yolu olarak da Hıristiyanlığa, Hıristiyanlık için kutsal kabul edilen öğelere ve Tanrı'ya bağlılık vurgulanmıştır.

İncelediğimiz filmlerde dikkati çeken bir diğer unsur, şeytan çıkarma sahnelerinde kullanılan haçların Katolik haçı olmasıdır. Diğer mezhepler şeytan çıkarma âyinlerine pek sıcak bakmadıkları için filmlerde genellikle Katolik haçı kullanılmıştır. Ayrıca şeytan çıkaran rahipler Katolik rahipleri ve kullanılan kiliseler de Katolik kiliseleridir. Hatta çoğu zaman Katolikliğin merkezi olan Vatikan da devreye sokularak filmlere olan inanç arttırılmak istenmiştir. Kişinin inancı ne kadar fazla olursa korkutma da o kadar fazla gerçekleşeceğinden, korku sineması yapımcıları izleyiciyi inandırmak için seçtikleri haça ve kiliselere kadar her şeyi düşünerek filmleri yapmışlardır.

Resim 15. Şeytan çıkarma konulu filmlerde kullanılan Katolik haçı

Kaynak: *The Omen* filmi, 1976

Korku filmlerinde amaç korkutmaktır ve en fazla korku dini öğeler ile sağlanmaktadır. Korkutmak için kullanılan şeytan, şeytan işgali gibi öğeler birçok Hıristiyanca kabul görmüş olan unsurlardır. Şeytanın Baalzebub, Leviathan, Lucifer ve Baal gibi isimlerinin kullanılması da Kutsal Kitap'ta mevcut olduğundan izleyici bu filmlere daha çabuk ikna olmaktadır. Filmlerde kullanılan haç, kutsal su, İncil, rahipler Tanrı'nın yeryüzündeki egemenliğinin göstergesidir. Ayrıca dini öğelerin kullanıldığı bu tarz filmlerde genellikle inancını sorgulayan ya da inançsız olan kişileri ikna etmek için kullanılan argümanlar ve görseller oldukça ikna edicidir. Filmlerde belirtilen bir diğer husus da: şeytana inanmamayı seçmenin insanları ondan korumayacağıdır.

Ortaçağ'da kaldığına inanılan şeytan işgali, şeytan çıkarma gibi konuların 20. yy'dan itibaren artarak korku sinemasında kullanılmaya devam ettiğini görmekteyiz. Korku sineması yapımcılarının da oldukça fazla kullandığı bu durum sonucunda, şeytan çıkarma konulu filmlerin ilerleyen yıllar içerisinde ve bugün bile artarak devam etmesine neden olmuştur.

The Exorcist ile başlayıp devam filmleri ile süren şeytan çıkarma konulu filmlere diğer ülkelerin de katılımıyla çok fazla film dâhil olmuştur. Şeytan ve şeytan çıkarma konulu filmlerden sonra korku filmlerinde en fazla kullanılan dini öğeler büyü ve cadıdır. Bu öğeler şeytan konulu korku filmlerinde de korkutmak için yan unsur olarak kullanılmaktadır.

BÖLÜM IV

CADI VE BÜYÜ

4.1. Cadı Kelimesinin Tahlili ve Anlamları

Cadı geceleri mezarından çıkarak gezdiğine inanılan hortlak demektir. Birçok milletin efsanelerine girmiş olan hortlak, mezardan çıkıp insanları boğan ve kanını emen dirilmiş ölü farz edilir. Osmanlı edebiyatında cadı; ihtiyar kadın, acuze, çirkin kocakarı, gözbağcı, afsuncu, sihirbaz anlamında da kullanılmıştır (Akın, 2001, s. 127).

Batı'da cadı kelimesi için kullanılan *witch*; Eski Yunancada tedavi eden, iyileştiren, şifa veren insan anlamına gelmektedir. *Witchcraft* kelimesi ise; bu büyücülük sanatını uygulayan insanların bağlı oldukları dindir. Cadılık, Şamanizm'in modernize ve sistematikleşmiş şekli olarak görülmektedir. *Hexe* kelimesi ise Almancada cadı için kullanılan sözcüktür (Şimşek, 2016, s. 116).

“Cadılık” terimi, bazen kara büyü ya da diğer büyü biçimlerini içerecek çeşitli şekillerde kullanılır, ama Geç Ortaçağ ile birlikte cadı, kara büyüün ötesine geçen, diğer cadılarla birlikte topluluk halinde şeytana tapınma ritüelleri yapan biri haline gelmiştir (Kieckhefer, 2017, s. 288).

Cadı kavramına hukuki bir metinde ilk kez 1419 yılında Luzern'de yayımlanan bir makale tutanağında rastlanılmakla birlikte, kavramın ilk kez 1293 yılında kullanıldığı bilinmektedir (Akın, 2015, s. 253).

Tarihte bilinen en eski cadı/kâhin, İÖ. X. yy'da, İsrail'in ilk kralı Şaul'a, savaşta öleceğini söyleyen Endor bilicisi Endora'dır. Eski Yunan'da, Homeros da cadılardan söz eder; otlardan, kabuklardan ve sulardan otacılık yapan Medea'nın ve cadılar kraliçesi Trakyalı Hekate'nin büyücülüğünü betimler. Romalı şair Horatius, Satire adlı eserinde iki cadının mezarlıkta buluşmasını anlatır. Tarihin bu basamaklarında doğacı, sezgici, iyicil yanı ağır basan cadılık, giderek olumsuzlaşan/kötücülleşen bir eyleme dönüşmüş ve karşı eylemini, cadı düşmanlığını yaratmıştır (Karaküçük, 2010, s. 45).

Modern dönemde kullanılan cadı imgesi XV-XVI. yüzyıl Avrupa'sına aittir. O tarihler aynı zamanda cadı avının ve cadı korkusunun en fazla olduğu dönemlerdir. Bu dönem cadı algısı tamamen şeytanla işbirliği yapan, ruhunu şeytana satarak doğaüstü yetenekler elde eden kadınlar üzerinden kurgulanmış bir algıdır (Martin, 2009, s. 8). Cadılar, doğa güçlerine egemen olmayı amaçlayan binlerce yıllık bir pratiğin, Neolitik

çağlarda (cilalı taş dönemi), olağanüstü bir gelişme göstermiş bir büyü geleneğinin belki de son mirasçılarıydılar (Güngören, 1992, s. 54).

Ortaçağ Batı düşüncesindeki cadılıkta, şeytana olan inanç büyük ölçüde temel oluşturmaktaydı. Bu dönem içerisinde toplumdaki ayrı yaşayan topluluklar şeytanla işbirliği içinde kabul edilmekteydi. Yahudiler, cüzzamlılar, sapkınlar ve cadılar bu çerçevede içerisinde yer alıyordu. Yahudiler ve sapkınlar bazen kendi istekleri dışında şeytanla işbirliği içine girmiş bile olsalar, cadılar bunu bile isteyebilir ve şeytanla bir anlaşma imzalayarak yapıyorlardı (İçöz, 2008, s. 26).

Cadılık inancında şeytan cadı tarikatı üyelerinin tanrısı konumundadır. Hıristiyanlığa kabulü temsil eden vaftiz benzeri bir tören, putperestlerin tanrısı şeytana bağlılık yemini edilmesi ve şükranların sunulması şeklinde cadılar tarafından da yapılır. Hıristiyanlık inancı kayıtsız şartsız reddedilerek, şeytana bağlılık yemini yapılır. Şeytan ise müritlerine, onları zengin etme konusunda himaye, yardım ve malzeme desteği sözü vererek, büyü sanatının inceliklerini gösterir. Kurulan birlik bir cinsel ilişki ile sonsuza dek mühürlenir. Cadılar Sabbat'ında yenilen yemek ve yapılan esrik danslar, Hıristiyan dünyasının yakından tanıdığı ruhani âyinlerin bir benzeridir. Sabbatta yenilen yemek, Katoliklerin şaraplı ekmek âyini, yapılan danslar ise Erken Ortaçağ kilisesinin ritüellerindendir (Akın, 2015, s. 119).

Sabbat (Sabbath) cadıların şeytanla bir sözleşme imzaladığına ve genellikle kuytu yerlerde ya da mağaralarda gerçekleşen gece âyinlerine denilmektedir. Cadılar birlikte bir süpürgeyle Sabbat âyinine uçar ve orada tapındıkları şeytana sadakat yemini ederler. Şeytan, cadılarını şeytan işareti olarak bilinen tanımlayıcı bir işaretle vaftiz eder. Cadılar da bunun karşılığında komşuların çocuklarını ve davalarını büyüler, ürünlere zarar verir, toplumlarda hastalık ve ölümlere sebep olarak efendilerine hizmet eder (Martin, 2009, s. 14). Tarihsel cadılık inançlarının merkezinde lanetli şeytan figürü yer alıyordu.

Sabbat, çok eski çağlardan beri, doğaya yakın kültürlerce oynanan, kutsal bir oyunun cadılara özgü yorumudur. Bir şenlik, âyin ya da ritüeldir. Şaman törenleri ve Dionysos şenliklerinden, pagan Avrupa'nın ateş festivallerine uzanır; Hıristiyan âyinlerini bile ters yüz edip oyununa katar (Güngören, 1992, s. 68).

Ortaçağ'da Sabbat cadıların organize olmuş gruplar halinde şeytana taptıkları iddiasıdır. Bu iddia XV. yüzyıla kadar tam olarak ortaya konmamıştı ve bundan sonra da çoğu zaman sınırlı bir kabul gördü. 1486 da basılan meşhur cadı avı el kitabı Malleus Maleficarum, Sabbat'ı açıkça dile getirir ve "gece vakti bir kadınlar toplantısı" ile

“belirlenmiş bir günde cadıların bir araya geldiği bir âyin” olarak tanımlar. Klasik Sabbat’ın temel özelliği, geceleyin ve gizli yapılmasıdır. Cadılar şeytana bağlılıklarını bildirmek için toplanırlar, İsa’yı inkâr eder ve sözleşmeler yaparlar, çocuk kurban etme, yamyamlık, gelişigüzel grup seks gibi haz dolu ve müstehcen insanlık dışı davranışlar sergilerler. Erken dönem Hıristiyan pederlerinden bazıları aslında bu şeyleri yapanların Yahudiler ve Romalılar olduğunu iddia etmişlerdir. Diğer Hıristiyan pederler de farklı Hıristiyan mezheplerini ahlaksız cinsel aktiviteler düzenlemekle ve çocuk kurban etmekle suçlamışlardır (Martin, 2009, ss. 42-44).

Cadıların Sabbat’a uçarak gittikleri fikri, köklerini, gece gezintisi ya da vahşi av olarak bilinen pagan geleneğinden almaktadır ve pagan tanrıça Diana ile onun yerel benzerlerinin klasik cadı prototipini nasıl etkilediği konusunda en güçlü göstergelerden biridir. Yine geceleri gökyüzünde dolaştıklarına ve insanların kanını emdiklerine inanılan baykuş görünümlü iblis kadınlar olan kan emici striga ya da Lamialar gibi pagan efsanelerinin de etkisi vardır. Bu inançlar büyük oranda iblisler Lilith ve Lamia efsanelerinden beslenmektedir (Martin, 2009, s. 48). Avrupa’nın bazı bölgelerinde “vahşi av” olarak da bilinen gece uçuşu, kilisenin yok etmekte kararlı olduğu bir pagan inancıydı (Martin, 2009, s. 53).

Cadıların uçma yeteneğini onların kendilerine şeytanla yapmış oldukları sözleşme karşılığında verilen özel bir merhem yardımıyla kazandıkları inancı yaygındı. Bu merhem cadılara gerçekten uçma yeteneği kazandırdığı ya da uçma illüzyonu yarattığına veya yatakta uyumakta olan cadıların bu merhem sayesinde “ruhen” uçarak Sabbat’a katılmasını sağladığına inanılırdı. Bu sözde uçma merhemi için çeşitli tarifler yapılmış ve bunlardan bazıları bilimsel deneylerle analiz edilmiştir. Bu tariflerden birinde vaftiz edilmemiş bebeklerin yağı, is ve yarasa kanı gibi korkunç içerikler vardır (Martin, 2009, s. 50).

Cadıların uçtuğu inancı herkes tarafından kabul görmemiştir. Sabbat’lara gitmek için gerçekten uçup uçmadıkları ya da sadece uçtuklarını düşünüp düşünmedikleri konusunda hayli tartışmalar yapılmıştır. Örneğin İngiltere’deki cadılık davalarında uçmaktan bahsedilmemiş ve İngiliz yasaları büyülü uçuşu hiçbir zaman bir suç olarak tanımlamamıştır. Avrupalı cadıların Sabbat’lara hayvan şekline bürünmüş iblislerin sırtında, çatal biçimindeki sopaların, tırmıkları, küreklerin üzerinde ya da en yaygın biçimde süpürgelerin üzerinde uçtuklarına inanılmıştır (Martin, 2009, s. 50).

Korku filmlerinde kullanılan cadı figürlerinde, cadıların yanında görmeye alışkın olduğumuz kedilerin Pagan Roma ile Hıristiyan Roma arasındaki savaşta, ürkütücü bir

boyutu vardır. Roma'ya Mısır'dan getirilen ilk kediler, Mısır'ın “kutsal” kedileri, Pagancılığın her şeyine karşı olan Katolik kilise tarafından sapkınlık simgesi sayılmış, kedilerin yok edilmesiyle hızlanan veba salgınından da yine kediler ve kedi besleyen kadınlar sorumlu tutulmuştur. Bunun sonucu olarak özellikle kara kedi sahibi olan kadınlar cadı olarak itham edilmişlerdir. Günümüzde ise, Hıristiyan kültürünün Cadılar Bayramı kutlamalarında, kara kediler cadıların arkadaşı sayılmaya devam etmektedir (Karaküçük, 2010, s. 46).

4.2. Cadı İnanışının Çıkış Nedenleri

Cadılık inancı eski çağlara kadar dayanmaktadır. Örneğin; İÖ. 1760 yılları civarında Mezopotamya'da ortaya çıkan Hammurabi Kanunları'nın birinci maddesi cadılık yapmayı ölümlle cezalandırılacağını, ikinci maddesi ise büyücülük yaptığına dair yeterli kanıt bulunamayan sanığın “su deneyi”ne tabi tutulacağını emretmektedir. Ortaçağ Avrupası'nda Engizisyon Mahkemelerine cadılık yapmakla suçlananların tabi tutulduğu bu deneye, zanlının varlığının şeytan tarafından işgal edilip edilmediğini tespit etmek için sıkça başvurulmuştur (Akın, 2015, s. 59).

Eski Ahit'te bu konu ile ilgili: “Ve cinci yahut bakıcı olan erkek veya kadın mutlaka öldürülecektir; onları taşla taşıyacaklardır. Kanları kendi üzerlerinde olacaktır” (Levililer 21:27) buyrulmaktadır.

Avrupa'ya baktığımızda ise; 1000-1400 yılları arasında Avrupa'nın toplumsal ve politik çizgisinde büyük bir değişim yaşandı. Müslüman ordularının tehdidi, Doğu Ortodoks kilisesi ile yaşanan ayırım, heretikliğin yükselişi ve kara ölümün yıkıcı etkileri bir araya gelerek Avrupalı zihninde toplumsal, ruhsal ve politik hayatın pek çok yanında radikal değişikliklere neden olan yeni bir kuşatılmışlık hissi yaratmıştır. Kendini saldırı altında hisseden Ortaçağ Avrupası sonraki dönemler komplo teorileriyle dolup taşı. Yahudiler, cüzamlılar, heretikler* ve kâfirler “iç düşmanlar” olarak görüldü (Martin, 2009, s. 16). Hıristiyanlığı Avrupa topraklarında yaymaya çalışan ilk misyoner keşişlerin en büyük rakibi, Avrupa'da kök salmış Kelt, Cermen ve Slav halklarının binlerce yıllık geçmişe sahip farklı inanç yapılarıydı. Ağaç, taş, su vb doğa varlıklarının temsil ettiği ‘büyük’ tanrılar dışında, çok sayıda ‘yardımcı’ ve ‘yöresel’ tanrı veya putun varlığı söz konusuydu. İlk kilise babaları yaygın olan bu türden kültürleri

---

* Heretiklik; Katolik inancının bilinçli olarak reddi ve girilen yanlış yolda ısrarlı bir çabadır. Heretik ise her ne kadar Katolik Kilisesi'nce vaftiz edilmiş olsa da, daha sonra kutsandığını açıkça reddeden sapkıncıdır (Akın, 2015, s. 170).

şeytana tapınma olarak gösterip, ‘yabancı’ tanrıları da *demon* olarak ilan ettiler. Kilise büyükleri tarafından kaleme alınan metinlerde, kendilerince arkaik olarak gördükleri kültürlere özgü inançları batıl itikatlar olarak mahkûm ettiler. Hıristiyanlığın Roma İmparatorluğunca 381 yılında devlet dini olarak kabul edilmesiyle de bu eski inançların halk kesimleri üzerindeki etkisi birdenbire yitip gitmedi. Kilisenin halk arasında hâlâ taraftar bulabilen putperest dönemin idollerine karşı yürüttüğü mücadele Erken Yeniçağa kadar sürmüştür (Akın, 2008, s. 42).

Kilise, kendi çıkarlarının bir gereği olarak, daha en başından kökleri Pagan dinine dayanan eski halk inançlarına karşı açtığı bu savaşla önce bilge kadınların, ebelerin vb. gücünün aslında şeytanın gücü olduğunu, yalnızca İsa'nın gücü sayesinde bunun yıkılacağına propagandası yaptı (Berktaş, 1992, s. 77). Eski inançların da etkisiyle Hıristiyanlıkta cadı inancı oluşmaya başladı.

O çağlardaki köylü ve kentli halk ise, uğradıkları haksızlıkların, baskıların ve yaşamdaki zorlukların nedeninin şeytan ve onun ajanları olduğu açıklamasını kabul etmeye hazır dılar. Kiliseye güvenip onun yolunu izlerlerse ebediyen şeytan belasından ve onun temsil ettiği her şeyden kurtulabilirlerdi. Şaibeli kişileri ihbar ederlerse kilise bunları ortadan kaldırırdı ve şeytandan kurtulabilirlerdi. Böylece zengin ve yoksul, güçlü ve güçsüz, Protestan ve Katolik gizli ya da açık bir şekilde işbirliği yaparak binlerce okuma yazması olmayan köylü kadının işkence görmesinde ve öldürülmesinde suç ortaklığı yapmış oldular (Berktaş, 1992, s. 77).

Ortaçağ'a kadar sürekli hastalık ve yoksullukla boğuşmak zorunda olan insanlar hastalık zamanında “bilge kadın” a başvururlardı. Bu kadınlar o topluluğun pratisyen hekimi gibiydiler. Bilge kadınların bitki ve hayvan konusundaki bilgilerinin tarıma geçişi ve hayvanların evcilleştirilmesini hazırlayan ve kökleri belki de totem sistemlerine dayanan çok eski bir birikimin uzantısıdır. Bu nokta bilge kadınlar hakkında toplumda saygıyla birlikte dehşetli bir korku oluşturmuştur. Sonraki dönemlerde bu kadınların cadı olarak yakılmalarında bu korkunun önemli bir payı vardır (Berktaş, 1992, s. 73).

4.3. Cadı Avları

Cadı kavramına hukukî bir metinde ilk kez 1419 yılında rastlanmakla birlikte, Avrupa'da ilk sistematik cadı avlarının, Heretik gruplara yapılan sindirme hareketinden sonra, XVI. yüzyılın başlarından itibaren ortaya çıktığını görüyoruz. Avrupa coğrafyasında XVI. ve XVII. yüzyıllarda tepe noktasına ulaşan cadı avı, XIX. ve XX.

yüzyıl tarihçileri tarafından ısrarla Karanlık Ortaçağ'a mal edilmiş ve yaşanan olumsuzlukların baş sorumlusu olarak Katolik Kilisesi gösterilmiştir (Akın, 2008, s. 47).

Burton ve Grandy'e göre; cadı çılgınlığının başlangıç tarihi, bazı engizisyoncuların din sapkınlarının yanı sıra cadıları da araştırma izni istediği 1258 yılı olabilir (Burton ve Grandy, 2005, s. 198).

Avrupa'da 1430-1780 yıllarına yayılan legal cadı avlarının çok büyük bir bölümü Ortaçağ'da değil, Yeniçağ'da yaşanmıştır. 1560-1630 yıllarını kapsayan yetmiş yıllık dönemde yoğunlaşan avlar ilk zirvesini 1580'li yıllarda, ikinci zirvesini 1626-1630 yıllarında görecektir. XVII. yüzyılın kalan bölümünde av ve takip isterisi kısa süreli dalgalarla devam ederken, XVIII. yüzyılın ilk yarısında Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde tehlike hâlâ sürmektedir. Bu dönemde Batı Avrupa'nın ekonomik ve bilimsel açıdan nispeten gelişmiş ülkelerinde cadı avları hukuken olmasa da, fiilen son bulacaktır (Akın, 2008, s. 49).

Cadı avı bir Batı Avrupa fenomenidir ve cadılık Batı Avrupa'da Britanya ve Avrupa'nın çevre bölgelerinde olduğundan daha farklı bir gelişme göstermiştir. Aslında cadı avının temel gücü Batı Avrupa'da Fransa ve Almanya ile sınırlı küçük bir bölgesinde yoğunlaşmıştır. Tarihçi Robert Thurston'a göre, "XIII-XVII. yüzyıllar arasında tüm cadı avlarının yüzde ellisinden fazlası Strasbourg çevresindeki 300 mil yarıçaplı bir dairede gerçekleşmiştir" (Martin, 2009, s. 14).

Engizisyon, büyücüden farklı olarak cadıyı, büyücü gibi birey olarak değil, Hıristiyan dünyasına karşı yürütülen komplonun bir parçası olarak kabul etmiştir. Böylece cadılık XV. yüzyılın literatürüne şeytana tapan, zararlı büyü için şeytandan emir alan yeni bir tarikat olarak girmiştir. Günümüz tarihçileri, cadı avı adı altında Avrupa'da 350 yıla damgasını vuran terör dalgasından hareketle, 1430-1780 yıllarını kapsayan dönemi, 'Cadı Avı Çağı' olarak nitelendirmektedirler (Akın, 2015, s. 254).

Cadı avı çağında gerçek ve savunmaya değer görünen tek şey toplumdu ve bireyler, buna katkıda buldukları ölçüde önemliydi. Toplumun saldırıya uğradığı ve büyük saldırganın şeytan olduğu düşünüldüğünde, bu durum özellikle geçerliydi. İşte bu yüzden, ilk modern cadı mahkemelerinde "vurgulanan şey, kurbanı (tek bir cadıya) yardımcı olmak değil, dünyayı şeytan için çalışanlardan kurtarmaktı (Burton ve Grandy, 2005, s. 197).

Bir kadın cadılıkla suçlandığında suç ya da masumiyet akılcı bir değerlendirme ile değil, Tanrı'nın işe karışıp adaleti sağlaması talebi ile belirlenirdi. İşkence altında

alınan itirafların güvenilirliği sorun oluşturmazdı. Tanrı iradesinin yorumlandığı süreç, “zorlu sınav” adıyla bilinirdi. Kişi bu sınavda kızgın bir demiri taşımak ya da kolunu kaynayan suya sokmak gibi fiziksel sınımadan geçirdi. Zamanla oluşan yaraların geçip geçmediği tespit edilmek için zanlı birkaç gün sonra kontrol edilirdi. Tanrı'nın masumları koruyacağı ve mucizevî bir şekilde yaralarını iyileştireceğine inanıldığı için, yaraların iyileşmemesi durumunda kişi suçlu ilan edilirdi (Martin, 2009, s. 56). Zanlılardan itiraf elde edebilmek için yapılmış kayıtlı ilk işkence 1228 yılında Veron'daki laik bir mahkemede gerçekleşti. Kilise de 1252'de engizisyonculara heretiklik şüphesi olan durumlarda işkence kullanımına izin verdi (Martin, 2009, s. 59).

Mahkemeye intikal eden her türlü ihbarla, sadece sanıklar değil, suç ortakları ve akrabaları da işkence altında sorgulanırdı. Heretik takibata maruz kalan ailelerin mal varlıkları da soruşturma sonucuna göre kolayca el değiştirebiliyordu. Bu süreci fırsat bilen komşular, hatta aile bireyleri ihbar kervanına katılmışlardı (Akın, 2015, s. 226).

Cadılığın ölümle cezalandırılacağı hükmü, 1532'de Katolik V. Charles tarafından yürürlüğe konan Emperyal Yasa Carolina'yla getirildi. Protestan İngiltere'de 1542, 1563 ve 1604 yıllarında geçirilen üç Parlamento Yasası'yla cadılara zulmetmek yasalaştırılmıştı. Bu sonuncu yasayla birlikte kişilere ya da şeylere zarar verilmediğinde dahi ölüm cezası uygulanması meşru hale gelmişti. 1550'den sonra cadılığı ciddi bir suç haline getiren ve halkı şüphelileri ihbar etmeye kışkırtan yasalar ve buyruklar İskoçya'da İsviçre'de Fransa'da ve İspanyol Hollandası'nda da uygulamaya kondu. İdam edilebileceklerin sayısını arttırmak ve yine yol açacağı zararlardan ziyade cadılığın kendisini büyük bir suç haline getirmek için, bunu takip eden yıllarda bu yasalar tekrar tekrar yürürlüğe kondu (Federici, 2017, s. 238).

Cadı avları özünde yasalı ve doğru yasal temeller olmaksızın “Cadı Avı” süreci başarısızlığa uğrayabilirdi. Bu süreçte heretikler ve cadıların etkili bir şekilde yargılanabilmeleri için Avrupa'nın yasal sistemlerinde köklü değişiklikler yapılmıştır. Diğer cadıların isimlerini vermesi için işkence ve baskılar ile sorgulanan kişi başkalarına karşı cadılık suçlamalarında bulundu. Bu durum zincirleme bir reaksiyona dönüştü ve kimi zaman avlar, bazen bir avuç cadının ortaya çıkarıldığı küçük boyutlarda kaldı. Ancak bu durum başıboş bırakıldığında suçlananlar listesi onlara, yüzlere ve sonunda toplulukların tamamen yok edilmesine kadar vardı (Martin, 2009, s. 56).

Bu suçlamalar o kadar çıgırından çıktı ki kara bir kuş ya da tavuk, kedi, köpek, kurt, domuz, geyik türünden hayvanlarla kurulan herhangi bir yakınlık belirtisi, cadı

sorgulamalarında sık sık şeytan işbirliğinin kanıtı olarak gösterilebilirdi (Güngören, 1992, s. 49).

Avrupa’da cadı avlarıyla birlikte tespit edilen cadıların yakılması olayları III. yüzyılda başlamış, kilisenin büyücülük ve kâhinlik yasaklarını ilan etmesi ve cadı düşmanlığının başlaması V. yüzyılda netleşmiştir. Böylece cadılığın resmileşmesinin Roma İmparatorluğu’nun Hıristiyanlığı kabul etmesiyle birlikte başladığı söylenebilir. Tarihin sıfır noktası, cadılığın da miladı sayılabilir (Karaküçük, 2010, s. 45).

Büyücü olduğu iddia edilerek yakılan kadınların çoğu, onları destekleyecek bir aileleri olmayan ya da bunlar olurken ailelerinin desteklemediği yalnız ve yaşlı kadınlar olmuştur (Kieckhefer, 2017, s. 286). Cadı duruşmalarında en çok kadınlar ıstırap çekmiş, ama yaşlı kadınlar gençlere kıyasla işkencelerle daha fazla acıya maruz kalmıştır (Burton ve Grandy, 2005, s. 217).

Cadı yakma olaylarının sadece dini bir yön yoktur. Aslına bakılırsa bunun kontrolü Katolik Kilisesi'nden çıkmış olduğu için Avrupa’da belli bir dönemden sonra bu durum hava koşullarıyla da ilgili olmuş ve dolayısıyla da ekonomik bir yön almıştır. Hava koşullarının kötüye gitmesi günah keçileri aranmasına sebep olmuştur ve cadılar bu sebeplerin ilki haline gelmiştir. Cadı avları Avrupa için XVI. ve XVII. yüzyıllarda en önemli dönemini görmüştür. Bu dönemdeki hava koşulları cadılıkla suçlanan kişilerle paralel bir yön çizmiştir. Buna göre cadı avlarının en yoğun olduğu dönem Avrupa’da “Küçük Buz Devri” olarak adlandırılan döneme denk gelmektedir. Artan soğuk ekinlerin sayısında azalmaya ve Doğu Avrupa’ya göç eden ve önemli bir besin kaynağı sağlayan balıkların göçünün neredeyse durmasına neden olmuştur. XIII. yüzyıldan itibaren başlayan cadıların başkalarına zarar verdiğine dair olan inanış burada tesadüfi sayılamayacak bir biçimde devreye girmiş ve bu sert hava koşullarının ortaya çıkışı bir günah keçisi aranmasına neden olmuştur. Bulunan günah keçileri de çoğunlukla yalnız yaşayan, dul kalmış ve korunmasız kadınlar olmuştur. Erken dönemden itibaren havayı değiştirebildiğine inanılan cadı figürü devreye girmiştir. Ancak bu kez erken dönemlerden farklı olarak cadılar hem Katolik hem de Protestan Kiliseleri tarafından, hem dini hem de laik mahkemelerde yargılanmışlardır çünkü bu kez durum değiştirmiştir. “Küçük Buz Devri” XIV. yüzyılda havada başlayan soğumalarla birlikte 1590 ve 1730 yılları arasında etkisini göstermiştir. Büyük fırtınaları ve hava anormalliklerini takiben cadı avlarında da bir yükselme yaşanmaktadır (İçöz, 2008, s. 42).

İklim araştırmacıları bu bağlamda XVI. yüzyılın tamamını en şanssız dönemlerden biri olarak kabul etmektedirler. XVI. yüzyılın son çeyreğinde yaşanan soğuk dalgasıyla başlayan felâketler zincirinin son halkası 1585-1588 ve 1592-1593 yıllarında yaşanan iki büyük veba salgınıdır. Mahşerin Dört Atlısı olarak anılan, savaş, açlık, hastalık ve ölüm getirmek için, adeta erken bir saldırıya geçmiştir. Bu dönemde Almanya'nın özellikle güneybatı ve güneydoğusunda olmak üzere, Fransa ve İskoçya'nın ise bazı bölgelerinde o güne değin görülmemiş boyutta bir “uluslararası cadı avı dalgası” Avrupa'yı etkisi altına almıştır (Akın, 2008, ss. 52-53).

Cadı avlarının motive eden bir unsur olarak görülen iklimsel dengesizliklere çarpıcı bir örnek 1568 yılından verilebilir. Almanya'nın Ren bölgesinde kış, Haziran ortasına kadar sürmüş ve beklenen ilkbahar bir türlü gelmemiştir. Uzun süren kışın ve kıtlığın tek sorumlusu cadılardır. Trier başpiskoposu Pfalzel'de, büyü yaparak kışın uzun sürmesine neden olduklarını işkenceyle itiraf ettirdiği yüz on sekiz kadın ve iki erkeği yakmıştır. Böylece büyü yaparak iklimlere müdahale eden ve doğal düzeni bozan cadılara gereken ceza verilmiş olur (Akın, 2015, s. 260).

Sonuç olarak, Avrupa topraklarında cadı avlarının birdenbire başlamadığını, öncesinde uzun bir hazırlık sürecinin yaşandığını söyleyebiliriz. X. yüzyıldan itibaren, başta Heretik tarikatların mensupları ve Yahudiler olmak üzere, tüm azınlıklara karşı takınılan tavır, giderek toplum içindeki marjinal gruplara kadar uzanacaktır. Kuşkusuz XV. yüzyıla gelinceye kadar aradan geçen yaklaşık beş yüz yıllık sürede Avrupa coğrafyasında ekonomik, toplumsal ve sosyal alanlarda yaşanan topyekun değişime ilâveten, idarî ve siyasal anlamda görülen yenileşme hareketini de cadı avını hazırlayan koşullar içinde anmamız gerekir (Akın, 2008, s. 48).

Cadı avları sırasında infaz edilen cadı örneklerine baktığımızda; cadı infazları belli birkaç Alman kentinde yılda 600'ü bulurdu ve Pazar günleri haricinde gün başına iki infaz gerçekleşirdi. Werzberg bölgesinde yalnız bir yılın içerisinde 900 büyücü öldürülmüştür. 1585 yılında Bistums Trier'in iki köyünde yalnızca bir kadın hayatta kalabilmiştir. O günlerdeki en büyük kentlerin nüfusları 150-200 bini geçmiyordu. Öldürülenlerin de %85'i kadınlardı. Büyücü ihbarında ihmali görülen herkes, kiliseden kovulmak ya da cismani cezalardan birine çarptırılmayı göze almak zorundaydı (Ehzenreich ve English, 1992, s. 18).

Bu kadınlardan 1566 yılında Chelmsford'da asılan Waterhouse Ana, biraz ekmek ya da yağ dilendiği ve komşularının çoğuyla münakaşa ettiği anlatılan oldukça yoksul bir kadındı. 1579 yılında Windsor'da idam edilir. Elizabeth Stile, Devell Ana,

Margaret Ana ve Dutton Ana da düşkünler evinde yaşayan yoksul dullardı. Sözde liderleri olan Seder Ana gibi hepsi de dilenerek geçimlerini sağlıyor ve muhtemelen sadaka vermeyenlerden intikam alıyorlardı. Suçlananlar daima geçimlerini güçlkle sağlayan, genellikle hayvanlarını onların topraklarında otlattıkları ya da kiralarını ödemedikleri için komşularının düşmanlığını kazanan yoksul köylülerdi (Federici, 2017, s. 247).

Cadı avlarına olan destek hiçbir zaman evrensel olmadı ve bu konuya rahipler arasında dahi eleştiriler yapıyordu. Ne var ki cadı avlarına karşı konuşmak büyük oranda tehlikeliydi. 1519'da tanınmış gizemci filozof Henry Cornelius Agrippa bir kadını cadılık suçlamalarına karşı başarıyla savunarak kendi hayatını tehlikeye atmıştı. Yasal sistem cadı avının yükselişini kolaylaştırmaktan ne kadar sorumluydu onun azalmasından da aynı derecede sorumludur. Aydınlanma çağı ile birlikte sorgulamalarda kullanılan argümanların yetersizliği ve geçersizliği daha çok insan tarafından kabul edildi. Bu durum sorgulamaların sonlanmasında önemli bir rol üstlendi ancak cadı avının sonunun başlangıcını hazırlayan, cadılığın kendisine karşı gelişen ideolojik argümanlardan çok cadı avına karşı yasal argümanların geliştirilmesi idi (Martin, 2009, ss. 64-66).

Ortaçağ başlarında pek çok Hıristiyan papaz, cadılık inancının yanıltıcı bir putperest fantezisi olduğunu düşünüyordu; bu, tövbe kurallarını içeren elyazmaları ve erken dönem İrlanda Kilisesi kanunu gibi çeşitli kaynaklarda açıkça görülmektedir. Ortaçağın başlarında bir İrlanda kilise meclisinin bir yasası cadıların ve vampirlerin gerçek olduğuna inanan herkesin aforoz edileceğini ve bir başkasını cadı olmakla suçlayan herhangi bir kişiyi aynı kaderin beklediğini ilan etmişti (Burton ve Grandy, 2005, s. 192).

Cadı avını başlatan şey, Avrupalı elitlerin Ortaçağ'ın ortalarına doğru politik ve ekonomik iktidarlarını tehdit eden bir varoluş biçimini bütün olarak yok etme ihtiyacını hissetmesidir. Bu amaç yerine getirildiğinde, yani toplumsal disiplin yeniden sağlanıp hâkim sınıfın hegemonyası pekiştirildiğinde cadı davaları son bulmuştur. Ondan sonra cadılığa inanmak bile alay konusu olacak, batıl inanç olarak damgalanacak ve kısa sürede hafızalardan tamamen silinecekti (Federici, 2017, s. 289).

Cadı avlarının sonunu hazırlayan tezlerden biri olan bilimin gelişmesine paralel olarak cadı avlarının son bulduğu düşüncesini destekleyen bir kanıt yoktur. Modern bilimin ortaya çıkmasıyla birlikte gelişen mekanik doğa anlayışı “dünyanın büyüünü bozmuştur” anlayışını destekleyenlerin hiçbirinin cadılıkla suçlanan kadınlar lehine

konuştuklarına dair bir kanıt yoktur. Descartes bu konuda agnostik olduğunu ilan ederken diğer mekanik felsefeciler (Joseph Glanvil ve Thomas Hobbes) cadı avını şiddetle savunmuştur. Cadı avını sona erdiren şey cadıların dünyasının yok edilmesi ve muzaffer kapitalist sistemin gerektirdiği toplumsal disiplinin dayatılmasıdır. Başka bir deyişle, cadı avının XVII. yüzyılda sona ermesinin nedeni, daha aydınlanmış bir dünyanın ortaya çıkışı değil, dönemin hâkim sınıflarının iktidarlarından duydukları güvenin artmış olmasıdır (Federici, 2017, s. 287).

Cadı avının sona ermesine katkıda bulunan bir başka etken de hâkim sınıfın cadı avı üzerindeki kontrolünü yitirmeye başlaması, kendi üyelerinin bile suçlamaların hedefi haline gelmesiyle birlikte, kendi yarattığı baskı makinesinin ateşinin onu da yakmasıdır. Fransa'da da son dava dalgası beraberinde oldukça ciddi bir toplumsal kargaşa getirdi. Hizmetçiler efendilerini, çocuklar ebeveynlerini, kocalar karılarını suçlamaya başlamıştı. Bu şartlar altında kral duruma müdahale etmeye karar verdi, katliama son vermek için Colbert, Paris'in yargı yetkisinin alanını bütün bir Fransa'ya genişletti. Cadılığın bahsinin bile geçmediği yeni yasalar yürürlüğe kondu (Federici, 2017, s. 290).

Cadılığa karşı XVII. yüzyılın sonlarında ve XVIII. yüzyılın başlarında gelişen yasal olgu kanıtının güvenilirliği sorunuydu. Geniş zincirleme avlar artık öyle kontrolden çıkmıştı ki insanlar ciddi biçimde şüpheli cadıları bulmak ve sorgulamak için kullanılan mekanizmaların işlevselliğinden kuşku duymaya başlamışlardı. Yargıçlar somut kanıtlar talep etmeye başladılar. Daha önce kullanılan çoğu kanıt türü kapsam dışı bırakıldı. Ayrıca korkmuş ve istismar edilmiş zanlıların işkence altında her şeyi söyleyebileceği ve bu itirafları elde etmek için kullanılan acımasız yöntemlerin çok fazla adli hataya yol açtığı giderek daha da belirginleşiyordu. Birçok devlet on yedinci yüzyıl boyunca yaygın işkence kullanımını önleme çabasıyla uygulama alanlarıyla ilgili yasalarını sıkılaştırmaya başladı (Martin, 2009, s. 67).

Şüphencilik en son ifadesini XVII. yüzyılın sonlarında ve XVIII. yüzyılın başlarında birçok Avrupa devletlerinde kabul edilen bir yasada buldu. Buna göre cadılık ciddi olmayan bir suçtu ve pek çok aydınlanmış devlet adamı tarafından yalnızca hurafe ve cahilliğin bir ürünü olarak görülmeye başlanmıştı. Bu yeni yasaların kabul edildiği dönemde, birçok bölgede cadı avı çoktan sona ermişti. Son aşamada işkence kullanımı da yasaklandı, ancak yine de birçok bölgede işkence pratiğinin sona ermesi uzun bir vakit alacaktı (Martin, 2009, s. 68).

4.4. Cadılık ve Engizisyon Mahkemeleri

Engizisyon kavramı Latince “Bezdirici, baskıcı soruşturma ve sorgulama” anlamına gelen “*Inquisition*” kelimesinden gelmektedir. Bu terim, XII. yy. ortalarından itibaren özel bir anlam kazanmıştır (Esgin, 2013, s. 41).

Heretiklik sorunu Kilise’yi XII. yüzyılın sonunda ve XIII. yüzyılın başında giderek daha fazla kaygılandırmaya başladı. 1184’te, heretiklerin laik mahkemelerce sorgulanması için görevlendiren bir papalık genelgesi yayımlandı. Yalnızca heretiklerin bulunması ve sorgulanması ile görevli resmi bir dini kurum Engizisyon adıyla 1227’de kuruldu ve başına Dominik ve Fransisken rahipler getirildi. 1231’de Papa 9. Gregory Engizisyon’un resmi olarak kuruluşunun ilan edildiği "Excommunicamus" adlı papalık genelgesini yayımladı. Engizisyon ilk başlarda sadece Almanya’da faaliyet gösterdi, ama 1232’de İspanya’nın Aragon bölgesine, ertesine de tüm Avrupa’ya yayıldı (Martin, 2009, s. 58).

Engizisyon, Batı Avrupa ve Balkanlar’da Katolik Kilisesi tarafından organize edilen ve Katolik Kilisesi inancının dışında ortaya çıkan yeni anlayış ve inançlara karşı uygulamaya konulan önceleri vaftiz edilmiş Hıristiyanların kilise öğretilerine başkaldıranları yargılamakla sınırlıydı. Daha sonra şeytana tapma, zina, cadılık, bilim adamları, Yahudiler veya Hıristiyanlaşmış Yahudiler (Konvertolar) ve kısmen de Müslümanlar veya Hıristiyanlaşmış Müslümanları (Moriskolar) içine alan bir yargılama ve cezalandırma işlevini yürütmüştür. Bu süreç ona Katolik Kilise Mahkemelerine ve adli kurumları adına özel bir statü kazandırmıştır (Esgin, 2013, s. 41).

Engizisyoncular sadece Papa tarafından atanır ve sadece ona karşı sorumluydular. Papa dışında hiç kimse onların Kilise’yle ilişkisine son veremez; Papa’nın mahiyeti dahi özel izin almaksızın engizitörleri uyaramaz, görevden el çektiremezdi. Kanonik hukuk, engizitörlerin faaliyetlerini kısıtlayan ve engelleyen herkesin aforoz edilmesini öngörürdü (Akın, 2001, s. 222).

‘Engizisyon Ailesi’nin tüm üyeleri hizmette buldukları süre içindeki eylem ve davranışlarından ötürü herhangi bir cezai takibata maruz kalmazlar; ne sivil ne de kilise mahkemelerinde yargılanabilirlerdi. Engizisyon görevlilerine herhangi bir müdahale, heretiklerle yapılan mücadeleye bir karşı çıkış olarak algılanır ve yargılanma süreci derhal başlatılırdı. Devletin en yüksek organı olan engizisyona tüm ruhani ve sivil makamlar itaat etmek zorundaydı. Emirlere uymamak veya kararları uygularken çelişkili davranmak en ağır cezalara çarptırılmayı gerektirirdi (Akın, 2015, s. 224).

Cadı avları sürecinde Engizisyon önemli bir rol oynamıştır. Kilise, tanrıça kültü ve Pagan dininin yeniden dirilmesi gibi sapkın inanışların etkisini kırmak ve yok etmek için tedbirler almak zorunda kalmıştı. Bu tedbirlerin en etkilisi ve en kanlısı Engizisyon mahkemeleri olmuştur. İlk kadın yakılması Engizisyonun emriyle 1180 yılında Toulouse kentinde gerçekleşti. O günlerden XVIII. yüzyıla kadar geçen zamanda kilise sürekli cadı imgesini kaşımış ve işkenceli iftiralarla binlerce kadının ölümüne sebep olmuştur (Martin, 2009, s. 10).

İnsanlık ve kadın tarihinin en kara sayfalarının sorumlusu Katolik Kilisesi mahkemeleri, bilinen adıyla Engizisyonudur. Akıl dışı gerekçeleri ve insanlık dışı sorgu yöntemleriyle, bu “kutsal” kurul, XII. yüzyıldan başlayarak altı yüzyıl boyunca, milyonlarca insana “din ve devlet inançları/ilkelere” adına kıyım uygulamıştır. 1990’larda araştırmacılara/kısmen açılan arşivler, Ortaçağ, İspanyol ve Roma engizisyonları dönemlerinde, yüz binlerce kadının cadılık suçlamasıyla öldürüldüğünü kanıtlamaktadır. Engizisyonun Dominiken rahipleri, özellikle farklı, bilgili ve dişil kadınları, önce cadı olduklarına, sonra cadılığın ölümcül suç olduğuna ve bunun savunması olmadığına karar vererek yok etmiştir (Karaküçük, 2010, s. 46).

Tanrı’nın yeryüzündeki temsilcisi Papa, engizisyonun da tartışmasız lideriydi. Engizisyon Mahkemesi sıra dışı bir yargı mekanizması olarak, Papalık hiyerarşisinde yer alan diğer üyeler ve hatta üst düzey tarikat mensuplarından bağımsız, herhangi bir sansür ve kontrole tabi olmadan faaliyet gösterirdi. Engizisyon Mahkemelerinin böyle bağımsız ve olağanüstü yetkilerle donatılmış olarak çalışmasına izin verilmesinin nedeni, şeytanın emrine girerek ‘Katolik Dünya’ ülküsüne savaş açmış sapkın tarikatlarla hızlı ve kararlı bir savaş yürütebilmek içindir. Papalık bu kural dışı uygulamaya hiçbir zaman müdahale etmemiş bilakis İspanya ve Portekiz gibi ülkelerde mahkeme çalışmalarını Papalığın izni olmadan yürütebilmiştir. Görünüşte engizisyonun sürdürdüğü acımasız mücadelenin sorumlusu Papalık değil engizisyonudur ancak Papalık bu av sürecini gücü yetmesine rağmen ne durdurmuş ne de engizisyon kurbanlarına sahip çıkmıştır. Hatta İspanya ve Portekiz’de yapılan kıyım açıkça veya el altından onay vermiştir (Akın, 2015, s. 219).

Roma Katolik Kilisesi, cadı avının metafizik ve ideolojik yapı iskelesini kurmuş ve tıpkı daha önce heretiklere de yaptığı gibi cadılara da zulmedilmesini kışkırtmıştır. Engizisyon, seküler yetkililerin cadıları bulmasını ve cezalandırmasını teşvik eden papalık bildirimleri ve hepsinden önemlisi Kilise’nin yüzyıllardır sürdürdüğü kadın düşmanı kampanyalar olmasaydı cadı avı da mümkün olamazdı. Ancak kalıplaşmış

fikirlerin aksine, cadı avı yalnızca Katolik bağnazlığın ya da Roma Engizisyon'unun kumpaslarının bir ürünü değildir. Cadı avı zirveye ulaştığında davaların çoğunu seküler mahkemeler görürken Engizisyon'un işlediği ülkelerde (İtalya ve İspanya) idamların sayısı nispeten daha azdı. Hatta Katolik Kilisesi'nin gücünü zayıflatan Protestan Reformasyonu'nun ardından Engizisyon Yahudilere zulmünü yoğunlaştırırken, otoritelerin cadılar karşısındaki fanatikliğini dizginlemeye bile başlamıştı (Federici, 2017, s. 242).

Dahası ruhban sınıfı kan dökmenin utancından kaçınmak istediği için, idamların gerçekleştirilmesinde Engizisyon daima devletin işbirliğine bel bağlamıştır. Devletin Kilise halini aldığı Reformasyon bölgelerinde (İngiltere gibi) ya da kilisenin devletleştiği yerlerde (Cenevre ve nispeten İskoçya'da olduğu gibi) kilise ile devlet arasındaki işbirliği çok daha yakın olmuştur. Burada iktidarın bir ayağı kanunları koyar ve uygularken, dini ideoloji de bunun politik çağrışımlarını açıkça ortaya koymuştur (Federici, 2017, s. 242).

Martin'e göre ise; Engizisyon ve diğer dini mahkemeler bütün cadılık soruşturmalarının yüzde 50'sinin azından sorumludur. Laik mahkemeler cadı avının ardındaki itici güçtür ve dini mahkemelerin rolü giderek azalmıştır. Kilise, kendisinin yapacak gücü olmadığı zamanlarda, heretiklerin adalet önüne çıkarılması ve idam edilmesi konularında laik mahkemelerin yardımından daima faydalanmıştır (Martin, 2009, s. 58).

XII. yüzyılla başlayan Engizisyon sürecinde Roma Katolik Kilisesi kendi öğretisi dışındaki grupları heretik olarak nitelendirmiş, bu grupların yok edilmesi için her türlü mücadeleyi vererek, onlara karşı şiddet içeren bir politika uygulamıştır. Kilise, heretik olarak nitelendirdiği bu grupları, sadece dini otoritesini değil, siyasi otoritesini de tehdit eden bir unsur olarak görmüştür. Bu süreç ise Kilise'nin ortaçağın sonlarına doğru Şeytan'ın dünyadaki varlığıyla giderek daha çok meşgul olmasına ve Engizisyon'un cadılığı bir kilise karşıtlığı olarak değerlendirmesine yol açmıştır (Federici, 2017, s. 255).

4.5.Cadılık ve İşkence

İncelediğimiz filmlerden olan *Rosemary's Baby* (Rosemary'nin Bebeği) filminde geçen ve cadı grubunun şeytanın oğlunun gelerek işkence görmüş tüm cadıların intikamını alacağını belirttikleri sahne bize cadı olarak kabul edilen binlerce kadının cadılıklarının itirafı için nasıl işkenceler gördüklerini hatırlatmaktadır. Bu bağlamda

tarihe kara bir leke olarak geçen bu işkence sürecinde kilise başlangıçta işkenceyi kabul etmemişti. Hatta Papalar işkenceyi açıkça lanetlemişlerdi. Fakat papalık XII. yüzyılda dini kurallardan sapmaya ve itaatsizlikleri şeytan eseri olarak görmeye başladı. Bunun sonucu olarak Papalık çıkardığı kararname ile itirafa zorlamak için yapılacak işkence uygulamasının hukuka uygun olduğunu ilan etmiştir. Buna göre; eğer sanık isteyerek ve iyilikle suçunu itiraf etmek istemezse Engizisyon Mahkemesi bedeni acılar vasıtasıyla onu itiraf için işkence aletlerini tatbik edecekti. İşkence, Engizisyon mahkemesinin başlamasından itibaren, aydınlanma ağı dřnrlерinin etkisine kadar devam etmiştir. Çünkü bu yargı kurumu Tanrı adına kurulmuş Hıristiyan dinine (Katolikliğe) karşı suç işlemiş insanları sapkın ilan edip yargılayıp cezalandıran bir yargı kurumudur. (Esgin, 2013, s. 39).

Sözlükte “incitmek, sıkıştırmak, acı çektirmek” gibi anlamlara gelen ve Farsça, ‘şikenc’ (işkence) kelimesinden dilimize geçen işkence, genel anlamıyla bir canlıya maddi-manevi olarak yapılan haksız eziyeti, acı ve ızdırap veren muameleyi ifade eder. Hukuk dilinde ise işkence, bir şahsın maddi ve manevi varlığına yöneltilmiş maksatlı ve haksız eziyeti, acı ve utanç verici tutum ve davranış, dar ve teknik anlamıyla ise, itirafta bulunması için sanığa veya cezalandırma amacıyla suçluya yapılan aynı nitelikteki haksız davranışları ifade eder (Esgin, 2013, s. 40).

şiddet silahını en acımasız kullanan ve sanıklara en insafsız işkenceleri icat edenler ruhban sınıfı içinden çıkmış olan din adamları olmuştur. Adeta Ortaçağ’da Hıristiyan adaleti bununla temayüz etmiştir (Esgin, 2013, s. 41).

İşkence kullanımını teorik bazda, uygulanma yöntemlerini belirleyen katı yasalarla düzenlenmişti, ancak pratikte bu yasalar mahkemeler tarafından sürekli deliniyor ya da tamamıyla göz ardı ediliyordu. Kan dökülmesine sakatlanmaya ya da ölüme yol açan bir işkenceye teorik olarak izin verilmiyordu. Bu nedenle en yaygın işkence türleri bedeni germek veya el ve ayakları ezmek şeklindeydi. Bu yasalara harfiyen uyulmuş olsaydı cadı avları eriştiği noktaya asla varamazdı. Birçok korkunç olayda sadist ve gaddar işkencecilerin elinden sakatlanarak ya da hayal edilemez acılar çekerek kurtulan kişiler vardır. İşkence kullanımının kontrol edilememesi sonucu kurbanlar yalnızca işkencecilerin onlara yüklediği suçları üstlenmeye başladılar. Deri zerine alkol dökülerek yakıldı, gözler çıkarıldı, göğüsler ve genital bölgeler dağlandı. Zanlıların işkencecilerin duymak istediği her şeyi itiraf etmelerinin sağlandığı bu yöntemlerle cadılık duruşmalarında mahkmiyet oranı %95’i bulmuştu (Martin, 2009, s. 60).

Engizisyoncular için din sapkınığını veya cadılığını keşfetmek, kanseri keşfetmek gibiydi, kötücül yumru ya oluşum halinde ya da tam anlamıyla mevcuttu. Dolayısıyla işkence altındaki bir din sapkını bu insanlık karşıtı eylemlerden birini itiraf etmişse, kuşkulanmanın gereği yoktu; teşhis çoktan konulmuştu. Ve tıpkı uzaklaşıp gitmeleri için nazikçe ikna edilemeyen ve çoğunlukla acı verici, saldırgan yollarla ortadan kaldırılmaları gereken kanserli hücreler gibi, şeytanın etkisi de zor kullanarak ruhtan sökülüp atılmalıydı. Böylelikle işkence pek çok yerde soruşturma veya iyileştirme sürecinin standart bir parçası haline geldi (Burton ve Grandy, 2005, s. 197).

Bir cadıyı saptamanın yollarından biri, bedeninde şeytanın işaretini bulmaktır. Bu işaret bir örümceğe veya kediye, bir tavşanın veya kurbağanın ayak izine veya yalnızca bir bene ya da pire ısırığına benzeyebilirdi. Şeytan bu işareti bedeninin gizli kısımlarına koyabilirdi. Erkeklerin bedenlerinde genellikle göz kapaklarının altında, dudaklarda, koltuk altlarında ve makattadır. Kadınlarda ise göğüslerde ve cinsel organlarda görülür (Burton ve Grandy, 2005, s. 211).

Cadılığını ortaya çıkarmanın bir diğer yöntemi de delmektir. Şeytanın işaretleri acıya karşı duyarsızdı; bazı yetkililer bunların kanamadığını da söylemişlerdir. Cilt lekelerinin gerçekten şeytanın işareti olup olmadığını anlamak için hepsinin delinmesi gerekiyordu. Şeytan takipçilerini her zaman bir işaretle damgalamaz, bazen bir cadının tutuklanmasından hemen önce işareti ortadan kaldırabilirdi. Bu konu o kadar yoruma açıktı ki bir cadıyı yakmak isteyen bir yargıç muhtemelen bunu yapabiliyordu (Burton ve Grandy, 2005, s. 211).

Kullanılan en yaygın işkence yöntemi ise; İngiliz cadılığı ile ilgili en meşhur isimlerden biri olan Matthew Hopkins'ın "*Cadı-Avcısı General*" kitabında detaylarıyla bahsettiği uygulamadır. Hopkins cadıları halkın gözü önünde yüzdürmekle de ünlüydü. Bu yüzdürme yöntemi çoğu mahkeme tarafından referans olarak gösteriliyordu. Cadıların yüzdürülmesi (*ordalium*) mahkemenin suyla gerçekleştirilmesinin feodal adıydı. İnanç, büyük oranda Tanrı'nın bir elementi olan suyun bir cadıyı doğal olarak reddedeceği üzerine kuruluydu. Zanlı, kollarını dizlerinin üzerinde çapraz hale getiriyor ve el parmakları ayak parmaklarına bağlanıyor, ardından bir ipe bağlı halde suya atılıyordu. Cadı eğer suya batıp boğulursa masumdu. Boğulmayıp yüze çıkarsa cadı olduğuna hükmediyorlardı. Aslında batıp batmayacağı büyük oranda ipi tutan kişiye bağlıydı (Martin, 2009, s. 76).

Engizisyon tarafından en çok tercih edilen işkence çeşitlerinden olan ve çoğunlukla kadınlara uygulandığı bilinen 'suda boğarak infaz' kutsal değerlere,

özellikle de Kilise'nin manevi şahsiyetine karşı suç işlemiş olan, çocuk katillerine, eşlerini aldatanlara (Kilise'nin kadınlara dair önyargısı nedeniyle doğal olarak kadınlar çoğunluktadır) ve kâfirlere karşı uygulanmıştır. Suda infazda suyun arındırıcı gücünün suçluyu kötülüklerinden temizleyeceğine inanılırdı (Akın, 2015, s. 235).

Bir davayı suda sonuca bağlamak isteyen yetkililer, bir göle veya dereye kutsal su serper, böylece tüm suyu kutsal hale getirirlerdi (Burton ve Grandy, 2005, s. 212). Suyun kutsanmasının ardından bir kadının cadı olup olmadığının anlaşılması için “suda batma” deneyine başlanırdı.

İşkence yöntemlerinden biri olan diri diri yakma tam anlamıyla bir ‘imha’ ve ‘temizle(n)me’ anlamına gelirdi. Cadılık, kâfirlik, zehir terkipçiliği, hayvanlarla cinsel ilişki ve kalpazanlıktan hüküm giyenler için ‘yakılma’ vazgeçilmez bir infaz yöntemi idi. Yakılarak infaz XVI. yüzyıl boyunca özellikle de kadınlara karşı cadı avının tüm hızıyla sürdüğü bölgelerde yoğun bir biçimde uygulanmıştır. Kiliseye karşı işlenen suçlardan dolayı ölüm cezasına çarptırılanların yakılarak infaz edilmesi, suçlular için bir tür ‘arınma’yı temsil ettiği için, infaz ritüelinin Hıristiyanlığın kutsal saydığı günlerde ve Pazar günleri yerine getirilmesi, yakılanın, özünde saf ve temiz olan ruhu için yerine getirilmesi gereken son bir görev olarak görülürdü (Akın, 2015, s. 237).

XII. yüzyılda Engizisyon ile başlayıp uzun yıllar devam eden işkence yönteminin aslında çoğu zaman istenilen sonucu vermediğini savunanlar vardı. Buna göre; bazı kurbanlar kendilerinden şüphelendikleri ve dinsel suçluluk duygusu yüzünden zaten eziyet çektikleri için, bariz bir işkence olmaksızın kendilerine isnat edilen suçları itiraf ederlerdi. Yine bazı kişiler işkenceye büyük bir direnç gösterebiliyorlardı. Örneğin, 1565 ve 1640 yılları arasında, Paris Parlamentosu tam doksan dokuz cadıyı işkenceye tabi tuttuğunda, hiçbiri itirafta bulunmadı. Ayrıca işkence itiraf edenleri acı dolu bir ölüme sürüklemekle kalmayıp, peşine düşülüp yakalandıktan sonra işkence edilecek başka şüphelilerin isimlerinin art arda söylendiği bir çılgınlığa da yol açtı (Burton ve Grandy, 2005, s. 213).

İşkence; hem yukarıda bahsedilen nedenler hem de değişen zamanla insan haklarına duyulan saygının artmasıyla birlikte yavaş yavaş azalmaya başladı. 1950’li yılların ikinci yarısından itibaren dünya devletlerinin önemli bir kısmı işkenceyi yasakladı ve hukuk sistemlerinde yaptıkları değişikliklerle işkence altında alınan ifadelerin delil olmayacağını kabul etti (Esgin, 2013, s. 59).

4.6.Ülkelere Göre Cadı Avları Tarihi

Bütün bu av ve işkence süreçlerinde cadılık bazı ülkelerde diğerlerine göre daha etkili olmuştur. Örneğin, Almanya cadı avında merkez bir ülke olarak bilinir; 1550-1650 arası dönemde, cadı avına en fazla kurban veren ülke Almanya'dır (toplam kurban sayısının yaklaşık %50'si). Polonya ise bu konuda ikinci sıradadır. Polonya, XVIII. yy. başlarında, iklim ve coğrafi koşulların kötü gitmesi ve iki büyük veba salgınıyla bağlantılı olarak cadı avlarının yoğunlaştığı ülkedir. Portekiz'de ise cadılık yoktur. İskoçya, yoğun cadı avcılığı olaylarıyla Coelho'nun yapıtına (Portobello Cadısı) kadar taşınan kötü bir üne sahiptir. XVI.-XVII. yy'da, bu bölgede, 3500 kadın ve çocuk kara kedi sahibi olmak, büyü yapmak vb. iddialarla yakılarak öldürülmüştür (Karaküçük, 2010, s. 50).

1566'da İngiltere'deki ilk cadılık davası görülmüş ve bir kadın cadılıkla suçlanarak asılmıştır. İngiltere için cadı avlarının en önemli noktası yöneticiler boyutunda Kral James ile birlikte başlamıştır. Kutsal Kitap'ta geçen "Thou shalt not suffer a witch to live/ Cadıyı yaşatmayacaksın" (Çıkış 22:18) cümlesini kendisine referans alan Kral James Elizabeth'ten sonra cadılığa karşı aldığı katı önlemlerle İngiltere tarihinde önemli bir yer edinmiştir (İçöz, 2008, s. 40).

İngiltere'de cadı davaları diğer ülkelere nazaran daha azdı ve Avrupa'daki davalardan karakter ve içerik olarak farklıydı. İngiltere, kıta Avrupası'ndaki ülkelerin yaşadığı dönemselsel ekonomik bunalımlar ve devamında gelen geniş çaplı toplumsal huzursuzlukları yaşamamıştır. Ortaçağ boyunca Avrupa'da filizlenip gelişen heretik akımlar Britanya Adaları'nda kök salma imkânı bulamamış, dolayısıyla Papalık engizisyonu gibi bir mücadele kurumuna ihtiyaç duyulmamıştır. İngiliz cadıların Sabbat'lara katıldığı, seks partileri düzenlediği veya bebek eti yediği düşünülmüyordu. Yine de İngiliz cadılar kimi zaman şeytanla daha medeni bir ziyafete katılıyordu. Daha çok komşuların ürünlerine ve davalarına zarar vermek gibi basit büyücülükle suçlanıyorlardı. Bu yüzden Engizisyon'un İngiltere'de çok az etkisi oldu. Cadılık dünyevi bir sorun olarak görülmüş ve davalar şehir mahkemelerince yürütülmüştür. İngiltere'nin cadılık suçuna yönelik görece hoşgörüsü ölüm cezalarının yakılarak değil asılarak gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Dahası, işkenceye yalnızca vatana ihanet davalarında izin verilmiştir (Martin, 2009, ss. 69-70).

İskoçya'da öldürülmüş cadıların sayısı, coğrafi olarak kendisinden dört kat büyük İngiltere'dekinin üç katıdır. Kutsal cadı prototipi İngiltere'dekinden daha fazla

kabul görmüştür. 1563 tarihli Cadılık Yasası ağır bir suç işlenmemiş olsa da tüm suçlamalara karşı ölüm cezası öngörmüştür. İşkence yasa dışı olsa da düzenli olarak kullanılır. Suçlanan cadılar önce boğulup sonra da yakılmıştır. Hatta İskoç cadılık tarihinin en ilginç olayı Morayshire'dan genç bir çiftçinin karısı Isobel Gowdie'nin tamamen gönüllü itiraflarıdır. Hiçbir neden yokken cadı olduğunu itiraf etmiş, şeytani etkinliklerine dair ayrıntılı anlatımlarıyla herkesi şaşırtmıştır (Martin, 2009, s. 77).

İrlanda'da ise cadılık çok ender görülmüştür. Bu nedenle yalnızca bir avuç kayıtlı dava söz konusudur. İrlanda cadılıkla ilgili kutsal fikirlere İngiltere'den bile uzak kalmıştır. (Martin, 2009, ss. 69-70).

Cadı avı İskandinav ülkelerinde ilk kez Danimarka'da görülmüştür. 1544 yılında cadılık suçundan hüküm giyen elli dört kişi yakılmıştır. 1536-1693 yılları arasında cadılık ve büyücülük yaptıkları gerekçesiyle yakılanların sayısının en fazla iki bin olduğu tahmin edilmektedir. Tüm İsveç'te ise kurban sayısı üç yüz civarındadır. Norveç'te ise yaklaşık bin dört yüz cadı davasının dörtte biri yakılmayla sonuçlanmıştır. Finlandiya'da gerçek anlamda cadı davalarına çok geç bir dönemde XVII. yüzyıl sonu ve XVIII. yüzyıl başında rastlanır. Yaklaşık otuz kişi cadılık suçlamasıyla yakılmıştır (Akın, 2015, s. 275).

İtalya, Avrupa'da cadı avının görüldüğü ilk ülkelerden biridir. XVI. yüzyılın ilk on yılında doruk noktasına ulaşan cadı avları, cadı avı karşıtlarının başarılı mücadelesi sonucunda XVI. yüzyılın sonlarına doğru ülke gündeminden çıkmıştır. İspanya'da engizisyon mücadelesini cadılardan çok Yahudiler, Müslümanlar ve heretikler gibi gerçek kâfirler ve inançsızlar olarak tanımlanan gruplara karşı yürüttüğü için özellikle Güney ve Orta İspanya cadı davalarıyla hiç tanışmamıştır. Tüm İspanya'da yaşanan cadı davalarında kurban sayısı binin altındadır (Akın, 2015, s. 277).

1430-1780 yılları arasında Orta Avrupa'da Fransa, İsviçre ve Almanya topraklarında yaşanan cadı avı, o dönemde Avrupa nüfusunun yaklaşık yarısının yaşadığı bu ülkelerde cadı davalarının %75'ine sahne olmuştur. Fransa ve İsviçre'de 1500'lü yıllardan önce yakılan cadıların sayısı binlerle ifade edilirken, Almanya topraklarında av sürecinin başlatılmasıyla birlikte infazlar 1560-1630 yılları arasında doruk noktasına ulaşmıştır (Akın, 2015, s. 265).

XVI.-XVII. yüzyıllarda, Avrupa'da cadılık ve büyücülükle suçlanarak, hapse atılan ya da öldürülen insan sayısının iki yüz bin ile dokuz milyon arasında değiştiği, bu sayının tamamına yakınının kadın olduğu ve bu kadınların mülklerine el konduğu bilinmektedir (Karaküçük, 2010, s. 49).

Bununla birlikte Estonya'da idam edilen cadıların yüzde 60-65'i, Rusya'da yüzde 70'i ve İzlanda'da yüzde 95'i erkekti. Finlandiya'da o dönemin hayli geç tarihlerine değin, kadınlardan çok erkekler cadılıkla suçlanmaktaydı; ancak 1670'lerde kıta Avrupası'ndaki Cadılar Sebt'i kavramının benimsenmesinden sonra kadınların sayısı erkeklerinkini aşmaya başladı (Burton ve Grandy, 2005, s. 216).

Batı Avrupa'da "cadılar kadındır" kuralından bölgelere göre kayda değer sapmalar vardı. İsviçre'de idam edilenlerin yaklaşık yüzde 40'ı erkekti. Fransa'da bu rakam yüzde 50'lere çıkar (Burton ve Grandy, 2005, s. 216).

Çocukların cadı olarak hedef alındıkları görece nadir durumlarda, kovuşturma acımasız olabiliyordu. 1677 ve 1681 arasında Salburg'ta yapılan Zuberer-Jack (Küçük Büyücü Jack) duruşmalarında, çoğunluğu dilenci ve avare çocuk çetelerinden oluşan 140 kadar kişi yakılarak öldürüldü. İdam edilenlerin %75'i yirmi iki yaşın altında ve yüzde yetmiş erkekti (Burton ve Grandy, 2005, s. 220).

Bu olaydan elli yıl önce, Alman kenti Würzburg'da çok sayıda genç kız ve oğlan cadılık suçlamasıyla yakalanıp idam edilmekle kalmamış, ayrıca üç-dört yaş arası üç yüz kadar çocuğun şeytanla cinsel ilişki kurduğu söylenmişti. Bu gidişat on yedinci yüzyılın başından itibaren Güney Almanya'da çocukları da giderek geniş çaplı cadı avlarına dâhil etme eğilimini yansıtıyordu. Trier'li Piskopos Binsfeld, yetişkinlerin aleyhine itirafta bulunup tanıklık etmelerinin sağlanması amacıyla on dört yaşın altındaki çocuklara işkence yapılmasını onaylayarak, bu gelişmeye katkıda bulunmuştu (Burton ve Grandy, 2005, s. 220).

Kadın, erkek ya da çocuk cadılar için sık sık dile getirilen bir tahmine göre, yakılarak öldürülen cadıların toplam sayısının dokuz milyon olduğu söylenmektedir. Günümüzde ise duruşma kayıtlarından yola çıkarak tarihçiler tarafından yapılan en iyi tahminlere göre, üç yüz yıllık bir süre içinde belki de altmış bin kadar kişi idam edilmiştir ve toplam sayı kesinlikle yüz binin altındadır (Burton ve Grandy, 2005, s. 222).

Cadılık tarihi boyunca akıllarda en fazla yer etmiş olay o dönemlerde 1692'de İngiliz kolonilerinin bulunduğu Massachusetts Salem kasabasında gerçekleşmiştir. Salem, coğrafi açıdan Avrupa'ya uzak olsa da kültürel yapı bakımından Avrupa'nın bir parçasıydı ve püriten sömürgeciler eski Avrupalı cadı inançlarıyla birlikte şeytan korkusunu yanlarında Yeni Dünya'ya taşımışlardı (Martin, 2009, s. 87).

Bugün Salem'in turistik bir amaçla karikatürize ettiği ve hatta polis logolarında, anahtarlıklarda ve diğer hatıralık eşyalarda görülen cadı figürü acı bir geçmişin

sembolüdür. Önceleri bu Püriten Salem toplumunda erkeklerin de cadılıkla suçlandığı bir gerçekse de özellikle 1680 yılından sonra azımsanamayacak sayıda kadın cadılıkla suçlanmış ve öldürülmüştür. Bu kadınların çoğunluğu da gözden kaçamayacak bir biçimde orta yaşın üzerindeki dul kadınlardır. Bu kadınlar genelde kırk yaşını aşmıştır, bu da o toplumdaki konumları açısından önemlidir. Çünkü bu kadınlar artık Püritenlerin kadınlar için biçtiği en önemli rolden yoksunlardır: “Artık çocuk doğuramamaktadırlar” (İçöz, 2008, s. 43).

1692 yılında Salem’e, bir tüccar, Barbados Adası’ndan bir kadın köle getirir. Ailenin kızlarına bakıcılık yapan köle Tituba, çocuklara masallar anlatır, falcılık oyunları ve suyla yumurta akını karıştırarak kristal küreler yapmayı öğretir. Bu oyunlar, kızların sara nöbetleriyle birleşince kasabada cadılık söylentileri başlar. Tituba’yla birlikte suçlanan diğer iki kişi, yalnız yaşayan bir kadın ve uşağıyla nikâhsız yaşayan yaşlı bir kadındır. Duruşmalar başlar ve Tituba, işkenceler sonunda cadı olduğunu kabul etmek zorunda kalır. Bu, köle avıyla başlayan, cadı avıyla sonlanan bir hikayedir. Tituba, öldürüleceğini anlayınca intikam almak için kasabada başka cadılar da olduğunu söyler ve kasaba ileri gelenlerinin eşlerinin, kızlarının isimlerini verir, toplam on dokuz kadın yargılanıp öldürülür. Bu olaydan üç yüz yıl sonra, 1938’de, Salem mahkemelerinde ölüme mahkûm edilen ebe Eunice Cole’un suçsuz olduğuna karar verilerek itibarı iade edilmiştir (Karaküçük, 2010, s. 51).

Salem cadıları korku sinemasında da önemli bir yer bulmuştur. 1979 ABD yapımı Salem's Lot, 2002 ABD-Kanada yapımı Salem Witch Trials, 2011 ABD yapımı A Haunting in Salem, 2012 ABD-İngiltere-Kanada yapımı The Lord of Salem (Salem Cadıları) Salem cadıları ile ilgili çekilmiş korku filmlerinden bazılarıdır. Bu filmler Salem kasabasında yaşanmış dehşetten yola çıkarak cadıları konu almış ve cadı ile ilgili çekilen korku filmlerinde özel bir yer bulmuştur.

Cadılık fenomeni evrensel bir karakter taşımasına karşın, bütün kültürlerde aynı biçimde ve yoğunlukta ortaya çıkmamıştır. Türk/Anadolu geleneğinde cadı ya da cadı karı sözcükleriyle adlandırılan ve cadıları zararsız hale sokan “cadıcılar”dan söz edilir. Balkanlarda cadılık olayları yaşanmış olmasına karşın Osmanlı tarihinde cadılık folklor konusu olmaktan öteye geçmemiş, dini ve hukuki bir kapsam kazanmamıştır. Cadılık inancı ve hikâyelerinin Anadolu’dan çok İstanbul ve Rumeli bölgesinde yaygın olduğu, ancak çoğunun kayda geçmediği ya da kaybolduğu belirtilmektedir. Dede Korkut Hikâyeleri’nde “Tepegöz, bebekken bir emişte cadının sütünü, sonra kanını, sonra canını aldı” söylemine rastlarız. Anadolu cadılığında daha çok alkarısı ve albastı

inançları vardır. Alkarısı uzun boylu, uzun tırnaklı uzun parmaklı, çirkin ve iğrenç suratlı, bedeni yağlı, uzun dağınık saçlı ve kocaman başlı olarak betimlenir. Halk inancında, bu kötü cadıların, kırmızı elbise giydiği, loğusalara ve yeni doğan çocuklara musallat oldukları, subaşında ve ağaçlık yerde yaşadıkları söylenir. Bunlara karşı alkarısı kovma yöntemleri üretilmiştir. Türk inancında cadı kavramı hem olağanüstü varlıkların genel adlarından biri hem de kaynağını daha çok batılı efsanelerden alan özel bir varlığın adı olarak kullanılmaktadır (Karaküçük, 2010, s. 55).

Osmanlı İmparatorluğu'nun (Doğu Avrupa ve Balkanlar hariç tutulmak koşuluyla) nüfus alanı içinde, Avrupa'da Geç Ortaçağ ve Erken Yeniçağ'da yaşanan boyutlarda bir cadı avı olduğuna ilişkin herhangi bir bilgi veya belgeye rastlanmamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun nüfus alanının genişliği göz önünde bulundurulduğunda, Trakya'nın batısında kalan topraklarda yaşanmış (Macaristan örneği) takiplerin, Osmanlı'nın bu bölgelerdeki siyasi gücü ve varlığının yöre halklarının kültürel yaşamına olan etkileri dikkate alındığında Anadolu büyü geleneğinin Ortaçağ Avrupası'ndakine eşdeğer bir modern cadı kavramını doğuracak bir süreç izlemediği sonucuna varılmaktadır. Modern cadı kavramında olduğu biçimiyle geleneksel Anadolu cadısının pratiklerinde zararlı/kara, yararlı/ak büyüye ilişkin düalist yapılanma açık bir biçimde ortaya çıkmaz. Anadolu'nun geleneksel cadısı sonuçta bir masal kahramanıdır, sınırlı yetenekleri ölçüsünde, zararlı pratiklerin icracısıdır. Kırsal kesim insanının gündelik hayatında önemli bir yere sahip olmakla birlikte, modern cadı kavramını belirleyen temel unsurları kimliğinde barındırmaz; şeytanla işbirliği söz konusu değildir, geceleri yapılan kara büyü âyinlerine katılmak için uçamaz, hayvana dönüşemez ve çocuk düşmanlığı, onları katledip pişirerek kara büyü âyinleri için hazırlaması boyutuna ulaşmaz. Anadolu'da yaygın cadı inancını oluşturan unsurlar, Avrupa kültüründe olduğu biçimiyle dinsel bir boyut da içermez (Akın, 2015, ss. 154-161).

XVII. yüzyıldan sonra cadıcılık ve cadı avının azalarak bittiği kabul edilse de 1948-1980 yılları arasında Hindistan'ın batısında yüzlerce insan cadı olduğu gerekçesiyle katledilmiştir. 1958 Kongo'nun (Zaire) Belçika'dan bağımsızlığını kazanmasından bir gün önce yaşanan cadı avında yaklaşık 250 kişi hayatını kaybetmiştir. 1970-1984 yılları arasında ise Antropolog Simeon Mesaki'ye göre, Tanzanya'da toplam 3333 kişi cadılık gerekçesiyle öldürülmüştür. 1996 da Güney Afrika Cumhuriyeti'nin kuzey bölgelerindeki yerel mahkemelerde cadılık yapmaktan

yargılanan ve hüküm giyen 300 civarında kişi idam edilmiştir (Akın, 2015, ss. 378-379).

4.7.Cadılığın Kitabı: Malleus Maleficarum

Özellikle XVI. ve XVII. yüzyıllarda cadıların tespiti ve cezalandırılmaları ile ilgili sıklıkla başvuru olan bir kitap olan Malleus Maleficarum'a bu bölümde ayrıca değinmek cadı avı sürecini ve o dönemlerdeki cadı algısını anlamamız için yararlı olacaktır. İspanyol Engizisyonu sırasında, 1486'da, Dominiken Engizitör Heinrich Kramer (Institoris), Papa'nın emriyle, "Malleus Maleficarum" (Cadı Çekici) adlı bir kitap yazarak büyücülüğün sadece kadınlara ait bir sapkınlık/suç olduğunu, çünkü kadınların erkeklerden daha kötü ve melankoliye yatkın olduklarını ilan etmişlerdir. Bu kötülüğün belirtileri olarak da sol omuzda şeytan işareti, bir hayvan resmi ve uzun kıvılc saçlar cadılık imgeleri olarak gösterilmiştir. Kadınların kafasına indirilmek üzere hazırlanan bu "çekiç" kısa zamanda cadı avcılarının el kitabı haline gelmiştir. İçinde "çok kadının olduğu yerde çok cadı olur" gibi sözler geçer. Benzer bir söz de Protestanlığın kurucusu Luther'e aittir: "Cadılar şeytanın metresleridir" (Karaküçük, 2010, s. 48).

Her ne kadar Malleus Maleficarum Ortaçağ dönemine ait bir eser olarak literatüre geçse de cadı avlarının doruğa ulaştığı XVI. ve XVII. yüzyılların bir başucu kitabı olmuştur (İçöz, 2008, s. 39).

Malleus Maleficarum'un önemi, sıradan bir taşra papazının cadılık hakkında aklına gelebilecek tüm sorulara kolaylıkla yanıt alabildiği metodolojisinin yanı sıra, sunuluşundaki beceriden kaynaklanmaktadır (Akın, 2015, s. 308).

Malleus Maleficarum'un yazılmasıyla birlikte daha öncesinde yaşanmamış bir cadı çılgınlığının başlangıcı söz konusu olmuştur. Kitapla birlikte başka dinlerden insanların -örneğin Yahudiler- bile Hıristiyanlık için cadılıktan daha az tehdit oluşturduğu inancı oluşmuştur (İçöz, 2008, s. 33).

Kitabın yazarı Kramer geleceğin engizisyoncularını hem mütecaviz piskoposlarla avukatlardan, hem de yetersizlik ve kötülük suçlamalarından korumayı amaçlayarak, Malleus'u adeta kusmuştur. İlk olarak 1487'de yayımlanan Malleus Maleficarum, uzun süre boyunca, modern dönemin başlarındaki cadı avlarını başlatıp yönlendiren, kilisenin resmi cadı avcısının el kitabı olarak tasvir edilmiştir. Ayrıca kitabın akıl almaz kadın düşmanlığının tipik bir örneği olduğu söylene de aslında kadın karşıtı eğilimiyle bilinen bir dönem için bile aşırıdır. Daha önceki tarihçiler ona gereksiz

bir itibar göstermiş olabilirler, çünkü çok sık alıntı yapılan ve kolayca erişilen bir kitaptır. Kramer kitabında kovuşturmalarının sayısını ve önemini şişirmiş, kilise tarafından onaylanmış havası verebilmek için Papa Innocent'in bildirgesini kitabın ön kısmına eklemiştir. Malleus'ta tüm din sapkınlıklarının en büyüğünün cadılığa inanmamak olduğunu ima edilmiştir (Burton ve Grandy, 2005, s. 201).

Kadınlar, ebeler, kadın şifacılar, otacılar, bilgin kadınlar Ortaçağ boyunca büyü yapmakla, Tanrı'ya karşı gelmekle ve onun evrensel düzeneğini bozmakla itham edilmişlerdir. Kadınlar erkek egemen skolastik düşüncenin hâkim olduğu toplum tarafından anlaşılmayıp cadılıkla suçlanmışlardır. Cadı avının tarihsel bağlamını, kurbanların cinsiyetini, bağlı buldukları sınıfı ve katliamın etkilerini göz önünde bulundurduğumuzda, Avrupa'daki cadı avcılığının, kadınların kapitalist ilişkilerin yayılmasına karşı direnişlerine ve cinsellikleri, yeniden üretim üzerindeki kontrolleri ve şifacılık yetileri sayesinde sahip oldukları güce bir saldırı olduğunu anlayabiliriz (Tekin, 2015, s. 311).

“Cadılar, 'Korkunun Kadınları'dır. Cadılık, korkutulan ve bir karşıt tepki olarak korkunun gücünü ele geçirmek için bilerek korkunçlaşan kadınlara biçilen tarihsel/toplumsal bir roldür. Saf haliyle, doğal bir savunma güdüsü iken, giderek düşün yapıya dönüşen ve tuhaf çekiciliğine kapıldığımız korkutucu maskelerin arkasına saklanarak oynanan bu rol, bir kadın kimliğine, cadılığa/cadıcılığa dönüşmüştür. Ve onunla savaşacak olan karşıtını, cadı avcılığını yaratmıştır. Cadılık; kadınlara ait geleneksel roller olan annelik, eşlik, ev kadınlığı, öğretmenlik, vb. rollerinden farklı olarak, patriyarkaya karşı duruş içeren hareketlerdir. (Karaküçük, 2010, s. 41).

Korkunç işkencelere ve binlerce kadının ölümüne neden olan cadılık olayının en belirleyici kanıtı büyü olmuştur. Şeytanla işbirliği yaparak hayvanlara, tarım ürünlerine ve insanlara büyüyle zarar verdiği, iklimi değiştirdiği hatta Hıristiyanlık için büyük bir tehlike olduğu için cadı olduğuna inanılan insanların katli tarihe kara bir leke olarak kaydedilmiştir.

4.8.Büyü

Büyü, bir kişi veya grup tarafından, tabiatüstü güçleri kontrol etme veya onları kullanma yoluyla olayların akışına belirli bir yönde etki etme teşebbüsüdür (Sharpe, 2000, s. 7).

Kieckhefer'a göre büyü'nün tek bir tanımı yoktur. Büyü dinin bilimle birleştiği, popüler inançların eğitimli sınıfın inançlarıyla kesiştiği ve kurmacanın, düzenin, günlük yaşamın gerçeğiyle buluştuğu bir kesişme noktasıdır (Kieckhefer, 2017, s. 20).

Büyü ilahi olanı ve cehennem korkusunu içermemektedir. Kutsalla ilişkisinin bulunması ve ahlak kurallarını hiçe sayar niteliği olması büyü'nün en temel özelliklerindedir. Başka amacı ise, her koşulda daima çıkar sağlamaktadır (Şimşek, 2016, s. 115).

Büyü anlamına gelen Almanca ve Fransızca *magie*, İngilizce *magi*, *magic* (*spell*, *incantation*, *sorcery*, *charm*) kelimelerinin aslının Yunanca *magostan* geldiği bilinmektedir. Eski Farsçada büyü *magu* kelimesiyle karşılanmakta, eski İran'da tabiatüstü güçleri kullanabildiğine inanılan Med kabilesi mensubu rahipler sınıfına da *maguş* denilmekteydi (Tanyu, 1992, s. 501).

Modern İngilizcede kullanılan *magic* sözcüğü hem büyü hem de sihir anlamında kullanılır (Burton ve Grandy, 2005, s. 51). Türkçedeki büyü sözcüğü dilimizde Arapçadaki büyü kelimesiyle; sihir (sihr), tılsım kelimeleriyle hemen hemen aynı anlamda kullanılmıştır. Sihir ve büyü kelimeleri Farsçadan gelen *efsun/afsun* kelimesini de karşılamaktadır (Tekin, 2015, s. 305).

Türkçeye Arapçadan giren *Sihir* kelimesinin; büyü, gözbağcılık ve büyücülüğün yanı sıra, bir diğer anlamı duygulara hitap eden hüner veya sanattır. Sihirya da sihrdeyimi, büyücülük anlamında kullanılır. Bu anlamların dışında ve gerçekte bu deyim, büyüye temel olan doğadaki 'gizli güç'ü dile getirir. Arapçadan dilimize geçmiş olan ve dilimizde büyü ve sihir karşılığında kullanılan diğer bir isim ise *tılsım/tılsem*'dir. Tılsım "esrarlı bir kuvvet taşıdığına inanılan şey, kimse" anlamının yanı sıra "çare, tedbir" gibi anlamlara da gelmektedir (Akın, 2015, s. 35). Büyü gücünün etkililiğini nesne üzerine aktarılmak tılsım ile olmaktadır. Büyü, her zaman tılsımın içinde bulunan bir güçtür. Çünkü büyü'nün en önemli ögesi tılsımdır. Tılsım, büyü'nün gizli, büyüsel verasetle aktarılan ve yalnızca büyücünün bildiği bölümüdür (Malinowski, 1990, s. 63).

Dilimizde büyü yapmanın bir yolu olarak kullanılan *Muska* (*hamail/hamaylı*), içinde dinsel ve büyüsel bir gücün saklı olduğu sanılan, taşıyanı ya da sahip olanı nazardan, görünmez kazalardan, kötülüklerden koruyup uğur getirdiğine inanılan nüshalar olarak tılsım ile aynı anlama gelmektedir. Farsça kökenli isimler olan *efsun*, *afsun* (*afsan*) ise; büyü, sihir, gözbağcılık ve üfürük kelimeleriyle eşanlamlı olarak kullanılmaktadır. Bugün kullandığımız büyü kelimesi, Eski Türkçe *bögü/bügi*

sözcüğünden (gizliyi bilen, bilge, bilici) gelmektedir. Ayrıca bu kelimenin yukarıda sayılan eş anlamlarının tümünü kapsayan, daha olumsuz pratiklere kaynaklık eden kolektif bir kavram olduğu söylenebilir (Akın, 2015, s. 35).

Büyüsel pratikler içinse Latince de genellikle *maleficia*, İngilizcede *witchcraft*, Almancada *zauberei* kelimeleri kullanılır. Büyü uygulayıcıları genellikle *malefici* veya *maleficiae* olarak tanımlanmakla birlikte, Geç Ortaçağ ve Erken Yeniçağ boyunca bu kavramlar cadıları tanımlamak için kullanılmıştır (Akın, 2015, s. 50).

İyi ya da kötü varlıkların yardımını sağlayan, büyü, teknik ve yöntemlerini, tılsımlı sözleri, iksirleri, uygun donanımı, muska ve diğer ilgili konuları bilen ve kullanan kimse bir büyücüdür. Büyücülük; büyüye inanmanın zaruri temeli, ruhi dünyanın gerçekliğine ve ruhlarla temas halindeki herhangi bir kimse tarafından kontrol edilebilen tabiatüstü bir güce inançtır. Bir büyücü kadın, falcı veya sihirbazın, tabiatüstü gücü iyi ya da kötü sonuçlara yönlendirebileceğine inanılmış ve böylece büyücülük, sihir uygulaması ile yakından irtibatlandırılmıştır (Sharpe, 2000, s. 7).

Büyücülüğün statüsü, belirli bir zaman ve yerde hâkim olan dini inanç tarafından belirlenmiştir. Ruhi varlıkların daha aşağı türlerini gerçek veya potansiyel olarak kötü kabul eden bir dini gelenekte, onlarla herhangi bir şekilde ilgilenmeyi hoş karşılamama eğilimi oluşmuştur. Hatta büyücülük, özellikle doğru inancın kuvvetli olduğu dönemlerde, kabul görmemiş ve sık sık “şeytan ibadeti” olarak nitelendirilmiştir (Sharpe, 2000, s. 10).

Batı’da çoğu zaman büyü sözcüğü ile eş anlamlı olarak kullanılan “okült” sözcüğü; genellikle gizli, saklı, karartılmış veya karanlık anlamlarına gelir. Aynı sözcük, doğaüstü ve normal ötesi (paranormal) anlamına da gelmektedir. Birçok akademisyen, okültü Batı uygarlığının şekillenmesinde en az Yunan rasyonalizmi ve Yahudi-Hıristiyanlık kadar önemli bir “üçüncü akım” olarak görmüşlerdir (Burton ve Grandy, 2005, s. 9).

Aquinolu Thomas (1225-1274) okült olgusunun yıldızların ve gezegenlerin etkisiyle oluştuğuna inanmış, ama büyüünün demonların katılımıyla gerçekleşen bir faaliyet olduğunu savunmuştur. Okült, doğada var olan ama pek bilinmeyen ve insanda huşu duygusu uyandıran bir güçtür. Bitkilerin, taşların veya hayvanların özelliklerinin çoğu fiziksel yapılarıyla açıklanabilir. Dolayısıyla, güçlü bir nesnenin salt içsel özelliklerine değil de bazı simgesel özelliklerine dayandırılan bir güç, okült diye adlandırılır. Örneğin, yaprakları ciğer şeklinde olan bir bitkinin ciğer hastalıklarını iyileştirdiğine olan inanç okült inancıdır (Kieckhefer, 2017, s. 36).

İlkçağlardan itibaren insanlar büyüye başvurmuşlardır. Büyü kullanılarak elde edildiği varsayılan güç ve bu gücü pozitif ve/veya negatif bağlamda kullanarak olayların akışını değiştirme, kadere egemen olma arzusu; büyü yapanın veya yaptırmanın büyü yapılan kişinin özgür iradesine bilinçli bir şekilde hükmetme isteği; olayları gerçekleştirirken ritüeller ve âyinler aracılığı ile cin, melek, peri, ruhlar ve şeytan benzeri demonik varlıklardan yardım almak; tılsım, amulet, uğurluk, nazarlık, muska gibi eşyaları kullanarak kötücül güçlerden korunma içgüdüğü, kişinin kendi menfaatine şans faktörü yaratma arzusu, kısacası gündelik hayattaki sorunların doğaüstü güçlerin yardımıyla çözümlenme isteği, büyü kavramını her dönem ilgi çekici bir hale getirmiştir (Tekin, 2015, s. 306).

İnsanların doğaüstü güçlerin yardımını alarak gücünün yetmediği hususlarda istediğini yaptırma isteği ile büyü doğmuştur. Büyü; doğaüstü güçlerle doğanın etkilenebileceği inancıdır. Gerçekte üç ayrı inancı içerir: doğaüstü güçlerin varlığına olan inançları, bu güçlerden birtakım işlemlerle yararlanılabileceği düşünceleri ve bu güçlerle doğanın insan iradesine bağlanabileceği inançlarıyla büyü yapılmıştır. En küçük bir doğa bilgisinden yoksun bulunan dönemlerde doğa insanlara korkunç bir güç olarak görünmüştür. Bu güce Avustralya yerlilerinin diliyle “mana” adı verilir. İlkeller bu manalı nesnelere sakınılması gerektiğine inanmış ve onlara “tabu” adını vermişlerdir. Tabuya yakalananın da bundan arınması için büyü yapılmaktadır. İlk büyülerde esrarlı güçten korunmak için yine o güçten yararlanma mantığı vardır. Örneğin toprağa dökülen suyun yağmur yağdıracağına inanılmıştır (Hançerlioğlu, 2013, s. 93).

Doğaüstü güçlerle doğanın etkilenebileceği düşüncesi insanlığın en eski düşüncelerinden biridir. Büyü insana ve doğaya ilişkin olayları maddi dünyanın ötesindeki gizemli dış güçler aracılığıyla etkileyip yönlendirdiğine inanılan törensel eylem olarak da bilinmektedir (Burton ve Grandy, 2005, s. 51).

Büyünün belirli bir başlangıç zamanı yoktur. Her büyü başlangıçtan beri, insan için yaşamsal çıkar konusu olan, fakat insanın normal rasyonel çabaları dışında kalan şey ve olayların başlıca bir tamamlayıcısıdır.” (Malinowski, 1996, s. 74).

İlkel insan her şeyden önce pratik nedenlerden ötürü doğa süreçlerini denetimi altına almaya çalışmış, bunu da doğrudan doğruya âyinler ve büyü aracılığıyla yapmış, bunlar aracılığıyla rüzgârı, fırtınayı, hayvanları ve bitkileri iradesi altına almak istemiştir. İlk insanlar eğer onu sihirli biçimde yöneten yasaları biliyorsa insanın doğaya doğrudan egemen olabileceği inancına sahip olmuşlardır (Malinowski, 1990, s. 9).

Frazer'a göre ilkel insanın tanrı fikrine ulaşmasının yollarından biri de büyüdür. Ona göre herhangi bir etki, onu taklit ederek elde edilebilir. Eğer birini öldürmek istiyorsanız onun bir imgesini yaratır ve yok edersiniz; insanın, kişiyle onun imgesi arasındaki yakınlık (sempati) yoluyla, imgeye yapılan zararı sanki kendi bedenine yapılmış gibi hissettiğine ve imge yok edilirse kendisinin de aynı zamanda yok olması gerektiğine inanılmıştır. Yine bir insanla saçı ya da tırnağı gibi onun bedeninden kesilmiş, koparılmış bir şey arasında büyü bir yakınlığın bulunduğuna inanılmış; bu saçı ya da tırnağı eline geçiren kişi, bunların kesildiği kişi üzerinde, ne kadar uzakta olursa olsun, iradesini kullanabileceğine inanılmıştır (Frazer, 2004, s. 11).

Büyüde bir kişinin saç ya da tırnak kesikleri, çekilmiş ya da dökülmüş dişleri onu etkilemek için araç olarak kullanılmıştır. Bir kişinin giysileri ele geçirilebilirse, onları ağaca asarak ya da yakarak acı çekmesine neden olunabilirdi. Büyücü kötülük etmek istediği kişinin, kum ya da toprakta bıraktığı ayak izine cam kırığı veya kemik saplayarak, onun acı çekmesini sağlayacağına inanırdı. Aynı ize çivi batırırsa sakat kalmasına, eğer bu bir tabut çivisiyse ölmesine yol açacağı, bir bebeğin, doğum sırasında, plasentası bir büyücünün eline geçerse, onu yaşam boyunca etkisi altında bulundurabileceğine de inancı hâkimdi (Güngören, 1992, s. 61).

4.8.1. Büyü Çeşitleri

İnsanlığın başlangıcından beri var olan büyü; bir zamanlar rahipler tarafından tarımsal alanda ve tedavi edici nitelikte kullanıldıysa da, esas mesele büyü zarar vermek amacıyla kullanıldığında ortaya çıkmıştır. Büyüyü zarar vermek amacıyla kullanmak bir suç sayılmaktaydı ve yasaktı. Büyüyü profesyonel amaçlarla kullanan ve kötücül büyüünün etkisinden haberdar olup bunu o yolda pratiğe döken kişilerin ciddi biçimde cezalandırılması gerektiği öngörülürdü. Ancak, hem Yunanlılar hem de Romalılar için büyücülüğün sınırlarının keskin çizgilerle çizilmesi kolay değildi ve de büyüünün 'iyi' ya da 'kötü' biçiminde sınıflandırılması gerekli değildi.

Romalılarda özel mülkiyetin korunmasını amaçlayan en eski hukuki metin "On iki Levha Kanunu" (İÖ. 451-450) büyüünün insanlara, hayvanlara, ürünlere ve mallara zarar vermesi durumunda cezalandırılmasını öngörmektedir. Yine imparatorluk döneminde geleceği okuma sanatı bağlamında falcılık yasaklanmış pratiklerin başında gelir ve cezası ölümdür (Akın, 2008, s. 45).

İlk insanlardan yüzyılımıza kadar süregelen büyü inancı çeşitli biçimler göstermiştir. Ama bütün bunlardaki temel ayırım iyilik için yapılan büyülerle (*Ak Büyü*)

kötülük için yapılan büyüler (*Kara Büyü*) arasındadır. İyilik için yapılan büyüler birçok ülkede yasal sayılmış, devletlerce korunmuştur. Kara büyü ise toplumun ya da bireyin kötülüğü için yapılan ve dinsel yasaklara karşı gelip dinlerce lanetlenen büyüdür. Yine etkilemek için yapılan *Aktif Büyü* ile korunmak için yapılan *Pasif Büyü* şeklinde ayrımlar da vardır (Hançerlioğlu, 2013, s. 93).

Ak büyü geniş ilgi alanı, çoğunlukla insanlar tarafından henüz öğrenilememiş doğa olaylarını, mucizeleri ve büyük ölçüde hokkabazlık sanatını kapsaması nedeniyle görünürde büyüeldir. Ancak kara büyü törensel olsun veya olmasın çok sayıda zararlı ritüeli içermesi nedeniyle büyüünün ta kendisidir. Demonların yardımıyla afsun duaları yazmak, ruh çağırma, falcılık sanatları, rüya tabirciliği gibi yöntemlerden biri veya birkaçı zamanla başka bir kategorinin altında yer alması mümkün hale gelmiştir. Örneğin astroloji başlangıçta bir putperest geleneği olarak kesinlikle reddedilirken, sonuçta uygulanmasına izin verilmiş pratikler arasında yer almıştır (Akin, 2015, s. 79).

Roma'da büyüünün bir başka önemli biçimi de tedavi edici ilaçlardı. İlaç, en ilkel biçimiyle bir tür büyüydü. Bunun nedeni ise, çeşitli bitkilerden elde edilen ilaçların belli sözlerin belli bir ses tonuyla sarf edilirken insanlar ya da hayvanlar üzerinde uygulanmasıydı. Dahası bu ilaçların ve büyü sözlerin canlı hastaları iyileştirmekten başka ölüleri konuşurma, bir tarlayı verimli ya da verimsiz kılma, kılıçları keskin ya da kör hale getirme, güneşi ya da ayı kapatma gibi etkileri de vardı. Tüm bu etkilerin de çok doğal bir biçimde karanlık büyü sanatına bağlanması neredeyse kaçınılmazdı.

Eski kültürlerden beri süregelen büyü uygulamaları doğal olarak Hıristiyanlıkta da vardı. Hıristiyanlıkta, XIII. yüzyılda iki temel değişim belirlemiştir. İlki, doğal büyü demon büyüüne alternatif gören yazarların ortaya çıkmasıdır. İkincisi, terimin kehanette bulunma için olduğu kadar şifacılık gibi etkin işlevler için de kullanılmaya başlanmasıdır (Kieckhefer, 2017, s. 34).

Hıristiyanlığın yasakladığı büyü uygulamaları daha çok Pagan tanrılarına yardım için başvuru büyü biçimleriydi. Pagan kültürünün bazı unsurlarının yeni dine uyarlanması yaygın bir misyoner pratiğiydi. Papa Büyük Gregorius (590-604) İngiltere'ye gönderdiği misyonerlerine pagan tapınaklarını yıkmamalarını, onları kutsayıp Hıristiyan kilisesi olarak kullanmalarını, pagan şenliklerini yasaklamak yerine onlara Hıristiyan manalar yüklemelerini söylemiştir. Misyoner olarak seyahat eden keşişlerin, muhtemelen Germen tanrılarının adlarını içeren büyü efsunlarla sık sık karşılaşmaları olağandışı bir şey değildi. Sonraki Hıristiyan yazarlar geleneksel tanrıları

demon diye tanımladılar ve böylece, bu tanrıların yardımına açık ya da örtülü biçimde başvuran her büyü, demon büyüğü olarak görüldü (Kieckhefer, 2017, s. 80).

Demon büyüğü kötü ruhları çağırıp işe koşar ve dini inanç ve pratiklerden oluşan bir sisteme dayanır. Doğal büyü ise doğada var olan “okült” güçleri kullanır ve esas olarak Ortaçağ biliminin bir dalıdır. Doğal büyü bilimden farklı değildi yalnızca onun bir dalıydı. Demon büyüğü ise dinden farklı değildi, ama onun saptırılmış haliydi. Yani dinin Tanrı’dan uzaklaşıp, dünyevi işlerde yardım talep etmek için demonlara yönelmiş biçimiydi. Demon büyüğü ve doğal büyü yine de her zaman, kâğıt üstünde göründükleri kadar ayrı olgular değildir. Demonlarla hiçbir ilgisi olmayan büyü formlarında bile dinsel ve bilimsel unsurlar kaynaşabilir; örneğin büyü ile tedaviler, hem şifacılıktan gelen bitki ilmini hem de Hıristiyan âyinlerinden alınma bazı duaları kullanabilirdi (Kieckhefer, 2017, s. 19).

Doğal büyü, maddi ya da doğal güçler üstünde dolaysız bir etki arayışı, yani fizik olayları doğrudan anlama ve yönlendirme çabası biçiminde de tanımlanmıştır. Âyinsel ya da ritüel büyüde doğal olayları yönlendirmeyi amaçlar, ama doğal büyüden farklı olarak, bunu doğaüstü güçler aracılığıyla başarmaya çalışır. Âyinsel büyüde Tanrı ve meleklerin yardımcı olması beklenir ve bu büyü üç büyük dinin, büyüünün her türüsünü yasaklamış olmasına karşın, bir uzlaşma girişimidir (Güngören, 1992, s. 57).

Doğal büyü ve demon büyüğünün yanında Hıristiyanlık ak ve kara büyü ayrımını da benimsemiştir. Hıristiyanlıkta kilisenin kendisine sığınan üyelerini büyüünün zararlı etkilerinden korumak için kutsal semboller aracılığıyla yaptığı âyinlerin kilise dışında icra edilenlerden önemli bir farkı yoktur. Magie ile religio ritüelleri arasındaki farkın temelini, pratikleri uygulayanların ruhban sınıfından olup olmadıkları oluşturmuştur. Ak (yararlı) büyü yaşamı, üretkenliği ve mülkiyeti koruduğu için yüceltilirken, kara (zararlı) büyü hastalıklara, ölüme ve felakete neden olduğu için lanetlenmiştir (Akın, 2015, s. 73).

Doğal olarak da nitelendirilen geleneksel büyü pratikleri, dinsel inanışların şemsiyesi altında yararlı amaçlar için serbestçe icra edilmekle, nadiren takibe alınmakla birlikte, zaman içinde tek tanrılı dinlerin kabulü ve Geç Ortaçağ’da ortaya çıkan modern cadı kavramı karşısında kilisenin baskılarıyla zararlı büyüünün yasaklı alanına doğru hızla itilmiştir. Sadece Hıristiyanlık değil, Müslümanlık ve Yahudilik gibi diğer kitaplı dinlerin de ‘putperest inanç kalıntıları olarak nitelendirdikleri hurafelerden bütünüyle kurtulabildiklerini söylemek mümkün değildir (Akın, 2015, s. 32).

Burton ve Grandy, tüm bu büyü çeşitlerine taklitçi büyü ve büyü bağlantısını da eklemiştir. Büyücüler uzun süre boyunca, büyüün nasıl işlediğine dair açıklamalarını taklitçi büyü ve büyü bağlantısına dayandırmışlardır. Taklitçi büyü etkide bulunacak kişinin bir taklidini yapıp, o kişiye yapmak istediğiniz şeyi buna uygulamayı içerir. Taklitçi büyüün en iyi bilinen örneği, zarar verilecek kişiye benzeyen veya onun taklidi olan vudu bez bebeğinin kullanılmasıdır. Taklitçi büyüün yanında hedef olarak seçilen kişi ile büyü arasında bir bağlantının kurulması da büyü bağlantısıdır. Örneğin, vudu bez bebeği yalnızca kurbana benzemekle kalmayıp (taklitçi büyü) ayrıca kurbandan alınan gerçek bir saç teli veya giysi parçasını da içerirse (büyü bağlantısı) çok daha etkili olacaktır (Burton ve Grandy, 2005, s. 72).

Her büyüye karşı bir de karşı-büyü vardır. Eğer büyü gördüğümüz gibi rastlantının hesaplanamaz cilveleriyle bağlantılı olarak insanın inatçı isteği tarafından üretiliyorsa, o zaman, ister olumlu ister olumsuz olsun her dileğin bir kendi büyüü bulunabilir, hatta bulunması gerekir (Malinowski, 1990, s. 74).

Büyü yapmanın iki ana yolu vardır ve bunlar birbirini dışlamaz. Birisi yüksek ya da ritüel büyüdür; diğeri ise gündelik büyü veya bazı düşünürlerin alt düzey büyü dediği türdür. Ritüel büyü kitabi veya entelektüel büyü diye adlandırılabilir. Ritüel büyü yapmak isteyen biri bilgili, kendini adanmış ve sebatkâr olmalı, belki de tüm yaşamını bununla geçirmelidir. Yüksek bir büyücü, bu bölümde ele aldığımız büyüye dayalı dünya görüşünü bilir ve tüm ilkelerini uygular; amaçlarına ulaşmak için çetrefil törenleri yerine getirmeye isteklidir. Tüm bu çabaların sonucunda büyücünün nihai hedefi güç kazanmak, bir tanrı gibi olmaktır (Burton ve Grandy, 2005, s. 66).

Ritüel büyüün temelinde üç önemli aşaması vardır. Kişinin kendini hazırlaması, ortamı hazırlaması ve tören. Kendini hazırlamak için, büyücü tüm enerjisini büyü ritüelini gerçekleştirmeye yoğunlaştırmalıdır. Hazırlık genelde belli bir süre boyunca cinsellikten kaçınmayı, oruç tutmayı ve bol bol dua etmeyi içerir. Büyücünün “temiz” ve mükemmel biçimde odaklanmış bir zihne sahip olması yeterli değildir. Büyücü birisine işkence etmeyi veya onu öldürmeyi amaçlasa da, ritüel sırasında tanrıya seslenebileceği ya da ilahi isimleri yardıma çağırabileceği için beden de temiz olmalıdır. Büyücünün fiziksel açıdan temiz olmaması durumunda çağırdığı kötü ruhların bir yolunu bulup onu ele geçirebileceklerine inanılırdı (Burton ve Grandy, 2005, s. 68).

Büyücünün kendisini hazırlamanın yanında ortam ve törenin gerektirdiği donanımları da hazırlaması gerekirdi. İlk olarak mezarlık, kilise veya karanlık bir yol

gibi gizem ve kötülükle ilişkilendirilen uygun bir yerin belirlenmesi gerekirdi. Kılıçlar, asalar veya değnekler gibi doğru araç gereçler hazırlanmalıydı. Bu araçların daha önce hiç kullanılmamış olması önemliydi. Daha önceden kullanılan bir aracın büyü töreninde kullanılması ile önceki kullanıcıdan kalan şeyler ters etki yapabiliyordu. Üçüncü olarak törenin doğru zamanda genellikle gece vakti gerçekleştirilmesi gerekirdi. Genelde doğru zaman astrolojiyle belirlenirdi. Dördüncüsü büyücü uygun bir biçimde giyinmeliydi. Törenin saflığı için genellikle beyaz cübbeler önerilmekteydi. Beşincisi ve en önemlisi yere bir çember çizilmeliydi. Yere çizilen bu çember onu davet ettiği güçlerden koruyacaktı. Doğru biçimde çizilmiş bir çemberde hemen her zaman aralarında Tetragrammaton'un (YHWH=Yahveh veya Yehova) da bulunduğu Tanrı'nın adlarından ve büyücüyü korumaya yarayan diğer güçlerin adlarından oluşan bir sınır olurdu (Burton ve Grandy, 2005, s. 69).

Tüm bu hazırlıklardan sonra büyü töreninde davet cümlesi söylenirdi. Davet cümlesini içeren sihirli sözcükler, büyü töreninin son derece önemli bir unsuruydu. Büyücü, bir tanrıyı veya iblisi doğru biçimde çağırmak -himayesini dilemek- yoluyla, bir biçimde onun özünü yakalayabileceğine inanırdı. Bu inanç, isimlerin rastgele etiketler olmayıp, tanrı ya da diğer kozmik kuvvetler tarafından üstümüze damgalandığı varsayımından kaynaklanırdı (Burton ve Grandy, 2005, s. 69).

İlkel dinlerden bu yana büyü, soyut bir evrensel güç tasarımıyla doğup sonra somut durumlara uygulanmamış, bir dizi güncel durum içinde kendiliğinden oluşmuştur. Kendi özel durumundan ve geriliminden doğan her büyü türü, insanın kendiliğinden buluşuna ve kendiliğinden tepkisine dayanır. Şu halde büyü inancının ve alışkanlığının temeli boş değil; tersine, insanın arzulan hedefe ulaşmak için kendi gücünü anladığı gerçekten yaşanmış bir miktar deneyime dayanmaktadır (Malinowski, 1990, ss. 68-71).

İlkel dinlerde büyü yalnız cisimlenişinde değil, içeriğinde de insanidir. Asıl olarak insani etkinlikler ve durumlarla, avla, toprağın işlenmesiyle, balıkçılıkla, ticaretle, aşk oyunları, hastalık ve ölümle ilgilidir (Malinowski, 1990, s. 65).

Büyünün kültürel işlevine baktığımızda ise; bütün güdülerin ve heyecanların, bütün pratik faaliyetlerin insanı çıkmazlara sürüklediği, eksik bilgileri ve yeteneklerinin sınırları gözlemde ve kavramada onu kritik anda yarı yolda bıraktığı zamanlarda insan organizması anlık patlamalarla tepki göstermekte, bu patlamalarda da tam oluşmamış davranış biçimleri ve bunların etkili olduğuna ilişkin tam oluşmamış inançlar üretebilmektedir. Büyü, bu inançlara ve oluşmamış âyinlere tutunur ve bunları sürekli,

geleneksel biçimler halinde kurallaştırır. Büyü insana, belirlenmiş âyinsel bir sahne ve inanç hükmü, belli bir zihinsel ve pratik yöntem sunar. Bu, her önemli uğraşta, tehlikeli durumların ve kritik anların aşılmasını sağlar. İnsanı önemli görevlerini güvenle yürütmeye, öfke patlamalarında, nefretin, karşılıksız aşkın, düş kırıklığının ve korkunun işkencesinde dengesini ve ruhsal bütünlüğünü ayakta tutmaya yetenekli kılar. Büyünün işlevi insanın iyimserliğini âyinleştirmek, umudun korku üzerindeki yenilgisine duyulan inancı güçlendirmektir. Büyü, insan için güvenin kuşkudan, direncin kararsızlıktan ve iyimserliğin karamsarlıktan daha değerli olduğunu ifade etmektedir (Malinowski, 1990, s. 79).

Bu duruma uzaktan ve tepeden üstünlükle, gelişmiş bir uygarlık içindeki kendi yüksek güvenlik durumumuzdan bakılırsa, büyüün tüm olgunlaşmamışlığını, tüm önemsizliğini görmek kolaydır. Oysa onun gücü ve yönlendirmesi olmasa ilkel insan pratik zorlukları öyle ustalıkla aşamaz, dahası insan daha yüksek kültür aşamalarına ulaşamazdı. Büyünün ilkel topluluklardaki evrensel varlığı ve muazzam etkisi işte buradan gelir. Bunun için de bütün önemli faaliyetlerde büyüün değişmez bir unsur olduğunu buluruz. Büyüde, her şeye rağmen insan karakteri için en iyi okul olmuş yüce umut budalalığının cisimlenişini görmek mümkündür (Malinowski, 1990, s. 79).

Büyü eğer “akılcı” ve büyüsüz Batı’da yaşayan insanları bile rahatsız edebiliyorsa, ilkel insanlara ve inananlara getirebileceği sıkıntı ya da sevincin bu kadar etkili olması çok normaldir. Bilimsel olarak kanıtlanabilecek biçimde işe yaramasa da, ilkel dönemlerde yalnızca etkisine duyulan inanç bile büyüün gerçekleşmesini sağlamaya yeterliydi (Burton ve Grandy, 2005, s. 50).

4.8.2. Büyünün Tarih Sahnesine Çıkışı

Büyünün tam olarak çıkış noktası bilinmemektedir. Bunun nedenlerinden biri günümüzdeki büyü anlayışı ile önceki dönemlerdeki büyü anlayışı arasındaki farklardan ileri gelmektedir. Tek tanrılı dine geçişten önceki pagan inanın hakim olduğu dönemlerde büyü, şuan ki mevcut anlamından daha farklı bir şekilde algılanmaktadır (Tekin, 2015, s. 309).

Antikçağ’dan günümüze kadar çeşitli alanlarda farklı tasarı ve niyetleri gerçekleştirmek amacıyla kullanılan büyüün çıkış noktası arkeolojik kanıtlarla Antikçağlara kadar dayanmaktadır. Örnek olarak; 1934 yılında Londra’da ortaya çıkarılan, Roma İmparatorluğu dönemine ait kurşun levha verilebilir. Bu levhada,

Tretia Maria'yı ve onun hayatını ve zihnini ve hafızasını

ve karaciğerini ve akciğerini ve laflarını, düşüncelerini

ve hafızasını, hep birlikte lanetliyorum; böylece,

gizlenen şeylere dair konuşmasın (Kieckhefer, 2017, s. 43) ifadeleri yer almaktadır.

Yukarıda görüldüğü gibi Roma İmparatorluğu'nun büyük bir kısmı, düşmanlarını yenmek için bir eşyanın, genellikle de kurşun bir levhanın üzerine örnekteki gibi beddualar yazarlar, büyüünün etkisini artırmak için eşyayı bir çiviyle delip, ölümler diyarına ait güçlerin ortasında yerini bulsun diye ya gömerler ya da bir kuyuya atarlardı (Kieckhefer, 2017, s. 43).

Antik dünyada *magus* kelimesi, Pers ülkesinde saygınlığı olan rahipler kastının üyelerini tanımlamak için kullanılmıştır. Bu ilahi ve yarı ilahi varlıklar aynı zamanda büyüünün mucidi olarak görülmüşlerdir. Pers ülkesinin rahipleri (magoi), *magie*'ye kendi isimlerini vermişlerdir. Pers ülkesinin yanı sıra Babil uygarlığı da büyüünün doğum yeri olarak kabul edilebilir. Ancak Babilli *magus*'larınki kadar ciddiye alınmamıştır. Yunanlılar ve Romalılar için Keldaniler, astrologlar, rüya yorumcuları ve benzeri gizemli güçlerin sahibi büyücülerdir (Akın, 2015, s. 69).

Eski Mısır büyüünün hızla geliştiği ve çeşitli alanlarda kullanıldığı önemli toplumlar arasında yer almaktadır. Arkeologlar, Mısır'da üzerinde çeşitli büyüsel sözcüklerin geçtiği, hem korunma ve tedavi amaçlı hem de bunlardan farklı amaçlar için kullanıldığı bilinen amuletler bulmuşlardır. Çeşitli taşların üzerindeki yazılar; tanrı veya tanrıçalara ait figürler ve taşların üzerine kazınmış kısa ifadeler bulunmuştur (Tekin, 2015, s. 308).

Eski Mısır'da demonların kötücül etkilerinden, neden oldukları felaket ve musibetlerden kurtulmak için afsun duaları yazıldığına ilişkin kaynaklarda çok fazla bilgi olmamakla birlikte, afsun duası benzeri karşı büyü tekniklerine sıklıkla başvurulduğu bilinmektedir. Piramitlerde bulunan metinlerde büyü kavramını karşılayacak "*heka*" kelimesine sıklıkla rastlanılmıştır. Heka kelimesinden, tanrılarda, insanlarda ve belirli materyallerde depolanmış hedeflenen amaca yönelik kullanılabilen enerji anlaşılmaktadır (Akın, 2015, s. 64).

Büyücülük başlı başına bir meslek olarak ilkin Sümer-Akad uygarlığında görülmektedir. İlk büyücüler kabile şefleriydi. Bunlar aynı zamanda din adamlarıydılar. Mısırlı, İbrani, Hintli ve Yunanlı büyücüler de meşhurdur. Büyücülük mitolojinin de

temel konularından biridir. Büyücüler Hermes'i büyücülük tanrısı saymıştır. Yunan mitolojisinde Demeter'in bir kralın oğluna ölümsüzlüğü için büyü yaptığundan bahsedilmektedir. Ünlü Gılgamış Destanı'nda, dedesi Gılgamış'a denizlerin dibinde büyü bir ot bulunduğunu ve bu otu yerse ölümsüzlüğe kavuşacağını söyler. Gılgamış otu bulur fakat yemeye vakit bulamadan bir yılanı kaptırır (Hançerlioğlu, 2013, s. 94).

Mezopotamya cadılarının gizemli isim ve işaretleri kullanmak, balmumundan ve ağaçtan yapılmış heykelcikleri şişlemek, yakmak, parçalamak veya toprağa gömmek gibi zararlı büyü pratikleri kullandıkları bilinmektedir. Büyülenmiş kişilerin (zararlı büyüden) kurtarılmasının, yine cadıların katkılarıyla bağlayıcı büyüde olduğu gibi, aynı süreç izlenerek çözüldüğüne inanılmıştır. İnsanlar, hayvanlar ve tüm doğa üzerinde uygulanan büyüün farklılık gösterdiği Mezopotamya'da cadılara, özellikle de kadın cadılara atfedilen hemen tüm suçlamaların, özellikle Antikçağ'da Aziz Augustinus'un (314-430) demon öğretisine kaynaklık etmiştir (Akın, 2015, s. 60).

Büyülerde çok fazla kullanılan Pentagram'ın, Eski Mezopotamya kültürlerinde, Mısır'da ve Antik Yunan'da yaklaşık dört bin yıldır tanındığı kesin olarak bilinmektedir. Pentagram'ın Antikçağ'ın en tanınmış büyü simgesi olduğu söylenebilir. Rönesans'tan itibaren Davut'un Yıldızı" olarak tanınan beşgen yıldız (Drude ayağı veya Drude yıldızı), yine Rönesans'tan itibaren Solomon'un mührü olarak tanınan altıgen (iç içe geçmiş iki yıldız, altı köşeli yıldız) "*Hexegram*" a önemli değişikliklere uğramış olmakla birlikte, Ortaçağ'ın dinsel ve okültist metinlerinde sıklıkla rastlanmaktadır (Akın, 2015, s. 47).

Süleyman'ın büyü yöntemleri Antik dönemlerdeki hemen hemen bütün büyü okullarında uygulanan ritüellerin kaynağını oluşturur. Süleyman'ın mührü oldukça ünlü bir büyü gereci olarak görülmüştür. Bu mühürdeki şekillerin yardımıyla ruhları çağırdığı, onları yakalayıp hapsettiği söylenir (Şimşek, 2016, s. 177).

Çeşitli dinsel geleneklerde, özellikle de Şamanist toplumlarda büyücü-hekim görevini üstlenen kişiler, gelecekte haber vermek, hastalıkları iyileştirmek, belaları defetmek ve kötü talihe karşı koymak amacıyla büyüye başvurmuşlardır (Gündüz, 2017, s. 91).

4.8.3. Büyü-Din İlişkisi

Büyünün dinle ilişkisini kesin hatlarıyla ayırmak pek mümkün değildir. Hatta çoğu zaman büyü, bilimle ve şifacılıkla da iç içe girmiştir. Varlıklarını sürdürebilmek için doğaüstü güçlere ihtiyaç duyan ve onlardan yararlanmayı amaç edinen dinler ve

büyü arasında belirgin bir sınır çizebilmek imkânsızdır. Putperestlik ile büyü arasındaki akrabalık tartışmasız kabul görürken, kâfirlik ile büyü arasında, bilim ile okültist yöntemler arasında da benzer bir akrabalık söz konusudur (Akın, 2015, s. 69).

Büyü; herkeste, gizli manevi güçleri, mucizeye beslenen bilinçdışı umutları, insanın gizemli olanaklarına duyulan gizli güveni uyandırmaktadır. Bu yüzden büyüün, dinden ayrımını yapmak için; büyüü bir amacın aracı olarak yapılan bir dizi saf pratik eylem olarak tarif edebiliriz (Malinowski, 1990, s. 60).

Din ve büyüye ait birçok pratiğin ortak olması nedeniyle din ve büyü arasında belirgin bir ayrım yapılabilmesi imkânsızdır. Günümüz dünyasında Avrupa ve Amerikan Hıristiyan toplumlarında (marjinal gruplar dışında) büyüye yer olmamakla birlikte, Afrika'nın bazı bölgelerinde, özellikle de Haiti'de, Hıristiyanlık ile büyüün aynı kültürel kimlik içinde var olabildiği görülmektedir. İnsanlar vaftiz edilmekte, kilisenin müdavimi olmakla birlikte, kara büyü âyinlerine de katılmakta, gizemli kültlerin varlığına olan inanç Hıristiyanlığı reddetmelerine neden olmamaktadır (Akın, 2015, s. 69).

Dinin başlıca niteliği Tanrı ya da tanrılardan yardım dilemesidir. Büyünün başlıca özelliği ise, spiritüel varlıkları ya da güçleri zorlamasıdır. Büyü, kendi amacı için mekanik bir şekilde ruhları -ya da doğadaki, akışkan kişiliği olmayan spiritüel güçleri- kullanmaya çalışır. Büyüye kısaca doğal güçlerin kullanımı ile demonlarla ilgili güçleri çağırmanın kesiştiği bir kavşak noktası diyebiliriz (Kieckhefer, 2017, s. 38).

Frazer, dinin insanın gelişimi ile paralel olarak büyüden evrildiğini; "insan, bilgisinin artmasıyla birlikte doğanın uçsuz bucaksız olduğunu ve onun yanında kendisinin ne kadar küçük ve zayıf olduğunu görür. İçinde yaşadığı dünyayı bilinçli olarak açıklama girişiminde bulunduğu anda kendi zayıflığını düşünerek tanrılarla o eski eşitlik duygusunun yavaş yavaş kaybolduğunu fark eder. Doğanın işleyişini büyüyle yönlendirme umudunu yitirir ve giderek tanrılara bir zamanlar kendileriyle paylaştığını ileri sürdüğü o doğaüstü güçlerin tek kaynağı olarak bakar. Bilginin ilk gelişmesiyle birlikte, dua ve kurban, dinsel törenlerde önde gelen yerini alır ve bir zamanlar yasal bir eşit olarak onlar arasında sıraya giren büyü ise, yavaş yavaş arka sıraya itilir" ifadeleri ile iddia etmektedir (Frazer, 2004, s. 34).

Büyü evrilerek din halini aldığı anda büyüye zamanla tanrıların alanına saygısızca bir saldırı gözüyle bakılmıştır ve rahiplerin devamlı direnişiyle karşılaşmıştır. Zamanla kurbanın ve duanın toplumun dindar ve aydınlanmış kesiminin kaynağı olduğu;

büyününse boş inançları olanların ve bilgisizlerin bir sığınağı olduğuna inanılmıştır (Frazer, 2004, s. 35).

Sharpe, Frazer'ın dini büyüden türetme teşebbüsünü temelsiz bulur ve delillerin büyüünün dine dönüşebilmesinden ziyade dinin büyüye doğru bozulma eğiliminde olduğunu gösterdiğini iddia eder. Büyüsel törenlerde yer alan sözlü, metine ait veya azizlerin resimleri ile ilgili dini sembollerin çoğunlukla, sadece büyüsel olarak tanımlanabilecek bir tarzda, tanrıya işaret etmeksizin kullanıldığını öne sürer (Sharpe, 2000, s. 11).

Antikçağ'da hastalıkları tedavi etmek, kötücül güçlerden korunmak amaçlı kullanılan büyü, tek tanrılı dinlere geçiş ile birlikte din olgusuyla etkileşim göstermiştir. Antik dönemden günümüze kadar anlamı değişerek, evrimcilere göre tıpkı canlıların basitten karmaşığa doğru ilerleyerek bugünkü hale geldikleri gibi din de aynı süreci takip etmiştir. Din olgusu, büyü ile paralellikler de göstermektedir. Her iki olguya ait birçok uygulamanın ve disiplinin ortak olması nedeniyle din ve büyü arasındaki benzerlikler, farklılıklar ve bu sınırın tam olarak başladığı nokta, kilise, din adamları ve ruhban sınıftan entelektüellere kadar önemli bir kesimin uzun zamandır üzerinde durduğu bir konu olmuştur (Tekin, 2015, s. 309).

Gerek büyü gerekse de din, yaşamdaki krizler, önemli projelerdeki geriye gidişler, ölüm, soy sırlarına girme, mutsuz aşk ve yatışmayan nefret gibi heyecansal gerilim durumlarında doğarlar ve bu durumlarda etkilidirler. Gerek büyü gerekse de din, doğaüstünün alanına âyinler ve inanç yoluyla girmek dışında başka ampirik çıkış yolu sunmayan böyle durum ve çıkmazlardan kurtulmayı olanaklı kılarlar. Dinde bu alana ruhlara ve hayaletlere inanmak girer, yani, ilkel kısmet habercilerine ve soy sırlarının koruyucularına inanmak gibi. Büyüde ise buna, büyüünün doğal gücü ve etkisi girer. Gerek büyü gerekse de din yalnızca mitolojik geleneğe dayanırlar ve her ikisi de mucizevi güçlerinin sürekli olarak açıklandığı bir mucize atmosferinde var olurlar (Malinowski, 1990, s. 76).

Her ikisi de, eylemlerini maddi dünyanın eylemlerinden ayıran tabular ve kurallarla çevrilidirler. Büyünün dinden farkı ise; büyüü manevi alanın içerisinde yalnızca belli bir amaç için araçlar olan eylemlerden oluşan pratik bir sanat olarak; buna karşılık dini, bizzat kendileri hedeflerinin yerine getirilmesi olan, kendi içine kapalı eylemler bütünü olarak tanımlayabiliriz. Büyünün pratik kullanılışı, sınırlı, çerçevesi belli bir yöntem dayandır, bu yöntemde tılsım, âyin ve uygulayıcının durumu her zaman sıradan bir üçlü oluşturur. Karmaşık görünüşleri ve amaçlarıyla dinin basit bir yöntemi

yoktur ve birliği ne eylem biçimlerinde, ne de içerik düzgünlüğünde görülür, tam tersine önce, yerine getirdiği işlevde, inancının ve âyinlerinin değerinde görülür. Büyü inancı da saf pratik doğasına uygun olarak son derece basittir. Bu her zaman, eğer belli bir tılsım ve belli bir âyin aracılığıyla belli etkileri sağlayabiliyorsa, insanın gücünün onaylanmasıdır. Buna karşılık dinde tümüyle doğaüstü bir inanç dünyamız vardır: Ruhların ve kötü ruhların tapınağı, totemin, koruyucu ruhun, soy babasının iyicil güçleri ve gelecekteki yaşamın hayali, ilkel insan için doğaüstü, ikinci bir gerçeklik oluşturur. Büyü, bütün biçimleriyle bir kez insanın tasarrufuna geçmiştir ve doğrudan haleflikle kuşaktan kuşağa aktarılmak zorundadır. Bu yüzden de en eski zamanlardan beri uzmanların elinde kalmıştır, insanlığın ilk mesleği büyücünün ya da kötü büyü yapan sihirbazın mesleğidir. Buna karşılık din ilkel koşullarda herkesin işidir, herkes onu eşit ve aktif paylaşır (Malinowski, 1990, s. 77).

4.8.4. Yahudilik ve Hıristiyanlıkta Büyü

Büyü birçok yönden, hâkim olan dini uygulamalarla ilişki içindedir. Büyülü bitkiler üzerine dualar okunur, ekmeğin üzerine İncil'den ayetler yazılıp, iksirlerin içine ufalanır, büyü hareketleri biçim olarak bazen takdise, bazen de şeytan çıkarmaya çok benzeyebilir; demonları kovmak için kullanılan şeytan çıkarma, gerekli değişikliklerle, onları bir araya toplamaya da yarayabilir. Son dönemlerde yapılan araştırmalar cadı ile aziz(e) arasındaki gözle görülür paralellik gibi büyüyle resmen onaylanmış din arasındaki bağlantıya işaret eden uç örnekleri merkeze almıştır (Kieckhefer, 2017, s. 14).

Örneğin; diş ağrısı için önerilen bir tedavi Aziz Petrus'a dair bir söylencedir. Aziz Petrus dişindeki bir kurttan dolayı acı çekmektedir. İsa onu bir kayanın üzerine oturmuş, elleriyle yanaklarını tutarken görür ve kurda "Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına" dişinden çıkması için ant verdirip, onu tedavi eder. İsa'nın bu sağaltma eylemi bir arketip olur ve bundan böyle bir kişinin diş ağrısını geçirmek için İsa'nın gücüne başvurulabilir (Kieckhefer, 2017, s. 23).

İlk Hıristiyanlar açısından İsa'nın mucizeleri yalnızca kendileri için değil, daha geniş dini anlamda da bir önem taşımaktadır. İsa, insanları iyileştirdiği bazı durumlarda, bunu imanlarından dolayı yaptığını söyler. Fiziksel iyileşme manevi arınmaya bağlanmıştır. İsa, hem bedeni hem de ruhu sağaltmaktadır. Mucizeler böylece İncil'in temel hedeflerine -iman duygusu uyandırmak ve nedamet getirmeyi öğütlemek- bağlanmıştır (Kieckhefer, 2017, s. 66).

İsa'nın ve yandaşlarının da büyü (ya da mucize) uygulamalarına başvurduğunu öne sürmek İncillerdeki ifadelerle göre mümkündür. II. yüzyıl kadar erken bir dönemde bile, Hıristiyanlar ve paganlar arasındaki en genel tartışma konularından biri büyüydü. Markos İncilinde "Ona sağır ve dili tutuk bir adam getirdiler, elini üzerine koymasına için yalvardılar. İsa adamı kalabalıktan ayırıp bir kenara çekti. Parmaklarını adamın kulaklarına soktu, tükürüp onun diline dokundu. Sonra göğze bakarak içini çekti ve adama, "Effata", yani "Açıl!" dedi. Adamın kulakları hemen açıldı, dili çözülde ve düzgün bir şekilde konuşmaya başladı" (Markos 7:31-35) ifadeleri ve "İsa yere tükürde, tükürdele çamur yaptı ve çamuru adamın gözlerine sürde. Adama, 'Git Şiloah Havuzu'nda yıkan' dedi. Adam gidip yıkandı, gözleri açılmış olarak döndü. Komşuları ve onu daha önce dilenirken görenler, 'Oturup dilenen adam bu değıl miydi?' dediler... Adam 'Ben oyum' dedi. 'Öyleyse gözlerin nasıl açıldı?' diye sordular. O da şöyle yanıt verdi: 'İsa adındaki adam çamur yapıp gözlerime sürde ve bana Şiloah'a git yıkan dedi, ben de yıkandım ve gözlerim açıldı" (Yuhanna 9:6-12) ifadeleri kolaylıkla büyüyle bağlantılı görülebilir.

Hıristiyanların zaman zaman, büyü yapmakla itham edildikleri için eziyet gördüklerine şüphe yoktur. Ama Hıristiyanlar, gerçek büyücülerin paganlar olduğı konusunda ısrar etmişler, Paganizmin sahte bir din olduğunu, aslında din bile olmayıp büyü ve putperestlikten ibaret olduğunu söylemişlerdir. Paganlar büyü yapmakta ama Hıristiyanlar keramet göstermektedir. İki birbiri benzer görünebilir, ama kurtla köpek, evcil güvercinle yaban güvercini nasıl farklıysa bunlar da birbirinden farklıdır, "Tanrı'nın hikmetiyle gösterilen keramet, efsunculukla yapılan şeyle hiçbir ilgisi yoktur. Havarilerin büyüye çok benzer şeyler gerçekleştirdiğı çok sayıda hikâye vardır. Petrus'un gölgesinin, hatta tenine değıen mendil ve peştamallarının bile şifa gücü vardır. Havarilerin diğere büyücülerin güçlerine üstün geldiğı birçok olay vardır; bu olaylar Efes'teki sihirbazların büyü kitaplarını yakmalarına ve Hıristiyan olmalarına yol açmıştır (Kieckhefer, 2017, s. 67).

Batı kültüründe Hıristiyanlık öncesi dönemde ve sonrasında yapılan şeytan çıkarma, demon kovma ritüellerinde sayıların, harflerin, kelime ve isimlerin, formüllerin ve sembollerin çok önemli bir işlev üstlendiğı görülmektedir. İnsanlar büyüler, tılsımlar, mühürler aracılığıyla doğaüstü güçleri sorunlarının çözümü için yardıma çağırırken, dilin (büyülü) gücünden sonuna kadar yararlanmışlardır. Şeytanın veya demonların isimleri tekrarlanmak suretiyle yazılmış afsun dualarının, erken Hıristiyanlık boyunca giderek azalmakla birlikte, kullanıldığı bilinmektedir. Ancak bu

tür formüllerin kullanımının bir kâfir geleneği olduğuna dair inancın pekişmesiyle, afsun dualarında şeytan ve demonların isimlerinin yinelenmesi yerine, aziz ve azizelerin kutsallığı tescillenmiş adları kullanılmaya başlanılmıştır (Akın, 2015, s. 37).

Geleneksel Ortaçağ büyücüsü, hastalık, sağaltma ve şeytan çıkarma ritüellerinde demonların çağırılması fikrinden, bu pratiğin bir kâfir geleneği olduğu endişesiyle uzak durmuştur. Böylece demon isimlerinin anılmasındaki tehlike, doğrudan Tanrı'nın ve kutsallığı kabul görmüş aziz ve azizelerin isimlerinin yardımıyla şeytanın kovulabileceğine olan inancın gelişmesine olanak sağlamıştır. Örneğin kadınların kolay doğum yapabilmesi için azizelerin adlarının tekrarlanmasından dahi iyi bir yol yoktur. Sıklıkla yardıma çağrılan adlar Anna, Maria ve Elisabeth'dir. İster dinsel ister büyü amaçlı olsun, duanın veya formülün istenilen sonucu verebilmesi için üç kez tekrarlanması gereklidir (Akın, 2015, s. 39).

Yahudilikte ise; Eski Ahit mahkûm etmek amacıyla, açıkça büyüden bahseder. Çıkış 22:18'de "Efsuncu kadını yaşatmayacaksın" emri mevcuttur. Levililer 20:27'de "Cincilik yapan ve ruh çağırان ister erkek olsun, ister kadın olsun kesinlikle öldürülecektir. Onları taşılayacaksınız. Ölümlelerinden kendileri sorumludur" buyrulmaktadır. Krallığındaki bütün büyü uygulamalarını yasaklayan Kral Saul, buna rağmen Filistinlilere karşı savaşa girişmeden önce Endor'un "cinci kadını"na danışmıştır (I.Samuel 28). Bu kadın ölümler dünyasından Peygamber Samuel'in ruhunu çağırır. Samuel istemeyerek de olsa gelir ve Saul'un yaptığı kötülüklerden dolayı savaşta yenileceğini ve öleceğini söyler. Çıkış 7:8-13'te Harun elindeki değneği yere atıp, yılanı dönuştürmek suretiyle gücünü sergiler ve Firavun'u etkiler. Firavun'un büyücülerini de "gizli sanatlarıyla" aynı şeyi yaparlar. Her biri değneğini yere fırlatır ve değnekler yılanı dönuşür. Ama İbranilerin ve onların Tanrı'sının gücünün üstünlüğünü göstermek için, Harun'un değneği (yılanı) sonradan tüm diğer değnekleri (yılanları) yutar (Kieckhefer, 2017, s. 64).

Yine Eski Ahit'te (II. Krallar 21:6) büyülü sanatlarla uğraşan Yahudilerin son kralı Manasse'nin nekromantlar ve falcılarla kurduğu ilişki yüzünden Tanrı'yı nasıl öfkelenirdiği anlatılır. Her türden büyücülük Musa tarafından yasaklanmıştır buna rağmen Eski Ahit, İsrail halkı arasında büyücülük inancının yaygın olduğunu ortaya koymaktadır.

Semavi dinlerde yasaklanan ve cezası bulunan büyü uygulamalarına karşı din mensupları sadece Kutsal Kitaplarda yazanlarla yetinmemiş, özellikle Hıristiyanlık cadılığa karşı verdiği mücadeleyi büyücülere karşı da sürdürmüştür. Örneğin;

Engizisyonculara sorgulama konusunda rehberlik etmek üzere hazırlanmış XIII. yüzyıla ait bir kitapta, engizisyoncuların şüphelenebileceği çeşitli büyü biçimleri sıralanmaktadır. Yansıtıcı yüzeylerde çeşitli denemeler yapmak, demon çağırmak, büyü çemberleri kullanmak, sevgi ya da nefret yaratmak için insan kafasını ya da insan bedeninin çeşitli kısımlarını kullanmak, meşum olduğu iddia edilen “Mısır Günlerine” ve diğer hurafelere uymak, bitkilerle ve tasvirleri vaftiz ederek tılsımlar yapıp kullanmak, vaftiz suyunu, komünyonu veya kutsal mesh yağınını büyü denemeleri için kullanmak bu büyü çeşitlerindedir (Kieckhefer, 2017, s. 282).

Hıristiyanlıkta doğru dini inancın zayıflaması döneminde bir nevi büyücülüğün yeniden dirilişi söz konusu olmuştur. Hâkim ve katı bir Ortodoks inancın olmadığı durumlarda büyü uygulamasını ortadan kaldırmayı amaçlayan yeni çabaların ortaya çıkmasını beklemek mümkün değildir (Sharpe, 2000, s. 11).

Hıristiyanlığın kabulünden önce Roma İmparatorluğu’nda büyücülük, genel olarak başkalarına zarar vermediği sürece ceza gerektiren bir eylem olarak kabul edilmemiştir. Bu tespit bize Romalılarda büyüün gücüne inanıldığını ve yararlı (ak) ve zararlı (kara) büyü arasında ayırım yapıldığını gösterir. Ancak anılan dönemin koşulları göz önünde bulundurulduğunda, bu (ak-kara büyü) ayırımı yapabilmeyenin hiç de kolay olmadığı anlaşılacaktır. III. yüzyıldan itibaren başkasına zarar vermek amacıyla büyü formülleri, afsun duaları ismarlayanlar için ölüm cezası öngörülmüşken, İmparator II. Konstantin 357 yılındaki genelgesiyle her türlü zararlı büyüye ilaveten sağaltım amacıyla yapılacak ‘ak büyü’ye de ölüm cezası getirmiştir (Akın, 2008, s. 45).

Büyünün kriminal bir suç olarak kanunsallaştırılmasına ilişkin çabalar İmparator Büyük Konstantin (337-360) döneminde başlamış, daha sonra I. Justinianus (527-565) döneminde bu alanda yapılan yasal düzenlemeler, Roma hukukunda toplanmıştır (Akın, 2015, s. 94).

IV. yüzyılın başlarından itibaren Kilise’nin etkisi daha da artmıştır, çünkü artık imparatorların çoğu da Hıristiyan’dır ve din adamlarının etkisinde kalmaktadır. Daha önceki yüzyıllarda Roma yasası büyüü ancak bir zarara sebep olduğunda cezalandırıyordu. Roma Cumhuriyeti’nin yasaları fırtına çıkarmak, ürünleri çalmak ya da ölüleri diriltmek için büyü yapanlara karşı, ölüm de dâhil olmak üzere çok sayıda ceza içeriyordu. Hatta daha sonraları aşk büyüü yapanlara bile ölüm cezası uygulanmıştır (Kieckhefer, 2017, s. 75).

Erken dönem Hıristiyan yazarları, bütün büyü biçimlerini -görünüşte hiçbir zararı olmayanlar da dâhil olmak üzere- demon işi olarak görme eğilimindediler.

Tatianos (II. yy) bitkilerin, amuletlerin ve büyüyle ilgili tüm teçhizatın kendilerinden menkul hiçbir güçleri olmadığını; bunların sadece, insanlar onların arzularını anlayabilsinler diye demonlar tarafından tasarlanmış, bir tür işaret sistemi oluşturduğunu belirtmiştir (Kieckhefer, 2017, s. 70).

Hıristiyanlığı tehdit eden şeytanın işbirlikçilerinin büyücüden cadıya, eylemlerin kişisel cürümden tarikatlara yayılması, 1230'lu yıllarda gerçekleşmiştir (Akın, 2015, s. 90).

Büyü ile mücadele kapsamında ilkesel olarak büyüye karşı iki tür yasa çıkarılmıştır: İmparatorların, kralların, şehir yönetimi gibi seküler otoritelerin çıkardığı yasalar ve Kilise'nin çıkardığı, bütün Ortaçağ boyunca hem ruhban sınıfı hem de ruhban sınıfından olmayanlara karşı uygulanan kilise yasaları. Seküler yasalar büyü suçuna karşı, ölüm cezası da dâhil olmak üzere çeşitli cezalar içerebiliyordu; ama bunlar esas olarak büyü âyinlerinden çok büyüünün verdiği zararı temel alıyorlardı. Kilise ise büyü günahı için kefarete cezası verebiliyor ya da suçluyu aforoz edebiliyor ve büyüyü genelde, insanlara verdiği zarar kadar Tanrı'ya karşı işlenmiş bir hakaret olması niteliği ile ele alıyordu. Ancak birçok seküler yönetici din adamlarının etkisi altındaydı ve kilisenin kaygılarını açıkça yansıtan yasalar çıkarmışlardı (Kieckhefer, 2017, s. 264).

Kilisenin büyü yapanlara karşı uyguladığı kefarete cezaları bazen sert olabiliyordu. Büyüyle birini öldürmenin ya da fırtına çıkarmanın karşılığı olarak üç yıllık ekmek ve su orucu, ardından dört yıllık daha hafif bir kefarete görülmektedir (Kieckhefer, 2017, s. 266).

Yaygın ve geleneksel inanç pratiklerinin putperestlikten zararlı büyüye (Zauberei), giderek cadılığa (Hexerei) doğru evrilmesi uzun zaman almıştır. Erken dönemin Hıristiyan yazarları Hıristiyanlık dışı tüm inançları 'yanlış' tanrılara (putlara veya demonlara) tapınma olarak görmüş ve batıl addetmiştir. Burada bahis konusu olan Avrupa topraklarında yüzlerce yıl sürecektir zihniyet değişim sürecidir; yaklaşık IV. yüzyılda başlayan bu dönemin Ortaçağ'a (XI. yüzyıl) kadar sürdüğünü söyleyebiliriz. Erken Ortaçağ'dan başlamak üzere, hukuki metinlerde Hıristiyanlık öncesi dönemin putperest inançlarından kurtulmak amacıyla yapılan yasal düzenlemelere rastlanılmaktadır. Başlangıçta kâfirlik (inançsızlık) ve putperestlik büyücülükle eşdeğer tutularak cezalandırma yoluna gidilirken, ilerleyen dönemlerde zararlı büyü yapanlara verilecek cezalar müstakil düzenlemelere tabi tutulmuştur. Benzer düzenlemeler, XV. yüzyıldan itibaren, çok daha ayrıntılı biçimde cadılık suçunu işleyenler için yapılmıştır (Akın, 2008, s. 45).

Eski çağlardan itibaren insanlığı bu kadar meşgul eden büyü, günümüzde bile çoğu kişinin inandığı bir uygulamadır. Tıbbın ve bilimin gelişmediği dönemlerde insanların başlarına gelen hastalıkları ve felaketleri kendilerinden bağımsız bir güce bağlamaları ya da güçlerinin yetmediği durumlarda doğaüstü ve daha güçlü olana başvurmaları normaldir. Hangi dinden ya da kültürden olursa olsun çare arayan insan için büyü kaçınılmaz olmuştur.

Bu kadar uzun zaman insanlığı etkileyen ve korkulup çekinilen bir uygulama olan büyüün korku filmlerinde korkutmak amaçlı kullanılması şaşırtıcı bir olay değildir. Büyü, korku filmlerinde daha çok "cadı" kavramı ile kullanılmıştır. Cadıların insanlara zarar vermek için büyü yaptığı bilinmektedir. Bu zarar verme olayı ise filmlerde genellikle "kara büyü" aracılığı ile yapılmaktadır. Bugün bile insanların korkup çekindiği büyü kavramı incelediğimiz filmlerden cadı ile alakalı olanlarda anlatılacaktır.

4.9. Cadılık ve Büyü İle İlgili Korku Filmlerinin İncelenmesi

Tarihte büyük bir korku unsuru oluşturan cadıların korku sinemasında yer alması çok erken tarihlere dayanmaktadır. Uzun şapkaları, siyah uzun giysileri, büyük kazanları, garip ilaç şişeleri, geleceği gören cam küreleri ve uçan süpürgeleri ile somutlaşan cadıların tarihleri çok eskiye dayanmakta ve en genel ifadeyle cadıların kötülüğün temsilcisi büyücüler olduğuna inanılmaktadır. Büyü, cadılara farklı güçler kazandırmakta, yapılamayan şeyleri yapılabilir kılmaktadır. Ancak kullanılan yol onaylanmayan, karanlık güçlerin hâkim olduğu, şeytanın yoludur. Bu yüzden cadılara atfedilen en büyük suç şeytanla işbirliği yapmalarıdır.

Cadılar lanetlidirler, yalnızdırlar ve üzerlerindeki suçtan dolayı yaşamları boyunca insanlardan intikam almaya çalışırlar. Korku türündeki filmlerde cadı genel olarak kadın kimliğindedir. Popüler kültür ürünlerinde de cadı, kadınla özdeşleştirilmektedir. Bunun altında Batı zihniyetindeki “cadılığın kadının doğasına derinden bağlı olduğu; her kadının potansiyel bir büyücü olduğu düşüncesi ve erkek egemen anlayış yatmaktadır.” Cadı, filmlerde zaman zaman iyi olarak yer alsa da genelde kötü, çirkin, ikiyüzlü, çıkarıcı, yalancı ve doğaüstü güçleri bulunan büyücüler olarak karakterize edilmekte ve görselleştirilmektedir (Aytekin, 2013, s. 78).

Cadı ögesinin en fazla kullanıldığı yerlerden biri de masallardır. Sivri şapkası, büyük ve sivri burnu, süpürgesi ve tiz ses tonuyla binlerce yıldır korkutma aracı olarak kullanılan cadılar, sinemanın doğuşu ile birlikte filmlerde yer almaya başlamıştır.

Asırlardır nesilden nesile aktarılan Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, Uyuyan Güzel, Hansel ve Gratel gibi masallar artık beyazperdedir. Sinema ise teknolojinin bütün nimetlerini kullanarak cadıları hayal gücümüzün sınırlarını zorlayacak şekilde korkutucu ve kötü yansıtmıştır. Masallarda hep büyüleriyile iyi insanları ve genç kızları kandıran, onlara kötülük yapan, yüz yıllık uykuya yatıran, elma ile bayılmasını sağlayan, kuleye kapatan cadılar artık sinemanın görsel cazibesinin de etkisiyle korku filmleri için vazgeçilmez olmuştur.

Cadının korku sinemasındaki ilk yer alışı 1922 yılında Danimarkalı yönetmen Benjamin Cristensen'in *Cadı (Haxan)* adlı korku öğeleri içeren ve cadıları anlatan belgesel tarzındaki filmidir. Bu filmle birlikte "cadı" kavramı korku sinemasına girmiştir.

Cadı içeriğiyle öne çıkan ilk korku filmlerinden biri ise İngiltere yapımı Cyril Frankel' in 1966 yılında çekmiş olduğu *Cadılar (The Witches)* dır. Şirin bir İngiliz kasabasında geçen hikâye cadıların şeytanla anlaşmalar yapmaları sonucu dehşete sürüklenmektedir. Korku öğeleri içeren bir diğer cadı filmi ise ABD yapımı 1987 George Miller yönetmenliğindeki *Cadılar Kasabası (The Witches of Eastwick)*'dir. Filmde üç genç kadına aynı anda yakınlık gösteren Horne, bu kadınların içindeki cadılık özelliklerini ortaya çıkarmaktadır. Kadınlar, çeşitli büyülerle Horne'a ders vermektedirler. Bir başka cadı içerikli korku filmi ise 1977'de İtalyan sinemacı Dario Argento'nun yönettiği *Suspiria*'dır. Filmde cadı âyinleri etkisiyle esrareniz olaylar gerçekleşmektedir. Korku sinemasının en ünlü cadılarından biri ise Mario Bava'nın yönetmiş olduğu *La Maschera Del Demonio* filminin Katia karakteridir. Kanlı Pazar olarak bilinen film Katia karakterinin XVII. yüzyılda vampir bir cadı olarak öldürülüp yeniden dirilmesiyle gelişen olayları anlatmaktadır. Cadı olan öldürülen fakat vampir olarak geri dönen Katia'yı Barbara Steele oynamaktadır (Scognamillo, 2006, s. 39).

Cadı konulu filmlerden hafızalarda en fazla kalan film ise bu türün en çok ses getiren filmi Daniel Myrick ve Eduardo Sanchez'in yönetmenliğini paylaştıkları 1999 yapımı *Blair Cadısı (The Blair Witch Project)*'dir. Film Blair Cadısı efsanesini araştıran gençlerin geceleri cadı tarafından rahatsız edilip teker teker avlanmalarını konu almaktadır. The Blair Witch Project son derece kurnaz bir tanıtım kampanyasıyla, medyanın her çeşidi kullanılarak olay yaratmıştır. Çok dar bütçeli ve amatörce bir yapım olmasına rağmen gişede çok başarı sağlamıştır. Times ve Newsweek gibi ciddi dergilere kapak olmuştur (Scognamillo, 2006, 117).

4.9.1.The VVitch: A New-England Folktale (Cadı)

4.9.1.1. Filmin Künyesi

Filmin Adı: The VVitch: A New-England Folktale (Cadı)

Filmin Yapım Yılı: 2015

Ülke: ABD-Kanada-İngiltere

Yönetmen: Robert Eggers

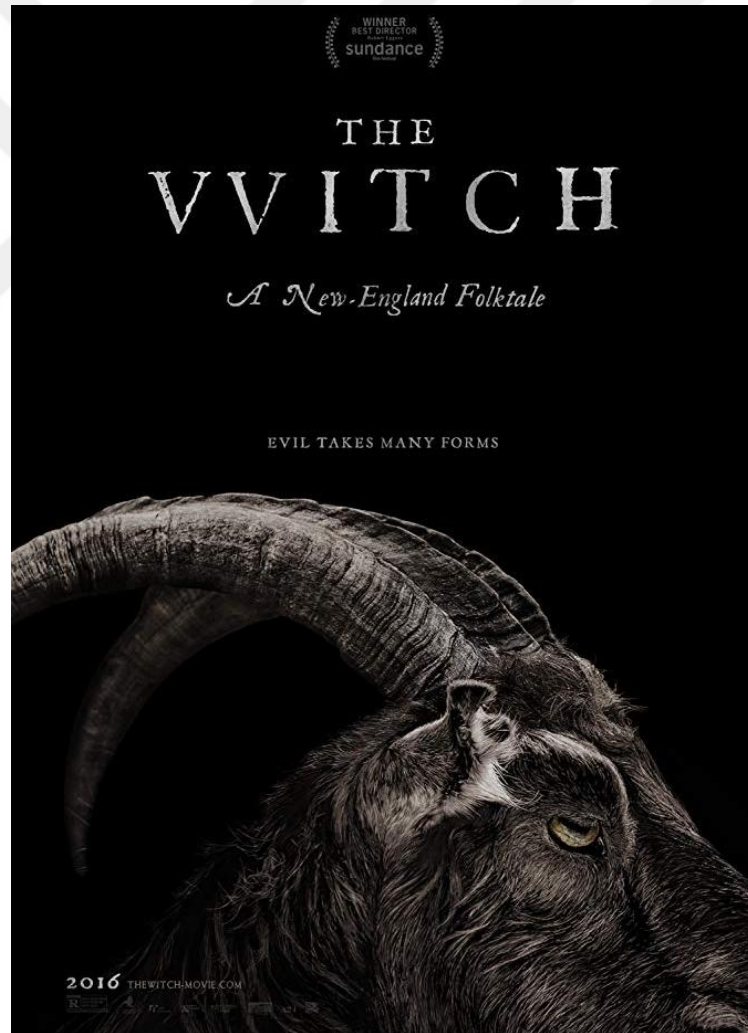
Senaryo: Robert Eggers

Oyuncular: Anya Taylor-Joy, Ralph Ineson, Kate Dickie...

Yapım: Pulse Films

Yapımcı: Thomas Benski, Daniel Bekerman

Süre: 90 Dakika

Resim 16. The VVitch: A New-England Folktale film afişi

Kaynak: <http://www.beyazperde.com/filmler/film-233854/>(erişim:12 Mart 2019)

4.9.1.2.Filmin Özeti

Film XVII. Yüzyılda Yeni İngiltere (Amerika) denilen topraklarda bir köyde başlar. Oldukça dindar bir çift olan William ve Katherine ve onların beş çocuğunun başından geçen korkunç olayları konu almaktadır. William kiliseyi ve mevcut yönetimi eleştirdiği ve Püriten mezhebine göre çocuklarını yetiştirmek istediği için Kilise tarafından köyden kovulur. Tanrıya olan inançlarını kaybetmeyen çift içinde cadı olduğuna inanılan tehlikeli bir ormanın dibine bir kulübe yapar. Zamanlarını çalışmakla ve dua etmekle geçirirler. William ve Katherine'nin tek dertleri kışı geçirecek yiyecek toplamak ve çocuklarını dindar bir şekilde yetiştirmektir. Çift, çocuklarına Âdem'in günahından dolayı günahkâr olarak doğduklarını bu günahı hâlâ taşıdıklarını ayrıca içlerinde yaşayan bozulmuş doğanın da günah sebebi olduğunu aşılar. Bu doğa günaha meyilli ve devamlıdır.

Filmin başrol oyuncusu olan Thomasin (Anya Taylor-Joy), günah işlemekten çok korkmaktadır ve sürekli dua eder. Küçük erkek kardeşi Caleb'in kendisine karşı cinsel bir ilgisinin olduğunu fark eder ama herhangi bir tepki vermez. Thomasin bir gün, bebek olan kardeşi Samuel ile oynarken bebek birden ortadan kaybolur. Her tarafı aramalarına rağmen Samuel'i bulamazlar. Çocuklarına bebeği kurdun kaçırdığını söylerler. Bebeği ormandaki cadı kaçıırır ve âyinde kullanmak için öldürür. Kanını da vücuduna sürer.

Bebeğin kaçıırılması yüzünden annesi Thomasin'i suçlamaktadır. Annesinin en fazla üzüldüğü şey bebeğin vaftiz edilemeden ölmüş olmasıdır. Bebek vaftiz edilmediği için günahkâr olarak ölmüştür ve cehenneme gidecektir. Bu yüzden annesi sürekli dua eder. Kilise cemaat dışındakileri vaftiz etmediği için küçük Samuel'i vaftiz etmeyi reddetmiştir. William'a göre ise günah işledikleri için Tanrı onları lanetlemiştir. Bu lanetten dolayı kış için yiyecek bulamazlar. Ektikleri mısırlar da hep çürümüştür. Hayvanlardan süt yerine kan akmaktadır. William, Caleb ile ormana gidip avlanmak istese de başarısız olmuştur. Bunlar hep Tanrı'nın onları lanetlediğinin göstergesidir.

Annesi Thomasin'i başka bir aileye hizmet etmesi için köyden biriyle evlendirmek ister. Thomasin'i evlendirdikleri zaman aldıkları para ile geçinebileceklerini düşünür. Bunu duyan Caleb ablasını kurtarmak ister ve Thomasin'le birlikte av hayvanı bulmak için ormana gider. Şeytan ilk olarak ormanda tavşan şeklinde görünür. Caleb yalnız kaldığında ise ormanın cadısı çok güzel bir kadın

şeklinde görünür ve Caleb’i etkisi altına alarak onu kaçıır. Thomasin Caleb’in de kaybolmasından dolayı da suçlanır.

Bir gece Caleb çok hasta bir şekilde geri döner. Cadı ona büyü yaptığı için bu haldedir. Hasta yatağında acı çeken Caleb tüm bir elma kusar. Ailesi ona büyü yapıldığını anlar. Caleb’in kurtulması için başında sürekli dua ederler. Ancak başarısız olurlar ve Caleb ölürken Tanrı’yı gördüğünü söyleyerek mutlu bir şekilde can verir.

Annesi gibi ikizler de bu olaylardan dolayı Thomasin’i suçlar. Thomasin filmin ilk sahnelerinde ikizlere şaka ile cadı olduğunu Samuel’i kaçırap yediğini, eğer uslu durmazlarsa onları da yiyeceğini söylemiştir. Caleb’in ölümünün şoku ile birlikte ikizler Thomasin’in cadı olduğunu anne ve babalarına anlatırlar. Samuel’i kaçırap yediği gibi Caleb’e de büyü yapmıştır. Mısırların bozulmasına neden olan ve sütü kana çeviren de odur. Thomasin’den şüphelenen annesi onun cadı olduğundan daha da emin hale gelir.

Thomasin ise Kara Philip adındaki kara keçilerin şeytan olduğunu ve ikizlere kötü şeyler yapmaları için fısıldadığını söyler. Kara Philip ikizlere Thomasin’in cadı olduğunu fısıldamıştır. Duyduklarından dolayı kafası karışan William, ikizlerle Thomasin’i ahıra kapatır. Ertesi gün onları köye götürüp cadı olup olmadıklarına karar vermeleri için köy meclisine danışacaktır.

O gece cadı gelerek beyaz keçileri yer. Sabah olduğunda ise William’ı Kara Philip boynuz darbeleri ile öldürür. Katherine, Thomasin’in babasını öldürdüğünü zannettiği için onu öldürmeye çalışır. Kurtulmak isteyen Thomasin annesini öldürür.

Kara Philip’in şeytan olduğunu anlayan Thomasin yaşadıklarının da şokuyla onunla anlaşma yapmaya karar verir. Kara Philip’e giderek kendisine ne verebileceğini sorar. Şeytan, tereyağı ya da güzel bir elbise verebileceğini hoş bir hayat sürebileceğini ya da dünyayı görmesini sağlayabileceğini söyler. Anlaşmayı kabul eden Thomasin’in önünde duran kitaba adını yazdırır. Böylece şeytanla anlaşma gerçekleşmiştir. Şeytanla anlaşma yapan Thomasin çıplak bir şekilde ormana gider ve diğer cadıların ateşin etrafındaki âyinlerine katılır. Âyindeki cadıların havalanmasıyla film biter.

4.9.1.3. Filmin İncelenmesi

Film, yönetmen Robert Eggers’in ilk uzun metrajlı film denemesidir. Senaryosunu da o yazmıştır. Filmin ismi fragmanlarda ve makalelerde yazıldığı gibi “The Witch” değil “*The VVitch: A New-England Folktale*”dir. Başlığında yer alan açıklama “Yeni Bir İngiltere (Amerika) Halk Masalı” anlamındadır. Film, içerisinde dini öğeler barındırmakla beraber halk inanışlarındaki cadı kavramına da yer vermiştir.

Filmde üç ana tema bulunmaktadır. Bunlar: din, doğaüstü güçler ve mittir. Filmde doğaüstü güçler asgari düzeyde tutularak aile fertleri arasındaki gerilime, din ve insan arasındaki çatışmaya ve XVII. yüzyıl halk mitlerine yer verilmiştir.

Filmin başından beri dini unsurlar ön plandadır. William ve Katherine çifti çocuklarını katı bir dini disiplinle yetiştirmektedir. Ailenin köyden kovulma nedenleri de hem çocuklarına uyguladıkları katı dini disiplin hem de kilisenin uygulamalarını eleştirmeleridir. XVII. yüzyıldaki kilisenin tutumu ailenin tekinsiz bir ormanın kenarında yeni bir hayata başlamak zorunda kalmasında etkili olmuştur.

Aile, birçok sahnede çocuklarına günahla doğduklarını ve Âdem'in günahının onlara sirayet ettiğini bu yüzden sürekli tövbe etmeleri gerektiğini aşılacaktır. Hıristiyanlıktaki temel unsurlardan biri olan asli günah doktrini bu filmde de kullanılmıştır. Âdem asli günahı işleyerek dünyaya günahı getirmiştir ve çocuklar da bu günahı taşıdıkları için sürekli dua etmelidir. Âdemle gelen ilk günahın yanında insanlar içlerinde bir günah daha taşımaktadırlar. Bu da insanın içinde taşıdığı bozulmuş doğadır. İnsan ne kadar tövbe etse ve günahından uzak dursa da doğası gereği günah işlemektedir.

Günahın tehlikeli ve uzak durulması gereken bir olgu olarak vurgulanmasına rağmen aile fertlerinin her biri günahkâr olmuştur. Cinsel dürtüleri yeni gelişen Caleb'in ablasına duyduğu cinsel haz, karısına yalan söyleyen ve kızını bu yolda feda eden William, şeytani tekerlemeler söyleyen ve ablalarını cadılıkla suçlayan ikizler ve final sahnesinde ruhunu şeytana satan Thomasın teker teker günaha düşmüştür. İnsan günaha düştüğü zaman şeytan onu bulmaktadır. Filmde şeytanın ve cadının aileye yaklaşma nedeni olarak da bu günahlar ve Kilise'den ayrı düşmeleri gösterilmiştir ki Hıristiyanlık için uzak durulması gereken bir olgu olan günah ve günah işlemenin getirdiği sonuçlar şeytanın ve cadının olduğu her filmde korkutmak için yan unsur olarak kullanılmıştır.

Filmde aile üyelerinin yemek yemeden ve yatmadan önce sürekli dua ettikleri görülmektedir. Hatta Caleb ölmek üzereyken bile tıbbi bir yardım denemek yerine tüm aile Caleb'in başına toplanıp dua etmiştir. Burada edilen dua korku filmlerinde şeytana karşı en fazla kullanılan *“Ey gökteki babamız ismin mübarek olsun. Egemenliğin kurulsun. Gökte olduğu gibi yerde de senin istediğin olsun. Bugün de bize günlük rızığımızı ver. Bize karşı suç işleyeni bağışladığımız gibi sen de bizim suçlarımızı bağışla ve bizi doğru yoldan ayırma. Bizi kötülükten azat et. Kurtar bizi ey yüce Tanrım...”* ile başlayan duadır. Bu dua diğer korku filmlerinde de şeytana karşı bir kalkan olarak kullanılmıştır.

Filmde günah ve şeytanla ile birlikte doğüstü güçler de korkutma unsuru olarak kullanılmıştır. Özellikle de Ortaçağ dönemindeki Hıristiyanların korkup kaçtıkları ve yok etmek için işkence edip yaktıkları “cadı”, burada hem dini bir unsur hem de doğüstü bir güç olarak kullanılmıştır. Hıristiyanlık inancında olduğu gibi filmde de cadılar şeytanla anlaşma yapmışlardır. Bu anlaşma sonucunda ateş etrafında çıplak bir şekilde âyin yaptıkları görülmektedir. Cadıların çıplak olarak âyin yapması (Rosemary’s Baby’de belirttiğimiz gibi) cadıların Hıristiyanlığın günah saydığı ve genel toplum ahlakına karşı olan fiilleri âyinlerinin şartlarından kabul etmelerindedir.

Resim 17. Sabbat âyini yapan cadılar

Kaynak: The Witch filmi, 2015

Ortaçağ’ın sonlarına doğru Avrupa’da çalıntı çocuk haberleri çıkmıştır. Bu haberler cadıların ve şeytanların beşiklerinden çaldıkları çocukları öldürüp kanlarını kullanarak onlarla âyin yaptığı ile ilgilidir. Çocuklarının çalınma korkusunu yaşayan aileler onları yeni doğduklarında hemen vaftiz ettirmiştir. Vaftizin çocukları çalınmaya karşı koruduğuna, öldüklerinde ise onların sonsuz cennette olmalarını sağladığına inanılmıştır.

Cadıların, Ortaçağ’da da sık sık karşılaşıldığı gibi bebekleri beşiğinden kaçırma hikâyeleri filmde de kullanılarak küçük Samuel ablasının bir saniyelik dikkatsizliği sonucunda cadı tarafından kaçırılmıştır. Ortaçağ’da Hıristiyan annelerin en büyük korkularından olan bebeklerinin cadı tarafından kaçırılarak kurban edilmesi olayı filmde korkunç bir şekilde sahnelenmiştir. Samuel’in çirkin görümlü cadı tarafından

bıçaklanarak öldürülmesi ve cadının onu parçalayarak kanını uçma yetisi kazanabilmek için vücuduna sürmesi izleyici için hem dehşet verici hem de korkutucu bir sahnedir.

Samuel'in cadı tarafından kaçırılıp öldürülmesinden sonra annesinin onun ruhunun kurtuluşu için sürekli dua etmesi ise Samuel'in vaftiz edilmeden ölmesinden dolayıdır. Hıristiyanlıkta vaftiz, asli günahın kurtuluşun yoludur. Ailenin inancına göre bebek dahi olsa vaftiz edilmeden öldüğünde ruhu azap çekecektir. Aile kilise dışı bırakıldığı için Samuel vaftiz edilememiştir ve annesi Samuel'in ölümünden ziyade onun vaftiz edilemeden ölmesine üzülmemektedir.

Cadılarının normalde çok çirkin ve yaşlı oldukları ancak erkekleri kandırmak için çekici bir kadın şeklinde görünebilecekleri inancı da filmde kullanılan bir diğer korkutma unsurudur. Cadı, güzel bir kadın olarak Caleb'e görünüp onu etkilemiş ve onu öperek büyü yapmıştır. Diğer sahnelerde ise yaşlı ve çirkin bir kadın olarak görülmüştür. Son sahnede cadıların uçmaları ise Ortaçağ'da cadıların âyinlere gidebilmek için gece uçuşu yaptıkları inancı doğrultusunda filmde kullanılan bir diğer cadı özelliğidir.

Büyü konusunda da açıkladığımız gibi cadıları insanlar için tehlikeli hale getiren onların büyüleridir. Cadının olduğu her yerde büyü ve şeytan da vardır. Cadılara büyü yapma yeteneğini kazandıran ise şeytanla yaptıkları anlaşmadır. Nitekim filmde Caleb'in ölmeden önce tüm bir şekilde elma kusması, ikizlerin sürekli okudukları duayı unutmaları, cadının Samuel'i kaçırmak için çok hızlı hareket etmesi ve âyin sırasında cadıların havalanmaları hep büyü sayesinde olmuştur. Büyü, Hıristiyanlık tarafından uzak durulması gereken yasaklardan biridir. Büyü, etkisine inanan ve filmlerde bu korkunç etkiyi gören seyirci için ise korkutucudur.

Thomasin'in cadı olduğuna inanan babası ailede günaha tahammül edebileceklerine ama bir cadının asla aralarında yeri olmadığını belirtmiştir. Şeytanla anlaşma yapmış olsa dahi eğer suçunu itiraf ederse İsa lanetini ondan çekecektir. Kızına İncil'e inanıyor musun? İsa'ya dua ediyor musun? diye sorular sorması da cadıların İncil'in, İsa'nın ve Tanrı'nın karşısında olduğu inancı sonucunda sorulan sorulardır. Cadılara o yüzyılda o kadar inanılmış ve onlardan o kadar korkulmuştur ki tüm sevgisini ailesine veren bir baba bile kızının cadı olduğuna inanıp onu mahkemeye götürmeyi düşünmüştür.

Resim 18. Babasının Thomasin'i sorgulama sahnesi

Kaynak: The Witch filmi, 2015

Korku filmlerinde genellikle canavar, şeytan ya da cadıyla kadınlar arasında bir bağlantı kurulmuştur. Kadın düşmanlığının en fazla ortaya çıktığı tür korku sinemasıdır. Kadınlar şeytandan etkilenirler ve onunla ilişki kurarlar. Bu şekilde ele alındığında, korku filmlerinde kurbanların ya da cadıların çoğu kez kadın olması da özel bir anlam kazanmaktadır.

İncelediğimiz filmde de dikkat çeken en önemli nokta cadıların hep kadın olarak gösterilmesidir. Tarihte cadı olarak suçlanan, işkence gören ve yakılan çoğu kişinin kadın olduğundan bahsetmiştik. Film bu gerçekliğe paralel olarak cadı figürünü kadın olarak kullanmıştır. Kadının yaratılışı itibariyle günaha daha meyilli olduğu, şeytana daha çabuk kanabildiği ve zayıf olduğu inancı bu filmde de konu edilmiştir. Olaylar başladığında annesinin her şeyin suçlusu olarak Thomasin'i görmesi ve ondan şüphelenmesi de cadı denildiğinde akla ilk gelenin kadın olması inancındandır. Thomasin'in filmin finalinde şeytanla anlaşma yapması ve ruhunu şeytana satması ve âyindeki bütün cadıların kadın olması da bu inancı desteklemektedir.

Cadı avı sürecinde nasıl ki uysal, düzene itaat eden, kadınlık görevlerini yerine getiren kadın imgesi yüceltilip bunun tam tersi olan kadın modeli cadı olarak avlandıysa korku filmlerinde yer alan kadın imgeleri de genelde tanrısal düzene ya da toplumsal düzene başkaldıran kadınlardır. Korku sinemasında olay örgüsünün içerisinde çoğu zaman öyküyü taşıyıcı durumda olan kadınların filmlerde büyücü -ya da cadı-olarak yer aldıkları görülmektedir. Bunun temelinde ise, eski çağlardan itibaren kadınların büyücü ve cadı olarak suçlanmaları yatmaktadır. Bu suçlamalar korku sinemasının bilinçaltında

hala varlığını sürdürmektedir ve beyazperdede “cadı kadın” imgesiyle karşımıza çıkmaktadır.

İstedikleri hayata ulaşabilmek için şeytana ruhunu satan, onunla anlaşma yapan, uçma yetisi kazanabilmek için bebekleri kurban ederek kanlarını kullanan cadılar, filmde ormanın en karanlık ve korkutucu yerlerinde yaşarken gösterilmişlerdir. Karanlık ve kuytu ortamlar insanlar için korkutucudur. Filmde orman görüntüleri de cadılarla birlikte kullanılmış ve cadılar görünmese dahi orada oldukları hissettirilerek izleyicide korku sağlanmıştır.

Hıristiyanlıkta bulunan ve şeytanın çeşitli tezahürlerde insanlara görünebileceği inancı filmdeki sahnelerde ustalıkla işlenmiştir. Şeytan; tavşan, kuzgun, siyah keçi, kurbağa, kedi, karga, kuzgun, büyük kara köpek, kurt şeklinde tezahür edebilmektedir. Filmde şeytan, ormanda sürekli karşılaştıkları bir tavşan, kuzgun, en fazla da ailenin evinde beslediği ve ikizleri fısıltılarıyla etkileyen siyah bir keçi olarak sunulmuştur. Bu siyah keçi ayrıca şeytanın görüntüsü olarak filmin afişinde de kullanılmıştır. Filmin afişinde “*Evil takes many forms*” (şeytan türlü hallere bürünebilir) ifadesinin kullanılması da şeytanın insanları etkileyebilmek için birçok formda görüldüğü inancı doğrultusunda verilmiştir. Şeytan tüm bu hayvanların görüntüsüne bürünerek Thomasin’e ulaşmıştır.

Resim 19. Şeytanın kuzgun halinde görünme sahnesi

Kaynak: The Witch filmi, 2015

“*The VVitch: A New-England Folktale*” filmi araştırma konumuz olan şeytan, cadı, büyü ve günah konularının bütününün korku sinemasında korkutma unsuru olarak

kullanılmasına örnek olacak niteliktedir. Cadı başlığında incelesek ve ona örnek versek de cadının olduğu yerde şeytan, şeytanla yapılan anlaşma ve büyü mutlaka vardır. Film cadı filmleri açısından ilk örnek değildir ama en kaliteliyelerindendir.

4.9.2. Season of The Witch (Cadılar Zamanı)

4.9.2.1.Filmin Künyesi

Filmin Adı: Season of The Witch (Cadılar Zamanı)

Filmin Yapım Yılı: 2011

Ülke: ABD

Yönetmen : Dominic Sena

Senaryo: Bragi F. Schut

Oyuncular: Nicolas Cage, Ron Perlman, Claire Foy, Stephen Campbell Moore...

Yapım: Atlas Entertainment

Yapımcı: Charles Roven, Ryan Kavanaugh

Süre: 1 Saat 35 Dakika

Resim 2. Season of The Witch (Cadılar Zamanı) film afişi

Kaynak: <http://www.beyazperde.com/filmler/film-139382/>(erişim:13 Mart 2019)

4.9.2.2.Filmin Özeti

Film İS. 1235 yılında kapağında haç işareti olan Süleyman'ın Kitabı'nın açılmasıyla başlar. Kitapta, yüzlerce yıldır mukaddes kişiler tarafından yazılan ve kötü güçlere karşı savaşmak için icra edilen ayinler, dualar ve efsunlar vardır.

İlerleyen sahnelerde bir grup kadın şeytanla işbirliği yaptıklarından ve cadı olduklarından dolayı asılırlar. Kadınlar ölüm korkusuyla şeytanla anlaşma yaptıklarını itiraf etseler de ölümden kurtulamazlar. Cadılar asıldıktan sonra dirilmemeleri için Süleyman'ın Kitabı'ndan bazı bölümlerin okunması gerekmektedir. Rahip ölen üç kadın için Süleyman'ın Kitabı'ndan bölümler okurken gerçekten cadı olan bir kadın tekrar dirilir, Süleyman'ın Kitabı'nı yakar ve rahibi öldürür.

Başrol oyuncularını olan Behmen (Nicolas Cage) ve Felson (Ron Perlman) ise Haçlı Ordusu'nda başarılı birer şövalyedir. Trablus Kuşatması ve Yüzyıl Savaşları gibi savaşlarda Tanrı ve oğlu İsa adına savaşmışlar ve başarılı olmuşlardır. Behmen ve Felson bir savaşta çocukların ve kadınların acımasızca öldürüldüğünü görürler ve Tanrı adına savaşmaya yemin ettiklerini kadın ve çocukların öldürülmesinin yanlış olduğunu söyleyerek Kilise'ye karşı gelirler ve ordudan ayrılırlar.

Ülkelerine döndüklerinde yüzlerce insanın veba salgınından öldüğünü görürler. İnsanlar vebanın Tanrı'nın bir cezası olarak gönderildiğine inanırlar. Kasabalardan birinde askerler onların kaçak olduğunu fark eder ve tutuklanırlar. Tutuklandıktan sonra bir kiliseye getirilirler. Kilisenin kardinali de veba nedeniyle hastalanmıştır. Kardinal vebanın kara cadı tarafından üstlerine salındığını söyler. Cadı yakalanmış ve zindana atılmıştır ve biran önce Severac Manastırı'na götürülmelidir. Oradaki keşişlerde cadıyı öldürecek ve veba illetini yok edecek Süleyman'ın Kitabı'nın son nüshası vardır.

Behmen ve Nelson artık Kilise adına çalışmadıkları için başlarda teklifi kabul etmezler. Ancak cadı olduğu için zindana atılan Anna'nın masum görüntüsünden etkilendikleri için adil yargılanması koşuluyla onu Severac'a götürmeye razı olurlar. Yanlarına şövalye Eckhart, Peder Debelzaq ve bir rehber olarak yola çıkarlar. Yolda papaz yamağı Kay da onlara katılır.

Cadı çok güzel ve masum görünümüdür. Behmen kadının masum olduğuna ve kilisenin işkencelerine dayanamayarak cadı olduğunu itiraf ettiğine inanır. Ancak Anna küçük bir kıza göre çok güçlüdür. Rahip şövalyelere Anna'nın söylediklerine

inanmamalarını ve yanında kişisel şeyler konuşmamaları gerektiğini cadının bunları kullanarak kafalarını karıştıracağını ve onları birbirine düşüreceğini söyler. Rahibin söyledikleri yolculuk boyunca gerçekleşir. Cadı, kızı ölen Eckhart'a kızının sesiyle seslenir ve onu kandırarak ölümüne neden olur. Yolculuk boyunca hem zorlu doğa koşullarıyla hem de cadının fitneleriyle baş etmek zorunda kalırlar. Zamanla Behmen de Anna'nın cadı olduğuna inanır.

Severac'a geldiklerinde oradaki keşişlerin de vebadan öldüğünü görürler. Kardinalin bahsettiği Süleyman'ın Kitabı oradadır. Keşişlerin hepsi öldüğü için ayini Debelzaq yapmak zorunda kalır. Debelzaq ayine başlar ve cadının insanlık üzerine veba salmaktan suçlu bulunduğunu söyler. Cadı direnir ve rahibin kutsal sözleri okumasını engellemeye çalışır. Ayin sırasında Anna'nın aslında bir cadı olmadığı ve vücudunun şeytan tarafından ele geçirildiği anlaşılır. Şeytan, Anna'yı cadı olarak göstermiş ve Severac'a gelmelerini sağlamıştır. Çünkü şeytanı yok edebilecek tek şey olan Süleyman'ın Kitabı'nın son nüshası Severac'tadır. Şeytan kitabı yok etmek istemektedir.

Rahip kitaptan kutsal sözleri söylerken şeytan rahibi öldürür. Ayini Kay yapar. Behmen ve Nelson şeytanın yok edilmesi için canlarını feda eder. Şeytan yok edilmiş ve Anna kurtulmuştur. Filmin sonunda salgın tamamen geçmiş ve hayat normale dönmüştür.

4.9.2.3. Filmin İncelenmesi

Film XIV. yüzyılda yani binlerce kadının cadı olduğu gerekçesiyle asıldığı ya da yakıldığı bir zamanda geçmektedir. O dönemlerde sadece merhem yaptığı, yalnız yaşadığı ya da komşularının cadı olduğunu iddia ettiği için binlerce kadın suçsuz yere öldürülmüştür. Filmde de asılmak üzere olan bir kadın şeytanla anlaşma yapmadığını sadece hasta olan birisi için merhem yaptığını söylemektedir. Ayrıca sahnelerin birinde Ortaçağ'daki meşhur "su deneyi"nden de bahsedilmektedir. Genç bir kadın ceplerine taş doldurarak ırmağa atılmıştır. Boğulursa suçsuz olduğu kanıtlanacaktır. Ancak kadın boğulmaz ve cadı olduğuna ikna olan Kilise tarafından diri diri yakılarak öldürülür.

Cadılık ile ilgili korku filmlerinde cadı genellikle kadındır. Hatta bu filmde Anna, masum olmasına rağmen kadın olduğu için cadı olduğuna daha çabuk inanılacağından dolayı şeytan tarafından ele geçirilmiştir.

Resim 21. Season of The Witch filminde kullanılan cadı görüntüsü.

Kaynak: Cadılar Zamanı filmi, 2011

Cadılığın olduğu yerde şeytan ve büyü de vardır. Bu filmde de cadıların hem şeytanla anlaşma yaptığı vurgulanırken hem de şeytanın kendisi sahneye çıkmıştır. Filmde Cadılar şeytanla yaptıkları anlaşma dolayısıyla insanüstü bir güç sergilemiş, hayvanları kontrol etmiş ve veba salgınına neden olmuştur. Tarihte de salgınların ve uzun süren kışların nedeni olarak cadılar görülmüştür.

Filmin daha ilk sahnesinde gösterilen ve şeytanı yok edebilecek tek şey olan Süleyman'ın Kitabı ise Yahudilikten gelen ve Hıristiyanlarca da kabul edilen bir geleneğe işaret etmektedir. Kitabın üzerinde bulunan haç işareti, kutsal suyun şeytanı yakması, kitaba dokunmak isteyen şeytanın ellerinin yanması ve kitaptan okunan kutsal sözlerin şeytanı yok etmesi ise şeytana ve cadılara karşı Hıristiyanlarca kutsal kabul edilen öğelerin "kötü" karşısındaki gücünü göstermektedir.

Film ilk sahnelerde Kilise'yi eleştiriyor gibi görünmektedir. Kilise Haçlı Seferleri'nde kadın ve çocukların bile Tanrı adına öldürülmesine karşı çıkmamaktadır. Çünkü Kilise karşısında olan herkes kâfirdir. Şeytana göre Kilise afetler ve kıtlıkların neden olduğundan da fazla insanın ölümünden sorumludur. Ayrıca Kilise sırf şifacılık yaptığı ya da cinsiyeti yüzünden kadınları asmaktadır. Ancak ilerleyen sahnelerde asılan kadınlardan bazılarının gerçekten cadı olduğu görülür ve Kilise haklı çıkarılır. Anna cadı olmasa dahi şeytan tarafından ele geçirilmiş ve Kardinal'in iddia ettiği gibi yüzlerce insanın ölümüne neden olan vebanın sorumlusu da şeytandır.

Kadın ve çocukların Haçlı askerleri tarafından öldürülmelerine tepki gösterip sadece Tanrı ve oğlu İsa adına savaşmak için yemin etmiş, masum kadın ve çocukları öldürmenin Tanrı'nın emri olamayacağını iddia eden şövalyelerin ordudan ayrılmalarına rağmen yine Kilise için şeytanla savaşıp şehit olmaları ise Kilise'nin haklılığını göstermektedir. Rahipler ve keşişler de Tanrı için şeytana karşı koyup bu yolda ölümü göze almışlardır.

Filmde ayrıca şeytanın masum bir genç kızı kullanarak insanları kandırmaya çalıştığı, bilinmesi mümkün olmayan olayları bildiği, insanlara ölüm ve korku getirdiğinden de bahsedilmektedir.

Film korku unsuru olarak cadılığın yanı sıra cadılıkla alakalı olan şeytani da korku unsuru olarak kullanmıştır. Hatta görsel efektler ve makyajın da etkili kullanılmasıyla cadı ve şeytanın görüntüsü daha da korkutucu olmuştur. Bu durum da izleyicilerin daha fazla korkmasını sağlamıştır.

Resim 3. Season of The Witch filminde kullanılan şeytanın görüntüsü.

Kaynak: Cadılar Zamanı filmi, 2011

İncelediğimiz korku filmlerinde kullanılan şeytan, cadı ve büyü gibi öğeler filmlerde birbiriyle alakalı olarak gösterilmiştir. Cadının yer aldığı filmlerde büyü ve şeytan da kesinlikle vardır. Ayrıca bu filmlerde şeytan, cadı ve büyü gibi net olarak yansıtılmasa da günah ögesi de kullanılmıştır. Çünkü şeytan zaten günah nedenidir. Cadılar da büyü yaparak ve insanlara zarar vererek günah işlemektedir. Bu öğelerin kullanılmadığı çoğu korku filmi dini öğeleri içermese de bu filmlerde günah ve günah işlemenin getirdiği kötü sonuçlar yer almıştır.

BÖLÜM V

GÜNAH

5.1. Günah Kelimesinin Tahlili ve Tanımları

Farsça bir kelime olan ve sözlükte “suç” anlamına gelen günah, kutsala karşı işlenen hata, kusur ve aşırılıkları karşılayan dini bir kavramdır. Günahın Arapça birçok karşılığı olmakla birlikte Kur’ân-ı Kerim’de telaffuz olarak günaha en yakın kelime “*cünah*”tır (Bakara 2: 23; 158; 198; 229; 233; 234; 235, Nisâ 4: 23; 24; 101; 102;104).

Ancak “*cünah*” kelimesi Türkçe’de kullanılan günah kelimesini tam karşılamamaktadır. Çünkü *cünah*; Türkçe’de “*beis*”, “*mahzur*” gibi anlamlara gelirken, Arapçada kullanılan “*zenb*” (Mâide 5:18, Enfal 8:52, Yusuf 12:29, Tekvir 81:9, Şems 91:14), “*vizr*”, “*hub*”, “*isyan*”, “*hata*” (Bakara 2:58, A’raf 7:161, Yusuf 12:97, Taha 20:73, Şuara 26:51), “*ism*” (Bakara 2:173; 181-182, Mâide 5:29; 63; 107, Nur 24:11), “*dalle*” (Bakara 2:16, İsrâ 17:97), “*zaleme*” (A’raf 7:19; 103, Enfal 8:54, Hud 11:117), “*fesaka*” (Bakara 2:26; 59; 99, Tövbe 9:84, Yunus 10:33) gibi kelimeler Türkçede kullanılan günaha tam tekabül etmektedir (Kahraman, 2006, s. 3).

Batı dillerinde günah, Fransızcada *peccatum*’un dönüşüme uğramış şekli olan “*peche*”, İngilizcede “*sin*”, Almandada “*die sünde, das verbrecher, die schuld*” kelimeleri ile ifade edilmekte; hata, ilahi hukuka tecavüz ve ahlak prensiplerine karşı gelme anlamlarına gelmektedir. Kelime, Kazan Türkçesinde de Farsça bir isim olarak kullanılmakta olup “*cürüm, kabahat, âsim, suçlu*” gibi anlamlara gelmektedir (Atay, 2005,s. 1).

İbranice Kitâb-ı Mukaddes’te günahı ifade eden yirmiye yakın kelime vardır. Bunların başlıcaları “*het*”, “*peşa*” ve “*avon*”dur. Ahd-i Atik’te 459 yerde geçen “*ht*” kökünden gelen “*hata*” fiili, doğru yolun terk edilmesi, yitirilmesi anlamına gelmektedir. Kelime, dünyevi anlamda kişinin yolunu kaybetmesi” olarak da kullanılır. 139 yerde geçen “*pş*” kökünden gelen “*peşa*”, ihlal etmek ve isyan etmek; 229 yerde geçen “*avon*” ise sadece fiilde değil düşüncede de kendini gösteren sırt çevirme ve kabul etmeme manasında kullanılmaktadır. Yine İbranicede kullanılan “*chattai*”, doğru yolun terk edilmesi anlamına gelirken, “*maal*” kelimesi ise günahın en şiddetlisi olan küfrü gösterir. Kitab-ı Mukaddes’in Yunanca tercümesinde de hata kelimesinin en yaygın karşılığı “*amertia*”dır. Latince tercümede ise günah karşılığı olarak *peccatum*,

culga, iniquitas, offensio, delictum ve scelus kelimeleri kullanılır (Harman, 1996, s. 280).

Bütün Sami dillerinde dünyevi suçlar için “*annu*” kelimesi kullanılırken, günah için fiil olarak “*hata*”, isim olarak ise “*hittu*” (hitutu) kelimeleri kullanılmaktadır. Yasakları çiğnemek anlamında ise “*ikkubu*” veya “*anzili*” kelimeleri kullanılır (Harman, 1996, s. 279).

Kutsala ve tabiatüstü varlıklara karşı işlenen hata ve aşırılıklara günah denilirken, beşeri kanun, düzen ve ananelere karşı işlenen aykırılıklara suç denilmektedir. Günah, dince suç sayılan işleri ve tanrı buyruklarına ters düşen fiilleri işlemek; iyiliğin ve sevabın olmaması; insanın vicdanında kişinin içini kemiren mahrumiyet, yokluk ve boşluk; düzeni ve ahengi bozan bir davranıştır (Harman, 1996, s. 278).

Günah dini bir kavram olduğu için kutsal ve tabiatüstü varlık alanlarıyla bağlantılıdır. Genel olarak da geçerliliğini/meşruiyetini ilahi otoriteden alan yasaklardır. Günahkârlık, psikolojik bir terim olan suçluluk duygusu bağlamında ele alınmakla beraber esas itibariyle dini bir kavramdır. Batılı düşünürlerce ‘*tanrısal yasanın çiğnenmesi*’ olarak ifade edilirken İslam âlimlerince ‘*bütünden ayrılış, genel düzene aykırı olmak ve nizama başkaldırı*’ bağlamında değerlendirilmiştir (Ceylan, 2017, s. 231).

Günah, yukarıda da ifade edildiği gibi, Tanrısal buyruklara karşı gelmektir. İnsan ile Allah’ın arasını açan, bireyi ruhen bağlandığı ve huzur bulduğu yaratıcısından koparan veya koparma noktasına getiren tüm davranışlardır (Ceylan, 2017, s. 236).

Günahın aynı zamanda insanlar arasındaki ilişkilerin benzer şekilde düzenlendiği bir sosyal boyutu da vardır. Eski Mısır ve Mezopotamya gibi uygarlıklardaki günah itirafları; neredeyse hiç fark gözetmeden dini, yasal ve ahlaki suçların itirafını kapsar. Kurban sunma konusunda ihmalkâr davranmak, yanlış ölçü-tartı kullanmak, hırsızlık yapmak ve adam öldürmek hepsi Eski Mısır’da Ma’at adı verilen nizama karşı işlenmiş suçlardı (Sharpe, 2000, s. 30).

Beşeri planda günah, ailevi ve içtimai bağın parçalanmasına, Tanrı’ya karşı işlenen günah ise Tanrı’dan ayrılmaya sebep olmaktadır. İnsan her günah işlediğinde, karşısında olan Tanrı’dan uzaklaşır ve Âdem’in tecrübesini tekrar tekrar yaşar (Kılıç, 1984, s. 79).

Günah kavramı bütün dinlerde mevcuttur. Kutsalın söz konusu olduğu bir yerde kutsalla ilgili emir ve yasakların bulunması da normaldir. Günah ise bu emirlerin yerine

getirilmemesi ve yasakların çiğnenmesi ile oluşan suçtur ki bu da dini sorumluluk gerektiren bir olgudur (Harman, 1996, s. 278).

5.2.Eski Kültürlerde ve Dinlerde Günah İnancı

Tarihte görülen bütün dinler, inananları günaha karşı uyarılmışlar ve günahın bu dünya ve ahiretteki helak edici özelliğini vurgulamışlardır (Albayrak, 2002, s. 88).

Günah düşüncesi mitolojide, birçok din ve felsefi sistemde de görülmektedir. Klasik Hindu inancında bir ineği öldürmek bir paryayı öldürmekten daha vahim olduğu halde, bir Brahmin'i öldürmek bütün günahların en ağırlarından biridir. Hint dinlerinde günah, insanın kendi öz tabiatından veya hakikatinden uzaklaşmasından meydana gelmektedir. Kurban takdiminde ihmalkâr davranmak, yanlış ölçü, tartılar kullanmak ve hırsızlık yapmak veya insan öldürmek gibi suçlar Eski Mısır, Mezopotamya, Hindistan ve İlahi dinlerde görülen günahlardır (Albayrak, 2002, s. 87).

Büyüye dayalı ilkel kavimlerde günah, büyü ve erkânına saygı göstermemek, cemaat düzenine karşı kusur işlemek ya da tabunun çiğnenmesi olarak ele alınmıştır. Bundan dolayı büyü ve onun etrafında oluşan kült, günahın objesini oluşturmaktadır. Bu tür ilkel topluluklarda günahın diğer insanları etkilediği düşünüldüğü için hemen giderilmesi ve ondan temizlenilmesi gerektiği inancı hakimdi. Ayrıca ilkel toplumlarda günah, manevi ve ruhi olmaktan ziyade maddi olarak algılanmış, insanın ondan kolayca temizlenebileceği veya bu günahın başka bir nesneye aktarılabilmesine inanılmıştır (Harman, 1996, s. 278).

Eski Ön Asya toplulukları olan Sümer, Asur ve Babil kültürlerinde günah kavramı oldukça ciddi bir şekilde ele alınmıştır. Bu medeniyetlerde günahın tanrılara karşı işlenen hatalar olduğuna inanılmakta, bunun yanında, şeytani ve kötü güçlerin hâkimiyeti olarak kabul edilmektedir. Bu kültürlerde sosyal suçlar bile ilahi güçlere isyan duygusuyla pekiştirilmiştir. Sümer dilinde günah için yaygın olarak iki kelime kullanılmaktadır. Bunlardan “*ag-gig*” “kutsalı çiğnemek”, “*sebida*” ise “tanrının her türlü emirlerini ihlal etmek” anlamındadır. Sümerlerde, günahlara karşı cezai müeyyide daha çok kefarete olarak gerçekleştirilmiştir. Sümerlerde Hristiyanlıktaki gibi bir aslı günah olmasa da insanda bulunan potansiyel günahın nesilden nesile geçtiğine inanılırdı. Babil ve Asur kanunlarında bütün suçlar günah sayılmakta, dünyevi cezanın yanında dini bir kefareti de gerektirmekteydi. Dini suçlar tanrılara hakaret, onlara ait şeyleri yapmamak, tapınmaya ait hatalardan oluşmaktaydı. Doğrudan ilahlara karşı olmayıp toplumsal suç kapsamına giren hırsızlık ve zina gibi yanlış davranışlar da

tanrının emirlerine uyulmadığı için, dini hata olarak kabul edilmekteydi. Asur-Babil kültürlerinde günahın toplumsal yönü üzerinde çok ciddi durulmuş, günahkâr insanlar günahtan arınıncaya kadar toplumdan tecrit edilmişlerdir (Harman, 1996, s. 279).

Mezopotamyalıların “günah” kavramı, Yahudi-Hıristiyan görüşünden çok daha geniştir. Ahlak kurallarının çiğnenmesi günahın bir parçasıydı. Bir yabancıyı öldürmek cinayet sayılmazken cemaatin bir üyesini öldürmek cinayet sayılırdı. Yine bir eylem veya tören sırasında kasıtsızca atılan yanlış bir adım, bir tanrıya hakaret sayılabilirdi. Böylesi bir günah kişiyi iblislerin saldırısına açık hale getirebilirdi (Burton ve Grandy, 2005, s. 147).

Sümerlerde olduğu gibi Asur-Babillerde de günahın kaynağı olarak şeytani güçler gösterilmiş; günahların cezası bir takım müeyyidelerle sınırlı kalmayıp kefaretil yoluyla da şeytani güçlerden temizlenmek gerektiği belirtilmiştir (Harman, 1996, s. 279).

Anadolu’da yaşamış Hititlerde günah, dini yapıya bir başkaldırı olarak kabul edilmiş; büyücülük yapmak ve tanrıya karşı kusur işlemenin cezası idam olmuştur. Hititlerde de günahın nesilden nesile geçtiğine inanıldığı için, toplumsal yönü üzerinde çok durulmuştur (Harman, 1996, s. 279).

İran geleneğinde günahın hukuki cezasının yanında kefaretil bulunduğu gibi insan ahrette de yargılanabilmektedir. İnsan bu dünyada günahlardan yüksek bir rahibin huzurunda kefaretil arınabilir. Eğer bu günahdan arınmazsa günah katlanarak devam eder ve ahretteki karşılığı ise cehennem azabı şeklinde olur. Kefaretil asıl olan, yüksek rahip ile günah işleyenin yapacakları dini törenlerdir. Günahkârların öbür dünyadaki cezası daha çok cehennem ateşii ile verilmektedir (Harman, 1996, s. 279).

Greklerde günah insanüstü güçlere karşı yapılan bir eylem olarak düşünülmüştür. Grekler suç ve günahı ayırmışlar, yerleşik düzen ve kanuna karşı başkaldırı ve yanlışii suç, ilahi düzene karşı olanı ise günah olarak isimlendirmişlerdir. Bu toplumlarda insanlar, tanrıya karşı geldiği veya onun emirlerini ihlal ettiği zaman başına bir takım sıkıntıların geleceğine inanmışlardır. Ayrıca sosyal yapı içerisinde günah, dini ve ahlakî haddi aşma olarak görülmüş ve sebep olarak da cahillik gösterilmiştir. Bir insan günah işlediği takdirde bunun cezasız kalmayacağına; kendisinin ya da yakınlarının bunun bedelini ödemek zorunda olduğuna inanılmıştır (Harman, 1996, s. 279).

Konfüçyüs öncesi uzak doğu dinlerinde günah, göğün iradesiyle düzenlenen kozmik ilahi düzene bir başkaldırıdır. Konfüçyüsçü ahlak sistemine göre insan doğuştan

iyi olmakla beraber, günah işlemeye, kozmik düzenden sapmaya mütemayildir. Bundan dolayı insan için eğitim, rehberlik ve özellikle de tövbe gereklidir. Konfüçyanizm’de en büyük günah aileye itaatsizliktir, sonra hırsızlık, eşkıyalık, adam öldürme ve ahlaksızlık ciddi günahlar arasında sayılmaktadır. Konfüçyanizm’de dinin ihlal edilmesi sonucu cezalar sivil yetkililer tarafından verilmektedir. Bunun yanında günahın nesilden nesile intikal ettiği inancı ise benimsenmemektedir (Kahraman, 2006, s. 6).

Uzak doğu dinlerine karma tenasüh inancını getirmiş olan Budizm’de bu hayatta işlenen suçların gelecek hayata yön vereceği ve bu hayatın geçmiş hayatın bir sonucu olduğu görüşü hâkim olmuştur. Taoizm’in günah anlayışı Konfüçyanizm’e benzemekle beraber, farklı olarak ahiret ve ceza inancına yer vermektedir (Kahraman, 2006, s. 7).

Hint dinlerinde kurtuluşun ve bağımsızlığın bilgiyle mümkün olduğuna, samsara çarkında çekilen sıkıntıların kaynağını ise cehaletin oluşturduğuna inanılmaktadır. Hint dinlerinde dini ve ahlakî yaşamda günah çok önemli bir yere sahiptir. Hint hukuk kitaplarında günahlardan temizlenmek için birçok kefaret sistemleri geliştirilmiş, halk arasında günahlardan temizlenmek için kutsal yerleri ziyaret, zikir ve kutsal metinleri dinleme gibi faaliyetler yapıla gelmiştir. Hinduizm’e göre karma-tenasüh inancı, ahlâki bir kanun olup insanın geleceğini ve bir sonraki hayatını kendisinin belirleyeceği anlamına gelmektedir. Bu dünyadaki hayat, bir önceki hayatta işlenmiş amellerin sonucudur. Kişi amellerine göre gelecekte ya yüksek bir hayatı ya da düşük bir hayatı yaşayacaktır. Hinduizm’de kast sistemi esas olmakla beraber günahın nesilden nesile geçtiğine inanılmaktadır (Harman, 1996, s. 279).

Hinduizm, Caynizm ve Budizm’in her üçünde de günah maddeyle bağlantılı olduğu için, günahtan kurtulmanın yolu maddeden kurtulmaktır. Buna göre görünen maddi âlem sadece bir vehimdir ve onu bilmek için uğraşmak cehalettir. Bu yüzden de mutlak hakikat maddeden tamamen uzak kalmakla elde edilir (Albayrak, 2002, s. 91).

Budizm’de de günah kavramı karma inancıyla ilgilidir. Ancak Buda, karma-tenasüh inancındaki mecburi kast anlayışına iradi rolü getirmiş, herkesin karmasında hür olduğu ancak bu karmanın sonucunda bir sonraki tenasühün bu davranışlara bağlı olduğunu belirtmiştir. Budizm’de işlenen günahı telafi etmek ve günahın sonucuna katlanıp cezasını çekmek mümkün olsa da en güzeli günah işlememektir. Budizm’de günahkârlar reankarne olmadan önce yedi veya sekiz adet olduğuna inanılan cehenneme gideceklerdir (Kahraman, 2006, s. 7).

Politeist dinlerde ise günah, birçok tanrıya karşı işlenmiş olduğu kabul edilen bir saldırı ve bir ihlaldir. Bu kabullenişte günahın silinmesi için dini bir kefaret talep edilir.

Çok tanrılı dinlerde gûnahtan arınmak ancak dini bir kefarete ile mümkündür. Bu kefarete ferdi yenilenmenin yanında “yaratılış” zamanındaki “safiyeti” yakalama ve gûnahtan arınmayı simgelemektedir. Arındırma âyini sonrasında işlenen hata ve aşırılıklar, hakiki gûnah olarak kabul edilmektedir (Kılıç, 1984, s. 77).

5.2.1. Yahudilikte Gûnah

Yahudilikte gûnah, Tanrı insan ilişkisinde Tanrı’yı seçmeyi, onu tercih etmeyi reddediş, dolayısıyla da bu ilişkinin bozulması ve parçalanmasıdır. Eski Ahit’te gûnah, ‘seçkin milletin’ ve bütün insanlığın tarihinde etkin olan bir güç olarak sunulmuştur. Beşeri tabiatın ayrılmaz bir vasfı olarak gûnahtan bahsedilmek yerine, Tanrıya isyan eden insan ikilisine bağlı bir çerçeve içinde “Tanrı’ya karşı başkaldırdığı için gûnahkâr insan”dan söz edilir (Kılıç, 1984, s. 78).

Eski Ahit, gûnahı Tanrı’nın varlığı ile beraber fakat zıt pozisyonda düşündürmektedir. Gûnah adeta Tanrı ile olan ittifakın parçalanıp bozulmasıdır. Eski Ahit’te İşaya 59:2’de yer alan; “...suçlarınız sizi Tanrı’nızdan ayırdı. Gûnahlarınızdan ötürü O’nun yüzünü göremez, sesinizi işittiremez oldunuz” ifadeleri bu duruma işaret etmektedir. Ayrıca gûnah; “Yehova’ya karşı yöneltilen bir başkaldırı” (Sayılar 14:9, I.Samuel 12:14), “İlahi hikmet karşısında bir delilik (Sayılar 32:6)”, kutsala karşı ise bir “ürkünçlük (Levililer 16:16; 18:26, Hâkimler 20:6)” olarak sunulmuştur.

Eski Ahit’te, daima, şahsileştirilmiş bir Tanrı’ya (Yehova) karşı işlenen gûnah gündemdedir. Öyle ki, kardeşini kıskanan Kabil’in gûnahı, Yehova’yı kıskanan Âdem’in gûnahının kısa bir yankısı olarak görülür (Kılıç, 1984, s. 79).

Eski Ahit, gûnahın kaynağını kötü duygular ve kalp olarak gösterir (Tekvin 6:5; 8:21, Mezmurlar 51:12). İnsan nefsi ve şeytan da daima gûnaha sürükleyicidir (Tekvin 8:21). Peygamberler ise gûnahı, kötü kalbin içinde kök salmış ayrılmaz bir vasıf olarak görürler (Yeremya 4:4; 5/23, Hezekiel 11:19).

Eski Ahit’te çeşitli gûnahlar arasında bir tasnifin yapıldığı ve bir derecelendirmeye gidildiği görülmektedir. En şiddetli gûnahlar şirk (Çıkış 20:3, Levililer 2:24), büyücülük (Levililer 19:26, Tesniye 27:12), Allah’a lanet ve Rabbe küfretmektir (Levililer 24:15-17). Ayrıca, zina yapmak (Çıkış 20:13; 21:12), suçsuz yere insan öldürmek (Çıkış 20:13; 21:12), ana babaya itaatsizlik (Çıkış 20:12), yetim malı yemek (Çıkış 20:21; 22:22), Cumartesi (Sebt) günü çalışmak (Çıkış 35:2; 4) ve hak edilmiş bir ücreti almayı reddetmek (Levililer 19:13) de gûnah sayılmıştır. Eski Ahit’te bazı gûnahlar ölüm kelimesiyle birlikte kullanıldıkları için “ölümcül gûnahtan” söz

edilir. Başka ilahlara tapmak (Çıkış 32:30-35), Allah'a lanet etmek (Levililer 24:15-17), zina etmek (Levililer 20:10) gibi günahlar ölümcüldür. Tanrı Yehova'dan uzaklaştırıp onunla bağları koparıırken, beşeri planda da günah ailevi ve sosyal bağın kopmasına sebep olur (Kılıç, 1984, s. 87).

Günah, Musevi Yasası'nda özel bir olgu olmuştur. Daima günah işleyen özel bir ülke (Hezekiel 14:12-13), günahkâr bir krallık (Amos 9:8), Sodom ve Gomora gibi özel kentler (Tekvin 18:20), İsrail'de olduğu gibi günahkâr bir ulus (Amos 3:2) ya da günaha giren özel bir ruh (Hezekiel 18:3) vardır. Günah Yahudiler için manevi değil; özel, yapısal ve yasal bir konudur. Musevinin hatasını doğrudan Rab'le tartışma hakkı vardır. Bir Yahudi'nin Tanrı'ya ulaşmak için aracıya ya da papaza gereksinimi yoktur. Kimse kendi yaşamını başkalarının günahının bedeli olarak teklif edemez. Ayrıca Musevinin gündelik hayatında günahattan çok, korku ve anlayış rol oynamaktadır (Altındal, 2016, s. 98).

Yaratılış'ta yer alan düşüş kıssası, Âdem ve Havva'yı konu alan ilk günah meselesi olup, burada bahsedilen günah Tanrı tarafından kurulan düzeni ihlal ve Tanrı karşısında O'nun tarafından hoş karşılanmayıp, akıbetinde beşerin bedbahtlığını getiren ilahi hikmete karşı kendini tasdik etme olarak ele alınmaktadır (Kılıç, 1984, s. 79).

Eski Ahit öğretisinde insanlığın ilk günahı olarak Tanrı'ya itaatsizlik suçu gösterilir. Bu günah beraberinde cennetten kovulmayı ve zorluklarla dolu bir yaşamı getirmiştir. Tevrat'ın Tekvin bölümünde: Tanrı Yehova, ilk erkek Âdem'i bir çeşit bahçıvanlık ettirmek için Aden bahçesine koymuş, her çeşit meyveyi dilediği kadar yiyebileceğini ama iyilik ve kötülüğü bilme ağacının meyvesinden yememesini buyurmuştur. Yılan kılığına giren şeytan bunu duyunca ilk kadın Havva'ya koşmuş, o meyveyi yerlerse iyiyi ve kötüyü bilerek gözlerinin açılacağını ve Tanrı gibi olacaklarını söylemiştir. Havva da Tanrı'ya bahçıvanlık etmektense Tanrı gibi olmayı yeğleyerek ağaçtan bir elma koparmış, kendisi yediği gibi, kocası Âdem'e de yedirmiştir. Tanrı onlara, "sizi yaptığım toprağı lanetliyorum, bundan böyle aslınız olan toprağı dönecek ve onun ürünlerini zahmetle, acı çekerek yiyeceksiniz" (Tekvin 3:1-21) demiştir. Öykü bu kadardır ve Pavlus'a gelinceye kadar hiçbir yorumu da yapılmamıştır. Burada ilk günahı işleyen Âdem kendisine ve dolayısıyla kendisinden sonraki insanlara dünyaya bağımlı olmak anlamında zarar vermiştir (Hançerlioğlu, 2013, s. 213).

Altındal'a göre; Yahudilikte Âdem ve Havva'dan önce, başlangıçta günah yoktu. Yani Tanrı'nın yaratıcılığının bir parçası olarak günah ilk altı Kutsal Kitap gününde

ortaya çıkmamıştı. İlahiyat açısından bakıldığında Tanrı o günlerde günahı daha yaratmamıştı. Âdem ile Havva iyi ile kötüyü bilip bilgelik kazanarak ‘Tanrı gibi olmak’ amacıyla yemeleri yasaklanan meyveyi yediler. Tanrı hiçbir zaman onlara günah işlediklerini söylemedi ya da onları günahkâr olarak nitelendirmedi. Aksine Rab dedi ki: “İşte adam iyiyi ve kötüyü bilmekle bizden biri gibi oldu” (Tekvin 3:22). Dolayısıyla Tanrı’nın ilk buyruğuna itaat etmemek Âdem’i günahkâr değil, ‘iyi ile kötü’nün bilicisi yapmıştır (Altındal, 2016, s. 92).

Eski Ahit’te, Hıristiyani anlamda “aslî günah”ın varlığından bahsedilemez. İnsanın kötülüğe olan doğuştan ve devamlı meyli onun topraktan yaratılmasına bağlanır. Peygamber Yeremya da sık sık kalbin kötü eğilimlerinden bahseder (Yeremya 16:12; 17:9; 18:12) ve günahı, yaratılış biçiminden ve düşüşten kaynaklanan bir hastalık gibi mütalaa eder. Tanrının emrini dinlememe, cennetten sürülme anlamına gelmiştir ki Yahudilerin uğramış oldukları bütün sürgünler bu suçun cezası olarak düşünülmüştür. Bu nedenle Yahudilikte günah ferdin kendisiyle sınırlı olmayıp cezalandırma toplumsaldır. Nitekim Eski Ahit’te cezanın kolektifleştiği, insanların (Beni İsrail’in) günahlarının bir canlıya (günah keçisi) intikal ettirilerek, bu yolla günahlarından arınmanın gerçekleştiği görülmektedir (Atay, 2005, s. 5).

Sürgünler ve Babil esareti sonrasında Yahudiliğin Tanrı kavramındaki değişiklik günah anlayışına da yansır. Böylece günah kavramı daha soyut ve ahlakî bir hal alır. İşaya, dinî esaslara uymayan şeyi günah olarak niteler. İşaya günahın Tanrı’ya isyan olduğu fikrine de önem verir (İşaya 1:2-4). Günahın ve cezanın kolektif olduğu inancı terk edilir (Harman, 1996, s. 280).

Günahla kendisine saldırılan Tanrı, kısas, şiddet kullanma veya lütuf kanununa göre muamele etme hürriyetine sahiptir. Kısas kanununun haricinde cezalandırma nadirdir ve bu durumlarda Yehova kolektif intikam prensibini uygular. Düşüşten evvel, Âdem’in arzularını kendi isteği doğrultusunda yönlendiren Havva’nın, bundan böyle kocasına bağımlı olması, bir arada kalmak isteyen Babil Kulesi’nin mimarlarının dağıtılmaya mahkûm edilmesi hep kısas yasasının birer işleyişidir (Kılıç, 1984, s. 87)

Eski Ahit’te insanlar sık sık günahlarından dolayı uyarılır ve günahlarının cezalarıyla tehdit edilirler. Hıristiyanlıktaki gibi bir günah itirafı görülmeyen Yahudilikte günah işleyen kişi sadece dua üslubu içerisinde Tanrı’ya yakarmakla günahını dile getirerek af diler. Tanrı ile bir ayrılık ve ona bir saldırı olarak günah, ancak onun tarafından bir afla silinebilir (I. Samuel 3:18). Af olunmak için Yehova’ya olan bağlılık ve sevgi, affın gerçekleşmesi için yeterlidir (Kılıç, 1984, 84).

5.2.2. Hıristiyanlıkta Günah

Hıristiyanlıkta günah, insanın arzusunun tanrının arzusuna muhalefeti olarak görülmüş, günahı ifade eden kelimelerde yer alan ortak özellikler; tanrıdan uzaklaşmak, onunla beraber yaşamayı reddetmek, tanrının sözüne itaat etmemek şeklinde tanımlanmıştır (Matta 7:21). Diğer taraftan günah ilahi aşkın, dolayısıyla kendisini insanlık için feda eden İsa'nın aşkının reddi olarak kabul edilmiştir (Kılıç, 1984, s. 88).

Hıristiyanlıkta, bütün günahların ve kötülüklerin kaynağı yedi büyük günahdır. Bunlar: Gurur, haset, cimrilik, sefahat, oburluk, öfke ve tembelliktir. Ayrıca adam öldürmek, zina etmek, hırsızlık yapmak, yalan yere tanıklık etmek, anne ve babaya saygı göstermemek, kibir, gösteriş de günah sayılmıştır (Matta 6:1-4; 19:18-19; 23:5; Markos 10:19; 12:40; Luka 1:51; 14:11; 18:20). Bütün günahlarda ortak özellikler Tanrı'dan uzaklaşmak, onunla beraber yaşamayı reddetmek (Luka 15:11-32) ve Tanrı'nın sözüne itaat etmemektir (Harman, 1996, s. 282).

Hıristiyanlar günah işleyen kimsenin Tanrı ile ilişkisini kopardığına inanırlar. Bu kimse gerçekten kendi kendine kötülük yapar. Pişman olduğu takdirde ise, Tanrı onu bağışlar ve kişisel ya da “öznel” suçunu siler (Michel, 2012, s. 83).

Bu gerçeğe rağmen, günah yine de Tanrı'nın rahmetine, yaratılışa ve ahlaki düzene karşı işlenen ağır “nesnel” bir suç, günahkârın şahsı ötesinde tüm insanlık soyunu lekeleyen bir olgudur. Arınma gereksinimimiz “lekelenmiş” olma duygumuzdan kaynaklanır. Günahın ahlaki düzende neden olduğu kopukluğu yadsımak ve yalnızca kişisel suçluluk üzerinde durmak, Hıristiyan'ın nazarında Tanrı'nın bağışlamasına önem vermemek ve kötülüğü hafife almaktır (Michel, 2012, s. 83).

Augustin için (Kilise için olduğu gibi) insan, yapısı iyi olarak yaratıldıysa da Âdem'in günahı ile bozulduğu için merhamet olmadan erdeme kavuşamaz. Kerem de yalnızca İsa Mesih'in erdemiyle düzenlenen âyinlerle elde edilebilir. Kerem olmadan insanın özgür iradesi ancak kötülükleri ister ve cehenneme gider. Sonuç olarak (düşen) insan kendisini kurtaramaz (Campbell, 1995, s. 385).

Günah temelde *asli günah* (peccatum originale) ve *fiili günah* (peccatum actuale) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Birinciden insanlığı kurtarmak üzere Tanrı günahsız olan kendi oğlunu göndermiş, o da bu günaha kefaret olmak üzere çarmıhta can vererek kendini feda etmiştir. Hıristiyanlar vaftiz olmak suretiyle bu günahtan kurtulabilmektedir. Fiili günahı kişi doğuştan getirmeyip kendi irade ve arzusuyla tahakkuk ettiğinden ondan sorumludur. Fiili günah tabi ve ilahi kanunların

çiğnenmesidir. Bu günah Tanrı'ya karşı kasten işlenmekle kulu ebedi olan hayattan mahrum edip ebedi cezaya sürükler (Harman, 1996, s. 282).

Yeni Ahit'te fiili günahla ilgili, "imana dayanmayan her şey günahdır" (Romalılar 14:23), "...çünkü yasanın her dediğini yerine getirse de tek konuda ondan sapan kişi bütün yasaya karşı suçlu olur" (Yakub'un Mektubu 2:10) denilmektedir. Yine Yeni Ahit'te "Her günah işleyen şeriate tecavüz eder ve günah şeriate tecavüzdür. Ve günahları kaldırsın diye, onun izhar olunduğunu bilirsiniz ve onda günah yoktur. Onda duran her adam günah işlemez, her günah işleyen onu görmemiş ve tanımamıştır... Günah işleyen iblistendir. Çünkü iblis başlangıçtan beri günah işliyor. Bunun için 'Tanrı'nın Oğlu' iblisin işlerini çözsün diye izhar olundu" (I. Yuhanna 3:4) ifadeleri geçmektedir.

Asli günah ve fiili günah ayrımının dışında, Hıristiyanlıkta *ölümcül günah* ve *küçük günah* ayrımı da vardır. Ölümcül günah (peche mortel), ruhu öldüren günah, kasten yapılan ve ebedi azaba müstahak eden ağır günahdır. Küçük günah (peche veniel) ise, gaflet ve yanılma ile yapılan ve ruhu lütuftan mahrum etmeyen günah olup, dua ve hayır işleri sayesinde affi mümkün olan günahlardır. İsa'nın, Meryem'in ve azizlerin fazl ve istiğfarlarından meydana gelen "*Hazine*" -ki bu hazine, insanın kazandıklarından çok üstündür- Papa tarafından kullanılabilir. Bu hazinede onlar hak iddia etmeyip, onu bütün Hıristiyanların istifadeleri için hazırlamışlardır (Erbaş, 1998, s. 202).

Yeni Ahit'te günah, hem tanrıya hem de insana karşı işlenen suç olarak tanımlanır. Hıristiyanlıkta amelden çok niyete vurgu yapılmakla birlikte (Matta 15:18-19), İsa'ya inanmama ya da Evharistiyayı (Ekmek Şarap Âyini) uygunsuz karşılama da günah olarak kabul edilir (I.Korintliler 2:27-29). Yeni Ahit'te günah, insanın arzusunun Tanrı'nın arzusuna muhalefeti, yasaya karşı geliş, eksiklik, kusur, tecavüz anlamlarında kullanılmaktadır. Günahın en belirgin özelliği ise, onun her yönüyle Tanrı'ya karşı yapılmış olmasıdır (Atay, 2005, s. 10). Davut, Mezmurlar 51:14'te kendi ifadesiyle bunu şöyle belirtmiştir: "Sana karşı, yalnız sana karşı günah işledim"

Ayrıca Davud Mezmurlar'da; "İşte, ben fesat içinde doğdum ve anam günah içinde bana gebe kaldı" (Mezmurlar 51:5) demiştir. İsa'dan önce de Vaftizci Yahya insanları, günahlarının bağışlanması için tövbe edip vaftiz olmaya çağırılmış (Luka 3:3), günahkârlar, vergi görevlileri, askerler, Ferisiler, Sadukiler ve fahişeler ona vaftiz olmaya gelmişlerdir (Albayrak, 2002, s. 88).

İsa'nın öğretisinde bu dünyadaki günahın kökeni, ikna edici bir biçimde sadece kötü davranışlara bağlanmıştı. İsa'nın esas olarak eleştirdiği yaygın ve günaha neden

olan cemaat içi sorunlardı. İsa insanlığın bu ‘Dünyalılığı’nı değil, ‘ten’in günahlarını suçlamaktaydı (Altındal, 2016, s. 74). İsa günah konusunda Markos 9:43-47’te; “Eğer elin sürçmene sebep oluyorsa onu kes; senin için hayata çolak olarak girmek iki elin olarak cehenneme, sönmez ateşe atılmaktan iyidir. Eğer gözün sürçmene sebep oluyorsa onu çıkar” demiştir.

Pavlus Hıristiyanlığında ise günahın evrenselliği söz konusudur. Tümel/evrensel kurtuluş her Hıristiyan’ın kendisinde bireyselleştirilmiştir. Günahın tümelliği de bireyselleştirilmiştir. Bireyin günahı olmaksızın bireyin selameti de olamaz. Bireyin tekil doğası ve anlamları Hıristiyanlıkta daha az cemaate ve din adamlarına ilişkin ama daha kentsel ve sivildir. Yahudi geleneğinde günah işleyen ruh kendi cezasını kendi çeker, tüm insanlığın adına ceza çekemez. Hıristiyan inancına göre ise İsa kendi bireyselliğinde günahsızdır. İsa tüm insanların günahlarını toplayarak bu günahlar için acı çekmişti ve bedelini yaşamıyla ödemişti. Pavlus ise günahı kimliğin bir alamet-i farikası ilan etmiştir (Altındal, 2016, s. 98).

Pavlus Tanrı’nın iyi olduğunu iddia eder. O bütün her şeyi iyi olarak yaratmıştır ve bunu onların iyiliğini istediği için yapmıştır. Fakat Tanrı’nın yarattığı iyi şeylerden biri olarak insanın sahip olduğu özgür irade ve insanın doğası kötülüğün olabilirliği ihtimalini de taşımaktadır. Sonuçta insan özgür iradesini bu olabilirlik yönünde kullanarak kötülüğün ortaya çıkmasını sağlamıştır (Batuk, 2006, s. 20).

İnsan bu kötülükle günaha düştüğünden dolayı Tanrı’nın rızasından uzaklaşmıştır. Ancak Mesih’in kanı sayesinde bu uzaklık zail olmuştur (Erbaş, 1998, s. 18). Pavlus bu hususta Efeslilere Mektup 2:13’te; “Fakat bir zamanlar uzak olan sizler, şimdi Mesih İsa’da, Mesih’in kanı sayesinde yakınsınız” demiştir.

İnsanların günaha düşerek Mesih’in kanı sayesinde kurtulması Hıristiyanlığın temel inanç sistemlerinden olan kefarete nazariyesini ortaya çıkarmıştır. Hıristiyanlıkta günah hep geleceğe, yeni doğan nesillere doğru intikal eder. Hıristiyanlıkta adalet ve rahmet Tanrı’nın en önemli sıfatlarıdır. Tanrı adaletinin gereği olarak, günahlarından dolayı insanları cezalandırması, rahmetinin gereği olarak da onları bağışlaması gerekmektedir. Bu iki sıfatı bir arada toplamanın yolu da Tanrı’nın insan şeklinde oğul olarak tecelli etmesi ve haça gerilmesidir (Albayrak, 2002, ss. 92-93).

Tanrı’nın insan şeklinde oğul olarak tecelli etmesi ve haça gerilmesinin sonucu olarak Hıristiyanlıkta, Tanrı’nın *Selamet Projesi* adı altında bir doktrin meydana gelmiştir (Albayrak, 2002, s. 88). Bununla ilgili olarak Yuhanna İncili’nde, “Çünkü

Allah dünyaya hükümsün diye değil, ancak dünya onun ile kurtulsun diye, oğlunu dünyaya gönderdi" (Yuhanna, 3:17) denilmektedir.

Tanrı'nın Selamet Projesi doktrininde İsa'nın insanların günahları için kurban edildiği düşüncesini ilk kez ortaya atan Pavlus'tur. Bu görüş Ortaçağ boyunca özellikle Aziz Augustin tarafından savunulmuş ve resmi Katolik Kilisesinin, tüm hayat telakkisini etkileyen bir doktrin haline gelmiştir. Pavlus'un aslî günah anlayışında iki önemli şahıs vardır. Bunlardan birisi Âdem, diğeri ise İsa'dır. O, "Herkes nasıl Âdem'de ölüyorsa, herkes Mesih'te yaşama kavuşacaktır" (I.Korintliler 15:22) ifadesi ile Âdem'in günahın kaynağı, İsa'nın da günahı kurtarıcı olduğunu vurgulamaktadır. Hıristiyanlıkta, İsa'nın çarmıha gerilmesi Âdem'in ilk günahıyla anlam kazanmış ve İsa sayesinde Âdem'den bütün zürriyetine intikal ettiğine inanılan aslî günah ortadan kaldırılmıştır (Atay, 2005, s. 20).

Pavlus'un asli günah doktrinine kaynaklık teşkil eden en açık ifadeleri Romalılara Mektubunda "Günah bir insan aracılığıyla, ölüm de günah aracılığıyla dünyaya girdi. Böylece ölüm bütün insanlara yayıldı. Çünkü hepsi günah işledi" (Romalılara Mektup 5:12) şeklinde yer alan sözleridir. Ayrıca Yeni Ahit'te yer alan "İkinci Âdem olan İsa Mesih ise ilk Âdem'in hatasını telafi için dünyaya gelmiştir (Romalılara Mektup 5:12-17) ifadeleri de bu görüşe örnek verilebilir. İlk Âdem yaşayan candır, ikinci Âdem ise dirilen ruhtur (I.Korintliler 15:45). İlk Âdem topraktandır (Yaratılış, 2/7), ikinci Âdem ise göktendir (Yuhanna 6:33-35, Efeslilere Mektup 4:8-10). Aslında İsa kendisi günah işlemediği halde bütün günahkârların kurtuluşu için ölümü göze almıştır" (I.Korintliler 15:13, II.Korintliler 5:14-15, 5:21) ifadeleri bu görüşü desteklemektedir.

İnciller, İsa'nın Baba'nın nezdinde yegâne şefaatçi olduğunu (I.Yuhanna 2:1) ve onun bütün beşeriyetin günahlarına kefarete olarak geldiğini (I.Yuhanna, 2:2) haber verir. Yuhanna 1:29'da geçen "İşte dünyanın günahını ortadan kaldıran Tanrı kuzusu!" ifadeleri onun günahlar için kefarete olarak geldiğini ortaya koymaktadır. İsa'nın, Âdem'den beri gelen günahları kurtarmasının tek bir şartı vardır: Hıristiyan olmak. İsa ancak birinci ahitle bağlı olup 'günah' işleyenleri kurtaracaktı, Pavlus'un belirttiği gibi tüm kaybolmuş olanları ya da bütün 'günahkârları' değil. Çünkü günah işleyebilmek için önce Ahit'e taraf olmak gerekmektedir (Altındal, 2016, s. 100).

Günahın neden olduğu "nesnel" düzensizlikte her insanın payı olduğuna göre, tüm insanlığın tek bir temsilcisi bu günahın kefareti ödeyebilir. Hıristiyanlar, günahın neden olduğu bu nesnel kopmayı İsa'nın bir defada ve kesin olarak onardığına inanırlar.

Kusursuz baş eğmesi ve itaati sayesinde İsa, sonsuz merhametli Tanrı ile isyankâr insan arasında günahın ördüğü duvarı yıkmıştır. Bu eylemi herhangi bir kimse üstlenemezdi. Bunu gerçekleştirenin bizzat günahsız ve Tanrı bilgisi ile yani evrenin gerçek düzeni ile birlik halinde olması gerekiyordu. İsa, tüm insanlık soyunu temsilen, Tanrıya karşı işlenen tüm günahların kefarecini ödemek üzere ıstırapı ve ölümü özgürce üstlenmiştir. Tanrı'nın biricik oğlu İsa Mesih'in insanların günahlarına bir kefaret olarak çarmıhta can vermesiyle, insanlar aklanmışlar ve Tanrı ile yeniden uzlaşmışlardır (Michel, 2012, s. 83).

Pavlus'un ifade ettiği Âdem'in günahının, bütün insanlara kalıtım yoluyla geçtiğine dair bu doktrin, Tevrat'ta da İncillerde de yer almaz. Tevrat'ta ilk günahın ortaya nasıl çıktığı anlatılmaktadır. Hıristiyanlar da Tevrat'ı kutsal kitap kabul ettikleri için ilk günah kıssasına aynen yer verirler. Ancak Eski Ahit'te, Hıristiyan anlamda "asli günahın" varlığından söz edilemez. Günahın kaynağı her iki dinde de aynı kabul edilirken, günahın sonucu farklılaşmakta, Hıristiyanlıkta bu günahın tüm insanlığa sirayet ettiği iddia edilmekte ve İsa'nın da insanlığın bu ilk günahından dolayı çarmıhta can vererek insanlığı ilk gûnahtan kurtardığına inanılmaktadır. Asli/ilk günahın bu kolektif sonucu, Hıristiyan teolojisi ve kredosunun temel taşıdır (Kılıç, 1984, s. 94).

Hıristiyan teolojisinin temel taşı olan asli günahın ilk kez ortaya çıkması ile insanların atası olarak kabul edilen Âdem ve Havva ile olmuştur. Âdem ile Havva iyi ile kötüyü bilip, bilgelik kazanarak, Tanrı gibi olmak amacıyla yasak meyveyi yemişlerdir. İlahi dinlere göre günah, Allah'a isyan etme şeklinde ortaya çıkar. İlk günahkâr, aynı zamanda ilk insan ve ilk mümin olan Âdem'dir. O günahkâr olmadan önce daimi bir nimet içerisindeydi. Hıristiyanlıkta Âdem günah işleyen ilk insanı, İsa da arın(dır)an yeni insanı sembolize etmektedir. Yahudilik Âdem'in günahına, bütün beşer cinsine teşmil olan ve her bireyin taşıdığı bir günah olarak bakmakta, işlenen günah kötü sonuçları da beraberinde getirmekte, iyi ile kötüyü ayırt etme duygusunu ortadan kaldırarak kötülük ve acıların kaynağı olmakta, böylece Tanrı'dan uzaklaştırarak ilahi rahmetin önünü de kesmektedir (Albayrak, 2002, s. 92).

Âdem ve Havva'nın iyiyi ve kötüyü bilme ağacından yiyerek insanların yeryüzünde yaşamaya mahkûm edildikleri olaylar Yahudi geleneğinde ilk insanın bir öyküsü iken, olay Pavlus'la birlikte farklı bir yere oturtulmuştur. O artık ilk insanın yaratılış ve düşüşünü anlatan sıradan bir yaratılış miti değildir. Pavlus bütün teolojisini tarihin başlangıcına yerleştirdiği Âdem'in düşüş öyküsü üzerine bina etmiştir. Böylelikle Tekvin'in içindeki yaratılış ve düşüş miti bir anda yeni bir dinsel geleneğin

geçmiş bağlarından ayrılık nedeni haline gelmiştir. Pavlus'tan sonra öykü, günahın/kötülüğün dünyaya nasıl geldiğini anlatan etiyolojik bir mit olarak okunmuştur (Batuk, 2006, s. 14).

Pavlus ilk günahın sorumluluğunu sadece Âdem'e bırakmak yerine -onun nesli oldukları için- tüm insanlığa taşımakla kalmayıp, aynı zamanda olumsuz/negatif bir güç olarak günaha varlık kazandırmıştır. Ya da Ortadoğu mitolojik geleneklerinde var olan iyilik kötülük düalizmindeki kötülük gücünü tek tanrı anlayışı içerisinde soyut bir varlığa "günaha" yüklemiştir (Batuk, 2006, s. 15).

Pavlus, Âdem'den hareketle İsa Mesih'in misyonunu açıklama yoluna gitmiş ve Tanrı'nın yeni planı olarak adlandırdığı Mesih'te kurtuluş teorisini oluşturmuştur. Mesih'in çarmıhta bir kurban olarak canını feda etmesi, acı çekmesi için ilk insanın günah işlemesi ve düşmesi gerekmektedir. Âdem günah işlememiş olsaydı, İsa Mesih'in misyonu da ortadan kalkardı. Dolayısıyla Âdem, İsa Mesih'in varlığının ön koşuludur. Âdem ve İsa Mesih insanlık tarihinin ilkleri olma anlamında paralellikler taşıdıkları kadar zıtlıklar da taşırlar. İkisi de insanlık için birer başlangıçtır. Âdem; günahın, ölümün, acının, bedene mahkûmiyetin başlangıcı iken İsa Mesih ölümsüzlüğün, özgürlüğün, bedenin kötülüğün, şeytanın ve günahın esaretinden kurtulmanın, bağışlanmanın başlangıcıdır. İnsanlık Âdem'de ölüme mahkûm olurken İsa Mesih'te dirilir (Batuk, 2006, s. 22).

Âdem günahı ve ölümü getirirken bu olayla hiçbir ilgisi olmayan hatta Âdem'den gelen asli günahı miras olarak dahi almayan İsa, çarmıhta acı çekmek ve ölmek suretiyle kendini kurban olarak sunmuş ve onun acılarıyla ölümden yeniden dirilmesi "asli günah"tan kurtulmayı sağlamıştır (Batuk, 2006, s. 24).

Protestanlığa göre asli suç, bütün insanî tabiatın katî bir fesadıdır; böyle bir fesat olmasaydı, İsa'nın kurtarıcı işi anlamsız kalırdı. Bazı Hıristiyan ilahiyatçıları asli suça "o felix culpa" yani "Ey mes'ut suç!" diye hitap etmişlerdir. Çünkü insan yalnızca o suç sayesinde kurtuluşa nail olabilmıştır. (Schimmel, 1999, s. 286).

Asli günah doktrinini Pavlus'tan alıp daha da geliştiren Augustin'e göre ise bütün insanlık tarihini temelde ikiye ayırmaktadır. Ona göre tarihi başlatan ve tarihe yön veren iki olay vardır: Âdem'in günahı yani düşüş ve İsa Mesih'in günahın kefaretiyi ödemesi yani yükseliş. Tarih, Âdem'in işlediği günahla başlamıştır (Batuk, 2006, s. 72).

Asli günah doktrinini İS. 418'de, 200 piskoposun katılımıyla toplanan Kartaca Konsili'nde kabul edilmiştir. Konsilde alınan kararda; ilk insan olan Âdem'in günah işlesin ya da işlemesin bedensel bir ölümlü ölme anlamında ölümlü olarak yaratıldığını

söyleyen herkesin bu ifadenin doğal bir zorunluluk olmasına karşın günah için bedenini cezalandırılmadığı anlamına gelmesinden ötürü aforoz edildiği belirtilmiştir. Yine Papa Innocent, bu konuda yaptığı resmi açıklamada: Âdem'in kendisine verilen armağanları düşüncesizce kullanarak kendi özgür iradesiyle işler yaptığında günahın bataklığına düştüğünü ve bir daha çıkamayacağı hissine kapıldığını, ayrıca insana verilen özgür iradenin insana ihanet ettiğini ve İsa Mesih'in geldiği zamana kadar insanın düşmüşlüğüne ağırlığı altında ezilmesine neden olduğunu düşünmektedir. Ona göre İsa Mesih'in gelişi temiz bir nesil ortaya çıkarmış ve önceki tüm günahları vaftiz küvetinde yıkamıştır (Batuk, 2006, s. 80).

İsa'nın ölümü Hıristiyanlar için, sadece Yahudi kavmi ile değil, tüm insanlıkla Tanrı arasında akdedilen bir Yeni Anlaşma'nın doğuşu anlamını taşır. Son Akşam Yemeği'nde İsa şöyle der: "Alınız ve içiniz. Bu benim kanımdır, sizin için ve birçokları için, günahların bağışlanması uğruna akıtılacak Yeni Antlaşmanın kanıdır." Bu yeni yaşamda günahın nesnel suçluluğu artık bir engel oluşturmaktan çıktığı gibi, insanlık da temsilcisi aracılığıyla Tanrıyla barışmış olacaktır (Michel, 2012, s. 85).

5.3. Dinlerde Günahtan Kurtuluş Yolları

Dinler genellikle, insanın günahtan kurtuluşunu iman ve salih amele bağlamaktadır. Salih ameller insanın kurtuluş için verdiği mücadelenin çok önemli bir boyutunu teşkil etmektedir. Bunlar, kendisine âyin/ibadet denen bir takım dini pratikler toplamından ibarettir. Bunlardan büyük bir çoğunluk temizlenmeyle ilgilidir. Örneğin, suyla yıkanma ritüelini birçok dinde görmekteyiz ki, burada bedensel temizlik ruhu arındırmanın bir sembolüdür. Hinduların, kökeninin göklerde olduğuna inandıkları Ganj nehrinde yıkanmaları, Hıristiyanların vaftizi ve bir anlamda Müslümanların abdest almaları, Sabiilerin vaftiz olarak adlandırdıkları su ile temizlenme merasimi de bu kategoridendir. Zerdüştlükte ise ateş aynı fonksiyona sahiptir (Albayrak, 2002, s. 94).

Dinler, günahtan kurtulmak için çeşitli yollar önermişlerdir. Bunlardan bazıları günahtan kurtulmak için dünyadan tamamen veya kısmen soyutlanarak erdemli bir hayat sürmeyi, diğer bazıları ise, din kurucularını ve önderlerini örnek alarak ahlakı olgunlaştırmayı tercih etmiştir. Mesela Hinduizm, kendi ıstılahına göre iman kabul ettiği *Marifet'te* bunu gerçekleştirmeye çalışırken, özde bir ruhbanlık dini olan Caynizm, bu kurtuluş yolunu katı bir züht hayatı ve bedene eziyette görmektedir. Hıristiyanlıkta ruhban sınıfının ve İslamiyet'te bazı mutasavvıfların uygulamaları gibi kurtuluşa ermek için dünyadan soyutlanmayı şart koşmayan dinlerde bile, özün temizlenmesi ve arınmış

olarak kalmak için, o dinin bazı mensupları bir yolunu bularak dünyadan uzaklaşmışlardır (Albayrak, 2002, s. 98).

Hint dinlerinde madde bizatihi günah, şer ve kirlenmenin kaynağı, kurtuluşun yolu da ondan azat olmak iken, İbrahimi dinlerde durum böyle değildir. Burada kirlenme maddi âlemde veya bedende değil, tam tersine maddi âlemi ve bedeni hayır veya şer yolunda kullanan insanın kendisindedir. Öyleyse kurtuluş maddeden kurtulma değil, bilakis madde ile birlikte kurtulmaktır. Bununla birlikte, kurtuluşun şartı İbrahimi dinlerde de diğer dinlerden farklı değildir. Kur'an'ın tabiriyle söyleyecek olursak bu şart, iman ve salih ameldir (Albayrak, 2002, s. 94).

Günahtan arınma âyinlerinden bir diğeri de, bazı dinlerde belirli dönemlerde yerine getirilen oruçtur. İslam'da oruç, Kur'an'ın indirildiği ramazan ayı boyunca tutulur ve amacı da saf/temiz fitratı pekiştirmek, nefsi arındırmaktır (Bakara 2:183). Bununla birlikte ibadetlere sadece dış görünüşlerine sıkı sıkıya bağlanmak insanı kurtuluştan çok dinsel bağnazlığa götürebilmektedir. Bu yüzden dinler şekilciliğe karşı çıkmışlardır (Matta 22:15-21, Yuhanna 7:51; 8:1-11). Ancak dinin sadece inanç kısmına dayanmak da yeterli değildir. İsa bu konu ile ilgili Matta 15:7-8'de; “Bu kavim dudakları ile beni sayar/bana yaklaşır, fakat onların kalbi benden uzaktır” demiştir. Kur'an'da ise; “İnandık demeleriyle bırakılıp da imtihan edilmeyeceklerini mi sandılar” (Ankebut 29:2) buyrulmaktadır. O halde ne sadece inanç ne de sadece ibadet tek başına günahlardan arınmaya yeterli değildir. Hem inancı hem de ibadeti varoluşunun ayrılmaz bir parçası haline getiren ve bunu hayatına olumlu ve verimli bir şekilde yansıtan kişi gerçekten günahlarından arınabilir (Albayrak, 2002, s. 96).

Bütün bunların ötesinde dinlerde tövbenin, günahtan kurtulup Tanrı'ya dönüşü sembolize etmesi açısından önemli olduğu kadar, kapsayıcı bir işlevi de bulunmaktadır. Üç ilahi dinin Kutsal Kitapları tövbe üzerine vurgu yapmaktadır. Çünkü tövbe Tanrı'ya dönüşün ifadesidir. Yahudilikte bir rahibin önünde günah itirafı yoktur. Hıristiyanların anladıkları anlamda bir inayeti de Yahudilik kabul etmez. Bir günah işleyen Yahudi ancak dua, sadaka ve tövbe ile bağışlanabilir. Tövbenin Hıristiyanlıktaki konumu diğer iki ilahi dinden oldukça farklıdır. Kilise Babaları tövbeyi *ikinci vaftiz* veya *vaftizin yenilenmesi* olarak adlandırmışlardır. Buna göre, birinci vaftizde Tanrı'nın Krallığı'na doğru seyahate başlanır. Tanrı insanoğlunun zayıflığını ve her an günaha düşme ihtimalini bildiğinden ikinci bir vaftiz demek olan tövbeyi insanlara vermiştir. Bu sayede insan düşüş halinden kurtulup eski haline ulaşabilir, gönül yaralarını

iyileştirebilir ve Tanrı'ya doğru olan çetin yolculuğuna devam edebilir (Albayrak, 2002, s. 95).

Tövbe kelimesinin Grekçe karşılığı olan *metanoia* (kafa yapısının değişmesi), hayatın büsbütün değişmesine ve günahı bütün kalbimizle reddetmeye işaret etmektedir. Eğer tövbe içten ve samimi ise, onun etkisi davranışlara da yansımalıdır (Albayrak, 2002, s. 95).

Latince *Paenitentia* kelimesinden gelen ve Batı dillerine *penitence* olarak geçen tövbe, "sıkıntı içinde olmak, nadim olmak" manalarına gelir. Ayrıca *confession* kelimesiyle de ifade edilen tövbe, hatadan dolayı vicdanen hissedilmiş bir acıdır ve bir bağışlama iradesini içine alır. Yani kısaca tövbe bir hidayet olayıdır ve bütün Kitab-ı Mukaddes'te ilahi bir bağış hali ve ilahi inayetin refakat ettiği bir hal olarak tasarlanmıştır. Tövbe yerine kullanılan bir de *reconciliation* (uzlaşma) kavramı vardır ki, tövbe sakramenti, biri tövbe eden, diğeri de tövbeyi idare eden rahip yönünden iki özellik ihtiva etmektedir. İşte bu iki şeyin birleşmesi uzlaşma ve inayet halini sağlar. Onun etkili karakterini göstermek için bu sırta modern insan "*reconciliation*" (uzlaşma) adını vermiştir (Erbaş, 1998, s. 197).

İncillerde insanları tövbe etmeye teşvik eden birçok cümle bulunmaktadır. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür: "Tövbe edin! Göklerin egemenliği yaklaşmıştır" (Matta 3:1; 4:17). "Bundan böyle tövbeye yaraşır meyveler verin" (Matta 3:18). "Tövbe edin! Müjde'ye inanın" (Markos 1:15). "Günahkârları tövbeye çağırmaya geldim" (Luka 5:32). "Tövbe etmezseniz hepiniz böyle mahvolacaksınız" (Luka 13:5). "Yaptıkları putlardan dönüp tövbe etmediler. Hırsızlıklarından da tövbe etmediler" (Vahiy 9:20-21). Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi, Yeni Ahit'e göre tüm Hıristiyanlar tövbe etmek zorundadırlar. Tövbeye giden yolların sayısı çoktur (Erbaş, 1998, s. 198).

Tövbeye giden yollardan biri de günah itirafıdır. Hıristiyanlıkta günah işleyip pişman olan Hıristiyan, papaza itirafta bulunur. Bir daha günah işlememeye azmettiğini belirtir. Günahlarının hepsini samimi olarak itiraf eder. Onlara göre tövbe sayesinde vaftizden sonra işlenmiş olan her türlü günah affedilebilir. Her insanın doğuştan getirdiği "asli günah" tan başka bir de "fiili günahlar"ı vardır. Fiili günahlar, kişinin hesabını zorlaştırır. Günah işleyip de tövbe etmeyene "günahkâr" denmektedir (Erbaş, 1998, s. 202).

Hıristiyanlıkta, Ruh'un diriliş yoluyla İsa'nın öğrencilerine intikal etmesi vasıtasıyla Kilise teşekkül etmiş, bu sebeple günahları affetme görevi de Kilise'ye

bırakılmıştır. Mesih, çeşitli vesilelerle kendisine iltica edenlerin günahlarını bağışlamakla kalmamış, bu yetkiyi aynı zamanda havarilerine de vermiştir. İncil'de geçen; "Göklerin melekûtu anahtarlarını sana vereceğim; yeryüzünde bağışlayacağın her şey göklerde de bağışlanmış olur ve yeryüzünde çözeceğin her şey göklerde de çözülmüş olur" (Matta 16:19) cümlelerine bakılırsa, bu sözü İsa, Petrus'a söylemiş ve günahları affetme yetkisini havarilerine vermiştir. Başka bir yerde ise: "Doğrusu size derim; yeryüzünde her ne bağlarsanız, gökte bağlanmış olur ve yeryüzünde her ne çözerseniz, gökte çözülmüş olur. Çünkü iki veya üç kişi nerede benim ismimle bir araya toplanmış olursa, ben orada onların ortasındayım" (Matta 18:18) denilmektedir. Yuhanna İncili'nde ise İsa, çarmıhtan sonra dirildiğinde havarilere hitaben şöyle dediği rivayet edilmektedir: "Bunu dediği zaman onlara üfürdü ve 'Kutsal Ruh'u alın', dedi. Kimlerin günahlarını bağışlarsanız, onlara bağışlamış olur ve kimlerinkini alıkoyarsanız, alıkonmuş olur" (Yuhanna 20:22-23) ifadelerini, Kilise günahları affetme yetkisi olarak almış ve yüzyıllardır İsa Mesih adına günahları affetmiştir (Erbaş, 1998, s. 199).

Katoliklerde ve Doğu kiliselerinde günah itirafı kurtuluş için yapılması gereken bir âyindir. XIII. yüzyılın başlarında Lateran Konsili, her Hıristiyan'ın en az yılda bir kez günah itirafında bulunması gerektiğini belirtmiştir. Günah itirafı, kişinin bir rahip huzurunda günahlarını itiraf etmesi ve rahibin de kişiye vaaz-nasihat ederek onun günahlarını Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına bağışlamasıdır. Kilise, işlenen her günahın biri dünyevi, diğeri uhrevi olmak üzere iki cezasının bulunduğunu ve bunlardan dünyevi cezaları affetme yetkisinin kendisinde olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca uhrevi cezaların affedilmesi için öncelikle dünyevi cezaların ortadan kaldırılması gerektiğinin, bunun için de kişinin kilisede günah itirafında bulunmak zorunda olduğunun altı çizilmiştir. XVI. yüzyıldan itibaren kiliselerde günah çıkarma hücreleri yapılmıştır. Hıristiyanlar yılda en az bir kez bu hücrelere girerler ve papazın önünde günahlarını açıklayarak pişmanlıklarını dile getirirler (Hançerlioğlu, 2013, s. 176).

Görüldüğü gibi Hıristiyanlıktaki tövbe sakramentinin tarihi bir süreci vardır. Belli bir süreç içerisinde tövbe, ferdi bir vicdan işi olmaktan çıkmış, Kilise ve rahibin aracılığı ile törensel bir özellik kazanmıştır. Bugün Katolik ve Ortodoks kiliselerinde günah çıkarma odalarında papaz tarafından tövbeler kabul edilmekte, ancak Protestanlar böyle bir uygulamayı reddetmekte ve sakrament olarak kabul etmemektedirler. Protestanlar papazın, itiraf edilen günahları affetmesine ve Papa'nın Mesih ve azizler

tarafından teşkil edilmiş "Sevap Hazinesi"ni kullanma yetkisine karşı çıkmakta ve tövbeyi, şahsın kalbine ait bir mesele saymaktadırlar (Erbaş, 1998, s. 207).

Vaftiz ve asli günah konularında da anlattığımız gibi Hıristiyanlara göre günahattan kurtulmalarının en önemli adımı İsa Mesih'in insanların günahı için kendisini feda etmesi olmuştur. İsa, insan olarak gösterdiği kusursuz teslimiyeti ve yaşamında, cefasında, ölümünde beliren Tanrı'ya itaati sayesinde tüm insan soyunun Tanrı'yla yeniden barışmasını gerçekleştirmiştir. Hıristiyanlar Tanrı'nın insanlığın kurtuluşunu İsa aracılığı ile gerçekleştirmeyi özgürce seçtiğine inanırlar. Hıristiyanlar için önemli olan Tanrı'nın İsa'nın ölümü sayesinde onlar için neler gerçekleştirdiği, onlara neler öğrettiğidir. İsa'nın ölümü günahattan kurtulmak için Tanrı'nın "Selamet Projesi"dir (Michel, 2012, s. 47).

İsa'nın çarmıhta ölmesi, insanlık tarihinde bir devrin, hukuk ve günaha bağımlılık döneminin kapanmasını ve yeni bir devrin, yani iman ve sevgi aracılığıyla günahlardan kurtuluş döneminin başlangıcını simgeler. İsa Mesih, "günahkâr insan suretinde günaha kurban olarak" gelip günahı insan benliğinde yargılamış (Romalılara Mektup 8:3), günahın gücünü kırabilmek amacıyla kendisinin hukuk tarafından bir günahkâr addedilip çarmıha gerilmesine razı olmuş ve ölümüyle insanları tanrısal hukukun lanetinden (insanı günaha ve ölüme mahkûm eden ilahi hukuk bağından) kurtarmıştır (Galatyalılara Mektup 3:14). Kurbanlık kuzu olan Mesih, insanların günahattan kurtuluşu için kurban edilmiştir. Mesih'in çarmıha çivilenip öldürülmesiyle Tanrı, kurallarıyla insanların aleyhine işleyen yazılı anlaşmayı (hukuku) da çarmıha çivileyip ortadan kaldırmış; böylece bu çağın yönetimlerinin ve hükümlerlerinin en güçlü silahını ellerinden alarak onları yenmiştir (Koloseliler 2:14-15). Dolayısıyla çarmıhla birlikte Tanrı, insanlığa ve yeryüzüne olan sevgisini ifşa etmiş, insanlık için yeni bir ahit dönemi başlatmıştır. Nitekim çarmıhta ölüp mezara gömülen İsa Mesih de yeniden dirilerek günahattan dirilişin ve ebediliğin kapılarını açmıştır (Gündüz, 2013, ss. 95-96).

Hıristiyanlıkta önemli bir sakrament olan tövbe konusu, Yahudilikte ve İslam'da da üzerinde önemle durulan bir husustur. Ancak Yahudilikte ve İslam'da bir rahibin önünde günah itirafı ve endüljans (bağışlanma belgesi) uygulaması yoktur. Yahudilik, Hıristiyanların anladığı anlamda bir inayeti kabul etmez. Bir hata işleyen Yahudi, ancak dua, sadaka ve tövbe ile bağışlanabilir (Erbaş, 1998, s. 207).

Yahudilikte tövbe ve istiğfar ferdi olduğu gibi umumi de olabilir. Günahın affedilmesi için öncelikle günahın kabullenilmesi ve samimi pişmanlık gerekir. Sadaka,

oruç, yardım ve kurban gibi bazı fiiller de günahı affettirmektedir. Günah kavramı Yahudi düşüncesinde toplumsal bir niteliğe sahiptir. Tanrı'nın emrini dinlememe cennetten sürülme anlamına gelmiştir ki Yahudi düşünce tarihinde mevcut bütün sürgünler bu suçun cezası olarak düşünülmüştür. Bundan dolayı Yahudilikte günah ferdin kendisiyle sınırlı değildir. Bunun tabii neticesi olarak cezalandırma da toplumsaldır. (Harman, 1996, s. 281).

İslam inancında da günahı kurtulmak konusunda ilk akla gelen tövbedir. Tövbe, Allah yönünden, yapılan kötülüğü, işlenen günahı veya kabahati affedip bağışlamak; kul yönünden, yaptığının kabahat veya günah olduğunu bilip onu terk ederek Allah'a dönmek, yani O'nun emirlerine uymak ve yasak ettiği şeylerden kaçınmak suretiyle Allah'a sığınarak O'nun kendisini affetmesini, bağışlamasını dilemek, yaptıklarından pişman olduğunu da belirterek yalnız O'na yalvarmak demektir. Allah'ın içten ve pişmanlıkla edilen tövbeleri kabul edeceği birçok ayette belirtilmiştir (Kahraman, 2006, s. 100).

5.3.1. Hıristiyanlıkta Günahı Arınma Yolu: Vaftiz

Vaftiz, Grekçe "*baptisma*" veya "*baptismos*" kelimelerinden gelmektedir. Kök itibarıyla "suya daldırmak" manasına gelen "*bapto*" dan türetilmiştir. Buradan "*baptizo*" şeklini almıştır. Bu haliyle Yeni Ahit'te çok kullanılmaktadır. Ancak Yeni Ahit'te "suya daldırma"dan ziyade "yıkama, arıtıp temizleme" anlamını taşımaktadır (Erbaş, 1998, s. 69).

Suya daldırmanın ekümenik ve en eski sembolizmi, Hıristiyanlık tarafından manen temizlenme ve arınma olarak kabul edilmiş ve yeni dini veçheler kazanarak gittikçe zenginleşmiştir. Hıristiyanlıkta vaftiz, manevi arınmanın başlıca vasıtasıdır (Erbaş, 1998, s. 109).

Vaftiz sakramentinin en önemli referansı, İsa Mesih'in "Gidin, bütün ulusları öğrencilerim olarak yetiştirin. Onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla vaftiz edin. Size buyurduğum her şeye uymayı onlara öğretin" (Matta 28:19-20) şeklinde İncil'de geçen sözüdür. Pavlus'a göre vaftiz olanlar, bu yolla Mesih'le birleşmekte ve "Mesih'i giyinmektedirler" (Galatyalılara Mektup 3:27). Vaftizde Mesih ile ölmek, hayat boyu onunla çarmıha gerilmek anlamına gelir (Romalıılara Mektup 6:6, Galatyalılara Mektup 5:24). Pavlus'a göre vaftiz edilenlerin hepsi "Mesih'in ölümüne vaftiz edilmekte" ve yeni bir yaşam (sonsuz hayat) sürmek için "vaftiz yoluyla Mesih'le birlikte ölüme

gömülmektedirler” (Romalılara Mektup 6:3-4, Kol. 2:12). Vaftiz günahsızlaşmayı değil, günaha karşı kurtuluş yolunu seçmeyi simgelemektedir (Gündüz, 2013, s. 157).

Vaftiz genel anlamda ilk günahattan arınma ve Hıristiyan etme amacıyla bir insanı suyla yıkamak demektir. Tarihsel süreçte ve çeşitli kiliselerde bütünüyle suya daldırma, vücudun bir bölümünü suya batırma, başına su dökme ve üstüne su serpmeye gibi çeşitli biçimlerde yapılmıştır. Vaftiz edilenin vaftiz edildiği ana kadar işlediği bütün günahlardan arındığına inanılır. Çocuğun vaftizi sırasında onun dinsel eğitimini üstüne aldığı varsayılan bir *vaftiz anne*’yle bir *vaftiz baba* seçilir. Ayrıca çocuğa bir vaftiz ismi de verilir. Bütün bunların amacı insanın eski durumuyla bütün bağlarını koparmak ve insanı her bakımdan yenilemektir. (Haçerlioğlu, 2013, s. 535).

Hıristiyanlar için ilk sakrament vaftizdir. Diğer sakramentlerin kabul edilmesi için vaftiz temel şarttır. Vaftiz olan kişi Hıristiyanlığa girmiş, Hıristiyan cemaatine katılmış olur. Hıristiyanlara göre vaftiz uygulaması “eski yaşamda ölme ve yeni yaşama dirilme” anlamına gelir. Vaftiz yoluyla kişi ‘yeniden doğar’ ama bu doğum dünyaya değil, Kilise’ye doğmak anlamına gelir; söz konusu olan doğal bir durum değil doğaüstü bir yeniden doğuştur. Hıristiyanlık açısından bunun anlamı, ‘kuzunun kanında yıkanmak’ (Mesih kurbanlık kuzuya benzetilmektedir) sözleriyle ve Mesih’te yaşamaya başlamak için eski hayatın ölmesi ile açıklanır. Hıristiyan mezhepleri arasında vaftizin uygulanışında farklılıklar olmasına rağmen vaftiz mezheplerin hepsi tarafından gerçekleştirilen ortak bir sakramenttir (Adam, 2015, s. 160).

Bu sakramentin asıl anlamı günahlardan temizlenmektir (I. Korintliler 6:11). Yeni Ahit, vaftizin ahlaki sonuçlarını, tertemiz bir suyla vücudu yıkayan bir abdest, kalbin tüm günahlardan temizlenmesi şeklinde bir tövbe ve bir aklanma hareketi olarak açıklamaktadır (Markos 1:4, Rasl. İşl. 22:16, I.Korintliler 6:1-1). Bu şekilde vaftiz olanlar bağışlanmış, temizlenmiş ve Mesih tarafından kutsanmış olurlar. Kutsal Ruh’un güdümü altında yeni bir ahlaki eğilim kazanırlar. Nitekim İsa da Vaftizci Yahya tarafından Şeria ırmağında vaftiz edilmiş, vaftizinde Ruhulkudus güvercin şeklinde göklerden inerek onun başına konmuştur; ilahi bir ses “Sevgili oğlum budur, ondan razıyım” demiştir (Schimmel, 2016, s. 161).

Vaftiz olan kimse, sudan ve Kutsal Ruh’tan fişkırmış olan bir hayata sahip olur, hatta günahlar kızıl hastalığı gibi kıpkırmızı bile olsa vaftizin ışığı onu bembeyaz yapar. Su ile temizlenme merasimi olan vaftiz, özellikle Pazar günleri olmak üzere bayramlarda ve diğer dini münasebetlerle yerine getirilmesi zorunlu olan bir âyindir (Albayrak, 2002, s. 94).

Vaftiz âyini, kutsal suda Tanrı'ya, bölünmez üçlüye, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'a dualarla yapılır ve Kilise yoluyla herkese bağışlanmıştır, ister çocuk ister yetişkin olsun vaftiz, kurtuluşu getirir. Ve eğer bir kimse vaftizden sonra günaha düşerse, gerçek bir kefaretle her zaman kurtulabilir. Yalnız bakireler ve iffetli olanlar değil, evliler, dullar doğru inanç ile Tanrı'yı memnun edenler iyi işlerle sonsuz lütufa kavuşacaklardır (Campbell, 1995, s. 408).

Vaftiz ile kendisinden kurtulunmuş olan günah için iki farklı kelime kullanılmaktadır. Bunlardan biri Grekçe "*hamartia*" yani "günah" kelimesi, diğeri ise "*paratoma*" yani "karşı gelme" kelimesiyle ifade edilmektedir. Günah ve karşı gelme terimleri birbirine sıkı sıkıya bağlıdır fakat bir yönden de farklıdır. Esasında karşı gelme olgusu günahtan doğmaktadır. Günah, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren Tanrı'dan uzaklaşmayı ifade etmektedir. Karşı gelme ise kardeşlik ilişkilerinin bozulması, kin ve nefret duygularının meydana getirdiği kötülükleri ifade etmektedir (Erbaş, 1998, s. 127).

Hıristiyanlara göre vaftizin asli günahla ilişkisinin olmaması düşünülemez. Vaftiz dolayısıyla Hıristiyanlıkta bir "günah silme" olgusu söz konusu olur. Vaftizin asli günahı silmeye ve Hıristiyan bir müminin özgürlüğe kavuşması için yeterli olup olmadığı noktasındaki soruya verilen cevap müspettir. Fakat bunun şartı, dört başı mamur bir sakrament özelliği taşımasıdır. O vaftiz olmak suretiyle "herkesin günahını silen Tanrı kuzusu İsa'nın kanı vasıtasıyla" günahtan yıkandığını kanıtlamış olur. Vaftiz olmak Mesih ile birleşmek demek olduğuna göre ve günahları silen de Mesih olduğuna göre dolayısıyla vaftiz olanın günahları silinmiş olur (Erbaş, 1998, s. 128).

Pavlus tarafından ileri sürülmüş, Augustin tarafından geliştirilmiş olan ilk günaha göre, İsa bu yüzden cisimleşmiş ve günahkâr insan soyunu bağışlatmak için kendini feda etmiştir. İslam dininde bu ilk günah insan soyunun mutsuzluğunun sebebi sayılmaktadır. Bu günahın miras yoluyla kuşaklardan kuşaklara geçerek bütün insanlarca taşınacağı dogmasına -ki bu dogma, ne Tevrat ne de İncil'de vardır- Hıristiyanlarca inanılmıştır. Bu ilk günah üzerinde Tevrat'la Kur'an arasında şöyle bir ayrılık vardır: Müslümanların tanrısı Âdem'in tövbesini kabul eder, sadece onları yeryüzüne indirmekle yetinir. Yahudilerin tanrısı ise Âdem ile Havva'yı ve onlarla birlikte yılanı lanetler (Hançerlioğlu, 2013, s. 214).

Mezheplerde vaftizin tatbikatı ile ilgili farklılıklar olmasına rağmen vaftizin ortak amacı; Asli günahtan, bütün günahlardan ahlakî her kötülükten sıyrılıp, bir daha kötülüğün ve günahın ulaşamayacağı, kurtulmuş bir hayata ulaşmaktır. Nitekim vaftiz,

çoğunlukla Pavlus tarafından geliştirilen “aslî günah” doktrininin bir alternatifi olarak görülerek, her Hıristiyan’ın mutlaka yapması gereken bir âyin halini almıştır. Ayrıca Hıristiyanlığın yayıldığı bölgelerin eski paganist kültürün tesiri altında olması, Hıristiyanlıkta, çeşitli inanışlarda olduğu kadar vaftizde de etkili olmuştur (Atay, 2005, s. 92).

Augustin'e göre vaftiz olmadan kurtuluş mümkün değildir ve Mesih'in karşılıksız lütfunun en büyük delili çocukların vaftizidir. Vaftiz olan çocuk günahlardan korunmuş olur. Bir çocuk eğer vaftiz olmadan ölürse o çaresiz bir şekilde cehennemde yanar. Bu onun kişisel günahlarının cezası olarak değil, Âdem'in günahının cezasıdır ki, tüm insanlık bu suçu üzerinde taşıyarak dünyaya gelmektedir, ancak vaftiz ile bu suçu üzerinden atılmış sayılmaktadır. Augustin'e göre yetişkinlerin vaftiz olması kurtuluş için yeterli değildir, zira vaftizden sonra kişinin dinin kurallarına uygun yaşaması gerekmektedir. Fakat kurtuluş için vaftizin mutlaka olması gerektiği noktasında tavizsizdir. Mesela bir hırsız, vaftiz olmayan bir kişi gibi suçlu sayılırdı ve eğer pişmanlık duyup tövbe ederse kurtulma imkânı vardı (Erbaş, 1998, s. 94).

Katolik doktrine göre asli suç her insanda doğumdan itibaren mevcuttur; yeni doğan çocuk bile onun yükünü taşır ve vaftiz olmadan ölürse cennete giremez. Yine Katolik inancına göre asli suçtan, doğumdan itibaren serbest olan yegâne insan Meryem'dir. Bundan dolayıdır ki O, ölümü görmeden göğe çıkmıştır. Böylece Trent Konsilinde, Konsil Babaları, Kutsal Kitap ve Gelenek doktrininin, asli suç, bu suçtan temizlenme konularındaki dogmatik kararlarını onaylamıştır (Atay, 2005, s. 81).

Protestanlar, Katoliklerden daha katı davranarak, asli günahтан sonra insanın tabiatının büsbütün bozulduğuna ve onun hür iradesinin kaybolduğuna inanırlar. İnsan hidayete ermeden önce ne yaparsa yapsın Tanrı'yı hoşnut edemez. Ayrıca Protestanlara göre asli suç, bütün insanî tabiatın kafî bir fesadıdır; böyle bir fesat olmasaydı İsa'nın kurtarıcı işi anlamsız kalırdı (Atay, 2005, s. 81).

5.4. Günah İle İlgili Filmlerin İncelenmesi

5.4.1. Carrie (Günah Tohumu)

5.4.1.1. Filmin Künyesi

Filmin Adı: Carrie (Günah Tohumu)

Filmin Yapım Yılı: 1976

Ülke: ABD

Yönetmen: Brian De Palma

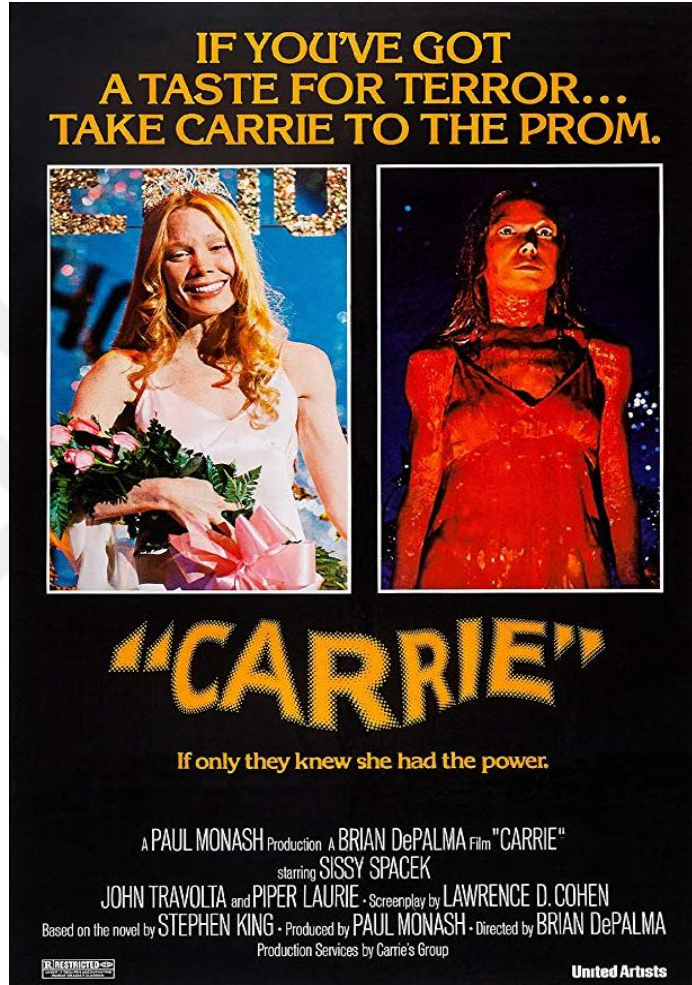
Senaryo: Stephen King, Lawrence D. Cohen

Oyuncular: Sissy Spacek, Piper Laurie, Amy Irving...

Yapım: United Artist

Yapımcı: Paul Monash

Süre: 98 Dakika

Resim 23. Carrie film afişi

Kaynak: <http://www.beyazperde.com/filmler/film-2352/> (erişim: 19 Mart 2019)

5.4.1.2. Filmin Özeti

Film 1978 yapımıdır. 1974'te yayımlanan Stephen King'in romanından uyarlanmıştır. Ergenliğe henüz girmemiş 16 yaşında bir genç kız olan Carrie White (Sissy Spacek)'nin hikâyesini anlatmaktadır. Carrie çirkin görünümlü, ürkek, çevresinden dışlanmış, sürekli aşağılanan, dalga geçilen bir zavallıdır. Okulda arkadaşlarının sürekli hakaretine uğramaktadır ve evde ise aşırı dindar olan annesinin zulmüne uğrar.

Annesinin çok dindar olması ve Carrie'ye sürekli baskı yapmasının nedeni, Carrie'nin bir günah çocuğu olarak dünyaya gelmesidir. Carrie'nin çok büyük objeleri bile beyin gücüyle uzaktan hareket ettirebilme ve yönlendirme gücü vardır. Cinsel uyanışı ve kendi cinselliğini inancın dipsiz kuyularına iten bir anneye sahip olmak ise Carrie için büyük şanssızlıktır.

Okulda arkadaşlarının sürekli aşağılamalarına uğrayan Carrie ilk defa regl olduğunda büyük bir korku yaşamıştır. On altı yaşında olmasına rağmen annesi günah olduğunu düşündüğü için regl olayını Carrie'ye anlatmamıştır. Annesi, Carrie'ye sürekli Yaratılış bölümündeki kısımları okur. Havva, Âdem'in kaburgasından yaratılmıştır ve dünyaya günahın girme sebebi odur. Filme göre ilk günah cinsel birleşmedir. Annesi Carrie'ye şiddet uygular ve günah işlediği için regl olduğunu söyler. Annesine göre Havva zayıftı ve Tanrı, Havva'ya ceza olarak lanet kanını verdi. İkinci lanet de çocuk doğurmaz. Carrie eğer günahsız kalsaydı bu kanın ona hiç gelmeyeceğini söyler. Aklından şehvet geçirme günahını işlediği için Carrie regl olmuştur. Bu olaylardan sonra annesi Carrie'yi dua etmesi için sürekli küçük bir dolaba kapatır ve Carrie çaresizce orada dua etmiştir.

Carrie'nin annesi komşular tarafından da seilmeyen bir kadındır. Komşularına İncil verip onları doğru yola çağırır. Ona göre gençler sürekli günah işlemektedir. Günah hiç ölmez ve çeşitli şekillerde ortaya çıkar. Herkes günahkârdır ve bu günahkârların kurtuluşu için İsa'ya dua etmelidir. Kendisi ve ailesini de gınahtan kurtarmak için sürekli dua halindedir. Evin her tarafını İsa heykelleri ve haçlarla kaplamıştır.

Carrie annesinin baskılarına dayanamadığı için zamanla psişik güçleri ortaya çıkmaya başlar. Aynalar kırılır ve dolaplar devrilir. Carrie'nin psişik özellikleri ortaya çıktıkça annesi onun cadı olduğunu iddia eder. Cadılık özelliklerini ona veren de şeytandır. Carrie şeytan işgaline uğramıştır. Babasının onları bırakıp gidişini de şeytanın etkisine bağlar.

Carrie'nin okulundaki kız öğrenciler ona yaptıkları kötülüklerden dolayı ceza alırlar. İntikam almak isteyen öğrenciler bir plan yapar ve onu yılsonu balosuna davet ederler. Carrie'nin annesi erkeklerle konuşmasına dahi izin vermediğinden dolayı onun yılsonu balosuna gitmesine izin vermez. Annesine göre erkekler çok kötüdür ve kadınları sadece günah işlemek için isterler.

Carrie, balo için hazırlanırken annesi yine tepki gösterir. Herkesin onunla dalga geçeceğini ve ona kötülük yapacağını söyler. Annesine göre Carrie, işlediği bu günahın

bedelini ödeyecektir. Carrie, baloda çok mutlu olur. Arkadaşları ilk defa onu önemseyip onunla düzgün bir şekilde konuşmuşlardır. Kraliçe seçilip herkesin önüne çıktığında ise ondan intikam almak isteyen arkadaşları üzerine domuz kanı dökerler.

Carrie'nin annesinin dediği çıkar. Herkes onunla dalga geçmiş ve ona gülmüştür. O anda Carrie'nin psişik güçleri yine ortaya çıkar. Baloda bulunan herkesi güçleriyle öldürür.

Eve döndüğünde annesine olanları anlatır ve annesinin haklı olduğunu söyler. Annesi "günah hiç ölmez" der. Carrie'nin cadı olduğuna inandığı için onu öldürmeye çalışır. Carrie güçlerini kullanarak annesini de öldürür. Evleri yıkılır ve Carrie de evin altında kalarak ölür.

5.4.1.3.Filmin İncelenmesi

Film 1976 yılında Brian De Palma yönetmenliğinde vizyona girmiştir. Yakaladığı gişe başarısından sonra akıllarda önemli bir yer etmiştir. Bu gişe başarısı sonucunda unutulmayan film 2013 yılında Kimberly Peirce yönetmenliğinde aynı senaryo ile tekrar çekilmiştir.

Günah -özellikle de ilk günah- Hıristiyan teolojisinde önemli olduğu için film Carrie'nin psişik özelliklerini ortaya çıkaran unsur olarak günahı kullanmıştır. Günaha sebep olan ise şeytandır ve şeytan zamanında Havva'yı kandırarak Âdem'le birlikte günaha sürüklediği gibi bugün de gençleri kandırmaktadır. Günahı kurtulmak için ise sürekli dua etmek ve Tanrı'ya sığınmak gerekmektedir.

Carrie'nin psişik güçlerinden dolayı annesinin onu cadı olarak itham etmesi de cadıların şeytan ve günah olduğunda ilk akla gelen kişiler olmalarındandır. Carrie günah işleyerek şeytanı davet etmiş ve şeytan ona psişik güçler vermiştir. Bu da Carrie'nin cadı olduğunu göstermektedir. Annesi Carrie'nin cadı olduğuna o kadar inanmıştır ki onu öldürmeye çalışmıştır. Cadı yok olursa şeytan yok olacaktır ve dolayısıyla günah da ortadan kalkacaktır.

Carrie'nin evlilik dışı bir ilişkiden doğduğu için annesinin onu sürekli günah tohumu olarak suçlaması da filmde dikkat çeken bir unsurdur. Evlilik dışı ilişki Hıristiyanlığa göre, Pavlus'tan Koloseliler'e Mektup 3:5'de "Bu nedenle bedeninin dünyasal eğilimlerini -fuhşu, pisliği, şehveti, kötü arzuları ve putperestlikle eş olan açgözlülüğü- öldürün" ve Elçilerin İşleri 15:20, I.Korintliler 5:1, 6/13, II.Korintliler 12:21, Galatyalılar 5:19, Efesliler 5:3, I.Korintliler 7:2, I.Selanikliler 4:3'de ifade edildiği üzere günahıdır. Kutsal Kitap'ın bu bölümlerinde özellikle cinsel ahlaksızlık ve

fuhuş yasaklanmış bedeninin Tanrı'ya ait olduğu belirtilmiştir. Cinsel ahlaksızlıktan ve fuhuştan korunmanın çaresi olarak ise evlilik tavsiye edilmiştir. Filmde Carrie'nin annesi evlilik dışı ilişkiden çocuk sahibi olma günahını işlediği için ve Carrie doğduğunda onu Tanrı'ya adanmak yerine kendisi büyütme zayıflığını gösterdiği için pişmanlık duymaktadır. Bu hatasının bedelini de her fırsatta Carrie'ye ödetmektedir. Ayrıca filmde vurgulanan bir husus da evlilik dışı ilişkiden doğan çocukların sorunlarının olabileceği ve topluma zararlı ve korkulan kişilere dönüşebileceğidir. Filmde verilen alt mesaj Hıristiyanlık için günah kabul edilen fiiller işlediğinde sonucun günahı işleyen için de günahsız yakınları için de kötü olacağıdır.

Carrie'nin annesi evin her tarafını haçlarla ve İsa'nın heykelleriyle doldurmuştur. Bu durum bize günaha karşı tövbe etmek ve günahattan sakınmak için haçın ve İsa gibi dinsel öğelere sığınılması gerektiğini hatırlatmaktadır. İnsan günaha her an kapılabilmektedir ve bunun için sığınılması gereken Tanrı ve haçla birlikte İsa'dır.

Resim 24 .Carrie'nin annesi tarafından kapatıldığı odada bulunan İsa heykeli

Kaynak: Carrie filmi, 1976

Filmde dikkatimizi çeken bir diğer unsur da annesinin Carrie'yi doğal bir olay olan regl yüzünden ve vücudunun kadınsal özellikleri nedeniyle suçlamasıdır. Her kadında doğal olan bu durum filmde Carrie'nin annesi tarafından aşağılama ve günah unsuru olarak kullanılmıştır. Ayrıca günahın dünyaya gelme nedeni de filmde kadın olarak gösterilmiştir. Havva zayıftı dolayısıyla onun gibi kadın olanlar da zayıftır. Havva Eski Ahit'in Yaratılış bölümü 2:16'da ifade edildiği gibi şeytanla birlikte, Âdem'i kandırıp yasak meyveyi yemesine sebep olduğu için Tanrı kadına regl kanını ve çocuk doğurmayı ceza olarak vermiştir. Eğer kadınlar günahı işlemezse veya şehveti aklından

geçirmezse Havva'ya lanet olarak verilen regl olayı da kadınların başına gelmeyecektir. Reglden sonra erkeklerle münasebet de başlayacağı için daha çok günah işlenecektir.

Filmde korku ve gerilim unsuru regl olmasıyla kadınlığını keşfetmiş ve kadınlığını, cinsel dürtülerini yok etmek için Tanrı'ya, İsa'ya ve dualara sığınmış iki karakter arasında yaratılmıştır. Ölümünün olma nedeni Carrie'nin psişik güçleri olsa da onu öldürmeye kadar götüren nedenler annesinin baskıcı muhafazakâr tutumu ve günah konusundaki kısıtlamaları olmuştur. Anne kendi günahının cezasını kızına çektirmektedir. O kadar katı bir inanca sahiptir ki kızının da onun yaşadığı şeyleri yaşamaması için onu cezalandırmaktan ve ona vurmaktan çekinmemektedir. Ayrıca inancının ve sürdürdüğü hayatın doğru olduğuna inandığı için komşularını İsa'ya itaate çağırılmaktadır. Bu baskıcı ve ısrarcı tutumu onu komşularının gözünde katlanılmaz biri haline getirmiştir.

Günah ile ilgili filmdeki en çarpıcı ifade günahın hiç ölmediği ve çeşitli şekillerde ortaya çıktığıdır. Özellikle gençler günah işlemeye daha meyillidirler. Ne kadar iyi olsalar da şeytanın etkisiyle günah işleyebilmektedirler. İncelediğimiz film korkunç olayların nedeni olarak "günah" olgusunu ele alan ilk film olmasa da en dikkat çekici olanıdır. Bununla birlikte şeytan, cadı, büyü gibi diğer korku filmlerinde de günah kullanılmıştır.

5.4.2. Friday the 13th (13. Cuma)

5.4.2.1. Filmin Künyesi

Filmin Adı: Friday the 13th (13. Cuma)

Filmin Yapım Yılı: 1980

Ülke: ABD

Yönetmen : Sean S. Cunningham

Senaryo: Victor Miller

Oyuncular: Betsy Palmer, Adrienne King, Jeannine Taylor...

Yapım: Paramount Pictures

Yapımcı: Sean S. Cunningham

Süre: 1 Saat 35 Dakika

Resim. 25. Friday The 13th film afişi

Kaynak: <http://www.beyazperde.com/filmler/film-505/> (erişim: 20 Mart 2019)

5.4.2.2.Filmin Özeti:

Film 1958 yılında Kristal Göl Kampı'nda başlar. Gölün kenarındaki evde şarkı söyleyen bir grup gençten ayrılan iki sevgili ıssız bir yerde ilişkiye girerken bir katil tarafından öldürülür.

1980 tarihine gelindiğinde Annie, Kristal Göl Kampı'na aşçılık yapmak için gitmektedir. Yerli halk oraya Kan Kampı demektedir. Kamp lanetlidir ve oraya giden bir daha dönmemektedir. 1957'de orada bir çocuk boğulmuş, 1958'de iki genç öldürülmüş ve birçok yangın çıkmıştır. Kamp 1958 tarihinde yaşanan ölümlerden sonra kapatılmıştır. Buna rağmen Christy adında bir işletmeci kampı yeniden açmak istemektedir. Bu yüzden kampı yenilemeleri için bir grup gençle anlaşmıştır. Gençler kampın bakımı ve tadilatını yapacaktır. Gençlere yemek yapmak için kampa ulaşmaya çalışan Annie yolda öldürülür.

Kampı düzenleyen gençleri uyarmak için kasabanın delisi Ralph kampa gelip Tanrı'nın habercisi olduğunu, kampın lanetli olduğunu ve orada kalırlarsa öleceklerini söyler. Gençler Ralph'e inanmazlar ve orada kalmaya devam ederler.

13. Cuma gecesine gelindiğinde, kampı yenileme çalışmaları sürerken gençler sırayla öldürülmeye başlar. İlk olarak günah işleyen sevgililer öldürülür. Sonrasında bıçak, ok ya da baltayla gençler sırasıyla öldürülür. En son Alice kalır ve diğerlerinin öldüğünü görür.

Alice, kamptan kaçmaya çalışırken kampa gelen Pamela, Christy'nin dostu olduğunu ve ona yardım edebileceğini söyler. Alice ona inanır. Katil aslında Pamela'dır. Pamela 1958 yılında göldeki kampta aşçı olarak çalışmıştır. Oğlu Jason da kamp yapan çocuklar arasındadır. Kamp rehberleri çocuklarla ilgilenmek yerine sevdiği için oğlu gölde boğulmuştur. O günden itibaren kampın açılmasını istemediği için kampa gelenleri öldürmektedir. Gençleri özellikle 13. Cuma gecesini öldürmüştür. Çünkü 13. Cuma oğlu Jason'ın doğum günüdür.

Pamela, Alice'i de öldürmeye çalışır. Alice kendini savunur ve Pamela'yı öldürür. Bir kayığa binerek sabah oluncaya kadar gölde saklanır. Sabah olduğunda olay yerine polisler gelir. Alice'i sudan çıkarmak istediklerinde Jason onu göle çeker. Alice boğulmaktan son anda kurtarılır. Alice kamptaki dehşetten kurtulan ve Jason'ın ölmediğini, hâlâ gölde olduğunu bilen tek kişidir.

5.4.2.3. Filmin İncelenmesi:

13. Cuma dönemine göre ilerici efektleriyle birçok sinema otoritesi tarafından kült statüsüne alınmış filmlerdendir^{*}. Film ilk yapımıyla elde ettiği başarıdan sonra 1981 yılında Friday The 13th: Part II, 1982 yılında Friday The 13th: Part III, 1984 yılında Friday The 13th: The Final Chapter, 1985 yılında Friday The 13th: A New Beginning, 1986 yılında Friday The 13th: Part IV Jason Lives, 1988 yılında Friday The 13th: Part VII A New Blood, 1989 yılında 13. Cuma: Jason Manhattan'da, 1993 yılında Jason Goes To Hell: The Final Friday, 2001 yılında Jason X şeklinde devam filmleri çekilmiştir. 2009 yılına geldiğimizde film Friday The 13th ismiyle tekrar çekilmiştir.

^{*} <http://www.beyazperde.com/filmler/film-505/>

Hatta 13. Cuma serisinde korkutucu hokey maskesiyle ikon haline gelmiş acımasız katil Jason o kadar ünlü olmuştur ki diğer ikonik korku karakteri olan Elm Sokağı Kâbusu'nun korkunç karakteri Freddy ile 2003 yılında ABD-Kanada-İtalya ortak yapımı olarak Freddy vs. Jason (Freddy Jason'a Karşı) filmi çekilmiştir. Serinin ilk filmi ve devam filmleri hâlâ gençler tarafından beğenilerek izlenmektedir. Serinin ilk filminde Jason yerine annesi cinayet işlemektedir. Jason sadece final sahnesinde görülmektedir. Sonraki filmlerde ise Jason hokey maskesi ve uzun bıçağıyla gençleri öldürmekte ve kendisine yapılanların intikamını almaktadır.

Film, teen-slasher denilen yani gençlerin bir katil tarafından kanlı bir şekilde öldürüldüğü filmlere örnek olacak niteliktedir. Filmde "günah" maddemize uygun olan sahneler kullanılmıştır. İncelediğimiz diğer filmlerden farklı olarak haç, kutsal su, kutsal kitap gibi dini unsurlar filmde kullanılmamıştır. Filmde dini unsurlar kullanılsa da günah maddesi ile ilgili bölümler yer almaktadır.

İşlenen ilk günah küçük bir çocuğun ölümüdür. Çocuklar gölde yüzerken onları gözetmesi gereken rehberler işlerini düzgün yapmadıkları için Jason'un ölümüne neden olmuşlardır. Filmde işlenen cinayetlerin nedeni de işlenen bu günahın sonucu olarak gösterilmiştir. Ayrıca Jason'ın annesinin intikam duygusuyla gençleri öldürmesi de bir diğer önemli konudur. Jason'ın annesi günah olan intikam duygusuyla cinayetler işlemiş ve bu duygu sonuçta kendisine de zarar vermiş ve filmin sonunda öldürülmüştür.

Filmin isminde de kullanılan ve birçok Hıristiyan için uğursuz kabul edilen 13 sayısı ise korku unsuru yaratan bir diğer öğedir. 13 sayısı özellikle Cuma (İsa'nın öldüğü gün) gününe denk geldiğinde daha da uğursuz olmaktadır. Hıristiyan geleneği 13'e karşı duyulan bu tiksinimeyi müritlerden birisinin -on üçüncünün- İsa'ya ihanet ettiği Son Akşam Yemeği'ni anıştırmasıyla açıklar. Son Yemek'teki 12+1'i esas alan Hıristiyan geleneğinde 13, çoğu kez cehenneme layık bir hiyerarşinin sayısı olarak anılır. 13 sayısı yüzyıllardır popüler inanışta gittikçe artan bir olumsuz karakter kazanmıştır. 13. Cuma günü işe gitmeme, uçak ve tren rezervasyonu iptalleri, ticaretin o gün azalması Amerika'ya yılda bir milyon dolara mal olmaktadır. Bazı oteller odalara 13 numarasını vermekten kaçınmış hatta on üçüncü katı atlamışlardır (Schimmel, 2011, 225).

Özellikle Amerika'yı yılda bir milyon dolar zarara uğratacak ve Hıristiyanların günlük hayatını etkileyecek kadar önemli bir inanç haline gelmiş 13. Cuma'nın korku

filmi serisinde kullanılması izleyicilerin bu tarz filmlerden daha da korkmasını sağlamıştır. 13. Cuma filmi ile birlikte daha birçok korku filminde 13 sayısı korku unsuru olarak kullanılmıştır.

Filmde dikkatimizi çeken diğer bir unsur da evlilik dışı cinsel ilişkinin getirdiği olumsuz sonuçlardır. Jason'a bakması gereken rehberlerin işlediği bu günah sonucunda Jason ölmüştür. Ayrıca 1958 yılında öldürülen genç çift ve 1980 yılında ilk olarak öldürülen gençler zina yapan gençlerdir. Bu tarz filmlerde ölüm bıçak, balta ya da testere gibi farklı cinayet aletleriyle gerçekleştirilse de ilk olarak öldürülen hep zina yapan, toplum kurallarına aykırı davranan, uyuşturucu kullanan, küfreden ya da güvenli olan evde kalmak yerine kuytu yerlere giren gençler olmuştur.

Filmde kurtulan kişi ise karakterler arasında en ağırbaşlı ve en iyi kalpli olan Alice olmuştur. Alice iyi bir insan olmanın ödülünü katilden kurtularak almıştır. Bu tarz korku filmlerinde kurtulma sırası da genellikle aynıdır. Ailesinin sözünü dinleyen, iyi kalpli, Hıristiyanlığa ve toplum kurallarına uygun davranıp giyinen, uyuşturucu kullanmayan ve en önemlisi zina yapmayan gençler ya katilin elinden kurtulmuş ya da en son öldürülmüştür.

Günah, işlendiği takdirde hem onu işleyen hem de günahkârın yakınında olan kişiler için tehlikelidir. Korku filmlerinde işlenen günahların karşılığı çoğu zaman bu dünyada ve korkunç bir şekilde alınmaktadır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi bu filmler korku unsurunu kan, çılgınlık, katiller ve ölüm üzerinden oluştursalar da filmde ilk olarak ölenler genellikle cinselliklerini özgürce yaşayan ve günah işlemekten çekinmeyen gençlerdir. Teen-Slasher tarzı denilen bu tarz filmler özellikle genç izleyiciler için ve genç oyuncularla çekilmektedir. Bu filmlerde kullanılan korku unsuru temelde günah olmasa da ilk olarak ve korkunç bir şekilde ölen gençler genellikle rahat bir şekilde günah işleyenlerdir. Bu gençler cinselliklerini özgürce yaşayan, kıyafetleri ve küfürleriyle toplum normlarına uygun olmayan, ailesinin dizinin dibinde ya da okulunda kalıp ders çalışmak yerine tehlikeli yerlere giden, geceleri orada kalan, içki içip sarhoş olan gençlerdir. Bu davranışları serbest bir şekilde yapan gençler baltalı, testereli ya da bıçaklı katiller tarafından tek tek avlanmakta ve korkunç bir şekilde öldürülmekte bir nevi günahtan temizlenmektedirler. Kurtulanlar ve canavarı (kötü olan) öldürenler ise kadınlardan bakire ve masum olanlar,

erkeklerden ise bakire olan kız arkadaşıyla zina yapmayan ve onu korumaya çalışanlar, düzene uyanlar yani günah işlemeyenlerdir.

Bu tür korku filmlerinde yukarıda saydığımız ilk olarak ölme kriterleri o kadar fazla filmde kullanılmıştır ki izleyici daha filmin başında oyuncuların günah işleme durumlarına göre ilk olarak kimin öleceğini tahmin edebilmektedir. Verilmek istenilen mesaj, "din tarafından günah olarak görülen ve toplum ahlakı ile uyuşmayan fiilleri yapan bir insansanız çabuk ve korkunç şekillerde ölürsünüz"dür. Korku filmleri için iyi bir malzeme olan bu mesaj korkutmak için şeytanın, büyü'nün ya da cadının kullanıldığı korku filmlerinin çoğunluğunda da kullanılmıştır. Bu tarz filmleri en fazla izleyenler de gençler olduğu için gençlere Hıristiyanlığa ve genel ahlaka uygun şekilde giyinir, davranır ve yaşarsanız o kadar çok hayatta kalırsınız mesajı verilmektedir.

Korku filmleri korkutmanın yanında bir nevi gençleri bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde eğitmekte ve onları din ve toplum normlarına uygun kişiler haline getirmeye katkıda bulunmaktadır. Bu tarz filmleri izleyen gençler günah işleyenlerin başına gelenleri görüp kendilerine çeki düzen vermekte, korkunç bir ölüm yaşamaktan kaçınmaktadırlar.

BÖLÜM VI

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İnsana özgü bir duygu olan korku, kötü olmasına rağmen, insanları hayatta tutmaktadır. İnsanlar binlerce yıldır korku duygusu sayesinde vahşi hayvanlar, yıkıcı doğa olayları gibi başlarına gelebilecek kötülüklerden uzak kalmışlardır. Zamanla korku yazılı basın ve edebiyat sayesinde zevk haline gelmiştir. Çağımızda bu korku olgusu gerek edebi metinlerden senaryolaştırılarak gerekse halkın dini veya batıl inancından yararlanılarak korku sinemasında yer bulmuştur.

Korku filmleri, insanoğlunun en temel korkuları ile beslenmiştir. İnsanın kafasında en çok soru işareti bırakan onu şüpheye düşüren ve korkutan şeyler korku filmleri için vazgeçilmez bir kaynak olmuştur.

Modern dönemde insanların bilinmeyeni bilme isteği ve bilinmeyenden duyulan korku arasındaki ilişki korku filmlerine yansıtılmıştır. Onun bilinmeyene duyduğu korku ve merak, filmde yaşananların kendi başına gelmemesinden duyduğu rahatlık, korku filmlerini izlerken ondan zevk almasına ve derin bir haz duymasına neden olmuştur. Korkacaklarını bildikleri halde sinemaya giden insanlar filmi izlerken içlerinde barındırdıkları korku ve saldırganlık duygularından, isteklerinden arınmışlar ve en derin korkularının sanatsal olarak yansıtılmasından zevk almışlardır. İnsanların kendilerine bile itiraf edemediği şiddet, öfke, kin gibi duygular yerini beyazperdedeki canavarlara, katillere ve iğrenç yaratıklara bırakmıştır. Bastırılan her türlü arzu ve duygular, korku filmlerinde kurulan ilişki aracılığıyla zararsız biçimde boşaltılmış, korkuyla mücadele etmenin bir yolu olan korkunun üzerine gitme olayını korku sineması sayesinde gerçekleştirmiş ve rahatlamıştır.

Özellikle çağımızda insanların korkularının üzerine gitmek ve rahatlamak için tercih ettiği korku filmleri, sinemanın ilk yıllarından itibaren insanların inandıkları unsurlardan daha fazla korktuğunu fark etmiş ve dine sarılmıştır. İnananlar için özellikle bilinmeyenler hakkındaki meraklarını gideren, kalp huzuru sağlayan din, içinde barındırdığı bazı öğelerle de korku unsuru olmuştur. Şeytan, cadı, büyü, günah gibi hakkında dini bilgiler bulunan öğeler insanlarda korku oluşturmuştur. Bunun nedeni var olup olmadıklarından ziyade koşulsuz olarak inanılan dinin o kavramları var olarak kabul etmesidir. Tanrı'ya inanç, Kilise'nin ve Kutsal Kitap'ın, aziz ve azizelerin

kutsallığı gibi konular nasıl ki bir Hıristiyan için önemli ise Kutsal Kitap'ta ya da Kilise'nin açıklamalarında yer alan şeytan, cadı, büyü ve günah gibi kavramlar da o kadar önemlidir ve vardır. Bu kavramlar ayrıca var oluşlarının yanında Kutsal Kitap'ta Tanrı'nın karşısında ve kötü olarak geçtiği için Tanrı'nın yarattığı en yüce varlık olan insan için de tehlikeli ve korkutucu bir unsurdur.

Bu şekilde inancın olduğu toplumlarda ise çekilen korku filmlerinde özellikle Kutsal Kitap'ta ve Hıristiyanlık tarihinde yer alan bu unsurların kullanılması bu tarz filmlerin izlenme oranlarını arttırmıştır. Sinema sektörünü elinde bulunduran ve korku sineması türünde en fazla filmlerin yapıldığı ülke olan Amerika, nüfusunun büyük çoğunluğunun Hıristiyan olması dolayısıyla korku filmlerinde Hıristiyanlıkla ilgili öğeleri kullanmıştır. İncelediğimiz filmlerin büyük çoğunluğu ABD yapımı olsa da Hıristiyanların çoğunlukta olduğu İngiltere, Kanada, İtalya gibi ülkeler de korku filmlerinde Hıristiyanlık ile ilgili dini öğeleri kullanmıştır.

Araştırmamızın ilk bölümünde araştırmanın konusu, amacı, yöntemi ve önemi ile ilgili bilgiler verilmiştir. Korku filmlerinde kullanılan Hıristiyanlıkla ilgili dini öğeler konusunun neden seçildiği ve bu konunun önemine değinilmiştir. Konu, daha önce Türkiye'de Dinler Tarihi alanında çalışılmadığı için ilk olma niteliği taşımaktadır. Sinema bölümünde korku filmleri ile ilgili yapılan tezlerde genellikle korku filmleri çekilen sahnelerin ışık ve ses gibi teknik boyutlarıyla ele alınmış doğal olarak dini boyutta incelenmemiştir. Bu tür filmlerin bu kadar yaygın bir şekilde dini öğeleri kullanması ve izleyiciler tarafından beğenilmesi ilgimizi çekmiş ve konu Hıristiyanlık çerçevesinde değerlendirilmiştir.

İkinci bölümde korkunun tanımından çeşitlerinden ve insanlar üzerindeki etkisinden bahsedilmiştir. Korku, insanların uzaklaşmak istediği bir duygu olmasına rağmen onlar için vazgeçilmezdir ve zamanla değişse de her zaman var olacaktır. Ayrıca korku ve din arasındaki bağlantıya da değinilmiş, insanların en fazla korktuğu durumlardan olan ölüm ve ötesi gibi bilinmeyenlere cevap bulmak için dine sarıldığı hakkındaki görüşlere yer verilmiştir.

İnsanlık yüzyıllardır korku duyguyla baş etmek için çeşitli yollara başvurmuştur. Bu yollardan biri de sinemadır. Sinema icadından itibaren dinle ilişki içerisinde olmuştur. İkinci bölümde bu ilişki anlatılmış, sinemanın alt türü olan korku sinemasının dini öğeleri ilk yıllardan itibaren kullandığı açıklanmıştır.

Araştırmamızın üçüncü bölümünde açıkladığımız şeytan, Hıristiyanlık için Tanrı'nın ve İsa'nın düşmanı konumundadır. Şeytanın amacı insanları Tanrı'nın

yolundan insanları saptırmak ve onlara kötülük yapmaktır. Çirkin görüntüsü ve kötü karakteri ile insanların en fazla korktuğu varlıklardan olan şeytan korku sinemasında en fazla yer alan dini öge olmuştur. Bu bölümde incelediğimiz 1968 ABD yapımı Rosemary's Baby (Rosemary'nin Bebeği) filmi şeytanla ilgili çekilmiş en önemli filmlerdendir. İçinde bulundurduğu dini öğeler ile korku unsuru desteklenen film izleyiciler için hem ilgi çekici hem de korkutucu olmuştur. Ayrıca film cadı ve büyü konularıyla ilgili de örnek sahneler içermektedir. Konu kapsamında incelediğimiz diğer film olan 1976 ABD-İngiltere yapımı The Omen (Kehanet) filmi ise film afişinden jeneriğine kadar sahnelerin çoğunda korkutmayı sağlamak için Hıristiyanlıkta yer alan dini öğeleri kullanmıştır.

Şeytan başlığında incelediğimiz ve şeytan konusu ile bağlantılı olan şeytan işgali (exorcism) konusu ise, sadece şeytanın kullanıldığı korku filmlerinden daha da fazla ilgi görmüş ve bu konuda çok fazla film çekilmiştir. 1973 ABD yapımı The Exorcist (Şeytan) filmi ile şeytan işgali ve şeytan çıkarma ile ilgili filmler çekilmeye başlanmıştır. Şeytan çıkarma sırasında kullanılan haç, Kutsal Kitap, kutsal su, beyaz cübbe ve mor atkı gibi dini unsurlar bu filmde kullanılmıştır. 2005 ABD yapımı The Exorcism of Emily Rose (Şeytan Çarpması) ve 2011 ABD-Macaristan-İtalya yapımı The Rite (Âyin) filmleri de konu kapsamında incelenmiştir. Bu filmlerde de korkutmak amacıyla Hıristiyanlıkla ilgili öğelerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Dördüncü bölümde cadı ve büyü hakkında bilgiler verilmiştir. Cadı ve büyüün Hıristiyanlık içerisindeki tarihine, cadı avlarına, Engizisyon Mahkemelerine değinilmiş ve bu kavramların Hıristiyanlık için korku unsuru olduğundan bahsedilmiştir. Bu konu ile alakalı olarak 2015 ABD-Kanada-İngiltere yapımı The Witch: A New England-Folktale (Cadı) filmi 2011 ABD yapımı Season of the Witch (Cadılar Zamanı) filmleri incelenmiştir. Bu iki filmin de cadılık ve büyücülük ile ilgili dini unsurlar kullanılarak izleyicilerde korkutma amaçladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmamızın beşinci bölümünde Hıristiyanlıkla birlikte diğer kültürler ve dinler açısından da önemli bir yeri olan günah kavramının korku filmlerinin alt türlerinde çok geniş bir şekilde kullanıldığı anlatılmıştır. Kavram tek başına şeytan ve cadı kadar korkutucu olmasa da özellikle genç oyuncular tarafından çoğunlukla gençlerin izlediği korku filmlerinde yer almış ve sonucu itibarıyla korkuyu sağlamıştır. 1976 ABD yapımı Carrie (Günah Tohumu) ve 1980 ABD yapımı Friday the 13th (13. Cuma) filmleri bu konu kapsamında incelenmiş ve filmlerde işlenen günahın sonucunda oyuncuların başlarına gelen korkunç olayların günah ögesiyle ilişkisi anlatılmıştır.

Her bölüm sonunda incelenen filmler görsellerle de desteklenmiştir. Bu görsellerde Hıristiyanlık için kutsal sayılan ve korkutma unsuru olarak kullanılan öğeler verilmiştir. Ayrıca bu filmlerde şeytan, cadı, büyü ve günah gibi korku unsurlarından kurtulmak için yine Hıristiyanlık için kutsal kabul edilen Tanrı, Kilise (özellikle Katolik kiliseleri), haç (özellikle Katolik haçı), kutsal su, Kutsal Kitap gibi dini öğelerin kurtarıcı güç unsuru olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Hıristiyanlık için kötü olarak kabul edilen unsurlardan kurtulmak için kutsal olan Tanrı'ya, İsa Mesih'e, kiliselere, haça daha sıkı bağlanmak gerektiği vurgulanmıştır. Kötülüğün yenilmesi için en önemli silah kutsal olan dini öğelerdir.

Günümüzün materyalist dünyasında dine olan ilgi, kiliselere giden ve Tanrı'ya inanan insan sayısı azalmıştır. Buna rağmen sinemadaki görsel ve ses efektlerinin gelişmesi ya da insanların her zaman içlerinde bulunan dini korkularının etkisiyle bu tarz korku filmlerine ilgi artarak devam etmektedir. Kutsal Kitap'ın ya da tarihi kayıtların dâhilinde kaldığı sürece şeytan, cadı, büyü ve günah fazla bir ilgi görmemiş ve varlığını sürekli olarak hissettirmemiştir. Ne var ki bu kavramlar sinemanın cezbediciliği ile birlikte sunulduğunda izleyiciler için ilgi kaynağı haline dönüşmüştür. Bu durumun sonucu olarak korku filmleri muhafazakârlaşmış ve dini öğeleri korkutmak amacıyla kullanan filmlerin sayısı artarak devam etmiştir.

KAYNAKÇA

- Abisel, Nilgün. *Popüler Sinema ve Türler*, Alan Yayıncılık, İstanbul 1999.
- Adam, Baki. *Dinler Tarihi*, Grafiker Yayınları, Ankara 2015.
- Akın, Haydar. *Geç Ortaçağ ve Yeniçağ Avrupası'nda Çocuk Cadılar ve Çocuk Cadı Avı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008.
- Akın, Haydar. *Ortaçağ Avrupası'nda Cadılar ve Cadı Avı*, Phoenix Yayınevi, İstanbul 2015.
- Akyar, Pınar. *2000 Sonrası Türk Korku Sinemasında Yer Alan Dini Göstergeler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2012.
- Albayrak, Ahmet. "Duygusal Motif Olarak Sevgi ve Korku", *Köprü Dergisi*, Sentez Bilim, Araştırma, Organizasyon Ltd. Şti., Sayı: 101, 36-48, İstanbul 2008.
- Albayrak, Kadir. "Dinlerde Günah Kavramı ve Kurtuluş Yolları", *Dini Araştırmalar Dergisi*, c. IV, Ocak-Nisan, c. 4, Sayı:12, 87-107, Ankara 2002.
- Albayrak, Kadir. "Dinsel Bir Sembol Olarak Haçın Tarihi", *Dini Araştırmalar Dergisi*, c. VII, Sayı: 19, 105-129, Ankara 2004.
- Altındal, Aytunç. *Üç İsa*, Alfa Yayınları, İstanbul 2016.
- Amiri, Farahnaz. *Korku Sinemasında Doğa Korkusu ve İdeolojik Temelleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2012.
- Arpaç, Okan. "Korku Sinemasına Bir Bakış Denemesi", *Antrakt Aylık Sinema Dergisi*, İstanbul 1992.
- Arslan, Arif -Scognamillo, Giovanni. *Doğu ve Batı Kaynaklarına Göre Şeytan*, Karizma Yayınları, İstanbul 2000.
- Atay, Emine. *Hristiyanlıkta Asli Günah İnancı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 2005.
- Ateş, Ali O. "Akıl Hastalıkları Üzerinde Cinlerin Etkisi ve Rukye Konusu İle İlgili Bazı Rivayetlerin Değerlendirilmesi", *Diyanet İlmî Dergi*, c. 29, Sayı: 2,103-128, İstanbul 1993.
- Ateş, Ali O. *Kur'an ve Hadislere Göre Cinler ve Büyü*, Beyan Yayınları, İstanbul 2003.

- Avaz, Ferdi. *İkibinli Yıllarda Türk Korku Sinemasının İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007.
- Aytekin, Mesut. "Korku Sinemasında Türler", *Atatürk İletişim Dergisi*, Sayı: 5, 64-83, İstanbul 2013.
- Batuk, Cengiz. *Hıristiyanlığın Asli Günah Doktrini Bağlamında Mitoloji ve Tarihsellik* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 2006.
- Batuk, Cengiz. "Mit, Tarih ve Gerçeklik Üzerine Notlar", *Milel ve Nihal Dergisi*, c.6, Sayı:1, 27-53, İstanbul 2009.
- Berktaş, Fatmagül. *Cadılar, Büyücüler ve Hemşireler*, Kavram Yayınları, İstanbul 1992.
- Blizek, William L. "Dinden Faydalanarak Filmleri Yorumlama", *Sinema ve Din Sempozyumu* (21-24 Mayıs 2015), ed. Bilal Yorulmaz, çev. Bilal Yorulmaz, 1213-1224, Dem Yayınları, İstanbul 2015.
- Bozkurt, Murat. *İnciller'de ve Kur'an'da Günah Kavramı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2005.
- Burton, Dan- Grandy, David. *Büyü, Gizem ve Bilim*, Varlık Yayınları, İstanbul 2005.
- Campbell, Joseph. *Batı Mitolojisi Tanrının Maskeleri*, çev. Kudret Emiroğlu, İmge Kitabevi, Ankara 1995.
- Ceylan, Davut. "Günah Psikolojisine Dini ve Psikolojik Bir Yaklaşım", *Katre Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi*, Hadis Özel Sayısı, Sayı: 4, 231-245, İstanbul İlim ve Kültür Vakfı, İstanbul 2017.
- Coşkun, Mehmet K. "Değerler Eğitiminde Sinematerapinin İmkanı ve Gücü", *Sinema ve Din Sempozyumu* (21-24 Mayıs 2015), ed. Bilal Yorulmaz, 175-192, Dem Yayınları, İstanbul 2015.
- Cox, James L. *Kutsal İfade Etmek*, çev. Fuat Aydın, İz Yayıncılık, İstanbul 2004.
- Çetin, Perihan A. *Şeytan'a Tapınmanın Yeni Adı Satanizm* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa 2007.
- Demirci, Tan T. *Korku Sinemasının Psikanalizi*, İstanbul, Es Yayınları 2006.
- Ehzenreich, Barbara-English, Deidre. *Cadılar, Büyücüler ve Hemşireler*, çev. Ergun Uğur, Kavram Yayınları, İstanbul 1992.
- Eliade, Mircea. *Dinler Tarihine Giriş*, çev. Lale Arslan, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2003.

- Eliade, Mircea. *İmgeler ve Simgeler*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Gece Yayınları, Ankara 1992.
- Erbaş, Ali. *Hıristiyan Âyinleri (Sakramentler)*, Nun Yayıncılık, İstanbul 1998.
- Esgin, Mehmet. "İşkence ve Engizisyon", *Bozok Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c.3 (2013/3), 39-60, Yozgat 2013.
- Federici, Silviya. *Caliban ve Cadı*, çev. Öznur Karakaş, Otonom Yayıncılık, İstanbul 2017.
- Frazer, James G. *Altın Dal: Dinin ve Folklorun Kökleri*, çev. Mehmet H. Doğan, Payel Yayınevi, İstanbul 2004.
- Freud, Sigmund. *Dinin Kökenleri*, çev. Selçuk Budak, Öteki Yayınevi, Ankara 1999.
- Gençdoğan, Başaran. "Sinemanın Tanrı Algısı ve Dini Bilgilerin Gelişimine Etkisi", *Sinema ve Din Sempozyumu* (21-24 Mayıs 2015), ed. Bilal Yorulmaz, 131-146, Dem Yayınları, İstanbul 2015.
- Graves, Robert-Patai, Raphael. *İbrani Mitleri Tekvin-Yaratılış Kitabı*, çev. Uğur Akpur, Say Yayınları, İstanbul 2013.
- Güç, Ahmet. *Satanizm Şeytana Tapınmanın Yeni Adı*, DİB Yayınları, Ankara 2004.
- Güler, Hakan. *Korku Sinemasında Şiddet ve Muhafazakârlık* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011.
- Gündüz, Şinasi. *Hıristiyanlık*, İsam Yayınları, İstanbul 2013.
- Gündüz, Şinasi. *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yayınları, İstanbul 2017.
- Güngören, Ahmet. *Cadıların Günbatımı*, Patika Yayınları, İstanbul 1998.
- Hançerlioğlu, Orhan. *Dünya İnançları Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2013.
- Harman, Ömer F. "Günah", *DİA*, c. XIV, 278-282, İstanbul 1996.
- Işık, Harun. "Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'a Göre Şeytan", *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2018/13, 35-74, Yozgat 2018.
- İçöz, Fulya. *Masalda Cadı: "Ötekinin Arketipi"* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2008.
- İnanlar, Mehmet Z. "Hıristiyan İnkültürasyon Aracı Olarak Sinema", *Sinema ve Din Sempozyumu* (21-24 Mayıs 2015), ed. Bilal Yorulmaz, 227-248, Dem Yayınları, İstanbul 2015.
- Kahraman, Ferruh. *İslam Kelamı ve Hıristiyan Teolojisine Göre Günah* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sakarya 2006.

- Karaküçük, Suna A. "Korkunun Kadınları: Cadılar ve Cadıcılık", *Sosyoloji Araştırma Dergisi*, c. 13, Sayı:2, 2010, http://www.sosyolojidernegi.org.tr/s/2300/i/2010guz-02_arslan_karakucuk_suna_cadicilik.pdf (erişim: 12 Ocak 2019).
- Kılıç, Sadık. *Kuran'da Günah Kavramı*, Hibaş Yayınevi, Konya 1984.
- Kieckhefer, Richard. *Ortaçağda Büyü*, çev. Zarife Biliz, Alfa Yayınları, İstanbul 2017.
- Koçak Birgül. "Doğu-Batı Arasında Türk Sineması: Korku Filmleri Üzerine Bir Değerlendirme", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 26, 93-104, İstanbul 2006.
- Köknel, Özcan. *Korkular, Takıntılar, Saplantılar*, Altın Kitaplar, İstanbul 1995.
- Kutsal Kitap: Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat, Zebur, İncil)*. Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul 2014.
- Malinowski, Bronislaw. *Büyü, Bilim ve Din*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 1990.
- Mannoni, Pierre. *Korku*, çev. I. Gürbüz, İletişim Yayınları, İstanbul 1992.
- Martin, Lois. *Cadılığın Tarihi- Ortaçağ'da Bilge Kadının Katli*, Kalkedon Yayınları, İstanbul 2009.
- Messadie, Gerald. *Şeytanın Genel Tarihi*, çev. Işık Ergüden, Pegasus Yayınları, İstanbul 2017.
- Michel, Thomas. *Hıristiyan Tanrı Bilimine Giriş*, Sak Ofset Rek. Yay. Mat., İstanbul 2012.
- Numanoğlu, Özlem. "Osmanlı'nın Köy Vampirleri", *Atlas Tarih Dergisi*, Sayı:55, 50-59, İstanbul 2018.
- Russell, J. Burton. *Lucifer Ortaçağda Şeytan*, çev. Ahmet Fethi, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2001.
- Russell, Jeffrey B. *İblis Erken Hıristiyan Geleneği*, Panama Yayınları, Ankara 2018.
- Russell, Jeffrey B. *Mephistopheles Modern Dünyada Şeytan*, çev. Nuri Plümer, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2001.
- Russell, Jeffrey B. *Şeytan Antikiteden İlkel Hıristiyanlığa Kötülük Algıları*, çev. Elif Çelik, Panama Yayıncılık, Ankara 2017.
- Schimmel, Annemarie. *Dinler Tarihine Giriş*, haz. Recep Kibar, Külliyyat Yayınları, İstanbul 2017.
- Schimmel, Annemarie. *Sayıların Gizemi*, çev. Mustafa Küpüşoğlu, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2011.
- Scognamillo, Giovanni. *Canavarlar, Yaratıklar, Manyaklar*, +1 Kitap, İstanbul 2006.

- Scognamillo, Giovanni. *Korkunun Sanatları*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1996.
- Sharpe, Eric J. *Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram*, Arasta Yayınları, Bursa 2000.
- Süzer, Elvin A. *Ana Tanrıça Şeytan*, Pencere Yayınları, İstanbul 2003.
- Şimşek, Gizem. *Sinemada Korku ve Din*, Pales Yayınları, İstanbul 2016.
- Tanyu, Hikmet. "Büyü", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. VI, 501-506, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1992.
- Taşpınar, İsmail. *Dinler Tarih ve Sembolizm*, İfav Yayınları, İstanbul 2007.
- Taşpınar, İsmail. "Katolik Kilisesi ve Sinema", *Sinema ve Din Sempozyumu* (21-24 Mayıs 2015), ed. Bilal Yorulmaz, 211-226, Dem Yayınları, İstanbul 2015.
- Tekin, Burcu. "Ortaçağ İspanya'sında Büyü, Büyücülük ve 'La Celestina' Adlı Esere Yansıması", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 2005, Ankara 2015.
- Tutar, Cem. "Türk Korku Sinemasının Yapısal Engelleri", *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, c. 3, Sayı:2, Gümüşhane 2015.
- Türkel Esra-Kasap Fevzi. "Türk Sineması'nda Korku: 2000 Sonrası Türk Korku Sineması'nda Dinsel Motifler Üzerine Bir İnceleme ve Yaratım Sorunları", *The Journal Of International Social Research*, c. 7, Sayı: 32, 711-721, 2014, http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt7/sayi32_pdf/8diger_sosyalbilimler/turkel_esra_fevzikasap.pdf (erişim: 30 Ocak 2019).
- Uygun, Azize. "İncillerde Hz. İsa'nın Cin Çıkarma Mucizesine Eleştirel Bir Yaklaşım", *Tarih Okulu Dergisi*, c.8, Sayı: XXIV, 761-790, İstanbul 2005.

İnternet Adresleri

- http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c229486247cb8.54984642 (erişim: 25 Aralık 2019).
- <http://www.beyazperde.com/> (erişim: 24 Aralık 2019).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=KORKU (erişim: 04 Mayıs 2018).
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/buyu> (erişim: 17 Ocak 2019).
- https://www.imdb.com/?ref_=nv_home (erişim: 20 Şubat 2019).

EKLER**EK 1- ŞEYTAN İLE İLGİLİ DİĞER KORKU FİLMLERİ**

- 1981 ABD Yapımı Fear No Evil,
1981 ABD yapımı The Evil Dead (Şeytan'ın Ölüsü)
1987 yapımı Evil Dead 2 (Şeytanın Ölüsü 2),
1982 ABD yapımı Poltergeist (Kötü Ruh),
1987 Batı Almanya yapımı Lucifer,
1987 İngiltere-Kanada-ABD yapımı Angel Heart (Şeytan Çıkmazı),
1997 ABD-Almanya yapımı The Devil's Advocate (Şeytanın Avukatı),
1997 ABD yapımı Wishmaster (Tılsım),
1999 İspanya ve Fransa Yapımı The Ninth Gate (9. Kapı),
2002 Yapımı The Calling (Şeytan Tohumu),
2005 ABD yapımı The Amityville Horror (Dehşet Sokağı),
2007 yılında başlayan ve ABD yapımı olan Paranormal Activity serisi,
2009 Danimarka-Fransa yapımı Antichrist (Deccal),
2009 ABD yapımı Orphan (Evdeki Düşman),
2010 ABD yapımı İnsidious (Ruhlar Bölgesi),
2010 ABD yapımı Devil (Şeytan),
2013 ABD yapımı Devil's Knot (Şeytan Düğümü),
2013 ABD yapımı Evil Dead (Kötü Ruh),
2014 Belçika- Meksika yapımı Lucifer (Şeytan),
2014 Hollanda yapımı The Damned (Şeytan Tepesi),
2015 ABD yapımı It Follows (Peşimdeki Şeytan),
2018 ABD yapımı The Forlorned (Şeytan Kulesi)
2018 Arjantin yapımı Luciferina,
2019 ABD yapımı Demon Eye (Şeytan Göz)

EK 2- ŞEY TAN ÇIKARMA İLE İLGİLİ DİĞER KORKU FİLMLERİ

- 1981 Fransa- Batı Almanya yapımı Possession,
 1999 ABD yapımı Stigmata,
 2000 ABD yapımı Stigmata
 2000 ABD Yapımı Possessed,
 2003 ABD yapımı Exorcism,
 2005 ABD yapımı Constantine,
 2009 ABD-Kanada yapımı The Haunting in Connecticut (Lanetli Ev),
 2010 İspanya yapımı La posesi3n de Emma Evans (İblis),
 2012 ABD yapımı The Devil Inside (İçimdeki Şeytan),
 2013 ABD yapımı The Possession (Şeytan Tohumu),
 2013 ABD yapımı The Possesion (Şeytan Tohumu),
 2013 ABD yapımı Conjuring (Korku Seansı),
 2014 ABD yapımı Deliver Us From Evil (Bizi K3t3den Korum),
 2014 İngiltere yapımı Exorcism,
 2015 ABD yapımı Shark Exorcist,
 2015 ABD yapımı The Vatican Tapes (Vatikan Kayıtları),
 2015 ABD yapımı Dark Exorcism,
 2015 ABD yapımı The Exorcism of Molly Hartley,
 2016 ABD yapımı Conjuring (Korku Seansı 2),
 2016 ABD yapımı İncarnate (Şeytanın OĞlu),
 2016 ABD-Singapur yapımı The Offering (7. G3n),
 2017 ABD yapımı The Crucifixion (Korku Kayıtları),
 2017 Hırvatistan yapımı Egzorcizam,
 2018 ABD yapımı The Possession of Hannah Grace (Kadavra),
 2018 ABD yapımı The Nun (DehŐetin Y3z3),
 2019 İngiltere yapımı The Devil's Doorway (Şeytanın Kapısı)

EK 3 - CADİ VE BÜYÜ İLE İLGİLİ DİĞER KORKU FİMLERİ

- 1922 İsveç-Danimarka yapımı Haxan
- 1939 ABD yapımı The Wizard Of Oz (Billur Köşk),
- 1944 ABD yapımı The Seventh Victim,
- 1946 ABD yapımı The Woman Who Came Back (Geri Gelen Kadın),
- 1958 ABD yapımı Bell, Book And Candle (Cazibeli Kadın),
- 1960 İtalya yapımı Black Sunday (Kanlı Pazar),
- 1964 İngiltere yapımı Witchcraft,
- 1977 İtalya yapımı Suspiria,
- 1978 ABD yapımı Stranger In Our House (Cadı),
- 1980 İtalya yapımı Inferno (Cehennem),
- 1987 ABD yapımı The Witches of Eastwick,
- 1996 ABD yapımı The Crucible (Cadı Kazanı),
- 1996 ABD yapımı The Craft (Büyücüler Kulübü),
- 1997 ABD yapımı Snow White: A Tale Of Terror (Pamuk Prenses: Bir Korku Hikayesi),
- 1999 ABD yapımı The Blair Witch Project (Blair Cadısı),
- 2000 ABD yapımı Book Of Shadows: Blair Witch 2 (Gölgelerin Dili: Blair Cadısı 2),
- 2005 ABD-Çek Cumhuriyeti-İngiltere yapımı The Brothers Grimm (Çılgın Kardeşler),
- 2006 ABD yapımı The Covenant,
- 2009 ABD yapımı Drag Me To Hell (Kara Büyü),
- 2009 ABD-Fransa-Çek Cumhuriyeti yapımı Solomon Kane,
- 2011 ABD yapımı Season Of The Witch (Cadılar Zamanı),
- 2011 ABD-İtalya yapımı La Terza Madre (Gözyaşlarının Annesi),
- 2012 ABD yapımı The Lord of The Salem (Salem Cadıları),
- 2012 ABD yapımı Snow White And The Huntsman (Pamuk Prenses ve Avcı),
- 2013 ABD yapımı Beautiful Creatures (Muhteşem Yaratıklar),
- 2013 ABD yapımı Oz The Great and Powerfull (Muhteşem ve Kudretli Oz),
- 2013 ABD-Almanya yapımı Hansel & Gratel: Witch Hunter (Hansel ve Gratel: Cadı Avcıları),
- 2014 ABD yapımı Into the Woods (Sihirli Orman),
- 2015 ABD-Çin-Kanada yapımı The Last Witch Hunter (Son Cadı Avcısı),
- 2016 ABD-Kanada yapımı Blair Witch,
- 2018 ABD yapımı Hereditary (Âyin)

EK 4 - GÜNAH İLE İLGİLİ DİĞER KORKU FİMLERİ

1974, 1997, 2000, 2011, ABD yapımı The Texas Chain Saw Massacre (Teksas Katliamı)

1978 ABD yapımı Halloween (Cadılar Bayramı),

1980 ABD yapımı Friday the 13th (13. Cuma),

1984, 1985, 1987, 1988, 1989 ABD yapımı A Nightmare On Elm Street (Elm Sokağı Kabusu) film serisi,

1996, 1997, 2000, 2011 ABD yapımı Scream (Çılgılık) fil serisi,

1997, 1998, 2006 ABD yapımı I Know What You Did Last Summer (Geçen yaz Ne Yaptığımı Biliyorum) film serisi,

2003, ABD ve Almanya yapımı Wrong Turn (Korku Kapanı),

2005 ABD yapımı House of Wax (Mumya Evi),

2007 ABD-Fransa yapımı Wrong Turn 2: Dead End (Korku Kapanı 2),

2009 ABD yapımı Wrong Turn 3: Left For Dead (Korku Kapanı 3: Ölüme Terk edilmiş),

2011 Almanya-ABD yapımı Wrong Turn 4: Bloody Beginnings (Korku Kapanı 4: Kanlı Başlangıç),

2012 ABD yapımı Wrong Turn 5: Bloodlines (Korku Kapanı 5: Kanlı Parti),

2014 Almanya yapımı Wrong Turn 6: Last Resort (Korku Kapanı 6: Son Çare)

2014 ABD yapımı 13 Sins (13 Günah)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Belgin METE
Doğum Yeri : ADANA
Doğum Tarihi : 10/05/1987
e-mail : durnabelgin@gmail.com

EĞİTİM DURUMU

2015-2019 :Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
2009-2010 : Tezsiz Yüksek Lisans, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, İmam Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmenliği
Anabilim Dalı
2005-2009 :Lisans, Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
2001-2005 :Lise,Karaisalı İmam Hatip Lisesi
1993-2001 :İlköğretim, Çatalan İlköğretim Okulu

ÇALIŞMA DURUMU

2010-2018 : Akören Ortaokulu, Adana
2018- : Şehit Ebubekir Durmuş Ortaokulu, Adana